

הישיבה השלוש-מאות-וששים-וחמש של הכנסת השנים-עשרה

יום שלישי, ה' באדר ב' התשנ"ב (10 במרס 1992)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:04

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ד' שילנסקי:

הנני מתכבד כזה לפתוח את ישיבת הכנסת.

הודעה למזכיר הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

לקריאה ראשונה, מטעם חברי הכנסת — הצעת חוק יסודות התקציב (תיקון מס' 13), התשנ"ב — 1992, של חברי

הכנסת ע' יוסמן וי' צבן: הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון מס' 36), התשנ"ב — 1992, של חברות הכנסת: ש' ארבל-אלמחלינו וי' ארד; הצעת חוק לתיקון דיני השיפוט המשמעתי (שלילת גמלה), התשנ"ב — 1992, של חבר הכנסת יאיר צבן; הצעת חוק לתיקון פקודת הנוזקין (מס' 15), התשנ"ב — 1992, של חברי הכנסת א' לין וי' שריד.

עוד הונחה על שולחן הכנסת הצעת ועדת הכנסת לתיקון סעיף 138 לחקנון הכנסת. תודה.

ב. הצעת סיעת הפנתרים השחורים להביע אי-אמון לממשלה בשל התרחבות מעגל העונין

והגידול באבטלה

היו"ר ד' שילנסקי:

הסעיף הבא בסדר-היום: הצעת סיעת הפנתרים השחורים להביע אי-אמון לממשלה בשל התרחבות מעגל העונין והגידול באבטלה. יפתח חבר הכנסת צ'רלי ביטון: ישיב השר דוד מגן. למען אלה שמתכוונים לדבר: אני מפנה את תשומת לבכם, שוועדת הכנסת קבעה הודעות סיעות במסגרת של חמש דקות לסיעה.

בבקשה, חבר הכנסת ביטון.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אפסה כל תקווה להשפיע על הממשלה באמצעות הכנסת. בשבוע הבא תסתיים עבודת הכנסת, והיא תצא לפגרה, שהיא עצמה, אדוני היושב-ראש, שערורייה אחת גדולה. שבעה חודשים בלי כנסת, שבעה חודשים בלי חקיקה, שבעה חודשים בלי פיקוח

היו"ר ד' שילנסקי:

תרשה לי, חבר הכנסת צ'רלי ביטון. הדבר הזה לא נכון, ואתה יודע שהוא לא נכון. מישוהו הפיץ שמועה כזאת, באמצעי התקשורת הפיצו את זה, והוכחתי שזה לא נכון. אני לא מציע לך לחזור מעל דוכן הכנסת לחזור על השערורייה הזאת של ההשמצה הזדונית לגבי הכנסת, כי הדבר לא היה, לא נברא ולא קיים, והוא שקר גם מאין כמוהו.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אדוני היושב-ראש, ההאשמה לא מופנית כלפיך, ההאשמה מופנית כלפי ועדת הכנסת, שקבעה את המועד שבו הכנסת אמורה לצאת לפגרה. הכנסת קבעה, שבשבוע הבא אנחנו יוצאים לפגרה. אנחנו יודעים שאחרי הבחירות תתכנס הכנסת לבחור יושב-ראש ומייד תצא שוב לפגרה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תרשה לי, חבר הכנסת ביטון — לא על חשבון זמנך. אני

לא מחשיב את זה — לנצל את ההזדמנות ולהבהיר, כדי שכולם ידעו פעם נוספת, ואני מצהיר את זה בפומבי: בהתאם לנוהג, יוצאת הכנסת לפגרה שלושה חודשים לפני מועד הבחירות. הפעם הזאת, בתוך שלושה החודשים האלה כלולה גם פגרת הפסח, יום העצמאות וכו', כך שהפעם הזאת פגרת הבחירות תהיה, במקום שלושה חודשים, רק מחצית הזמן, ארבעים וכמה ימים. אחר-כך הכנסת החדשה מתכנסת, וכעבור חודש, או זמן דומה, בא הקיץ. בשום מקום לא נאמר שהקיץ צריכה הכנסת לצאת לפגרה. כנסת חדשה מתחילה לעבוד, היא לא יוצאת תיכף לפגרה. אין כל אחיזה — אני מודיע לך, מאחר שאני בקיא בנושא — שהכנסת יוצאת לפגרה של שבעה חודשים. זה לא היה ולא נברא, ואם תרצה, תיכנס אלי עם יומן ואני אראה לך שזה לא נכון.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

יש לי יומן, והדברים בדוקים.

אדוני היושב-ראש, היות שזה לא על חשבוני — משפט אחד אומר לך.

יהושע מצא (הליכוד):

השאלה היא איזה יומן יש לך. צ'רלי, השאלה היא איזה יומן יש לך.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

משפט אחד אומר לך, אדוני היושב-ראש: חברי הכנסת, לפחות מרבית חברי הבית, מתוך שיחות אתם מסתבר, שהם היו מעוניינים שעבודת הכנסת תימשך עד כמה שרק אפשר סמוך. קרוב יותר למועד הבחירות, ומן הראוי באמת שהיינו עושים את הדבר הזה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אם אתה אומר את זה, זה לגיטימי, אבל שבעת החודשים הטעו גם אותך. אני בטוח שאתה אומר את זה בתום לב.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אם אנחנו לוקחים את כל קובץ הפגרה ומצמצמים אותו, אדוני היושב-ראש, זה שבעה חודשים, אבל בוא נשאר את זה לוויכוח אחר.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני הבהרתי את עצמי.

הרשע מצא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, יש לו מצב רוח — — —

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אתה רוצה לצאת לפגרה? בואו נשאל אחד-אחד בינינו: חברי הכנסת, אנחנו מעוניינים לצאת לפגרה ארוכה כל כך, להשאיר את הבית הזה בלי עבודה?

הרשע מצא (הליכוד):

צ'רלי, יש גבול לבדיחה טובה. אתה התבדחת, מספיק.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אני מוכן להפסיק את זה, בבקשה, אבל יש קריאות, אני רוצה להשיב עליהן.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אם המחיר צריך להיות חוקים שעולים מאות מיליונים, צריך להפסיק את עבודת הכנסת בעוד דקה.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, בואו לא נתווכח.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

כל דקה שאנחנו כאן עולה למשל המסים, לך, כמשלם המסים, זה עולה מאות מיליונים.

אלי דיין (העבודה):

אחרי שבזכותם מיליונים — — —

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

כמה עולות לנו היום ההשקעות האלה בלי חוקים? מיליונים.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, חבר הכנסת צ'רלי ביטון, אני הפסקתי אותך כי רציתי להבהיר טעות; אני בטוח שכפי שהטעו רבים, הטעו גם אותך, ולא היתה לך כל כוונה רעה. עכשיו אני מחדש את פעולת השעון.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

— — —

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת ויינשטיין, עכשיו אנו נאפשר לחבר הכנסת צ'רלי ביטון להמשיך בדבריו. אני מערכן את השעון ועשר הדקות מתחילות לרוץ מעכשיו.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

תודה רבה, אדוני היושב-ראש.

אלי דיין (העבודה):

— — —

אליקים העצני (התחיה):

אבל זה כסף של המדינה — — —

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת אלי דיין, עכשיו כולם רוצים בוודאי לשמוע את חבר הכנסת צ'רלי ביטון, בבקשה.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

רבתי חברי הכנסת, בכל מקרה, בשום דמוקרטיה אין דבר כזה. במדינה נורמלית צריך לבצע הפיכה צבאית כדי להשביח את הפרלמנט, אבל במדינה לא נורמלית כמו שלנו הפרלמנט משביח את עצמו. זאת בושה לדמוקרטיה, אבל חשוב מכך — זאת סכנה לדמוקרטיה.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

ושם יש פרלמנטים נורמליים?

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

זה חוסר אחריות ממדרגה ראשונה לשחרר את שמי וחבריו לממשלה מפיקוח פרלמנטרי כלשהו.

אדוני היושב-ראש, מאחר שאפסה כל תקווה להשפיע על הממשלה באמצעות הכנסת — ואני בטוח שלך יש רצון כזה — אין לי כל אשליה שהצעת האי-אמון שלנו תביא לשינוי חיובי כלשהו בתחומי האבטלה והעוני. מספר המובטלים לא יקטן כתוצאה מן הדיון הזה, וממדי העוני לא יצטמצמו בגלל הדברים שאני שומע עכשיו.

למה כדאי, בכל זאת, להעלות הצעת אי-אמון בממשלה, כאשר יודעים שהממשלה מחוסנת נגד כל ביקורת? כדי להוקיע את הממשלה, כדי להזכיר לכל אזרח ששומע את הדיון הזה, שיש לו ממשלה אטומה, ממשלה צינית, ממשלה סתומה, ממשלה אכזרית, ממשלה שלבה לב אכן.

עובדה, לממשלה אין שום תוכנית, שום פטנט כדי לצמצם את האבטלה ואת העוני. חשוב שכל אזרחית וכל אזרח ירשמו זאת לפנייהם ויחסנו את עצמם מול מכול השקרים וים הכזבים שאמורים להציף אותנו מהיום ועד הבחירות.

הרשע מצא (הליכוד):

חבר הכנסת צ'רלי ביטון, כל זה כתוב אצלך?

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

כן.

בתום הדיון תצביע הכנסת אמון בממשלה. לכן אני קורא לציבור לעשות את ההיפך הגמור ביום הבחירות, ולהצביע אי-אמון לממשלה הזאת ב־23 ביוני.

חבר הכנסת לשעבר יוסף תמיר גילה פעם לעיתון "ידיעות אחרונות" איך הגדיר מנחם בגין המנוח את אחד משריו. העיתון ציטט את ההגדרה הזאת, ואני מרשה לעצמי להביא דברים בשם אומנם. ובכן, בגין המנוח תיאר את אריאל שרון כ"אדם נתעב". כך במפורש נרפס במוסף הזיכרון בעיתון "ידיעות אחרונות" אתמול, בעמוד 12.

אליקים העצני (התחיה):

מה זה שייך לאבטלה?

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

תקשיב, עשה לי טובה. תקשיב פעם אחת. תמיד אתה צועק ומגיק ולא מעניין אותך מה נאמר. תקשיב פעם אחת.

אם איש של הדר ונימוסים טובים ודרך-ארץ אמר על אחד משריו מלים כאלה, מותר לי, כאדם שלא גרל לא על הדר ולא על נימוסים טובים ודרך-ארץ, לומר על הממשלה הזאת כולה, שהיא ממשלה נתעבת. שמצלמות הטלוויזיה יצלמו, שהקצרניות תכתובנה, שכל עם ישראל ישמע: הממשלה הזאת היא ממשלה נתעבת. כן, כן, אדוני היושב-ראש, ממשלה נתעבת.

חברי הכנסת, מי מחברי הממשלה הזאת יודע מה מחירה של כיכר לחם? אם אתם זוכרים, חברי הכנסת, אני הבאתי הנה פעם גביע אשל, חבילת גבינה ועגבנייה, כדי לבטא עד כמה חברי הממשלה לא יודעים מהו מחירים של המצרכים האלה.

חברי הכנסת, זה הדבר האמיתי שהממשלה הזאת סוחבת על גבה, והיא לא יודעת אפילו מה מרגיש האזרח במצוקתו היומיומית.

יהושע מצא (הליכוד):

חבר הכנסת צירלי ביטון, מה מחירה של "וולבר"?

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

הבכירים בליכוד, שציינו בהערצה את תכונתו זו של בגין המנוח, אינם מרגישים את החיסרון הגדול של התכונות האלה אצלם. בניגוד אליו.

יהושע מצא (הליכוד):

בכל זאת, מה מחירה של "וולבר"?

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

זה לא על חשבונך. עוזב אותי, יש לי זמן מוגבל, ואני רוצה להגיד את כל מה שיש לי להגיד.

אם יש מישו שהעלה את הליכוד לשלטון והחזיק אותו כשלטון גם בשנת 1981, למרות כל המחזלים, למרות כל האכזבות — הרי זה הדבר, ואם כך הוא, חברי הכנסת, מי הם האנשים בליכוד שיכולים להיכנס לנעליו הגדולות של בגין המנוח? התשובה פשוטה: מי שוירד את הליכוד מן השלטון. מפני שהאיש ברחוב, שראה את מנחם בגין כאבא של המדינה, הוא היום יתום וזועק. חברי הכנסת, העם מרגיש היום יתום, עניי העם מרגישים יתומים, והממשלה מצדה מפגינה אטימות ואכזריות כלפי העם.

חברי הכנסת, רק אתמול הלך לעולמו מנחם בגין, אבל את מורשתו זאת שכן זומן בליכוד, שכחו את רגישותו כלפי העניים והסובלים. הם שכחו זאת כבר לפני הרבה הרבה שנים, וכל ההבטחות והשקרים כאילו הם הולכים בעקבות המנהיג הגדול של הליכוד, כל ההבטחות האלה הופרו. כך המצב כבר היום, לפני שנשמע את נציגי הליכוד בכיכרות, כשהם יצוו ויצעקו ויגידו: תצביעו בעד הממשלה הזאת, היא זו שתפתור את בעיות העוני והאבטלה.

חברי הכנסת, אני אומר לציבור באמצעותכם: תגידו כוז לממשלה הזאת. הצביעו לה אי-אמון ב-23 ביוני. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חבר הכנסת צירלי ביטון, אני מבין שאתה מבטל את הצעת האי-אמון של היום.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):
למה?

היו"ר ד' שילנסקי:

כי אתה ביקשת שיצביעו אי-אמון ב-23 בחודש יוני.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

שהכנסת תדון בנושא היום, והציבור, אינשאללה, יעשה סוף — — —

היו"ר ד' שילנסקי:

אתה בכל זאת רוצה שיצביעו היום.

יהושע מצא (הליכוד):

— — —

היו"ר ד' שילנסקי:

סליחה, חבר הכנסת צירלי ביטון, תרשה לי להתערב. אסור לך לפגוע במשפחתך. אני הכרת את אביך המנוח, הוא היה אדם בעל נימוסים טובים. אני מכקש ממך — — —

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אני אמרתי על עצמי, לא על אבי.

היו"ר ד' שילנסקי:

אתה אמרת: לא גדלתי על נימוסים טובים. אבל אתה גדלת בבית עם נימוסים טובים, חבר הכנסת צירלי ביטון.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אני לא חייב לרשת אותם.

היו"ר ד' שילנסקי:

חסכים למחוק את המשפט הזה מהפרוטוקול, למען כבוד המשפחה. בסדר? תודה.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

בסדר.

ממשלת שמיר, חברי הכנסת, היא ממשלה רעה. היא ממשלה רעה ביחס לעניים. היא ממשלה אכזרית ביותר ורמאית ביותר ביחס לשכבות המצוקה. היא ממשלה ששודדת את העניים, מרמה אותם, ועוד בוכה ומייללת שאין תקציב. הם אומרים: אין תקציב, ואני אומר: יש תקציב, אין שום בעיה של תקציב. השאלה היא אחת ויחידה: מה עושים עם התקציב ולאן מפנים אותו?

עם כל הביקורת שיש בציבור על ממשלות המערך, ועם כל השנאה שיש בציבור כלפי המערך, אסור לשכוח שפעמים חברתיים כאלה הקיימים היום לא היו מעולם בתולדות המדינה. אפילו בתקופת "הפנתרים השחורים", לפני יותר מ-20 שנה, לא היה פער כזה בהכנסות בין עניים ובין עשירים. חברי הכנסת, זוהי עובדה.

איפה השוויון שהבטיח הליכוד לעם? הליכוד כבר שכח מזמן את שיקום השכונות. ביתנים עולה צורך גדול יותר משיקום השכונות. עכשיו צריך לגייס את כל הכוחות כדי לתקצבם כדי לשקם את החברה הישראלית. לא רק השכונות וזקוקות לשיקום, אלא כל המדינה, אדוני היושב ראש, זקוקה לשיקום.

אני רוצה להזכיר לאזרחים את הנתון היסודי של הדוח האחרון של הביטוח הלאומי, את העובדה המדהימה, ששישה עשירונים במדינה, העשירונים החתתונים, משתכרים 4% פחות מהעשירון העליון. פירושו הדבר הוא, ש-60% מהאוכלוסייה משתכרים פחות מ-10% הנמצאים למעלה. שר האוצר, שר הביטחון, שר השיכון וראש הממשלה עצמו נמצאים בעשירון העליון, לכן לא אכפת להם מכל היתר, ולכן אסור להאמין להם ואסור לתמוך בהם. זו הסיבה לכן שאנו מציעים היום את הצעת האי-אמון.

חברי הכנסת, חלק גדול מאנשי הליכוד שנשאלו ביומיים האחרונים על מורשתו של מנחם בגין, זיכרוננו לברכה, אמרו שאחד הדברים הבולטים שאפיינו אותו היה הרגישות הגדולה שהיתה לו לסבל ולמצוקה של האיש הקטן. אתמול אמר שר בכיר בממשלה, שאולי מנחם בגין, זיכרוננו לברכה, לא ידע מהו מחירה של מכונית, אבל הוא ידע מהו מחירה של כיכר לחם. שמענו שריבים מפורשים העם השיבו גם כן תשובה דומה. כנראה זו אחת הסיבות לאהבה הרבה שרחשו כלפיו ברחוב — דאגתו ורגישותו למצוקה ולעוני.

היו"ר ד' שילנסקי:

בסיכום דבריו הוא אמר, שהוא מבקש שיצביעו ב־23 ביוני.

הרשע מצא (הליכוד):

אבל הוא לא בטוח שיהיה ב־23. לכן תקיים היום את ההצבעה.

אלי דיין (העבודה):

אל יתהלל חוגר כמפתח.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, אני מזמין את כבוד השר דוד מגן.

אליקים העצני (התחיה):

את זה צריכים להגיד כולם לכולם.

אלי דיין (העבודה):

נכון.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

באיזה מקום אתה?

אליקים העצני (התחיה):

אלה לא עושים ולא כלום, ונופלים תמיד על הרגליים.

היו"ר ד' שילנסקי:

בבקשה, אדוני השר.

שר הכלכלה והתכנון ד' מגן:

אדוני היושב־ראש, חברי כנסת נכבדים, אני חייב לומר כי מתוכן ההצעה ומניסוחה, ובוודאי מעיתויה, נראה כי יותר משהדברים כווננו לגופן של בעיות, הם כווננו למערכת הבחירות לכנסת השלוש־עשרה, וחבר הכנסת צירלי ביטון אומנם הדגיש את התאריך — פעמיים, אם שמעתי היטב — 23 ביוני, ולא בדיוק התכוון לשכנע היום את הכנסת להצביע או להביע אי-אמון לממשלה.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

בתחילת דברי — — —

שר הכלכלה והתכנון ד' מגן:

לדעתי, חבר הכנסת ביטון, אסור שנושאים חברתיים וכלכליים כאוכים ובעייתיים כעוני וכאבטלה יהיו חומר־גלם לדמגוגיה ולהבלטה עצמית, כאשר ברור כי אין בהצעת האי-אמון שום תכלית.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

— — —

שר הכלכלה והתכנון ד' מגן:

כפי שאתה הבעת את הדברים, אין שום תכלית או דאגה אמיתית.

שמעתי והקשבתי לדברים שאותם אתה מדגיש, והולול בעובדות ובהבנת הציבור את העובדות די בלט. מספרים והגדרות שנורקו לחלל האוויר, לפחות בהצעה הכתובה שלך, ללא אחריות וללא בדיקה. הקביעה כאילו מספר העניים בישראל עובר את קו 600,000 הנפשות, הקישור בין העניים שעליהם אתה מדבר לבין המושג הסטטיסטי הקרוי "קו העוני", על-פי הגדרת המוסד לביטוח לאומי, או הקביעה כי יש בארץ 200,000 מובטלים כביכול — כל אלה נועדו, ככל הנראה, להטעיה ולגנבת דעת.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אולי תגיד אם זה נכון או לא.

שר הכלכלה והתכנון ד' מגן:
בוודאי, אני מייד אומר.

חבר הכנסת צירלי ביטון, אני חושב שכדי לשכנע את חברי הכנסת ללמוד ולעבר נתונים במדויק, צריך למסור נתוני אמת ומספרי אמת, גם אם הם קשים וגם אם אסור להשלים עמם.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

— — —

שר הכלכלה והתכנון ד' מגן:

כפי שאתה יודע, הממשלה, בתגובתה על דוח המוסד לביטוח לאומי, הודיעה והדגישה, כי עשתה ותעשה הכול כדי לצמצם את הנתונים.

אלי דיין (העבודה):

אבל המספר הולך וגדל.

שר הכלכלה והתכנון ד' מגן:

בינתיים אנחנו מדברים על דוח רשמי אחד ולא על ספקולציות.

אלי דיין (העבודה):

והיום טוענים בביטוח הלאומי, שמאז הפרסום גדל המספר עוד ב־80,000.

שר הכלכלה והתכנון ד' מגן:

מעבר להיבט העובדתי, נושאי האבטלה וקו העוני בישראל, קודם כול, נדונו כמליאת הכנסת רק בסוף ינואר, הם נמצאים על שולחנה של ועדת העבודה והרווחה של הכנסת ובפורומים שונים, כך שלדעתי אין מנוס מראיית הצעת האי-אמון כפעולת בחירות, ואני כמובן מציע, אדוני היושב־ראש, לדחות את ההצעה.

לגופם של דברים, אלה הנתונים. כעבר הלא־רחוק פירטתי מעל הדוכן את העובדות והנתונים על פעולות הממשלה בנושא האבטלה וקו העוני, בדברי תשובתי על הצעת האי-אמון של חבר הכנסת פרוז וגם של חבר הכנסת האשם מחאמיד בסוף ינואר השנה. הדברים ידועים, מצויים על שולחן הוועדות, ואחזור רק על הנתון המרכזי בקשר לאבטלה, ועל כמה נתונים עיקריים בשאלת העוני.

בשנת 1991 גדל מספר המועסקים במשק ב־103,000 נפש, וגם אם אין די בכך, צריך להודות כי המספר הזה הוא פי שלושה — — —

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אתה מדבר על מספר המועסקים. תגיד מה מספר המובטלים.

שר הכלכלה והתכנון ד' מגן:

תיכף אתייחס לזה. אם לא תהינה הפרעות, אני אתייחס לזה.

אבל המספר הזה גדל יותר מפי שלושה בהשוואה לכל אחת מהשנים שקדמו לשנת 1991. צריך להדגיש, כי התהליך של היווצרות מקומות עבודה הוא תהליך שדורש זמן, שדורש משאבים עצומים, ופרי השקעתו מבשיל לאטו.

עם כל הקשיים, עלי להזכיר לחברי הכנסת, כי בארצנו נקלטו בתקופה קצרה יותר מ־400,000 עולים, ונדרשים משאבים עצומים להבטחת קליטתם והשתתפותם כחברה, כבינוי, כחינוך, כתשתית ובתעסוקה. זה הנושא שעליו אנחנו מדברים היום.

לא ארחיב ולא אלאה את הכנסת במספרים ובנתונים שכבר מסרתי מעל כמה זמן בסוף ינואר. אני מודה כי אין די בכל הנתונים האלה, אולם זאת לא משום שהממשלה לא פעלה ולא יזמה, אלא משום ההיקף העצום של הדברים שיש לעשותם, היקפים וצרכים שמדינת ישראל לא עמדה בשכמותם עשרות בשנים. בכל מקרה, ודאי שאין לפתור בעיות אמת אלו בהכללה ובאמירות שאינן אלא סממאות בחירות.

אולי גם יש צורך להזכירם בעיות נוספות, כגון המיתון בחלק מהשוקים הישראליים בחוץ-לארץ, דוגמת ארצות-הברית; לא כאן המקום להזכיר את הנוזקים של מלחמת-המפרץ — כל הדברים הללו גרמו לצמצום הפעילות המשקית ולפגיעה בחירות ובענפי התעשייה האחרים. כל אלו הם גורמים מקשים נוספים, המבליטים עוד יותר את המאמצים שהושקעו ואת ההישגים שהושגו.

מכל מקום, בדעת הממשלה להמשיך ולפעול במלוא המרץ בתחום הכלכלי, ומוכנות הצעות ותוכניות רבות נוספות לעידוד הצמיחה ולצמצום האבטלה.

ומכאן לשאלת העוני, כפי שהועלתה עליידי המציע. כבר צוין כי הנתונים שפרסם המוסד לביטוח לאומי הם חמורים, לדעת הממשלה. אסור להתעלם מהם, גם אם נביא בחשבון בעייתיות מסוימת בהגדרות ובשיטת איסוף הנתונים, ובמהימנות המדגם המשמש בסיס להם. בהשוואה לנתונים שפורסמו אשתקד לגבי שנת 1988, מתברר כי הנתונים על ממדי העוני בשנת 1990 מצביעים על התרחבות מסוימת בממדי העוני בישראל בהשוואה לשנת 1989.

אליהו בן-מנחם (העבודה):
מה זה "מסוימת"?

שר הכלכלה והתכנון ד' מגן:

אני מוסר מספרים מדויקים כדי שנדע בדיוק על מה להתווכח וזמן מה לבוא לציבור. שיעור המשפחות העניות בשנת 1989 היה 12.8%, והוא עלה ל-14.3% בשנת 1990, שהם 140,000 משפחות.

עם זאת, התמונה המצטיירת היא של מספר רב מדי של אזרחים, בעיקר במגזרים חלשים באוכלוסייה, לרבות קשישים, ילדים ובמגזר הערבי, תחום שאני קצת מתמצא בו, השרויים במצוקה קשה ואמיתית. זאת, למרות הפעולה העצומה והברוכה שנעשתה ונעשית בימים אלו הצעות ברוורות. אלו כוללות המוסד לביטוח לאומי, לצמצם את המצוקה ולאפשר קיום בכבוד, לצמצם פגיעה בצלם אנוש.

בנושא זה בדעתי להמשיך לפעול נמרצות גם השנה. בפני הממשלה כבר הועלו הצעות קונקרטיות לשיפור המצב עליידי משרד העבודה והרווחה וכן עליידי משרד הכלכלה והתכנון. בהקשר זה גם מוכנות בימים אלו הצעות ברוורות. אלו כוללות הצעות לשיפור המצב הקיים והקצבות.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אדוני השר, מי האיש כמשרד העבודה והרווחה שידאג לכל הדברים שאתה אומר?

שר הכלכלה והתכנון ד' מגן:

אמרתי שהתוכניות מוכנות, והממשלה תפרסם את התוכניות הללו בתוך זמן קצר.

חבר הכנסת ביטון הזכיר והעלה על נס את פעילותו של ראש הממשלה כעבר מנחם בגין, וזכרנו לברכה. אני רוצה להדגיש באוזן ובאוזני הכנסת כולה, הממשלה הזאת היא

אנחנו בממשלה מקורים, כי בשנת 1992 נצליח ליצור יותר מ-150,000 מקומות עבודה נוספים. גם אם נעמוד באתגר העצום וחסר התקדים, עדיין אין המשאבים הולמים את הצרכים — ואני מודה בכך — ולצערנו הרב, האבטלה אפילו עלולה לגדול במעט.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

שר הכלכלה והתכנון ד' מגן:

ואין צורך. חבר הכנסת ביטון, לזרוע תקוות שווא.

צריך לזכור, כי שופרו במידה ניכרת מאוד התנאים למשקיעים במשק, לרבות הענקת מעמד של אזורי פיתוח למקומות נוספים. הדוגמאות הבולטות לכך הן באר-שבע, כירת הנגב, ונצרת-עילית בגליל. הורחבו האזורים שבהם ניתנות הטבות במסגרת החוק לעידוד השקעות הון, וכולנו זוכרים את התיקון מס' 39, הזכור לטוב.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

שר הכלכלה והתכנון ד' מגן:

אומר מיד.

נפתחו מסלולים חדשים ומשובלים לניצול מענקים, הטבות מס וערבות של הממשלה; גבר מאוד קצב אישור ההשקעות במרכז ההשקעות, וזאת כאשר שולש מספר הפניות למרכז ההשקעות; כידוע, הופנו השקעות רבות לאזורי פיתוח; הוקמו קרנות לעזרה לעסקים קטנים; הוגדלו ההשקעות והתקציבים לחמיכה בהשקעות במחקר ובפיתוח; הוקמו חממות טכנולוגיות למדענים עולים; הוקמה חברה מיוחדת להשקעות הון סיכון; הורחבו פרויקטים להסבה מקצועית ולהשתלמות מקצועית של עולים.

כאן צריך להדגיש, כי בשיתוף עם ההסתדרות הכללית פעלנו להפחתת עלויות העבודה; התחלות הבנייה במשק גדלו בתוך שנה ביותר מפי ארבעה, תוך קיצור משך זמן הבנייה; הוכפלו, ויותר מכך, תקציבים המיועדים לפיתוח תשתית כבישים ותקשורת, והוקצו סכומים נוספים לתחומים אלו ולתעסוקה בהם.

ודאי שאין די בכך. הצרכים הם גדולים כל כך, שאף עשייה כוונה ורחבת-ממדים זו אין בה לתת מענה מלא על הבעיות בהיקפן הנוכחי.

אם במספרים עסקינן, רק על קצה המזלג, חבר הכנסת צ'רלי ביטון: בשנת 1991 גדלו ההשקעות במשק ב-35% בקירוב, קצב שלא ידענו כמותו מאז מלחמת ששת-הימים, ב-25% השנים האחרונות. בתעשייה — בשנת 1991 אישר מרכז ההשקעות 602 תוכניות השקעה בכל ענפי המשק, מתוכן 458 תוכניות להשקעה בהיקף של יותר ממיליארד דולר בתעשייה, לרבות מבני תעשייה, והקצב הזה, לפי כל האינדיקציות, נמשך גם בשנת 1992. בענף החירור — אושרו 113 תוכניות השקעה בהיקף של 219 מיליון דולר. ביתר הענפים, כגון ספנות, תעופה, חקלאות, דיג, אושרו 113 תוכניות השקעה בהיקף של 577 מיליון דולר — 31.7% מכלל ההשקעות המאושרות.

אדוני היושב-ראש, כאן המקום להדגיש, כי בחלק ניכר מאוד מהשקעות אלו מעורב הון זר. חלקן הוצע ואף מומש הודות לערבות המדינה. השקעות אלו תרמו למשק עשרות אלפי מקומות עבודה.

ממשלה המורכבת מתלמידיו של מנחם בגין. ויזכורנו לברכה.
מנחם בגין לימד אותנו להילחם — — —

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):
אתם לא הולכים בדרכו של מנחם בגין ולא מתכוונים ללכת בדרכו.

אלי דיין (העבודה):
אתם לא הולכים בדרכו של מנחם בגין לא בנושא החברתי ולא בתהליך השלום.

שר הכלכלה והתכנון ד' מגן:
מנחם בגין לימד אותנו להילחם נגד העוני — — —

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):
אדוני השר, אתמול נקבר מנחם בגין, והיום העליתם את מחיר הלחם. זאת בושה וכלימה. באיזו זכות אתם קוראים לעצמכם ממשיכי דרכו?

היו"ר ג' גדות:
חבר הכנסת צ'רלי ביטון, מדבר אליך סגן היושב-ראש, חבר הכנסת גדות, שאתו יש לך הסכם: אומנם הסכם כלתי כתוב, אבל הסכם מחייב. לפי ההסכם הזה אתה קורא קריאות ביניים רק ברשותי. לאחר שקראת קריאת ביניים שלא ברשותי, נמתין עכשיו כמה דקות עד למתן הרשות. מקובל עליך? ניתן לשר לומר כמה משפטים, ואחר כך אתן לך רשות להפריע לו פעם נוספת.

שר הכלכלה והתכנון ד' מגן:
אדוני היושב-ראש, בשנת 1991 הקדישה הממשלה לשירותים חברתיים כמעט מחצית מכלל משאביה הפנויים, דהיינו המשאבים בניכוי החזר החוב. השיעור המדויק הוא 48%. כדי שתוכל להשוות זאת עם נתוני העבר, חבר הכנסת צ'רלי ביטון, אני רוצה להזכיר לך, שבשנת 1980 עמד השיעור על 32%.

גידול ההוצאה החברתית מרמה של 32% לרמה של 48% לא נזקף כולו לחשבון גל העלייה. הנתונים מראים, כי במחצית השנייה של שנות ה-80 היתה האצה במשקל הוצאות החברה בתקציב, והן הגיעו בשנת 1988 — היינו עוד לפני התחלת גל העלייה מברית-המועצות — לכדי 38%. הגידול האמור מייצג לא רק שינוי בהתפלגות באחוזים של הוצאות הממשלה, אלא גם גידול ריאלי במונחים מוחלטים של הוצאות רווחה. אלו דברים ברורים. אלו נתונים מדויקים.

אני מסכים כי אין די בכך. צריך להמשיך בקו הזה. צריך להשקיע בקבוצות החלשות בחברה. אבל בין הנתונים הללו לבין הסממאות שהופרחו כאן, שהממשלה אינה פועלת והיא מסתפקת בהקמת ועדה כזו או אחרת תוך זריית חול בעיני הציבור, כדברי חבר הכנסת צ'רלי ביטון, עם כל הכבוד, זאת נראית לי דמגוגיה לשמה.

על כן, אני מציע לדחות את הצעת האי-אמון.

היו"ר ג' גדות:
אדוני השר, אתה מוכן לשמוע שאלה של חבר הכנסת ביטון?

שר הכלכלה והתכנון ד' מגן:
כן.

היו"ר ג' גדות:
השר ישיב על שתי שאלות בלבד, אחת של חבר הכנסת אלי בן-מנחם ואחת של חבר הכנסת צ'רלי ביטון.

אליהו בן-מנחם (העבודה):

אדוני השר, אתה טענת שהממשלה עושה הכול כדי לצמצם את מעגל העוני. אבל, לצערך, מאז עלייתם לשלטון הגדלתם את הפער פי ארבעה. פגעתם בקשישים, 60% מהקשישים חיים מתחת לקו העוני. כל ילד רביעי חי מתחת לקו העוני. אולי אתם צריכים לשנות סדרי עדיפויות, להשקיע פחות מתוך דמגוגיה בשטחים, בהתנחלויות, ולהשקיע יותר בשכונות, באזורי פיתוח ובקרבת הגמלאים. אתם פה מדברים, מדברים, מדברים, אבל בשטח אנשים בוכים.

אידי לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
מה היתה השאלה?

היו"ר ג' גדות:
תודה רבה. שאלה לחבר הכנסת צ'רלי ביטון.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):
אדוני היושב-ראש, אדוני השר, אתמול אמר שר בכיר בממשלה, שמנחם בגין בגדלותו ידע להבחין בין העיקר לבין הטפל. כששאלו אותו כמה עולה מכונית — הוא לא ידע: כששאלו אותו כמה עולה כיכר לחם — הוא ידע. למחרת היום שבו נטמן מנחם בגין, עדיין לא עברו שבועה ימים מאז מת ונקבר, התבשרנו הבוקר בחדשות השעה 06:00, שמחיר הלחם — לא מחירי מוצרים אחרים, מחיר הלחם, שהיה סמל הסמלים שלו — עלה בעשר אגורות לכיכר לחם.

היו"ר ג' גדות:
תודה רבה. כבוד השר, בבקשה.

שר הכלכלה והתכנון ד' מגן:
אדוני היושב-ראש, לשאלה הראשונה — הנתונים הם נתונים עובדתיים. חבר הכנסת בן-מנחם, גם אם הממשלה תפיל או תשלש את השכר של כל האוכלוסייה, הנתונים של קו העוני לא ישתנו, המספרים הם קבועים. קו העוני לא מדבר על רמה מסוימת, אלא על פער הכנסות בין העשירונים העליונים ובין העשירונים התחתונים.

אנחנו צריכים להילחם בתופעת העוני. כך רואה הממשלה את הדברים. בעינינו כל משפחה היא עולם ומלואו. כדי להתגבר על המכאובים הללו אנחנו צריכים להשקיע השקעות כלכליות, שיביאו רווחה חברתית.

הנתונים מצביעים על כך שממשלת הליכוד, לא ממשלה אחרת, שרק לפני עשר שנים השקיעה בנושא הביטחון 40% מההכנסה הפנויה, הורידה את ההשקעות הללו ל-24%, ולעומת זאת העלתה את ההשקעות בנושאים חברתיים מ-32% ל-48% — איזו ממשלה יכולה לעשות זאת אם לא ממשלה של תלמידיו של מנחם בגין, ויזכורנו לברכה, שנלחם בעוני?

לשאלה על מחירי מכוניות ומחירי לחם, חבר הכנסת צ'רלי ביטון, אני מציע שלאחר ההצבעה, לאחר שנדחה את הצעת האי-אמון, תיגש אלי, יש לי כאן במזוודה חלוש המשכורת שלי, וגם פירוט יתרות החובה שלי בשני בנקים, מה שנקרא אובדן-רפט. תוכל לראות איך שר ממוצע בישוראל חי ברמה שבהחלט מחייבת אותו לדעת את מחירי הלחם. אני מדבר על שר ממוצע, אני לא מדבר אתך על שרים בכירים, עלומים, שעליהם אתה מדבר.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

שר הכלכלה והתכנון ד' מגן:
אדוני היושב-ראש, אני מציע לדחות את הצעת האי-אמון.

לעשות מעשים, שהיו יכולים לשנות באופן יסודי את התהליך הלאומי, לתת תקווה חדשה לדור הצעיר, לעולים, להביא את ישראל למיצור היכולת שלה, היכולת האדירה שלה.

היא לא עושה זאת לא משום שזה בלתי אפשרי. היא לא עושה זאת לא משום שאין הזדמנות גדולה. היא לא עושה זאת לא משום שאין לנו משאבים גדולים, תקציבים ואמצעים שאפשר לחסוך אותם בשטחים מצד אחד, ולקבל אותם בערבויות מארצות-הברית מצד שני. היא לא עושה זאת משום שהמדיניות שלה היא מדיניות קלוקלת, משום שסדר העדיפויות שלה מעוות ושגוי. היא לא עושה זאת משום שהיא מעדיפה להשקיע ככביש חוצה-שומרון, להשקיע בשטחים צפוני האוכלוסייה הערבית ולהביא לסיפוח השטחים האלה לישראל, כמדיניות מכוונת — מאשר לשקם, לשפר, לקדם את ישראל עצמה, את החברה הישראלית, את המשק, את הציבור בישראל, את הצעירים בישראל, ולתת תקווה חדשה לעם.

רחבעם זאבי (מולדת):

כביש חוצה-שומרון נסלל בזמן הממשלה שלכם.

גד יעקבי (העבודה):

לכן, על הממשלה הזאת לעבור מן הארץ ולהיות מוחלפת בממשלה שפויה, שיש לה מדיניות אחראית והיא חובלת את מדינת ישראל לאופקים אחרים, לתקווה חדשה.

היו"ר ג' גדות:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אמנון רובינשטיין. ואחריו — לחברת הכנסת תמר גוטנסקי.

אמנון רובינשטיין (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, זו הפעם הראשונה שמופיעה כאן הסיעה המאוחדת, המשולבת, של ר"צ, מפ"ם ושינוי, תחת השם מרץ — ישראל הדמוקרטית. אני מקווה שכמו שאתם שומעים מאתנו כאן בפעם הראשונה, חשמונו מאתנו עוד הרכב דברים, בכוח רב ובעוצמה רבה בכנסת הבאה.

אדוני היושב-ראש, כיוון שלא נודמן לי הדבר אמש, אני מבקש לומר כמה מלים לזכרו של מנחם בגין, זיכורנו לברכה. ראש הממשלה לשעבר, אני רק רוצה להעלות בהזדמנות זו שני היבטים שלא נזכרו בהספדים ובסקירות השוטפות כעיתונאים, ומשום כך הייתי רוצה שייכללו ב"דברי הכנסת".

הדבר הראשון הוא, שהמעשה הראשון שעשה מנחם בגין כראש ממשלה היה להתיר את כניסתם ארצה של פליטי וייטנאם. זה היה מעשה שהיה אות לבאות. אני זוכר, אני יושבתי אז כאן, כמושב הזה, ואמרתי לשכני מימין: ראש ממשלה שעושה מהווה כזאת עשוי להפחית אותנו עוד בדברים רבים: אמן כן יהי רצון. וכך באמת קרה.

הדבר השני שאני רוצה להזכיר לבית הזה הוא שמנחם בגין, בניגוד מוחלט לתארים שהודבקו לו, גם בהיותו באופוזיציה היה לוחם גדול, עקבי ועיקש לזכויות האדם. בכנסת הראשונה, הלאה היא האספה המכוננת, הוא ניהל ויכוח נוקב וקשה נגד דוד בן-גוריון ורב יוסף בעד חקיקת חוק-יסוד במסגרת החוקה לישראל, שישירין את זכויות האדם, ושר שיר הלל לזכויות האדם. אני רוצה לומר: מי שקרא את הוויכוח הזה היום, לא יאמין שמצד אחד מי שטען למען זכויות האדם היה מישור שכונה מימין, והמתנגדים לו מצד אחר היו מי שכונה שמאל. ללמדך, שכבר בכנסת הראשונה היה שיבוש מוחלט במונחים האלה של ימין ושמאל.

היו"ר ג' גדות:

תודה רבה. חברי הכנסת, רשימת הדוברים: ראשון יעלה חבר הכנסת גד יעקבי, אחריו — חבר הכנסת אמנון רובינשטיין.

גד יעקבי (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני חושב שרק מי שמתעלם מהמציאות, מי שאיננו מוכן להתכונן אל המציאות הישראלית כפי שהיא, יכול להיות שבע-רצון, יכול לנוח על זרי דפנה מדומים מול תופעות קשות ביותר בחברה הישראלית, כמשק הישראלי, כמדינה, כתרבות הישראלית, כתהליך הקליטה של העולים החדשים. כמצב הגמלאים, כמצב הדור הצעיר, כמצב משוחררי צה"ל, ערי הפיתוח, המגורים הערבי והדרוזי בישראל.

אליהו בן-מנחם (העבודה):

את השכונות לא ציינת.

גד יעקבי (העבודה):

השכונות הן חלק מאזורי המצוקה. אולם, אני מסכים אתך, שאולי צריך לומר את הדברים באופן ישיר יותר.

הדברים הם פשוטים וברורים: אבטלה של קרוב לרבע מיליון נפש, שפוגעת קודם כול בצעירים, בחלשים, בעולים. 680,000 נפש מתחת לקו העוני, רבע מהם ילדים. באזורי פיתוח מסוימים ובאזורים מוכי אבטלה, כמו אזור חיפה — יותר מ-15% מובטלים. צעירים משוחררי צה"ל, חסרי תקווה מול העתיד, אינם יכולים למצוא את מקומם בחברה הישראלית בתעסוקה ובלימודים. היצוא פוחת. התפוקה לנפש יורדת. מדינת ישראל נמצאת בתהליך של התכווצות, כאשר לפנינו יש סיכויים אדירים של עלייה גדולה, כמוותית ואיכותית, כלכלה חדשה בעולם וסיכוי אמיתי להתקדם להסדרים מדיניים בינינו לבין הפלשתינים ומדינות ערב.

הדבר נובע, בראש ובראשונה, לא מכך שיש היום עלייה גדולה יותר מאשר בעבר. אולי חברי הכנסת אינם זוכרים או אינם יודעים, ואולי גם הציבור איננו יודע, שלישאל עלו בארבע השנים האחרונות פחות עולים משעלו לישראל בארבע שנותיה הראשונות. אז עלו 700,000 בתוך ארבע שנים, והצטרפו לאוכלוסייה יהודית של 700,000 נפש. האוכלוסייה היהודית הוכפלה אז פי שניים — ואילו בארבע השנים האחרונות עלו לישראל פחות מחצי מיליון ונקלטו על-ידי אוכלוסייה יהודית של יותר מ-4 מיליונים. נכון, זוהי משימה אדירה, אבל את המשימה האדירה הזאת ניתן לפתור וניתן להתמודד אתה וניתן לשפר את המצב וניתן לקלוט את העולים בתעסוקה, יחד עם בני הדור הצעיר, בדרך אחרת, בסדר עדיפויות לאומי אחר.

העניין פשוט מאוד, אפילו לאנשים שאינם מכינים הרכב בכלכלה. אילו היתה היום בישראל ממשלה שהיתה מחליטה להפסיק את ההתנחלויות, היתה היתה זוכה מייד בקבלת הערבויות מארצות-הברית והיא היתה חוסכת 3.5 מיליארדי שקל בשנה בהשקעות בשטחים, יחד — 8 מיליארדי שקל בשנה. 8 מיליארדי השקל האלה היא היתה יכולה להגדיל את מספר מקומות העבודה כל שנה ב-60,000. היא היתה יכולה להזרים מיליארד שקל בשנה לחינוך, לתרבות, להשכלה גבוהה, וכחצי מיליארד שקל בשנה לבריאות. היא היתה יכולה להימנע ממסוי על גמלאים. היא היתה יכולה לשפר את מצב התשתיות, התחבורה, התקשורת, האנרגיה, מסילות הברזל באזורים המרוחקים. היא היתה יכולה להקים מרכזי תעשייה חדשים באזורי הפיתוח ובמגזר הערבי. היא היתה יכולה

היור"ר ג' גדות:

זאת משום שהוא היה ז'בוטינסקאי אמיתי.

אמנון רובינשטיין (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

נכון. והלוואי שסיעתך הייתה הולכת גם היום בדרכים אלו והייתה חלוצה במתן חוקה לישראל, שתשריין את זכויות האדם והאזרח, ונהיה כמתקונות במדינתנו, ונמלא את שליחותנו כמדינה יהודית. שכן היהדות היא זו שנתנה את המושג של זכויות האדם לאומות העולם.

היור"ר ג' גדות:

חבר הכנסת רובינשטיין, כדאי שבהקשר זה אולי תזכיר, שהוא, יחד עם אנשי מפ"ם של אותם ימים, היו אלה שעמדו על ביטול הממשל הצבאי.

אמנון רובינשטיין (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

נכון. אז הוא עשה את החזית של ישראל הדמוקרטית.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אתה מתכוון לקואליציית ניר?

אמנון רובינשטיין (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

כן, ודאי. אני רציתי להעלות את זכרו זה, ולדעתי המורכבות של אדם זה באה לידי ביטוי בשני האינצידנטים האלה. המשמעותיים ביותר, המצביעים על מנחם בגין, האיש ההומני ואיש זכויות האדם.

אדוני היושב־ראש, רבותי חברי הכנסת, רק עיוור יתעלם מהבעיות הכלכליות, המשקיות והחברתיות של המשק הישראלי. ובצר נתוני האבטלה שהובאו לכאן, אני רוצה לציין נתון נוסף, שבשנה שעברה, לאחר הרבה שנים, ירד התוצר הלאומי פר גולגולת; אומנם כשיעור נמוך. תודה לאל, אבל ירד. וזאת במדינה שהתוצר הלאומי שלה עלה בתקופות קודמות בשיעורים שהיו מופת למדינות אחרות.

כעת תבוא הממשלה ותאמר שזה בגלל העלייה. ודאי שזה בגלל העלייה, בין השאר. אבל מה עושה ממשלה שרואה בעניין העלייה את העניין הקיומי, הציוני, היהודי כ"ה" הידיעה? היא משעבדת את המדיניות שלה לצורך קליטת העלייה. היא רואה את עניין זרם העלייה וקליטת זרם העלייה לא רק כעניין כלכלי, לא רק כעניין ציוני, אלא כעניין ביטחוני.

אבל, אם שוקלים על כפות המאזניים מה חשוב יותר אצל הממשלה הזאת — עוד מאות אלפי עולים פליטים מהרפובליקות של ברית־המועצות, או התנחלות אחת בלב השומרון, אנחנו יודעים מה התשובה של ראש הממשלה: על זה אין ויכוח, ההתנחלויות למיד עדיפות. עד אבסורד אם אפשר להביא זאת: התנחלות אחת מול מיליון יהודים — אצל ראש הממשלה וממשלתו ההתנחלות הזאת, האחת והיחידה, שאין לה שום ערך ביטחוני, להיפך, יש בה רק נזק ביטחוני, היא עדיפה על הכול.

רבותי, יש כאן ויכוח על הערכויות. הרי ישראל לא היתה צריכה לבקש את הערכויות האלה, לפני שנה עמדה ישראל בראש מצעד הפופולריות הבין־לאומית. למה? לא מפני שעשינו משהו חשוב, אלא מפני שלא עשינו משהו — לא התערבנו במלחמת־המפרץ. כל מה שהיה צריך ראש הממשלה לעשות הוא בעצם לא לעשות כלום, שזה בעצם התחביב האהוב עליו.

אבל הוא לא יכול היה שלא לעשות כלום. הוא חייב היה להקים או להחיר לאחרים להקים התנחלויות פרובוקטיות, כל אימת שנחת כאן מזכיר המדינה, כדי לשבש את המהלך התקן של קבלת הערכויות.

רבותי, אני כער הקפאת ההתנחלויות לא בשביל ארצות־הברית, לא בגלל מר בייקר ולא בגלל הנשיא כוש. אני בעד הנושא הזה, כי אני חושב שהוא טוב לישראל ולסיכויי השלום. אבל נניח, אפילו, לפי השקפת יצחק שמיר והליכוד, שההתנחלויות הן תרופת פלא, זה יוצא מן הכלל, זה דבר אדיר — להעמיד על כף המאזניים את האפשרות לקבל את כספי הסיוע לקליטת העלייה ולסכן את הסיכוי הזה בשביל התנחלויות פרובוקטיות של "גוש אמונים", פשוט אי־אפשר להבין זאת. זאת לא מדיניות, זה איזה פטישם כזה, זה דבר לא רציונלי, עבודה זרה כזאת, שחייבים להקים את הקרוונים האלה, גם אם המחיר שלהם הוא אבטלה ועוני ומצוקה והפסקת זרם העלייה לישראל — הדבר הכי כואב, תודה רבה.

היור"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת רובינשטיין, הנואמת הבאה היא חברת הכנסת תמר גוז'נסקי. אחריה — חבר הכנסת אליקים העזני: אם הוא לא יהיה — חבר הכנסת יואש צידון; אחריו — חבר הכנסת רחבעם זאבי.

תמר גוז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב־ראש, חברי הכנסת, הבוקר נסעתי לבית־שמש כדי להודות עם 280 פועלי המפעל "עוף ירושלים", שעמדו לידי שיערי העולים. 280 הפועלים, שכל בקשתם היא שייתנו להם לעבוד בעבודה שהיא מן הקשות והלא־נעימות שיש, עבודה כמשחטה, תמורת שכר שנע בין 800 ל־1,000 שקל נטו בחודש. הם פוטרו? לא, הם עוד לא פוטרו, רק 20 איש פוטרו, אבל 80% מהם נשלחו לחודש חופשה ללא תשלום ערב החגים. יש שם אנשים, פועלים, מפרנסים יחידים של משפחות בנות 13 ו־15 נפשות. אמרו להם: שבו בבית עד שנסדר את העניינים — ערב החגים. הכניסו לשם פועלי קבלן כדי לשבור אותם, הכניסו לשם פועלי קבלן כדי לפצל אותם — והם עמדו ביחד היום, בחור.

ואני שואלת את עצמי ושואלת את הממשלה, האם לא יכול פועל בישראל לפרנס את עצמו מעבודתו? האם גם שר מינימום זה כבר מותרות? והאם עדיף ש־280 פועלים אלה ייהפכו למקרי סעד, מקרי הבטחת הכנסה? זה טוב יותר למדינת ישראל?

אבל הם לא הפועלים היחידים במצב זה. אנחנו נמצאים בשלב של גידול יומיומי באבטלה. המספרים, כל אחד מהם, כל מובטל, הוא טרגדיה אישית. וכמיוחדת הטרגדיה גדולה באותם אזורים ובאותם מקומות שבהם יש מפעל אחד או שני מפעלים שעליהם עומד היישוב כולו או האזור כולו. סגור את המפעל הזה — דנת יישוב שלם לאבטלה.

אלי דיין (העבודה):

יש גם סכנה במפעל "מנועי בית־שמש".

תמר גוז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

נכון. מפעל "מנועי בית־שמש" מצד אחד, "עוף ירושלים" מצד שני, ובוהו אתה מחסל את מקור הפרנסה של בית־שמש והאזור.

חברי הכנסת, עוני הוא תופעה שקשורה קודם־כול באבטלה, במצוקה, אבל עוני קשור גם בסדר עדיפויות של ממשלה, שמעדיפה, למשל, שאקדמאים יהיו מובטלים, ולא יעסקו בחינוך, לדוגמה. חסרים המון תחנים במערכת הרווחה במדינת ישראל.

היור"ר ג' גדות:

תקנים לא חסרים.

אליקים העצני (התחיה):
בהמשך ישיר לדבריה של חברת הכנסת הנכבדה תמר גז'נסקי, אני מבקש לשאול, איזה עוני הולך במוסקבה? עוני הולך — — —

אלי דיין (העבודה):
מה אתה משווה אותנו למוסקבה?

אליקים העצני (התחיה):
אתה באמת היית צריך להיחלץ ולבוא לעזרתה. בסדר. תגמור להיחלץ לבוא לעזרתה.

אלי דיין (העבודה):
אתה רוצה להשוות אותנו למוסקבה? עזוב את מוסקבה.

תמר גז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אמרת שחיסול הקומוניזם גואל את העם הרוסי. אז הנה לך, בבקשה.

היו"ר ג' גדות:
חבר הכנסת העצני, דקה בבקשה. חבר הכנסת דיין וחברת הכנסת גז'נסקי, אני רוצה שתדעו, שקריאות הביניים האלו הן על חשבונכם, לא על חשבון הנואם. הוא יעמוד כאן חמש דקות נטו.

חסיין פאריס (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
היא לא נשלחה לכנסת מטעם מוסקבה, אלא על ידי ציבור ישראלי.

היו"ר ג' גדות:
חבר הכנסת חסיין פאריס, אסור לך לדבר מהמקום שבו אתה עומד. אנא, עלה שלוש מדרגות, ואז תוכל לקרוא קריאות ביניים. אני רואה שכבר נרגעת. יפה. אם אתה רוצה להקנות לנואם עוד דקות, קרא עוד קריאות ביניים.

בבקשה, חבר הכנסת העצני.

אליקים העצני (התחיה):
חבל שהכנסת סגורה בערב פסח. אלמלא כן צריך היה לנשות ביעור-חמץ של הצביעות מתוך חלקים של הבית הזה — — —

מיכאל בריזהר (העבודה):
ושל הקיצוניות.

אליקים העצני (התחיה):
— — — והראשונה לחטוא בצביעות היא חברת הכנסת תמר גז'נסקי; שתקשט את עצמה ותראה איזה עוני הביא הקומוניזם שלה. ואני מבקש שתאמר לי עוד משהו: אילו התנחלויות יש ברוסיה, שהיתה פעם סובייטית, שבגללן יש שם עוני כל כך חריף עד שאוכלים שם בשר כלבים וחתולים? כמה שנים ראוי לך לשתוק, אחרי עשרות שנים של פיזור רעל בארץ הזאת. זאת, כהקדמה.

אני מבקש להעיר כמה הערות להצעת האי-אמון. קודם כול, אדבר על האבטלה. אשמת הממשלה היא בחוסר מעש. אביא דוגמה אחת. אומרים שיש בארץ 13,000, אם לא יותר, עובדים מתאילנד, מאפריקה השחורה, ממזרח-אירופה, ועובדות פיליפיניות. חלק גדול מהם נמצא כאן ללא רשיון. הם תופסים מקומות עבודה של חיילים משוחררים ושל עולים. ואין ממשלה שתעשה משהו בנדון. פשוט חוסר מעש יש כאן.

אלי דיין (העבודה):
יש חוק.

תמר גז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
חסרים הרבה מאוד עובדים וחסרים גם תקנים. יש הרבה מאוד תחומים שבהם מספר התקנים המאושר נמוך מאוד לעומת הצרכים. אילו הגדילו את מספר התקנים ואיישו אותם, באותה הזדמנות היו גם נותנים עבודה להרבה מאוד אקדמים. גם עובדים-פועלים לא נחוצים וגם אקדמים לא.

חברי הכנסת, עוני, אבטלה, הם רקע גרוע מאוד לתופעות חברתיות נוראות, בין היתר לתופעה של אלימות. היום אנחנו נמצאים בעיצומו של מבצע, מבצע עדות, שנמשך שלושה ימים, שבו נשים נקראות למסור עדות על אלימות ועל מקרים של פגיעה בהן על רקע מיני ועל רקע אחר. העדויות האלה נשמעות, והן קשות.

בכנסת התקבל חוק למניעת אלימות במשפחה. בתקציב הנוכחי הקצו לצורך יישום החוק הזה 36 תקנים. אני רוצה לומר במלוא האחריות, ש-36 התקנים האלה אינם מוקדשים לטיפול בנושא הזה. הם הועברו לנושאים אחרים. יש מי שחושב שטיפול באלימות במשפחה אינו חשוב מספיק. נלקחו 36 תקנים אלה והועברו לנושאים אחרים, והעוסקים בנושא הזה לא קיבלו תוספת כוח-אדם. אני רוצה לדעת, מדוע הממשלה חושבת שהתופעות החמורות האלה, ההולכות ומחמירות, אינן ראויות לטיפול המידי?

חברי הכנסת, עוני הולך צמוד עם מוצא ערתי, עם תושבי שכונות, עם מזרחיים. עוני הולך הדוק עם מוצא לאומי. העוני חריף הרבה יותר בקרב האוכלוסייה הערבית. עוני הולך ביחד עם נשים, ושיעור הנשים בקרב העניים הוא גבוה הרבה יותר. עוני הולך צמוד עם משפחות מרובות ילדים.

חברי הכנסת, אני רוצה לסיים ולומר, ששר האוצר ביטא את עמדת הממשלה כשהוא אמר שמבחינתו, אפילו יעלה מספר המובטלים על רבע מיליון, עדיפה בעיניו אבטלה המונית מוויתור כלשהו על התנחלויות או על ארץ-ישראל השלמה. זאת המדיניות הברורה של הממשלה. לכן היא לא רוצה להילחם בעוני, לכן היא רוצה להדק את החגורה למען אותן התנחלויות. לכן זו ממשלת עוני, שצריך להביע לה אי-אמון.

אליקים העצני (התחיה):
ואין זה שיש עוני במוסקבה, ושם אין התנחלויות?

היו"ר ג' גדות:
תודה רבה. חבר הכנסת העצני, מותר לך להמשיך בקריאות הביניים שלך תוך כדי הליכה אל דוכן הנואמים.

אליקים העצני (התחיה):
זה בדיוק מה שאני הולך לעשות.

דן זיכמן (הליכוד):
היא כשלה, אפשר לומר. וכי אין יכלה לסיים בצורה אחרת?

היו"ר ג' גדות:
וגם הוא בשל.

אליקים העצני (התחיה):
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, בהמשך ישיר לדבריה של חברת הכנסת תמר גז'נסקי — — —

היו"ר ג' גדות:
סליחה, תמיד מפליא אותי למה אי-אפשר לסיים, ולא משנה באיזו צורה, בדיוק בזמן. זה הדבר שתמיד מטריד אותי.

אליקים העצני (התחיה):

כל אלה לא עובדים בהתנחלויות, והממשלה לא עושה מאומה לגביהם. נכון, יש חוק, פה יש בית־חרושת לחקיקה, אבל מה קורה עם החוקים האלה? מאומה. חוסר מעש. ובגלל חוסר המעש אנחנו נצטרף להבעת האי־אמון. חוסר מעש. והדברים האלה אמורים עוד לפני שאני מדבר על ערכי י"ש, אשר קודמים לחאילנדים, אבל עניי עירנו קודמים להם.

נשאלת השאלה, מדוע זה כך, מדוע לא מעמידים אורחים שלנו, בריאים כגופם ומסוגלים לעבוד, בפני ההכרח לעבוד, ומדוע לא נותנים דמי אבטלה רק למי שכאמת אינו יכול לעבוד? האם יש ממשלה שתיתן דעתה על זה? יש ממשלה שתעשה את המיון הזה? יש לשאול את ממשלת ישראל: האם מקומות עבודה בשדה, על הפינומים ובכל מיני מקומות אחרים, גם במשרדי הממשלה, פתוחים בפני כל אדם או לא? אם יש כבלן שמסרב להעסיק עולה חדש או חייל משוחרר מפני שיש לו עובד זול יותר, אם מי־ש"ע ואם מחוץ־לארץ, היכן הממשלה? מה היא עושה? הרי אלה מקומות עבודה קיימים, ללא צורך במשקיע ור, בלי צורך במכרז ההשקעות. מקומות עבודה אלה קיימים היום, ואתם לא מסוגלים להתארגן ולעשות משהו.

ואם, מן הצד השני, מקומות עבודה אלה פתוחים בפני הצעירים שלנו, והם אינם רוצים לעבוד, אמרו זאת ותסתמו את הפיות של הצבועים. השתיקה הפופוליסטית אינה טובה. אחת מן השתיים.

אני עובר להערה שנייה. חלק מהאנשים הרשומים כמובטלים אינם מובטלים. אנחנו יודעים זאת. יש בארץ אנשים הרשומים כמובטלים, והם עובדים ומקבלים גם דמי אבטלה. אינני יודע מה מספרם, אבל יש תופעה כזאת, וזו תופעה די נרחבת. למה אין איש מדבר על זה?

יש לנו כלכלה שחורה בארץ, היא מניעה הרבה גלגלים במשק שלנו, כמו באיטליה. מה הנתונים על התופעה הזאת?

הי"ר ג' גדות:

חבר הכנסת פארס, מתוך ידע אישי אני יודע, שחבר הכנסת העצני מדבר ברגע זה במיוחד אליך. אולי אתה מוכן להקשיב לו?

האשם מחאמיד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
דווקא אל חבר הכנסת פארס.

אליקים העצני (התחיה):

לא בריוק. אם הייתי מדבר על השלום, אז זה היה במיוחד אליו. אם הייתי מדבר על הכיבוש — — —

האשם מחאמיד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
עכשיו מקשיבים לך.

אליקים העצני (התחיה):

אני מדבר אל כבוד השר מגן ואומר, שהממשלה חייבת לנו עוד נתון אחד. מה אתם יודעים על ממדי התופעה הזאת של אבטלה שאיננה אבטלה? אני רואה את ההפגנות המאורגנות מדי יום ראשון, ההפגנות של המובטלים ושל פועלים התומכים במובטלים, פקידים שנראים מפוטמים למדי, ואני רואה את האמת שמאחורי ההפגנות. אני לא רואה את הרעב, תודה לאל. מה הן העובדות? חשוב שנדע זאת.

הי"ר ג' גדות:

חבר הכנסת העצני, העובדה הנחרצת היא, שתמו חמש דקות.

אליקים העצני (התחיה):

קריאות הביניים גולו מזמני. תן לי עוד דקה לסיים.

הי"ר ג' גדות:

בבקשה לסיים.

אליקים העצני (התחיה):

לחבר הכנסת ביטון הייתי רוצה לומר, שאם ראש הממשלה מקבל שכר כל כך גבוה, השכר שלך לא נמוך בהרבה משלו. אם הזעקה שלך על העניים, הזעקה המקצוענית הזאת, אומנם נכונה, תפריש משהו מהשכר שלך, ואל תצעק פה "עוני עוני" כל היום — — —

מוחמד נפאע (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

שייקחו מההתנחלויות.

אליקים העצני (התחיה):

— — — גם מהתחזוקה של ה"וולבר". שלא תהיה כל כך הרכה צביעות כאן.

אשר לצביעות של חבר הכנסת בן־מנחם, מה פירוש הדבר שהסכף הולך להתנחלויות? דירה שנבנית באריאל באה במקום דירה שהייתה נבנית בנתניה, והיא קולטת חייל משוחרר, או עולה, או מובטל, אלא שהיא זולה יותר.

מיכאל בריזהר (העבודה):

— — —

אליקים העצני (התחיה):

הייתי מבקש שלא להתערב בדברי. כבר שמעתי את דברי החוכמה שלך.

מיכאל בריזהר (העבודה):

למה שלא אתערב?

אליקים העצני (התחיה):

כבר שמעתי את דברי החוכמה שלך. מוטב לך להפסיק עם מה שכיניתי אז — כמה שלמדתי בבית־הספר בגרמניה. אל תחזור על זה, ולא הייתי רוצה לשמוע ממך עוד.

מיכאל בריזהר (העבודה):

תחזור על מה שאמרתי.

אליקים העצני (התחיה):

דיברת מספיק בנושא זה. השטנה שלך מביישת את המקצוע שלך ואת המשרה שלך כיושב־ראש ועדת החינוך. יש לך דיבור אנטי־חינוכי, שיסוי של אח באח.

מיכאל בריזהר (העבודה):

מה ההשמצות האלה? מה הצעקות האלה?

אליקים העצני (התחיה):

שמעתי אותך מספיק.

אלי דיין (העבודה):

חבר הכנסת העצני, למה השמצות אישיות?

מיכאל בריזהר (העבודה):

אדוני היושב־ראש, אני מבקש ממך להעיר לדובר.

הי"ר ג' גדות:

חבר הכנסת בריזהר, אילו חשבתי לרגע שאתה מסכן חרל־אונים ואישים, שכל מה שעשית פה הוא כשגנה ופשוט התנפלו עליך שלא בכוונה כלל, הייתי יוצא להגנתך כאותו "קרוסידר" אדיר. אבל מאחר שכולנו מכירים את כללי המשחק, נסכים שנינו שהדבר היעיל ביותר ברגע זה יהיה

אליקים העצני (התחיה):

אני עונה בדיוק לחבר הכנסת בן-מנחם, ועל ראש הגנג בוער הכובע. וכך, כמה שנקרא אצלו השטחים, שזה אורך כפול רוחב, אין לו מולדת — במקומות האלה נבנות דירות ומוקמת תשתית.

אליהו בן-מנחם (העבודה): מתנה.

אלי דיין (העבודה):

למה המשתכנים שם מקבלים מענק גדול יותר מאשר בקריית-גת? תסביר לי.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת העצני, אני מבקש ממך לומר עוד שני משפטים ולסיים את דברך.

אליקים העצני (התחיה):

הבחים נבנים על תשתית אשר בשפלה ובשרון היתה עולה יותר והיתה משחיתה אדמה חקלאית הכי טובה שיש לנו, במקום שבו כמות המשקעים הגדולה ביותר שיש לנו, כאשר התכנון הלאומי, ההיגיון הביטחוני וההיגיון הכלכלי מחייבים לבנות כיש"ע, גם מי שיש"ע איננה מולדתו, לדאבוני הרב, ואני מרחם עליו, כמו חבר הכנסת בן-מנחם.

היו"ר ג' גדות:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יואש צידון.

אליהו בן-מנחם (העבודה):

— — —

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת אלי בן-מנחם, יש לי בקשה אליך. אנחנו רוצים להגיע היום לכלל הצבעה. נאפשר לאנשים לומר את דבריהם. קריאות הביניים לא מסייעות.

בבקשה. חבר הכנסת יואש צידון.

יואש צידון (צומת):

אדוני היושב-ראש, כבוד השר, עמיתים, לא הייתי מבקש לדבר משום שאין לי כמה להגן על הממשלה הזאת, על מחדלי התעסוקה וכל שאר המחדלים שנובעים מכך שהיא פועלת מתוך אילוצים של שיטה שלא יכולה להביא לידי תפקוד, שיטה שיש לשנות. אבל, שמעתי את דבריו של חבר הכנסת גד יעקבי. זה שוב החזיר אותי קצת לאחור. אני קצת יותר זקן, ואני זוכר יפה מאוד את "ברית שלום" של ד"ר ארנסט סימון ופרופסורים אחרים. זה היה "שלום עכשיו" של לפני קום המדינה. ההבדל בינם לבין "שלום עכשיו" של היום הוא, שאז הם היו פחותים במספרם.

רבותי, הטענות היו אותן טענות. כשהיה משבר, שאלו: בשביל מה מקימים קיבוצים? כשהיו קיבוצים מבוססים, שאלו: מדוע לאכול שם רק לחם וריבות חרובים ולהוציא כסף על הקמת קיבוצים נוספים? וכאשר דנו בהקמת 11 יישובים בנגב, ב-1945 — וזה הדבר שקבע את מפת הגנג — שאלו: מה פתאום להקים יישובים על אדמה ערבית, ומה אנחנו רבים בכלל על הדבר הזה? וכ-1964, כאשר הקימו את כרמיאל — מי שאינו זוכר, זה היה בשטח כיבוש; בגליל עד 1964 חל חוק השיפוט הצבאי; רק לאחר מכן החילו עליו את חוקי ישראל — קם אורי דייווידס וכל ה"שלום עכשיוניקים" שבעולם, של אז, והם מחו על הקמת עיר במרחב ערבי.

מעניין שאיש לא מזכיר עוד את 11 הקיבוצים; ועל-ידם קמו עוד מושבים. ואיש לא מזכיר את כרמיאל. רבותי,

לאפשר לחבר הכנסת העצני לומר שני משפטים לסיכום נאומו, ואחר כך הוא יסיים את דבריו.

חסיין פארס (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש לקרוא קריאת ביניים.

היו"ר ג' גדות:

האם אתה רוצה שהוא ידבר כמשך דקה נוספת מלאה?

חסיין פארס (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

לא. אני מבקש רק קריאת ביניים.

היו"ר ג' גדות:

אם אתה מבקש לקרוא עוד קריאת ביניים, הוא ימשיך לדבר עוד שתי דקות.

חסיין פארס (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

הוא גר שם, ואחר כך זה יעלה למדינת ישראל פי חמישה. עכשיו הוא מקבל דירה מוזלת ואחר כך הוא יקבל מהאוצר של מדינת ישראל פי חמישה. חוזר לגבול "הקו הירוק" כדי שזה לא יעלה לנו יותר.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת חסיין פארס, סיימת? אני מודה לך על שסיימת. אני מודיע לך שאני מקיים את הבטחותי, וגם בפעם הזאת אקיים, ואני נותן לו דקה נוספת.

אליקים העצני (התחיה):

לחבר הכנסת חסיין פארס ייאמר: לפני שחם וחלילה יקרה לי טרנספר מקריית-ארבע, יהיו לך עשר פעמים טרנספר מעכו. עשר פעמים יהיו לך טרנספר מעכו לפני שיהיה לי טרנספר מקריית-ארבע; ושמו על פיך, בבקשה.

מוחמד נפאע (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, הוא צריך לחזור בו מדבריו.

מיכאל בריזרה (העבודה):

לשמוע דברים כאלה מעל במת הכנסת? יש גבול.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת העצני — — —

אליקים העצני (התחיה):

זה מה שהוא אמר לי.

היו"ר ג' גדות:

חברי הכנסת, ההתבטאות משני הצדדים לא היתה חינוכית. אני מציע להפסיק עכשיו את ההפרעות ולאפשר לחבר הכנסת העצני לסיים את נאומו. בבקשה, חבר הכנסת אליקים העצני.

אליקים העצני (התחיה):

אני חוזר ואומר: דירה שנבנית באריאל עולה פחות מדירה שנבנית בנתניה. הדירות נבנות בשביל זכאי משרד השיכון. משתכנים בהן חיילים משוחררים, זוגות צעירים ועולים. דירה באריאל עולה פחות, מפני שהקרקע באריאל איננה עולה. מה שמושקע כמה שנקרא בשפת אנשים מסוימים "השטחים" — אנשים שאינם יודעים היכן מולדתם, אם אלה יהודים; שטח זה אורך כפול רוחב, זה גיאומטריה — — —

אליהו בן-מנחם (העבודה):

אתה מכיר את המדינה רק מהשטחים, מהצד ההוא.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת אלי בן-מנחם, האם אתה רוצה להעניק לחבר הכנסת העצני עוד דקה?

היור ג' גדות:

תודה גם לך. חבר הכנסת רחבעם זאבי, בבקשה.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת הנוכחים, אדוני השר, אכן הממשלה הזאת ראויה להבעת אי אמון לה מצדה של כנסת ישראל, ולא רק מהסיבות שמנה חבר הכנסת ביטון בתחום האבטלה והעוני בישראל, שהן סיבות כבדות משקל כשלעצמן, אלא שאלהן מצטרפות סיבות נוספות כמעט בכל תחום של חינוך, החל מכישלונה של הממשלה בתחום המדיני, עבור דרך מחול הטיפול בטרור ובאינתיפאדה, וכלה באחלתי-היד בקליטת העלייה.

הממשלה הזאת זחלה נגד רצונה והשתתפה בוועידות מדיניות, ושינוי, מוסקבה ושוב ושינוי. היא שמה יתרה בפתרון הנפסד של אוטונומיה לערביי יהודה, שומרון ועזה, שאיננה אלא שלב מתקדם בדרך להקמתה של מדינת אש"ף בלבד של ארץ-ישראל. הממשלה הזאת יודעת זאת, ואף-על-פי-כן מציעה אוטונומיה בתקווה שהיא לא תתקבל על דעת הערכים.

המשלחת הפלשתינית לווינגטון, שמנוהלת בשלטון רחוק ובשלטון-קרוב מתונים, שהיא בגלוי וביהירה משלחת של אש"ף לכל דבר ועניין, המשלחת הזאת איננה מסכימה אפילו לאוטונומיה, ודורשת לקבל את כל הכלים והמסגרות של מדינה ממש. העולם שומע אותם ומחר גם יצטרף לדרישתם, אבל הממשלה שלנו איננה מחזירה את שליחיה מווינגטון אלא ממשיכה במתווה התעוהבים הזו. גם זוהי סיבה שבגללה הממשלה הזאת צריכה לעבור מן העולם.

האינתיפאדה נמשכת זה 51 חודשים ונוקיה הם רבים: 108 חללים ישראלים ובהם שלושה דרורים, 1,400 אזרחים פצועים, 3,400 חיילים פצועים, סבל רב ל-120,000 המתגוררים ביהודה, בשומרון ועזה, נזק מדיני, איבוד ההרצעה לגבי הערכים, פגיעה בכוסו ובכשירותו של צה"ל; הממשלה הפקירה את חיילי צה"ל למשפטי ראווה. גם זוהי סיבה שבגללה הממשלה הזאת צריכה לעבור מן העולם.

העלייה הגדולה מהאימפריה האדומה שהתפוררה, אשר הביאה אלינו אחים ואחיות שנותקו מאתנו יותר מ-70 שנים, העלייה הזאת נתקלת בקשיי קליטה בשל חוסר עבודה. יותר משליש מהעולים מתהלכים מחוסרי עבודה, ואילו אנחנו מאפשרים ל-120,000 עובדים מיהודה, שומרון ועזה לבוא מדי יום לעבוד אצלנו. לנו יש 210,000 מחוסרי עבודה שמקבלים דמי אבטלה משחיתים, ועל פיגומי הבניינים ובגינות הירק עובדים ערביי יהודה, שומרון ועזה, שמסכנים את ביטוננו. גם זוהי סיבה שבגללה הממשלה הזאת צריכה לעבור מן העולם.

הממשלה הזאת לא בונה יישובים חדשים ביהודה, בשומרון ועזה, היא רק מדברת. גם זוהי סיבה שבגללה היא צריכה לעבור מן העולם. ועדיין לא דיברתי על מחוללים בחינוך, ברווחה ובשאר התחומים.

ואכן, הממשלה הזאת אינה ממלאת את ימיה. ביום 23 ביוני ישפט אותה הכותר, והוא יגיד את דברו על האבטלה, על המדיניות ועל האינתיפאדה. הוא יבוא אז חשבון עם ממשלת הליכוד, שרוממות ארץ-ישראל בפיה והיא מזדחלת בנסיגה מהישיג מלחמת ששת הימים. הוא יגיד לגיבורי שתי גדות לירדן, שמוכילים אותנו לשתי גדות הירקון.

אין לנו אמון בממשלה הזאת, ולכן גם עזבנו אותה. תודה.

במקומות אלה הושקעו כספי עתק, ובצדק: בטרנספקטיבה אנחנו רואים שבצדק. הבה נודה בכך.

יש פלוגתא כאשר למדיניות בעניין יהודה, שומרון, עזה והגולן. יש פלוגתא כזאת. יש הטוענים שההשקעות — —

חסיין פארס (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

יואש צידון (צומת):

ידידי חסיין פארס, ליווית את זה מקרוב, משום שהיה לי כזה עניין מיוחד. "הלכתי מכות" עם חבריה ממגיד-אל-כרם עוד כאשר הייתי נער בקיבוצי-ביאליק. ליווית את העניין הזה.

מדינת ישראל משקיעה במקומות שהיא חושבת שנוחר להשקיע בהם. בעניין זה קיימת פלוגתא ששיכת לדבר אחד. האי-יעילות, האבטלה, הקליטה הגרועה, זה נושא שני. אני יכול לתת דוגמה. אילו, למשל, הצליחה הממשלה לחוקק חוקים שונים כאשר להכנסה ובאשר להוצאה והיתה מאפשרת משמרת שנייה ומשמרת שלישית בתעשייה, היה אפשר לדבר לא על ערכיות אמריקניות, שנותנות 3% מהתל"ג, אלא היה אפשר להגדיל את התל"ג ב-30%, עם וכלי התיישבויות.

אם כן, בואו לא נקשר זה עם זה ובואו לא נעשה לעצמנו חיים קלים על-ידי הבטחות שוא ועשיית שקר בנפשנו, שהנה שם מונח הכסף שלי הגדול, גחלים ממני את הכסף הגדול כשביל לעשות מיידי-עמה. לוקחים כסף להתנחלויות כי המדיניות של ממשלת ישראל, לרבות ממשלות המערך, היתה והינה להתיישב. הוויכוח היה — איפה.

אליהו בן-מנחם (העבודה):

יואש צידון (צומת):

מר רבין אמר ביום שישי בטלוויזיה שהוא נגד התנחלויות פוליטיות, ואם הוא יהיה בשלטון, הוא יגיע להבנה עם האמריקנים כאשר לגושי-עציון, לירושלים ולבקעת-הירדן.

היור ג' גדות:

ולרמת-הגולן.

יואש צידון (צומת):

ורמת-הגולן. תודה.

ובכן, מי שמעיד במאמר של ויליאם ספיר, שהתפרסם ב"ניו-יורק טיימס" שלושה ימים לפני הנאום של יצחק רבין, רואה שהוא כותב שם שיצחק רבין מתייחס להתנחלויות פוליטיות — המלה "פוליטיות" מופיעה באותיות מלוכסנות — בלי להתייחס לדבר, שהממשל האמריקני איננו רוצה אפילו בית בירושלים המזרחית, אז עם מי הוא התווכח? עם עצמו.

רבתי, אחת משתיים — או שאנחנו נגיד: בסדר, גבולות 1967, יבוא הכומר ויבחר: או שנגיד: אנחנו רוצים ליישב את יהודה, שומרון ועזה. אגב, הביקורת שלי גם כלפי המערך וגם כלפי הליכוד היא, שהם לא מנסים מפות. אנחנו סרטטנו מפה: קורי הפסקת האש הנוכחיים; זאת המפה שלנו. שיסרטטו מפות.

מכל מקום, בקשה לי. בואו לא נתחיל למכור לוקשים לציבור, לחשוב שכל תחלואי המדינה מונחים שם. תחלואי המדינה מונחים בנייה גרוע, בחקיקה גרועה ובתעשייה גרועה, בחוסר חריצות, בסם שקוראים לו: מענקים והלוואות, במקום ללכת לעבוד. תודה רבה.

חוכרת כ"ג, ישיבה שצ"ה

— הצעת סיעת הפנתרים השחורים להביע אי־אמון לממשלה:
הצעת חוק לתיקון פקודת העיריות (מס' 46) —

אני רוצה להעיר הערה אחת לחבר הכנסת צ'רלי ביטון. הערה אחת לי אליך. חייכתי שתיכנס, לא רציתי להעיר את ההערה כאשר היית בחוץ. אתה בנוהג רגיל תמיד טוען כלפי שרים שאינם יושבים פה כשדנים בעניינים כלשהם. אני מאמין שהיה זה לא מן הטעם היפה והטוב שלא להשתתף כל הדיון על הצעת אי־אמון שאתה הגשת.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):
אדוני היושב־ראש, זה לא נכון, אני הלכתי לבקש מחברי הכנסת של המערך לכוא ולהצביע אי־אמון יחד אתי.

היו"ר ג' גדות:
אוהי שכנעת, ממש בזה הרגע הצלחת לשכנע.

אנחנו עוברים לנושא הבא שעל סדר־יומנו.

אלי דיין (העבודה):

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):
— — — שרץ. חברי הכנסת שריד, רובינשטיין —

שרצים — — —

אלי דיין (העבודה):
תחזור כך.

היו"ר ג' גדות:
חבר הכנסת ביטון, האם אני יכול לבקש את רשותך להמשיך בניהול הישיבה?

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):
כן, אדוני.

היו"ר ג' גדות:
אני מודה לך על הרשות שניתנה לי. אני מודה לך מקרב לב.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת זאבי.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אנחנו שרנו "שתי גדות לירדן". אתה שרת "תחזקנה".

רחבעם זאבי (מולדת):

ואתם נשאתם בשירה ומשאירים פס כעת.

יהושע מצא (הליכוד):

אתה אמרת שהממשלה הזאת מדברת. שים לב מי מדבר.

תמר גוז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

היו"ר ג' גדות:

חברי הכנסת, תם הדיון. אני עובר להצבעה. מי בעד ומי נגד הצעת סיעת הפנתרים השחורים להביע אי־אמון לממשלה? זו הצבעה מס' 1.

ה צ ב ע

בעד הצעת סיעת הפנתרים השחורים

להביע אי־אמון לממשלה — 12

נגד — 19

נמנעים — אין

הצעת סיעת הפנתרים השחורים להביע אי־

אמון לממשלה לא נתקבלה.

היו"ר ג' גדות:

חברי הכנסת, 12 בעד, 19 נגד, ללא נמנעים. אני קובע כי הצעת סיעת הפנתרים השחורים להביע אי־אמון לממשלה לא נתקבלה. תם עניין זה.

ג. הצעת חוק לתיקון פקודת העיריות (מס' 46), התשנ"ב — 1992*

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבד להביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את הצעת חוק לתיקון פקודת העיריות (מס' 46), התשנ"ב — 1992, שיוזם והגיש, כאמור, חבר הכנסת גדעון גדות. זה חוק שבא להוסיף על אמרת המידה המוסריות בחיים הציבוריים שלנו. החוק נדון בדיון מוקדם ביום 5 בפברואר 1992, ובקריאה ראשונה ביום 24 בפברואר 1992.

בתיקון מס' 12 לחוק־יסוד: הכנסת ביטא המחוקק את עמדתו הנמצאת נגד נורמות פסולות שהשתרשו בחיים הפרלמנטריים שלנו. את תיקון מס' 12, המתייחס כולו לכנסת ישראל ולחיים הפרלמנטריים שלנו, קיבלנו. הצעת החוק של חבר הכנסת גדות מבקשת למעשה להחיל, בשינויים המחויבים, הסדר דומה לגבי נורמות מוסריות במישור השלטון המקומי.

לאחר הקריאה הראשונה הכנסנו בוועדה שינויים מספר בהצעת החוק, שאות עיקריהם אציין לפניכם. אבל, כל כולו של החוק הזה בא למנוע את התופעה שהשתרשה בשלטון המקומי, ויצאה מעיריית ירושלים, תופעה שאנחנו מכירים

היו"ר ג' גדות:

הנושא הבא הוא: הצעת חוק לתיקון פקודת העיריות (מס' 46), התשנ"ב — 1992, קריאה שנייה וקריאה שלישית. יציג את החוק יושב־ראש ועדת הפנים ואיכות הסביבה, חבר הכנסת יהושע מצא, בבקשה.

יהושע מצא (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, יש לי היום הזדמנות נאותה לא רק להביא בפניכם חוק לתיקון פקודת העיריות (מס' 46), התשנ"ב — 1992, חוק שהוא פרי יוזמתו של סגן יושב־ראש הכנסת, חבר הכנסת גדעון גדות, אלא גם לומר משפט אחד או שני משפטים טובים על חבר טוב לדרך ארוכה בכנסת הזאת, גדעון גדות, שעם סיום הקדנציה שלנו, הוא, מתוך בחירה אישית, החליט להיפרד מאתנו ולעבור לתחום האחר שבו הוא עוסק, כיושב־ראש מפעל הפיס. זו הזדמנות טובה בחוק זה, שהוא פרי יוזמתו של חבר הכנסת גדות, גם לומר מלה טובה על היוזמות הפרלמנטריות הטובות והפוריות שלו במהלך השנים שהוא מכהן כאן, ואני גא ושמח על ההזדמנות להציג הצעת חוק זו של ידיד אישי לי במהלך הקדנציות שבהן אני משרת יחד אתו בכנסת ישראל.

* "דברי הכנסת", חוב' כ"א, עמ' 3232; נספחות.

בידי ראש העירייה, אולי בשל התנהגות זו או אחרת של ציץ', אבל לא תמיד אנחנו צריכים לראות מול עינינו את ראש עיריית תל-אביב. חבר הכנסת וירשובסקי מציע בהסתייגותו להפקיד עניין זה בידי הממונה על המחוז. אמרתי לחבר הכנסת וירשובסקי בהלצה, שאם כבר אנחנו יורדים ומבקשים שהממונה על המחוז יקבע, באותה נשימה אפשר גם לבקש שהנציב העליון יקבע. אבל מכיוון שממונה על המחוז הוא ירושה מתקופת הנציב העליון, אנחנו חושבים שבכחירות אישיות, מקום שראש עירייה נבחר על ידי ציבור הבוחרים בבחירה אישית, צריך לתת לו את הסמכות הזו. מה עוד שהסמכות בדבר פסילה זו או אחרת, כפי שקובע החוק, נתונה כיום בידי, וזאת הסכרת.

עמדה זאת של הפקדה בידי הממונה על המחוז אינה מקובלת גם על משרד הפנים, וגם לא על הרוב בוועדת הפנים. לפיכך, נדאה לנו שעצם האפשרות לערער על החלטת ראש העירייה, אם הוא שגה, במזיד או שלא במזיד, וקבע את פסילתו של חבר לכאן או לכאן — כשניתנת בהצעת החוק שבפנינו האפשרות לערער בפני שופט בית המשפט המחוזי, האפשרות שניתנה לחבר המועצה לערער בפני שופט מחוזי זאת הערובה שדי בה החלטת כרי להפקיד בידי ראש העירייה את הסמכות הזאת.

על כן, אדוני היושב-ראש, אני מבקש להעמיד את הצעת החוק שלך עצמך, כפי שהובאה לוועדת הפנים, לקריאה שנייה ושלישית.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה ליושב-ראש ועדת הפנים ואיכות הסביבה, חבר הכנסת יהושע מצא, אני קורא לחבר הכנסת וירשובסקי, שהוא בעל ההסתייגות היחידה להצעת חוק זו. בבקשה, חבר הכנסת וירשובסקי.

ראובן ריבלין (הליכוד):

כל זה בגלל ציץ', וירשובסקי. טדי קולק הוא ראש עיר לא רע, מה אתה רוצה?

מרדכי וירשובסקי (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הרשה לי להקדיש דקה אחת מהדקות שיש לי להנמקת ההסתייגות לאמירת קומפלימנט לך. אני מבין שזו אחת הפעולות האחרונות שלך כחבר הכנסת, וזה לפי בחירתך. נהייתי לעבוד אתך בנושאות הכנסת במשך שלוש שנים. חרף חילוקי הדעות תמיד מצאנו שפה משותפת. אתה מצטיין — ואני אומר את זה בכנות — בחוש הומור. חוש הומור בבית הזה הוא מצרך די נדיר, ואם יש לאדם חוש הומור והוא גם פרלמנטר טוב נוסף על כל אלה, הרי אני יכול לציין, שזוהי אכזה שאתה עוזב את הכנסת.

יצחק נבון (העבודה):
הוא עוד יתחרט.

מרדכי וירשובסקי (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אם הוא יתחרט כעקבות דברי, הרי השגתי משהו, ושווה ההסתייגות.

עכשיו, אדוני היושב-ראש, אני יכול גם להגיד שאני מברך אותך על החוק הזה. החוק הזה נחרץ בספר החוקים שלנו, ואני שמח שהחוק הזה בא כחוק. אני מניח, חתך מההסתייגות הזאת, שנקבל אותו פה אחד, ובהתלהבות.

אני הגשתי הסתייגות, מפני שבהכירי את השלטון המקומי מכל מיני זוויות אני רואה בחדרה שראש רשות מקומית יוכל

בשם כלנתרזים. החוק הזה בא למנוע כלנתרזים, וטוב שבסיום קדנציה, ובסיום קדנציה של חבר הכנסת גדות עצמו, מביאים לנו תיקון לנורמות הציבוריות.

אציין בפניכם את השינויים העיקריים שהכנסנו בהצעת החוק לאחר הקריאה הראשונה, בהכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית:

1. חבר מועצה שפרש מסיעתו יוכל להיות חבר ועדת ההנהלה בעירייה. מכאן ברור שהוא לא יכול למלא תפקידים אחרים. ההקלה היחידה שניתנה היא לאפשר לו חברות בהנהלת העירייה.

2. כאשר יש התפלגות מותרת של סיעה, חייבים חברי הקבוצה המתפלגת למסור הודעה בכתב על פרישתם, אך אין הם חייבים לעשות זאת, כפי שנקבע בקריאה הראשונה, שבכה ימים בטרם מעשה הפרישה, כפי שהוצע בחוברת הכחולה. הם יוכלו לעשות זאת בכל עת עם הפרישה.

3. בהגדרת "פרישה מסיעה" הכללנו במפורש "הודעה על פרישה מסיעה" והוספנו על רשימת המקרים שבהם הצבעה נגד עמדת הסיעה תיחשב לפרישה גם הצבעה בקשר לבחירת סגן ראש העירייה.

אוריאל לין (הליכוד):

הלכתם בעקבות החוק הקודם.

יהושע מצא (י"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):

ידידי, חבר הכנסת אוריאל לין, הלכנו בעקבות החוק הקודם, ולך מגיעות מלוא המחמאות על שהיית בין הגורמים העיקריים שהחילו אותו על כנסת ישראל. בעקבותיך פעל, בנושא השלטון המקומי, חבר הכנסת גדות, וטוב עשה שהוא מיישם אותו שם, כמוכן, עם כל מה שמתחייב מהשינויים.

כמרכן הוספנו, שלא די בכך שההצבעה היא בניגוד לעמדת הסיעה, אלא צריך שהיא תהיה שלא בהסכמת רוב חברי הסיעה. שהרי יכול להיות מצב שבו חבר יחיד יצביע נגד עמדת הסיעה, אך בהסכמת רוב חבריה, ואנחנו מכירים את המקרים האלה, שסיעה מאפשרת לחבר שלה להצביע נגד בשאלה מצפונית או אחרת.

4. בין הקריאה הראשונה לבין ההכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית קבענו גם כי הודעה על פרישה או הצבעה בניגוד לעמדת הסיעה, במקרים המפורטים בחוק, לא תיחשב כפרישה, אם אלה נעשו בסוף תקופת כהונתה של המועצה, אחרי המועד שבו נקבעות סיעות המועצה, והיינו היום ה-66 לפני יום הבחירות למועצה החדשה.

5. ועוד שינוי מההצעה שבחוברת הכחולה, שדבר הפרישה ייקבע על ידי ראש העירייה ולא על ידי הממונה על המחוז. חבר הכנסת, אני רוצה להפנות את תשומת לבכם לכך שיש פה הסתייגות של חבר הכנסת וירשובסקי, שהוא בוודאי ישמיע אותה. אנחנו לא קיבלנו את ההסתייגות, ואחרי שחבר הכנסת וירשובסקי ישמע דבריו, אחזור לכאן לומר כמה דברים. אני רוצה להקדים ולומר: ראש העירייה הוא אשר מוסמך היום לקבוע את דבר פסילתו של חבר המועצה מסיבות הקבועות כיום בחוק. החוק היום קובע כמה סיבות שבגינן ניתנת לראש העירייה הסמכות לקבוע את פסילתו של חבר המועצה, מסיבות הקבועות היום בחוק, ולפיכך הוועדה לא מצאה לנכון ולא ראתה כל סיבה לקבוע בעניין זה הסדר שונה בחוק שלפנינו, אלא השארנו את הנושא בידי ראש העירייה.

חבר הכנסת וירשובסקי חושש, כנראה, להשאיר עניין זה

הרשות המקומית הנוגעת בדבר. אני חושב שזה יהיה לטובת החוק, לטובת הדו-פוליטיזציה של השלטון המקומי. שבכך הוא נגוע מאוד. אל תראו בזה איזו הסתייגות פוליטית או איזה ניגוח, אלא ראייה די מוכחת של השלטון המקומי, שאני מכיר, מוקיר ואוהב אותו.

ולסיום, אני שוב רוצה לברך את יושב-ראש הישיבה, סגן יושב-ראש הכנסת חבר הכנסת גרדון גדות, על פעולתו, על החוק הזה, על העבודה המשותפת, ולאחל לו הצלחה בכל אשר יפנה.

הי"ר ג' גדות:
תודה רבה.

אמנון רובינשטיין (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אני רוצה להצטרף בשם החברים שלא מדברים.

הי"ר ג' גדות:
תודה רבה.

יהושע מצא (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):
אדוני היושב-ראש, הייתי רוצה להשיב בשניים-שלושה משפטים על ההסתייגות, וקשה לי להניח שחבר הכנסת וירשובסקי, אילולא היריבות שלו עם צ"ץ, היה מגיש אותה.

מאחר שפה נשמעה הערה נכונה בקריאת ביניים, אני רוצה לומר: אנחנו יודעים היטב, ויודע את זה גם חבר הכנסת וירשובסקי, שאם לתת לעניין להיות נקי ממעורבות פוליטית, בעצם ההפקדה של הנושא בידי הממונה על המחוז — אתה יודע היטב שזה עדיין יכול להיות במעורבות פוליטית, מעל הממונה על המחוז; בו בזמן שזה שונה אם אנחנו מפקדים את זה בידי ראש עירייה, ואנחנו מאפשרים לאותו אדם שחש נפגע — לערער. אקרא מה אנחנו מאפשרים לו: "חבר המועצה שדבר פרישתו נקבע על-ידי ראש העירייה או סיעה שבקשתה לפי סעיף קטן (א) נדחתה, או לא נענתה תוך 30 ימים, רשאים לערער על הקביעה בפני בית-המשפט המחוזי שהעירייה נמצאת באזור שיפוטו". אני משוכנע ששום ראש עיר לא ינסה לקבל החלטה שגויה מטעמו, מתוך צרן רע, כשהוא יודע שיש אפשרות לפנות לבית-המשפט.

אדוני, אני מבקש להעמיד את הצעת החוק להצבעה.

הי"ר ג' גדות:
אני מודה לך.

חבר הכנסת וירשובסקי, לפני שאני מתחיל בהצבעות: אני לא משיב לך מנה אחת אפיים, אתה הרי פרלמנטר מעולה ומנוסה מאוד. אני מקווה שאת הקומפלימנטים כתיחתא ובסיפא לא צירפת להסתייגות, כדי שזו תיפול יחד עם הקומפלימנטים כשיצביעו נגד ההסתייגות שלך.

מרדכי וירשובסקי (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
תהיה תוצאת ההצבעה אשר תהא, הקומפלימנטים יעמדו לעד.

הי"ר ג' גדות:
תודה רבה. חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה בקריאה שנייה על הצעת חוק לתיקון פקודת העיריות (מס' 46), התשנ"ב — 1992.

לסעיף 1 יש הסתייגות של חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי. מי בעד? מי נגד? זו הצבעה מס' 2.

לפסוק בסכסוכים בתוך מפלגות פוליטיות. אמר יושב-ראש ועדת הפנים דבר אחד, שכבר היום ראש העירייה יכול לקבוע כל מיני דברים לגבי מעמדו של חבר המועצה, וזה נכון, אבל אלה הם דברים אובייקטיביים: חברי הכנסת, עזבו את תל-אביב, עזבו את צ"ץ ואת הוויכוח שיש לי עם עמיתי וידידי צ"ץ. אני רוצה להביא כדוגמה רשות מקומית שבה יש יושב-ראש מטעם מפלגת המערך, ויש שלושה חברי סיעת הליכוד שיושבים באופוזיציה והם מסוכסכים ביניהם, הם מתווכחים, אחד מהם רוצה לצאת מהסיעה, ואז מתעוררת שאלה — האם זוהי פרישה או יציאה או איזה הסדר אחר. ומי קובע את זה בתוך החיים הפנימיים של סיעה? — ראש הרשות המקומית, שהוא מהמפלגה האחרת.

באיזו זכות, על-פי איזו חבונה פוליטית אנחנו נותנים לאיש פוליטי להכריע בדברים שקורים בתוך סיעה אחרת? זה לא שאומרים, שמי שנעדר משלוש ישיבות ראש העירייה כותב לו מכתב; זה דבר אובייקטיבי. אומרים: בתאריך זה וזה לא היית, כמה? אבל כאשר יש סכסוך במפלגה אם צריך להתפלג או שלא להתפלג, או שיש פרישה, ומי שמחליט על כך הוא ראש עירייה, שיכול להיות מסיעה אחרת, ושהוא עוין את הסיעה שעליו להחליט לגביה — אנחנו פשוט עושים מעשה של טיפשות פוליטית.

ואני שואל: מה רע ליושב-ראש ועדת הפנים כמזנה "ממונה על המחוז"? אפשר לחשוב שממונה על המחוז לא קיים עוד. היום הממונה על המחוז הוא יושב-ראש הוועדה המחוזית, אחד הגופים החשובים ביותר, אז מה אם אנחנו ניתן לידי — לידי אדם יותר אובייקטיבי, פחות פוליטי מראש העירייה — את הסמכות הזאת? אינני מבין מדוע מתעקשים לתת בידי ראש עירייה כוח פוליטי כלפי יריביו. לכן, ההסתייגות שלי היא לקבל את החוק, לקבל גם את ההסדר הקבוע בסעיף — — —

ראובן ריבלין (הליכוד):
האם היית מוכן, שזה יהיה ראש העיר באישור הממונה על המחוז? גם הממונה על המחוז הוא איש פוליטי.

מרדכי וירשובסקי (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
למה לי, חבר הכנסת ריבלין, למה לי שניהם? אני הצעתי את הממונה על המחוז, אם היו אומרים לי, שזה צריך להיות מנכ"ל משרד הפנים, הייתי מקבל את מנכ"ל משרד הפנים. אני רק לא רציתי למסור את הדבר לידיים של ראש העירייה, שאולי יש לו אינטרס לסכסך — — —

ראובן ריבלין (הליכוד):
גם הממונה על המחוז הוא איש פוליטי.

מרדכי וירשובסקי (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
ממונה על המחוז הוא איש פוליטי, אבל הוא בכל זאת מופקד להיות אובייקטיבי ולפתור בעיות באופן אובייקטיבי.

חברי הכנסת, כל הבדיחות האלה על המלחמה שלי עם צ"ץ — זה לא רציני. יש לי אתו ויכוח ויש לי אתו מאבק, ואני עושה את זה מעל הדוכן במועצת העירייה, ועושה את זה בהצלחה זו או אחרת. כאן, אני אומר לכם, זה נוגע לחייה של כל הרשויות המקומיות, ואל תחשבו על סיעה זו או אחרת, בכל מקום יש אופוזיציה שיכולה להסתכסך, וראש העירייה יתערב ויקבע שם הסדרים, שאולי יעזרו לו. אני מודיע לכם שהדבר הזה פסול, לכן אני מקבל את הרעיון של סעיף 125ב, שצריכה להיות הכרעה אם יש ויכוח עם חבר מועצה בסיעה מסוימת, אבל המכריע הוא הממונה על המחוז ולא ראש

ה צ ב ע ה

18 —	בעד סעיפים 2 — 3
אין —	נגד
אין —	נמנעים
סעיפים 2 — 3 נתקבלו.	

היו"ר ג' גדות:
 18 בעד, ללא מתנגדים וללא נמנעים. אני קובע שסעיפים 2 ו-3 נתקבלו כהצעת הוועדה.
 חם ונשלם סדר ההצבעה בקריאה השנייה. אנו עוברים עכשיו להצבעה בקריאה שלישית על הצעת חוק לתיקון פקודת העיריות (מס' 46), התשנ"ב — 1992. מי בעד? מי נגד? נא להצביע. זו הצבעה מס' 5.

ה צ ב ע ה

21 —	בעד החוק
אין —	נגד
אין —	נמנעים
חוק לתיקון פקודת העיריות (מס' 46), התשנ"ב — 1992, נתקבל.	

היו"ר ג' גדות:
 חברי הכנסת, 21 בעד, ללא מתנגדים, ללא נמנעים. אני קובע כי החוק נתקבל, ואני רוצה לברך את כולם.
 שבח וייס (העבודה):
 סליחה, אדוני היושב-ראש, אפשר להגיד מלה?

היו"ר ג' גדות:
 בבקשה, ממיקרופון מס' 4.

שבח וייס (העבודה):
 אדוני, אני פשוט רוצה לברך אותך. מכיוון שאתה מנהל את הישיבה ואתה בעל החוק — זה חוק שציפינו לו הרבה שנים, ואני רוצה לברך אותך על ההצלחה.

אליהו בן-מנחם (העבודה):
 זה בשם כולם.

היו"ר ג' גדות:
 תודה רבה, חבר הכנסת שבח וייס. בבקשה, חבר הכנסת רובינשטיין.

אמנון רובינשטיין (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
 זה חוק חשוב מאוד מבחינה ציבורית — — —

היו"ר ג' גדות:
 אני מודה לך מאוד, חבר הכנסת רובינשטיין. תודה רבה לכולם.

ד. הצעת חוק הערכות (תיקון), התשנ"ב — 1992* (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

דן תיכון (הליכוד):
 לא נמנקים הסתייגויות?

היו"ר ג' גדות:
 השר עוד לא סיים את דבריו. לאחר מכן יש רשימת דוברים.

ה צ ב ע ה

9 —	בעד התיקון של חבר הכנסת מ' וירשובסקי לסעיף 1
10 —	נגד
אין —	נמנעים
התיקון של חבר הכנסת מ' וירשובסקי לסעיף 1 לא נתקבל.	

היו"ר ג' גדות:
 10 נגד, תשעה בעד, אין נמנעים. חבר הכנסת פורז, לדעתי, אתה אפילו לא ידעת על מה אתה מצביע.
 אברהם פורז (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
 אולי אני הייתי בוועדה? אני מכיר את ההסתייגות.

היו"ר ג' גדות:
 ואתה בעדה?
 אברהם פורז (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
 לא, אני נגדה.

היו"ר ג' גדות:
 אבל הצבעת בעדה.

אברהם פורז (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
 אני נגדה.

היו"ר ג' גדות:
 אם כך, התוצאות הן: שמונה בעד, 11 נגד, ללא נמנעים. אני קובע כי ההסתייגות של חבר הכנסת וירשובסקי לסעיף 1 לא נתקבלה.

יעקב שמאי (הליכוד):
 אדוני היושב-ראש, לא הצבעתי.

היו"ר ג' גדות:
 זה בסדר. אנו עוברים לסעיף 1, כהצעת הוועדה. נא להצביע. זו הצבעה מס' 3.

ה צ ב ע ה

20 —	בעד סעיף 1, כהצעת הוועדה
אין —	נגד
אין —	נמנעים
סעיף 1, כהצעת הוועדה, נתקבל.	

היו"ר ג' גדות:
 20 בעד, ללא מתנגדים, ללא נמנעים, אני קובע שסעיף 1 התקבל כהצעת הוועדה.
 לסעיפים 2 ו-3 אין הסתייגויות. מי לסעיפים אלה, כהצעת הוועדה? נא להצביע. זו הצבעה מס' 4.

* "דברי הכנסת", חוב' כ"ב, עמ' 3439; שם, נספחות.

הווי אומר, אלה שלא יקבלו את ההלוואות, לא יקבלו אותן בגלל הניסיון להיטיב עמם. אלה שיקבלו, ישלמו ריבית גבוהה יותר. אלא אם תבוא הצעה לממשלה שהיא תממן, תסבסד, תיתן ערכות לכל המשכנתאות.

ואם כך, יש לי בקשה אחת: בואו נפסיק לדבר על הפרטה, בואו נפסיק לדבר על משק חופשי, בואו נפסיק לדבר על כיוון ליברלי ועל יוזמה חופשית. בואו נדבר על מה שפעם דיברו בנאווה גדולה ברוסיה, על ממשלה מכוונת, על ממשלה מתערבת. קיבלנו פה את חוק גל — יושב פה ידידי הטוב, חבר הכנסת גדליה גל; ואתמול קיבלנו חוק נוסף על ביצים בגליל; היום יהיה לנו חוק ערכות. רק אל נטעה את העולם. לא ליברליזציה, לא הפרטה, אלא ממשלה נכנסת, מתערבת, מלמדת, מגינה וחוסמת. לא האזרחים יחליטו, הממשלה תחליט. זה זיק לעניים.

הכוונה רצויה, התוצאה איננה רצויה. היא מזיקה מאוד דווקא לאותם אנשים שעליהם רוצים להגן.

הבנקים אומרים: לא תהיינה משכנתאות. האם הבנקים צודקים, או שהם רק מאיימים עלינו? כל מי שיושב כאן, לו היה מנהל בנק ואחראי לבנק, ולא היה רוצה לעמוד ולהסביר בוועדת החקירה הבאה למה הוא נתן כסף בלי ביטחונות, יודע שברוך היות יתקשו מאוד לתת משכנתאות. לכן לא פלא בעיני שלא הבנקים, אלא מועצת ענף הבנייה, המייצגת את הקבלנים הבונים, אמרה היום או אתמול, על-פי מה שנכתב בעיתון: "חברי הכנסת, לא תוכלו לומר שלא התרענו. חוק הערבים יפגע במעוטי יכולת. רק בעלי אמצעים יוכלו לרכוש דירה. ענף הבנייה יישחק".

כל מי שיצביע היום בעד החוק הזה, שהגדרתי את יחסי אלו בשיבה הקודמת, צריך לדעת מה הוא עושה, ולא יינק מאחריות — לא יינק מאחריות לאשר יקרה לשוק ההון בארץ. לעניים בארץ, לאפשרות לקבל הלוואות בארץ, לשוק הבנייה בארץ. אני מבקש שהדברים יהיו ידועים. החוק הזה מזיק, הוא איננו עוזר.

אומרים בכל זאת: תנו לאדם לקבל על עצמו שיפנו אותו מדירתו. חשבו בבקשה על הבנק, שיש אדם ששווה אצלו כסף והיום הוא מפגור בתשלום המשכנתה. נניח שהוא מפגור ב-2,000 שקל. זה לא מעט כסף, אבל לא מי יודע מה. האם יש סיכוי אחד למאה שאיזה בית-משפט יפנה אדם מדירתו בשל 2,000 שקל? אין סיכוי. לאדם אין כסף, אחרת לא צריך ערבים. מה יעשה הבנק? יעמוד חסר אונים? לא, הוא יפעיל אותו סעיף שקיים גם בחוק החוזים וגם בכל סעיף משכנתאות, מה שקרוי סעיף ההאצה, או סעיף האקסלרציה. הוא יבטל את החוזה וידרוש פירעון כל הסכום מייד.

היום בנק נרתע מלעשות את זה, כי יש לו אפשרות לגבות 2,000 שקל. ללחוץ קצת על החייב, על הערבים, והחייב מוצא את הכסף ומשלם, כדי שהערבים לא יסתכרו. לפעמים הערבים עוזרים לו בכל זאת. בדרך-כלל הם קרובים או ידידים.

מחר כל אותם עניים מסכנים, שלא יוכלו לשלם, לא יעמדו בפני חובת תשלום של 2,000 שקל, ועל זה איש לא יפנה אותם מהדירה, אלא הם יעמדו מייד בפני פירעון כל הסכום שנותר, משום שהבנקים יפעילו מייד את סעיף האקסלרציה, סעיף ההאצה, סעיף כיטול החוזה עקב הפרתו — הפרה יסודית או הפרה שתוגדר בחוזה כהפרה יסודית, או הפרה וגילה שאחרי התראה לא תיקנו אותה — ושוב נימצא פוגעים באנשים שאין להם, באנשים המסכנים.

חבר הכנסת תיכון, אני רוצה לתקן את דברי: השר עצמו מדבר במסגרת ההסתייגויות.

חברי הכנסת, אנא. חבר הכנסת שטרית, אם אינני טועה, ציפור קטנה סחה לי ששמן חתום על החוק הזה.

שמעון שטרית (העבודה):

אני מאשר זאת.

היו"ר ג' גדות:

אם כך, אנא. בבקשה, אדוני השר.

שר המשפטים ד' מרידור:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבקש להמשיך ולסיים את הדברים שאת עיקרם אמרתי בישיבה הקודמת, במסגרת דברי בשם הממשלה בחוק הזה, בטרם נעבור לדיון מפורט בהסתייגויות.

יש חוק שכונתו יכולה להיות טובה ותוצאות מסוכנות. על כך עמד בזמנו הלל הזקן, שהתקין חקנות מחשש שמא תינעל דלת בפני לוויים. אני מבקש מחברי הבית לנהוג היום כאותו הלל הזקן, ולהיזהר שמא מעשיהם יביאו לנעילת דלת בפני לוויים; לא כל הלוויים, הלוויים העניים, הלוויים שאין להם.

לפי הערכתי, קבלת החוק הזה תביא לכך שעשירים מבוססים יוכלו לקבל הלוואות, ועניים — יקשה עליהם מאוד. כך שהכוונה לסייע תביא להיפוכו של דבר.

נגיד בנק ישראל, שאיננו חשוד בריצה לפריימריס או לשביעיות, ואיננו צריך למצוא חן בעיני איש, מסר הודעה, שהופיעה היום בעיתונים, ואני רוצה לקרוא מדבריו של נגיד בנק ישראל פרופסור פרנקל, שהוא גם היועץ הכלכלי לממשלה על-פי החוק. וכך הוא אומר, לפי הדיווח היום בעיתון "הארץ": "הצעת החוק הנוכחית היא מרחיקת לכת ובלתי בשלה. גלומים בה נזקים חמורים וחשש לפגיעה דווקא באוכלוסייה חלשה יחסית, שאתה מנסים להיטיב". ועוד הוא כותב: "קביעה כזאת בחוק כפי שמוצע לנו עלולה במקרים רבים לאלץ את הבנקים להשיב ריקם את פניהם של מבקשי משכנתאות, כאשר להערכת הבנקים הם בעלי כושר החזר נמוך, ואשר עקב קשיים בהשגת ערבים יעדיפו לנצל את האופציה שמעניק להם החוק, לשלם פרמיה נוספת במקום ערבים". אומר הנגיד: "במקרים אחרים הדבר יביא להגדלת הריבית עקב הגדלת הסיכונים שבפניהם יעמדו הבנקים".

אני רוצה להסביר את הדברים בקצרה: 99.1% ממקבלי המשכנתאות משלמים בזמן בשיעור הריבית הקיים, שהוא, אגב, נמוך לכל השמועות והדיבורים, בעלי גבוהה יחסית לשיעורי הריבית בעולם. הריבית ארוכת הטווח על משכנתאות בארץ היא לא ריבית גבוהה. אם ישימו לפני הבנקים את המחסום בעניין לקיחת ערבים ויכריחו אותם להסתפק בפניו האדם מדירתו, כאשר ידוע לכול בארצנו היהודית, הלב הרחמן היהודי והלווי בכנסת שיתארגן נגד פינוי ילדים ומשפחות מדרוניהם; ידוע לנו ולבנקים שקשה מאוד לגבות חובות; ידוע לנו דבר נוסף, או אנהנו מעריכים כך, שחלק גדול מהלוויים משלמים היום כצורה מסודרת, כדי שלא יטפלו בערבים, כי לא נעים להם — התוצאה תהיה, שאם הבנק צריך לשמור על רווחיותו, והוא חייב לעשות כך, למרות מה שייכתב פה או במקום אחר, הוא יצטרך לגבות ריבית גבוהה יותר, כי הסיכון יהיה גדול יותר; התוצאה תהיה שבשכיל להקל עם פרומילים בודדים, פחות מאחוז של ערבים שמסתכבים, 99% ומעלה ישלמו ריבית גבוהה יותר.

היו"ר ג' גדות:
"גאון נדיב ואכזר".

ראובן ריבלין (הליכוד):
אדוני היושב-ראש — קודם כל נדיב — ברשותך אבקש לשאול את השר. האם אטעה, אדוני השר, אם אומר שיש הצעת חוק של משרד המשפטים, הקובעת שערכים לא ייאסרו עוד בגין חוב? האם אטעה אם אומר שמשרד המשפטים שוקל להגיש הצעת חוק, שלפיה ניתן יהיה לקבוע ערכות פרורטטה, זאת אומרת לפי חלק, ולא על כל הסכום, על מנת להקל על ערכים ואת חייהם של אותם אנשים שהסתכנו בערבותם בגין החוב?

אני בהחלט תומך בעמדת השר, שאם נחוקק חוק, שכל כולו פרי מאמצי הבחירות המוקדמות במפלגות, סופו שהוא יכה על ראשם של אלה שאנחנו מבקשים לזכות אותם באיזה יחרון.

חברי, אני אומר לכם עוד הפעם — — —

קריאה:

— — —

היו"ר ג' גדות:
חברי הטובים, הסיבה שלא הפסקתי אותו היא, שהוא מסיים כמאה אחוזים בשאלה ממש.

ראובן ריבלין (הליכוד):
בהחלט ניתן להבחין בין הנושא של החובות האבודים של אנשי המושבים לבין הנושא הזה, ושאלתי היא, האם אכן קיימות אותן הצעות חוק שבאות לשפר את מעמדם של הערכים אשר צריכים לשאת בחובות לא להם?

היו"ר ג' גדות:
תודה. שאלה לחבר הכנסת יאיר צבן, שאלה אחרונה.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אדוני שר המשפטים, ראשית, אולי היה כדאי שתבהיר לכנסת איך, לפי דעתך, התגלגלו למצב כזה, שהכנסת נזקקת לזרן בהצעת חוק כל כך מרחיקת-לכת, ואולי צריך לחפש איזה מחלל במערכת זו או אחרת בנושא הזה.

אשר לשאלה הספציפית שאתה העלית, אני רוצה לשאול: אתה תיארתי מצב שבו שני אנשים, ראובן ושמעון, ממש מתפרצים לתת ערבות שבה כל אחד יהיה אחראי להלוואה שלקח לוי. נדמה לי שהצעת החוק הזאת, עם השיטה המוצעת, שהערבות תחולק חצי-חצי, אינה מונעת מאותו ראובן ומאותו שמעון, אם זו רוח ההתנדבות שלהם, לתת בכתב התחייבות חד-צדדית לבנק, האומרת: מעבר לזה אני מודיע לך מראש, שאם תתקשה לקחת משמעון את החלק שלו, אני אשלם בהתנדבות את החלק הזה. החוק לא מונע את הדבר הזה.

שר המשפטים ד' מרידור:
אשיב על-שתי השאלות.

לשאלתך האחרונה, חבר הכנסת צבן, התשובה היא שלילית. החוק, אם יתקבל, מונע התחכמויות, טריקים ופנטזים. אם החוק קובע שהתחייבות תהיה רק מה שאתה מכנה כאן "פרורטטה", כלומר: רק לפי החלק היחסי, מי שינסה להתחכם על-ידי שניים או שלושה מסמכים מחוץ או מבפנים, אחת משתיים: אם זה מותר, הרי לא הועלת בחוק שום דבר, כי הבנק ידרוש את זה. אבל זה אסור, ולכן מה שאמרת פשוט יהיה אסור. אנחנו, במדינה שלנו, נאסור חוזים נוראיים כאלה של ערבות בהסכמה.

יש הצעה אחרת בחוק, שגם עליה אני מבקש לחשוב מה אנחנו עושים. כתוב בה, שמהיום והלאה אסור יהיה לערכים להסכים עם הנושה ועם הלווה שהם ערכים יחד ולחוד, אסור יהיה. קובעים פה סוג חדש של חוזה אסור — לא בלתי חוקי, לא בלתי מוסרי, לא נוגד את תקנת הציבור ככתוב בחוק החוזים, לא פגיעה בתום לב או בדרך מקובלת, אלא גם כאשר ראובן ושמעון באים יחד ללוי ואומרים לו: אתה לא רוצה להלוות ליהודה, כי אתה לא סומך שהוא יחזיר לך; אנחנו ערכים, אנחנו מוכנים שנינו ביחד להיות ערכים; תוכל לגבות מכל אחד מאתנו.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
את הכול?

שר המשפטים ד' מרידור:
הם אומרים: כל אחד מאתנו מוכן לשלם את הכול, ואנחנו עשירים, יש לנו. זאת הלוואה לטווח של 20 שנה, של 30 שנה.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אדוני השר, בהתנדבות הם אומרים את זה.

שר המשפטים ד' מרידור:
רק כך, לא בכוח.

אליקים העצני (התחיה):
כי אחרת הבנק אינו נותן את ההלוואה — — —

שר המשפטים ד' מרידור:
נכון, נכון, חבר הכנסת העצני, ואגב, לא מדובר רק על בנקים. כל מלווה עסקי, לא רק הבנקים, כל אדם שמלווה כסף, גם יחיד גם תאגיד במסגרת עסקי — תאגיד בכל דרך שהוא, ויחיד במסגרת עסקים. הבנק אומר: אני נותן הלוואה ל-20 שנה, ל-30 שנה. אינני יודע מה יהיה בעוד 20 שנה. מי יודע מי יהיה ומי ימות, כמו שאנחנו אומרים בתפילת הימים הנוראים. איננו יודעים. ואני מבקש ערבות של שניים או שלושה אנשים, לא ערב אחד. אומרים לו: לא יהיה לך, רק כל אחד בחלקו, זאת אומרת שאין לך ערבות של יותר מאחד.

אני לא אומר שטוב לקחת ערבות כזאת, ואני לא אומר שרע לקחת ערבות כזאת. אני אומר שלא עולה על הדעת, ולכן למיטב ידיעתי אין מדינה אחת בעולם שיש בה חוק האוסר באופן קונגטי חוזים כאלה. סעיף כזה לא קיים, בלתי חוקי, פסול. אתה יכול לדרוש מהבנקים, אפשר לקיים תחרות בין הבנקים, אבל לקבוע שאסור בשום אופן, בהסכמת כל הצדדים, ארבעת הצדדים: שני ערכים, הלווה והמלווה, לקבל ערבות יחד ולחוד — אני חושב שבכרית-המועצות שהתמוטטה לא היה סעיף כזה, אני בטוח שלא היה. אין מדינה אחת בעולם שיש בה דבר כזה.

היו"ר ג' גדות:
כבוד השר, אתה מוכן להשיב על שאלה אחת או שתיים?

שר המשפטים ד' מרידור:
אני מוכן.

היו"ר ג' גדות:
הראשון היה חבר הכנסת ראובן ריבלין. בבקשה.

ראובן ריבלין (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, אני מודה לך.

דן תיכון (הליכוד):
אתה נדיב.

אינני מבין עד היום למה לא דנו בה בוועדה. הבעיה היתה ידועה לנו. הצענו סידור אחר, לא את הסידור הזה.

הי"ר ג' גדות:

אדוני השר, יש לי שאלה ארגונית: אתה גומר את כל ההסתייגויות?

שר המשפטים ד' מרדור:

לא נגתי בהסתייגויות. אני גומר את דברי בשם הממשלה. ההסתייגויות תבאנה אחר-כך. אני וחברים אחרים ננמק אותן לפי הסדר. אני גומר את דברי.

רבותי, מה עוד קשה ומקשה בחוק הזה? חבר הכנסת רובינשטיין, אתה מקשה על חבר הכנסת נכון להקשיב. אולי הוא רוצה להשתכנע. יכול להיות שהחלטת סיעת העבודה בעניין זה תשאיר בכל אופן איזה חופש לחבריה לשקול את העניין לגופו.

דן תיכון (הליכוד):

למה? הם רוצים שההלוואות תינתנה תמורת ערכות מדינה. זאת התוצאה.

שר המשפטים ד' מרדור:

יכולתי לומר משהו על מערך וליכוד, אני לא רוצה. כי באמת, לדעתי, לא יהיה זה נכון לומר את זה. אני לא רוצה לעשות מזה פוליטיקה. אני רוצה לדבר לגוף העניין.

מה עוד מוצע לנו, רבותי חברי הכנסת? מוצע לנו כאן באחד הסעיפים הקריטיים, החשובים ביותר, שאדם שהבנק הסכים לתת לו הלוואה לצורך רכישת דירת מגורים, וההלוואה מוכתחת במשכנתה, או התחייבות לרשום משכנתה, אותו אדם, אותו חייב, אותו לוה, יהיה זכאי לבחור בין שתיים: או לקבל את ההלוואה, בשיעור הריבית שקבע הנושה, כשהיא מוכתחת גם בערבים; או הוא יכול, אחרי שניתנה הסכמה כזאת, לחייב את הבנק לתת לו את ההלוואה בלא ערבים, בשיעור ריבית בתוספת פרמיה. מי יקבע את הפרמיה, רבותי, לגבי כל לוה ולווה? נניח יש 50,000, 20,000 אנשים כאלה? את הפרמיה לא יקבע השוק. הרי אנחנו לא מאמינים בכוחות השוק. את הפרמיה יקבע נגיד בנק ישראל, אשר ייוועץ לצורך כך במפקח על הביטוח וייתן הודעה לוועדת הכספים של הכנסת. הוא יקבע, כמובן, כך הוא רשאי, שיעורי פרמיה שונים לפי העניין. אתם מדברים באמת על משק חופשי? על הפרטה? על משק שפועל לפי כללי היצע וביקוש? אנחנו נכניס את נגיד בנק ישראל, שהוא יקבע את הפרמיה לכל ריבית של כל לוה לפי מידת הסיכון שלו? על מה אתם מדברים? היו מתכיישים להגיש הצעה כזאת בארצות בולשביקיות בימים האחרונים של המשטרים בהן. הנגיד מבקש שלא לתת לו את הסמכות הזאת. הוא אומר: עזבו אותי, אני אקבע פרמיה לכל אדם? איך הוא יקבע את הפרמיה? הוא ידון בזה לחוד? לכל סוג של אנשים? מוזר מאוד.

הערה אחרונה, שבה אסיים את דברי אלה בשם הממשלה. יש כאן עוד נושא אחד, חשוב מאוד, ואני רוצה לומר מיד מהי התקלה.

חבר הכנסת רובינשטיין, חבר הכנסת העצני לא מחויב על-ידי סיעת המערך, הוא יכול להצביע כך או אחרת. תן לו להקשיב לי. יכול להיות שיצביע נגד הצעתך, יכול להיות — בעדה. אני רוצה שהוא ישמע אותי.

הי"ר ג' גדות:

חבר הכנסת יצחק לוי, אני רוצה שתדע, שמייד בתום דבריו של השר יגיע תורך כראשון המסתייגים. אני במקומך.

לשאלתך הראשונה — האם בהתנדבות? אני לא סבור שערכים בדרך-כלל מתנדבים, אבל אנחנו לא צריכים להסתכל תמיד על המלווה כשילווך, במונחים השיקספיריים, ועל הלווה כעני מסכן, מרוד, שמה שהוא צריך זה לאכול לחם. אנחנו מדברים על לוה ומלווה בשוק פתוח, חופשי, כאשר המלווה איננו רוצה להלוות ללווה, כי הוא לא בטוח שיקבל את הכסף חזרה, ולנו, לכולנו, יש עניין שהכסף יחזור, שאם לא כן, שזך ההון יתמוטט ואחרים לא יקבלו את כספם. המלווה אומר: אני מוכן לתת לך בתנאי אחד, שתהיה לי בטוחה מסוג משכנתה, משכון על מכונית, ערכים, ערכות בנקאית, ויש כל מיני בטוחות אפשריות. אומר אותו מלווה: אני מוכן לתת לך, אבל לא עם הדירה כבטוחה, כי אני יודע שלא אוכל לפנות אותך ממנה, אני מכיר את בני עמי ואת שופטי ואני יודע לאן זה יתגלגל: ערכות בנקאית קשה לך לתת, אין לך אפשרות: ביטוח סיכונים, אין לך כסף לשלם. מספיק לי אם יהיו ערכים. אתה מסוגל להביא ערכים?

ואז הולך אותו אדם אל שני אנשים ובודק אם הם מוכנים או לא מוכנים. אני מניח שלא נעים להם כל כך, אבל הם מוכנים מרצונם החופשי, לא תחת אילוץ. אגב, אם יש אילוץ, יש פטור מאילוץ על-פי חוק החוזים. אני אומר שבאין אילוץ, באין סחיטה, הם באים ואומרים לבנק: אנחנו נשלם, אל תדאג. ואחר-כך הם באים לכנסת ואומרים לחברי הכנסת: רבותי, באמת איך אפשר? אנחנו לא התכוונו להונות, אבל לא התכוונו בעצם לשלם — הם פשוט מוליכים שולל את הבנק. אני חושב שזאת דרך לא-דרך.

לחבר הכנסת ריבלין ולחבר הכנסת צבן תשובה משותפת: שאלת, חבר הכנסת צבן, אם צריך לחפש מחלל באיזה מקום, איך הגענו לכך שדנים בהצעה כל כך מרחיקה לכת. אני לא אשתמש במלה מחלל, אבל אני אגיד משהו מתפלא שהגענו לדיון כזה. הבעיה ידועה. אגב, ממדיה קטנים מאוד. רעש גדול על ממדים קטנים. אמרתי את האחרונים — פרומילים בודדים, שהערבים נתבעים לשלם. פרומילים בודדים. הרוב העצום, מעל 99%, משלם.

תמר גוז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): כמה צווי עיקול הוצאו?

שר המשפטים ד' מרדור:

אבל היתה בעיה. אביא דוגמה. אדם חותם על כתב ערכות וכתוב בו למעלה "ערכות ל-5,000 שקל", והוא לא קורא שבסעיף 27 למטה בעמוד השני כתוב שזו גם "ערכות לכל חוב אחר של אותו חייב בכל בנק אחר, בלתי מוגבלת". זו דוגמה לדברים שקרו. לכן אנחנו לא שקטנו על שמרינו, חבר הכנסת צבן, לפני יותר משנה הגשנו הצעת חוק ממשלתית, לא אני המצאתי אותה. בכלל, דיני החוזים אנחנו משתדלים מאוד לעבוד יחד עם ועדת מומחים, שפרופסור ברק עומד בראשה, שעובדת שנים, ועדה שאורי ידין התחיל לעבוד אתה ולפיה הרכה שנים קודם לכן, והגענו להצעה מסוכמת והגשנו הצעה, והכנסת הזאת קיבלה אותה בקריאה ראשונה — לחקן חלק מהדברים, לא בכיוון הזה, בעיקר חובת גילוי, שלא יוכלו לעשות לאדם דבר כזה: לחייב לומר לו בדיק על מה הוא חותם, להראות לו באותיות של קידוש לבנה: הרכה דברים נוספים. אנחנו מוכנים לתיקונים נוספים.

לצערי הרב — אני לא אשתמש במלה מחלל — ההצעה ההיא עברה אומנם בקריאה ראשונה לפני ההצעה הזאת של חבר הכנסת שטרייט; אלא, משום מה, היא לא הגיעה לכנסת לדיון בקריאה שנייה ושלישית. מחלל הוא ביטוי חריף, אבל

שניים אלה: (1) ניתן פסק-דין נגד החייב; (2) יושב-ראש ההוצאה לפועל אישר שעל-מנת להיפטר מהחייב, יקט הנושה בכל הליכי ההוצאה לפועל, לרבות הליכים למימוש משכנתה" וכי: פרט למקרים חריגים מאוד, שאני לא אגע בהם עכשיו.

מה פירוש הדבר, רבותי? אמרתי, מקובל עלי שבהוצאה לפועל יפעלו קודם נגד החייב ואחר-כך נגד הערב. פה מוצע דבר אחר: שכל תובע יגיש תביעה פעמיים, קודם כול: נגד החייבים. אחרי שהתביעה הזאת תתברר נגד החייבים במשך שבוע, חודש, שנה, שנתיים, חלו — לפי העניין, לפי העומס בבתי-המשפט, יינתן פסק-דין, ילכו להוצאה לפועל, ינסו לגבות מהחייבים, חצי שנה, שנה. אחרי שזה ייגמר, ידון ראש ההוצאה לפועל בעשרות אלפי תיקים בשנה, ידון בשאלה האם מוצו ההליכים או לא. רק כשהוא יקבע שמצו ההליכים יתחילו את כל העניין, כמו שאומרים באופרות האטלקיות, דא קפו — מההתחלה. אותה תביעה נגד הערב, הגנות מחדש, טענות מחדש, פסק-דין מחדש, הוצאה לפועל מחדש.

אני רוצה לשאול אחכם: אתם יודעים מה זה יעשה לבתי-המשפט? פה אני מייצג גם את מערכת המשפט, בין היתר.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת נכון, אני לא קורא אותך לסדר.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אדוני השר, אולי בהפסקה הזאת אפשר לשאול?

שר המשפטים ד' מרדור:

תן לי רק לסיים ותשאל. אני רוצה שלא להאריך.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת ריבלין, חבר הכנסת ויינשטיין, אני מבקש, אנא. יש לי הרגשה, אני הרי תמיד ניכאתי בעניין זה, יש לי הרגשה שאני לא אהאן שאלות נוספות, כי באמת דבריו של השר ארוכים די צורכם. אם אתם רוצים לשאול שאלה אחת או שתיים, אנא, אפשר לו לסיים כדי שנוכל להוסיף שאלה אחת או שתיים ולהמשיך הלאה, כי הדרך עוד ארוכה.

חבר הכנסת ויינשטיין וחבר הכנסת שטרית, זו הודעתה האחרונה בטרם הוצאת הודעת התראה. אני לא צריך ערבים. חבר הכנסת שטרית, כדי להוציא אותך מהמליאה.

עמנואל דיסמן (העבודה):

אתה לא מתכוון לעשות את זה.

היו"ר ג' גדות:

גם נכון.

שר המשפטים ד' מרדור:

רבותי, אני מבקש את תשומת לבכם. מדובר על עשרות אלפי תביעות בשנה, לצערנו, בגין חובות כספיים, לרובם הגדול יש גם ערבים.

שמעון שטרית (העבודה):

אני מביע את דעת חברי, שהשר מאריך יותר מדי בדבריו.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת שטרית, הרי אתה פרלמנטר מעולה. אתה מכיר את כללי המשחק. אני מבקש, לא אוסיף דבר בעניין זה. אנא.

שר המשפטים ד' מרדור:

חברי הבית באים לא פעם אחת, ובצדק, גם חבר הכנסת שטרית כתובכם, ומנסים למצוא תקנה לתקלה גדולה שקוראים

למשל, כחסר ניסיון, הייתי מתכוון קצת נפשית לקראת העלייה אל הדוכן ומכין את הנאום.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
מי כאן חסר ניסיון?

שר המשפטים ד' מרדור:

רבותי, אני מבקש את תשומת לבכם. הדיון בחוק הזה יכול להיראות, ללא-משפטים, כדיון משפטי מדי. הוא חוק רציני מאוד; חוק חשוב, לדעתי, רצה, אבל יש חשיבות רבה אם הוא יתקבל או לא יתקבל. לכן אני רוצה להפנות את תשומת לבכם לעניין נוסף שכתוב בו.

יש בעיה שלא צריך להתעלם ממנה. כאותם מקרים שבהם פונים אל הערבים ומנסים לגבות מהם, מתעוררת לפעמים שאלה שיש לה גם היכט מוסרי: יש חייב ויש ערב, למה לפנות תחילה לערב? כי כך נוח יותר? היו מקרים כאלה, כנראה. לא בדקתי מספרים. רגש הצדק מתקומם כשלא נוגעים בחייב העיקרי.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת שטרית, עם כל הכבוד, זה חוק שלך. אנא.

יצחק נבון (העבודה):

— — —

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת נבון, אני בכוונה נוטל אותו בקולרו כדי שלא לקרוא אותך לסדר. אבל, עם כל הכבוד.

יצחק נבון (העבודה):

אני רוצה שכבר תקרא אותי לסדר פעם אחת.

היו"ר ג' גדות:

לא יעזור.

יצחק נבון (העבודה):

ההזמנות האחרונה שלי.

היו"ר ג' גדות:

לא יעזור. זו ההזמנות האחרונה שלי שלא לקרוא אותך לסדר.

שר המשפטים ד' מרדור:

רבותי, אמרתי, רגש הצדק מתקומם כאשר פונים תחילה לערב ולא נוגעים בחייב. לפעמים קורה שבאים אל הערב, יורדים לנכסיו, בלי שניסו כלל לגבות מהחייב. אני מקבל שזה צריך להיות מתוקן. אני מוכן להציע הצעה, וגם הצענו אותה, אני מציע אותה כאן באחת ההסתייגויות, והיא חשובה — שכאשר מגיעים להוצאה לפועל, תהיה חובה תחילה לפנות לחייב, לנסות לגבות ממנו. רק אחרי שימצו ההליכים נגדו, פרט למקרים חריגים, יפנו לערב.

מה מוצע לנו כאן, תראו איזו הצעה קיצונית הוצעה לנו כאן, ומה המשמעות שלה, כדי לפתור אותה בעיה שהצגתי עכשיו. הצעת החוק של הוועדה קובעת: "לא תוגש תובענה נגד ערב יחיד אלא — — —

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת ריבלין, אתה מפריע לו להתכונן.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אני מנסה לעשות לובי לשר.

שר המשפטים ד' מרדור:

"לא תוגש תובענה נגד ערב יחיד אלא לאחר שנחקיימו

תמר גז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אם כולם משלמים, מנין יהיו עשרות אלפי תיקים?

שר המשפטים ד' מרידור:
אסביר לך.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
מה קורה לאנשים שכן כורעים תחת הנטל?

שר המשפטים ד' מרידור:

99% שדיברתי עליהם הם מקבלי משכנתאות. החוק הזה, בניגוד לכל מה שחושבים פה, נוגע לא רק למקבלי משכנתאות. הוא נוגע לכל הערכויות, מסחריות ואחרות. בתנאי שהן ערכויות כפי שהן מוגדרות בחוק, שניתנות עליידי תאגיד בין במהלך עסקיו ובין שלא במהלך עסקיו, או עליידי יחיד במהלך עסקיו, ולא רק לדירות. כל המשק יחיה לפי החוק החדש הזה, המזיק הזה, או לא יחיה אלא יגסוס.

אני מסכם. החוק הזה יפגע בריבית — לאחר שהצלחנו להוריד אותה, היא תעלה מחדש. הוא יפגע בעיקר בעניים וכחלשים. אני מבקש מכם אחריות. עזבו את הכחירות, את השביעיות ואת הפריימרים, תצביעו לגופו של עניין. זה חוק רע, צריך להתנגד לו. תודה רבה.

היור' ג' גדות:

חברי הכנסת, אני אהיה הפעם קצת יותר קצר. הרי השר מתכוון בלאו הכי לעלות כמה פעמים לדוכן לנמק הסתייגויות, תהינה אפשרויות להציג שאלות נוספות. בואו נתקדם קצת.

ראשון המסתייגים חבר הכנסת יצחק לוי, בבקשה. אחריו — חבר הכנסת אלי דיין.

חברי הכנסת, בטרם אני יורד ממושב היושב-ראש, אני קובע את ההלכה הבאה: ראשית ינמק חבר הכנסת יצחק לוי הסתייגות אחת, חבר הכנסת אלי דיין ינמק הסתייגות אחת, חבר הכנסת וירשובסקי — הסתייגות אחת. לאחר מכן ינמק חבר הכנסת שטרית שלוש הסתייגויות ביחד. האם זה מקובל עליך?

שמעון שטרית (העבודה):
כן.

היור' ג' גדות:

לאחר מכן ינמק כבוד שר המשפטים חמש הסתייגויות ביחד. האם זה מקובל עליך?

שר המשפטים ד' מרידור:
מקובל עלי.

שמעון שטרית (העבודה):

אני מבקש לנצל שתי דקות מהזמן המוקצב לי לאחר דברי השר.

היור' ג' גדות:

כמקובל. את זה כבר ייתן לך היושב-ראש הבא. סדר ההסתייגויות נקבע בזה הרגע, ואחר כך נעבור להצבעות. תודה.

חבר הכנסת יצחק לוי, בבקשה.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אדוני שר המשפטים, שמעתי בקשב רב את דבריו — — —

שר המשפטים ד' מרידור:
חלקם.

לה ענינו דין. בתי-המשפט שלנו עמוסים מאוד, אם לנקוט לשון המעטה, ואנחנו מחפשים דרכים מדרכים שונות, תוספת שופטים, תוספת פקידים, מחשוב, שינוי פרוצדורה לפעמים תוך קיפוח זכויות מסוים, וחבל שעושים כך, תוספת תקציבים, בניינים, ועדיין המצב קשה בחלק מבתי-המשפט, והמצב לא ילך ויקל. עשינו מאמץ גדול גם בבית הזה בכמה חוקים, להוציא עניינים מסוימים אל מחוץ לבתי-המשפט. התקבל חוק עבירות מינהליות. אנחנו מנסים להעביר עניינים לכוררות, לפישור, לפשרות. אנחנו הולכים ככל מיני דרכים.

מה עושים כאן? בהרמת יד אחת, או בהרמה אחת של כמה ידיים בכנסת עומדים להוסיף לבית-המשפט עוד עשרות אלפי תיקים בכל שנה באותו עניין. קודם תביעה אחת נגד החייב, אחר כך תביעה באותו עניין נגד הערב. והרי יותר מאשר כ-90% מהמקרים אין כלל הגנה ואין צורך בזה, אין בקשת רשות להתגונן ואין צורך בזה.

אני רוצה לומר לכם, כמי שאחראי למערכת הזאת, גם בפני הבית הזה אבל גם בפני עם ישראל, שנוקק לה — אתם עושים מעשה חמור מאוד למערכת המשפט. אתם דוחים לא את התיקים האלה, אתם דוחים תיקים פליליים. אחר כך תבואו לשאול למה העניינים לא רצים די מהר. פה יושבים האחראים, אלה שיצביעו ויעבירו חוק כזה הם יהיו אחראים לכך. בית-המשפט יקרוס תחת הנטל של עשרות אלפי תיקים מיותרים בשנה, כל תיק פעמיים. למה זה נחוץ? כל זה לא נחוץ.

הצעתי היא לקבל את ההסתייגות הפשוטה, שאסביר אותה אחר כך.

רבותי, לסיכום דברי, החוק הזה הוא חוק לא טוב, הוא חוק מזיק, חבל שחברי הכנסת לא מקשיבים. האמינו לי, העניין הוא רציני יותר מהרבה חוקים שעברו בכנסת הזאת, לטוב ולרע. הוא חוק לא טוב, לא רצוי, גם כי הוא פוגע בזכויות אדם וסודיות, בהן חופש החווים, גם כי הוא פטרנליסטי, מתנשא במידה לא קטנה, קובע שאנשים לא מבינים על מה הם חותמים ואנחנו נתקן להם, הוא מזיק גם לפסיכולוגיה הלאומית של נטילת אחריות, הוא יפגע בטמפרמנט הכלכלי שאנחנו רוצים בו.

אמנון רובינשטיין (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אדוני השר, גם המצב הקיים הוא בלתי נסבל.

שר המשפטים ד' מרידור:

חבר הכנסת רובינשטיין, אילו הקשבת לדברי היית שומע תשובה.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

ראובן ריבלין (הליכוד):
בוועדת החוקה, חוק ומשפט יש הצעת חוק של הממשלה. לא צריך לשפוך את התינוק עם המים.

היור' ג' גדות:

חבר הכנסת ריבלין, אני מודה לך על הסיוע. אני אודה לך יותר אם תעזור לי גם להשקיט את חברי הכנסת ויינשטיין. אדוני השר, בבקשה.

שר המשפטים ד' מרידור:

רבותי, אני רוצה לסכם. בניגוד לדבריו של חבר הכנסת רן כהן, למעלה מ-99% אינם כורעים תחת הנטל, כי הם משלמים.

וכדומה. והנה, בכל פעם שאנחנו כאים לתקן דבר שלדעתנו, לדעת ועדת החוקה, חוק ומשפט, הוא צודק, באשר המשפטים ואומר: אני רוצה לדרווח צדק מפני צדק. דע לך, אמרת את המלים האלה: דעו לכם, עשרות אלפי התיקים האלה יהיו על חשבון תיקים פליליים. אמרת את המלים האלה. כלומר, אתה רוצה לבוא ולדרווח צדק מפני צדק.

לוקחים ערכים, שאנחנו איננו יודעים כלל אם יצטרכו לשלם, תובעים אותם לבית-המשפט, לוקחים את תיקיהם להוצאה לפועל. אותם אנשים כבר צריכים לשכור עורכי-דין, כי לא כל אחד יודע את הכול, וכאשר מישו מקבל תביעה מבית-המשפט, הוא שוכר עורך-דין. הם כבר מתחילים להיבהל מן העניין, שלא בצדק. כיוון שהצדק מחייב למצות תחילה את כל ההליכים לגבי החייב ורק אחר כך לפנות לערכים.

מה הטענה של שר המשפטים? טענתו היא: עומס בבית-המשפט. אני חושב, אדוני שר המשפטים, שטענה זו אינה טענה. אם אנחנו רוצים להקל על בית-המשפט, בוא נראה את מכלול הרבבות, כמו שהבאתם תיקונים לחוק בתי-המשפט ולדברים אחרים, ונקל את העומס. אבל, לא כל חוק שרוצים לתקן בו דבר שנראה צודק, הטיעון שידחה אותו הוא עומס בתי-המשפט. זה דבר שלא צריך להתקבל בכנסת. זה דבר מסוכן מאוד. אני לא יודע לאן נגיע. בכל פעם נוכל לבוא ולהגיד: נכון. וזה מה שהשתמע מדבריך, אדוני שר המשפטים — אכן צודק הדבר שלא נתבע את הערכים —

שר המשפטים ד' מרידור:
לא צורך לגמרי.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
אבל זה מה שאמרת. אמרת: זה יהיה עומס על בתי-המשפט.

שר המשפטים ד' מרידור:
גם לא צורך לחלוטין, וגם עומס.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
למה לא צורך? לא הסברת למה לא צורך.

שר המשפטים ד' מרידור:
הוא חתם.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
אז מה אם הוא חתם? צריך קודם למצות את ההליכים עם החייב. ואם החייב ישלם, מדוע שיהיה לערב תיק בבית-משפט? מדוע שיצטרך לקחת עורך-דין? מדוע שיצטרך בכלל ללכת להוצאה לפועל? זה צורך מאוד. עומס בבית-המשפט — במקרה זה איננו סיבה מספקת. נפתור את בעיית העומס בבתי-המשפט בדרכים אחרות ולא על גב החוק הזה.

אדוני שר המשפטים, הרשה לי לומר לך עוד מלה בקשר לחוק. אני יודע שהמשלה גם כן הציעה הצעת חוק בנושא הערכות. הטעמים של יושב-ראש הוועדה, שהוא הקדים זאת לזאת, אינם ידועים לי, אבל כך הוא עשה. על כל פנים, היום מועלית בכנסת הצעה שכאה לפתור בעיה שלא טופלה זמן רב. במידה מסוימת, אני אומר: במידה מסוימת, זה דומה לכמה וכמה בעיות, בעיות החקלאים או בעיות משכנתאות לשיכון וכדומה, שהן בעיות בוערות, הבעיות קיימות, והמשלה משתתה. גם כאן המשלה השתתתה. נכון

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

הדברים האלה כבר נשמעו באוזני כמה וכמה פעמים בוועדת החוקה, חוק ומשפט, לכן היתה מספקת הקשבה מועטה כדי להבין על מה אתה מדבר.

אדוני שר המשפטים, אני רוצה להעיר כמה הערות לדבריך. ראשית אומר, שאנחנו נתמוך בחוק.

שר המשפטים ד' מרידור:
מי זה "אנחנו"?

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
סיעת המפד"ל. אני עצמי לא אתמוך בהסתייגויות. ואני רוצה לומר מדוע.

יש תמיד מתח בין הבעיות הכלכליות ובין הבעיות החברתיות. ממשלת ישראל נותנת תמיד עדיפות לפתרונות הכלכליים ולא לבעיות החברתיות.

יגאל הורביץ (הליכוד):
הלואי שהיה כך.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
אני רואה את זה כבר כמה פעמים וככמה הזדמנויות.

99% מהערכים שילמו מכספם. כמה מהם נוקקו להלוואות לאחר ששילמו?

שר המשפטים ד' מרידור:
99% מהחייבים.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

חייבים וערכים. אדוני שר המשפטים, אני חושב שאתה טועה. 99% מההלוואות נפרעו. אין לך סטטיסטיקה כמה מהן שילמו לוויים וכמה שילמו ערכים.

שר המשפטים ד' מרידור:
בלא נקיטת אמצעים.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

בלא נקיטת אמצעים, אבל חלק גדול שילמו הערכים ולא הלוויים. לא קיבלנו נתונים, אבל בוודאי חלק גדול מן ההלוואות שילמו ערכים. לא קיבלנו גם נתונים כמה ערכים, עקב התשלומים האלה, ירדו מנכסיהם ונוקקו להלוואות, לשיקום, או שירדו אל מתחת לקו העוני, או שעוקלו חפציהם, או שהלכו למאסר וכדומה.

הנתון הזה של 99% הוא קצת מטעה. הבנקים באים ואומרים: יש בעיות רק עם 1%, עם 99% אין בעיות. זה לא נכון. אומנם גובים 99% מההלוואות, אבל גובים בקושי רב, גובים במאמצים רבים, גובים על גב הערכים, שכלל לא ידעו שהם נכנסים לצרה הזאת. מה הבעיה? הבעיה היא של 1% הבעיה הרבה יותר רחבה.

שר המשפטים ד' מרידור:
את כולם יפנו מהדירות מחר.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

נראה את מי יפנו מהדירה או לא יפנו. דבר נוסף, אדוני שר המשפטים, אני מתפלא על הגישה שלפיה עומס בבתי-המשפט הוא תירוץ לאי-עשיית צדק. זה חוזר כמה וכמה פעמים. כלומר, יש בעיה של עומס בבתי-המשפט. אני יודע ששר המשפטים ומשרדו עושים מאמצים מרובים כדי להקל את העומס הזה, ואומנם, לאחרונה העומס קצת הוקל, ויש סימנים חיוביים שאפשר לזרז יותר תיקים, ויש טיפול מהיר יותר

הלוואות — אני אומר שבעתיים שצריך לאמץ את החוק הזה, כי זו חרפה.

דן תיכון (הליכוד):

חרפה למי? אם הם לא ייתנו הלוואות, למי תאמר חרפה?

מרדכי וירשובסקי (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

הבנקים במדינת ישראל, שמרביתם הם רכוש עם ישראל ומדינת ישראל, שהמדינה הצילה אותם — — —

ראובן ריבלין (הליכוד):

תן דירות בלי משכנתאות.

מרדכי וירשובסקי (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אנחנו — — —

היו"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת וירשובסקי, תן לקריאות הביניים לחצות את המגרש. אחר כך תמשיך. זה כמו כדורגל. חבר הכנסת דן תיכון עובר לצד השני של האולם.

דן תיכון (הליכוד):

דירות חנים בשלב הבא.

מרדכי וירשובסקי (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

חבר הכנסת דן תיכון, לא באתי להתנצח.

היו"ר ח' קופמן:

אל תענה. יש לך זכות הדיבור.

דן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

— — —

מרדכי וירשובסקי (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

חברי הכנסת, אפשר להגיד נגדי הרבה דברים, לגבי מה שאמרתי מעל הדוכן הזה ולגבי מה שעשיתי, אבל אי-אפשר לחשוך בי כשייך למחנה פופוליסטי שנותן חנים, שמעניק: לא. היו כמה חוקים שהתנגדתי להם, דבר שלחברך, חבר הכנסת דן תיכון, לא היה העוז לעשות. אני אומר שלא מדובר בדירות חנים, אלא יש כאן הגנה על אנשים שיכולים למצוא את עצמם במצב בלתי נסבל.

דן תיכון (הליכוד):

אתה צודק, אבל לא זאת הדרך.

מרדכי וירשובסקי (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אני יושב כבר שנים בוועדת החוקה, חוק ומשפט, ובכל פעם אומרים לי: לא זאת הדרך. אם לא זאת הדרך, זאת הדרך הכי פחות גרועה.

לסיום, ההסתייגות שלי אומרת, שאין נושה רשאי לדרוש מערכ יחיד מיליוני ערכותו בשיעור העולה על 150% מחלקו היחסי של הערב. אני חושב שזאת הגנה נוספת, טובה. יש ליגם הצעה לחלופין, שזה יכול להגיע עד 200%.

בכפיפות לזה, אני תומך בחוק בשתי ידי. אני מכרז את חבר הכנסת שטרית על המאבק הבלתי נלאה שלו למען החוק הזה. ואני אומר לכל המפחדים והמהססים: החוק הזה יהיה לברכה.

היו"ר ח' קופמן:

תודה רבה לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי. חבר הכנסת שמעון שטרית, בבקשה.

שמעון שטרית (העבודה):

אדוני היושב-ראש, הרשו לי להגיד מלה לזכרו של מנחם בגין, זיכרונו לברכה. היתה לי הזכות להיות אורח בביתו כמשך

שהממשלה הגישה הצעת חוק, הממשלה הגישה, יחד עם חבר הכנסת שטרית, ובוועדה יש הצעת חוק כזו — האם נראה לך סביר, אדוני שר המשפטים, לאחר שוועדת החוקה, חוק ומשפט מקדישה, נדמה לי כ-20 ישיבות, אולי 50 שעות דיונים, לבוא לכנסת ולהציע להסיר את כל הצעת החוק הזאת? כלומר, כל הוועדה חייתה בטעות. אלה הכיטויים שאתה אומר: זה חוק רע מאוד, זה חוק הרסני. כלומר, אתה יכול לבוא ולומר שאינך מסכים לכך וכך. אבל זו התייחסות לעבודה של ועדת החוקה, חוק ומשפט? כל כך הרבה זמן, כל כך הרבה שעות, כל כך הרבה דיונים בהשתתפות, בהשתתפות פקידים בכירים של משרד המשפטים, בהשתתפות נציגי הבנקים, במציאת הכנות, במציאת נוסחאות, ואתה בא ואומר עכשיו לוועדת החוקה: כל מה שעשיתם הוא רע מאוד. אתה בא ואומר לכנסת: חסירו את כל הרעה הזו מקרבכם, הסירו את כל החוק. זו קצת הגומה.

על כל פנים, אני אומר שוב שאני אתמוך בחוק.

היו"ר ח' קופמן:

תודה. אני מזמין את חבר הכנסת אלי דיין. חבר הכנסת אלי דיין, בפעם הראשונה, בפעם השנייה, איננו. חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, בבקשה.

מרדכי וירשובסקי (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה לומר, שבמשך שעות ארוכות מאוד, גם בוועדת החוקה, חוק ומשפט וגם פה, שמעתי את ההסתייגויות ואת ההתנגדות הנלהבת, שבאה מקרב לב, של שר המשפטים, לחוק הזה או לעיקריו. אני מוכרח לציין, שאני קצת תמה על העדר חוש פרופורציה. אני יודע שבשבועות האחרונים עברו כאן כמה חוקים שהוגדרו כשוד הקופה הציבורית. הממשלה התנגדה להתנגדות רפה, כדמותו של סגן שר האוצר, ושני חלקי הבית דיברו בהתלהבות על החוק, אמרו שאומנם פה ושמ יש קשיים, אבל.

ראובן ריבלין (הליכוד):

בין כך ובין כך החובות היו אכזרים.

מרדכי וירשובסקי (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

חבר הכנסת ריבלין, אגא, תן לי, יש לי דקות מוגבלות. אני לא נכנס לניתוח, אבל אין כל ספק שהחוק הזה היה חוק רע, רע מאוד, לאין ערוך יותר מכפי ששר המשפטים הגדיר אותו. אני יכול להגיד את זה בראש מורם, כי אני הצבעתי נגד החוק הזה. יומיים-שלושה ימים אחרי זה בא חוק אחר, חוק הגליל (תיקון מס' 2), או חוק הביצים — וגם הוא עבר. נמנעתי מהצבעה בחוק הזה, כי היה בו פגם, אבל פגם קטן יותר. ושום דבר, חוקים עברו בהתלהבות גדולה, מתוך התרגשות.

עכשיו, כשמנסים לחקן את העוול שעושים לאנשים על-ידי שיטה פסולה, על-ידי שיטה שהיא לאין ערוך פסולה יותר מכל הפגמים שמנה בהתלהבות גדולה שר המשפטים — יש התנגדות. יש כל מיני ספקות ויש כל מיני היסוסים וכל מיני סימני שאלה. אבל, אם אנחנו נכדוק ונעשה את המאזן הסופי — ואת זה, בסופו של דבר, צריך לעשות חבר כנסת שהוא מצביע על חוק — האם החוק כפי שהוא בא מתקן מצב, או שהוא עושה אותו גרוע יותר, לי אין כל ספק שהחוק הזה, עם כל סימני השאלה, יתקן את המצב החוקי, יקל על ערבים, ימצא הסדרים נאותים יותר, והוא מצביע על הסדרים נוחים יותר ונאותים יותר מאלה הקיימים היום.

לכן אתמוך ללא היסוס בחוק כפי שהוא. אם היה לי היסוס קל שבקלים אם צריך לעשות את זה, כשמעתי את ההתנגדויות של הבנקים ואת האיומים המרומזים, שלא ייתנו

חוליה אחת נפגעת, נוצרת תגובת שרשרת אטומית, כי הערכ שצריך לשלם את הערכות של הלווה לא משלם את ההלוואה שלו, וכך הערכים שלו נופלים, ואם הערכים שלו נופלים, נופלים גם הערכים שלהם. לכן יש עשרות אלפי אנשים שהם פגועי הבנקים, שהם פגועי ערכיות.

זה לא רק חוק לערכים, זה חוק ללווים. החוק בא לקבוע רפורמה כלכלית אמיתית, שאפשר להצדיק אותה. אין מדינה בעולם שיש בה ההסדר הזה. זה פטנט ישראלי ייחודי פטנט, פגום, מושחת. מי שתומך בו, צריך לבדוק את עצמו. מי שתומך בו, צריך לפשפש בעקרונות שבהם הוא נתלה. למה העקרונות של אי-התערבות בשוק לא גרמו לאותם אנשים, למשל, לבטל את התקנות בעניין קנס פירעון מוקדם?

יגאל הורביץ (הליכוד):
תרשה לי לשאול שאלה. אני מסכים לנקודה שהעלית עד עכשיו. הבעיה שמעסיקה אותי היא ההישענות על העולם. בעולם, אדם שלא משלם את החוב מוציאים אותו מביתו.

שמעון שטרית (העבודה):
אני רוצה להציע לך את המודל הנורבגי. יכול להיות שלא תקבל אותו, אבל זאת אחת החלופות. לפי המודל הנורבגי, הבית ייפחק להיות בבעלות הבנק, והבנק ישכיר לאותו אדם את הבית. חבר הכנסת הורביץ, אם אתה לא רוצה ללכת לפי המודל הנורבגי, הרי מדובר בלא יותר מ-1,000 דירות בשנה. יש 623,000 הלוואות לשנה, מתוכם הרבה פחות מ-1% מגיעות לאי-פירעון. כתוצאה מכך צריך לפרוע את ההלוואה. מחצית מאנשים אלה הם אולי אנשים שקנו דירה גדולה יותר מדי. מחציתם אולי כאמת לא היו צריכים לקבל הלוואה, כי אינם יכולים להחזיר את החוב. אין שום היגיון חברתי וכלכלי לתת לאדם הלוואה על גבם של הערכים, וכך לסכן אותו ולסכן אותם.

אם יוסיפו 1,000 דירות לשנה בכסירות ציבורית —
תיפתר הבעיה. שאיש לא יהלך עליו אימים, שאנחנו פוגעים כאן בשיטה כלכלית קיימת. אני חושב שאנחנו באים לרפא ולתת מענה למצוקה כלכלית אמיתית.

ראובן ריבלין (הליכוד):
מה יקרה עד שיהיו 1,000 דירות להשכרה?

שלמה הלל (העבודה):
יש מספיק קרוונים.

שמעון שטרית (העבודה):
חבר הכנסת ריבלין, יש היום די דירות ריקות שיכולים להעמיד אותן מיידית לא רק ל-1,000 איש, לא רק ל-2,000 איש ולא רק ל-3,000 איש, אלא אף ליותר מכך.

אנחנו עוסקים עכשיו בשאלה אחת, והיא: עשיית רפורמה בהסדר הערכיות והקלה על לווים, כיוון שכל לווה חתום לפחות על חמש הלוואות כערכ. זה חוק להגנת הלווים, ולא רק להגנת הערכים, כיוון שלווה לא יצטרך להביא ערכים. בהסדר שאנחנו מציעים כאן אנחנו לא שוללים את האפשרות להביא ערכים. גם אחרי החוק הזה מותר להביא ערכים. זאת היתה פשרה שהושגה בוועדה. אדם יגיש בקשה להלוואה. לאחר שיאשרו לו את ההלוואה, יהיה זכאי לבחור הלוואה עם ערכים או בלי ערכים, כנגד פרמיה מסוימת. הפרמיה לא יכולה להיות גבוהה יותר משכר של אחוז. אני מדבר על שכר של אחוז. ואל יהלכו אימים על איש. גם אנחנו למדנו קצת מהנעשה בעולם העסקים. גם אנחנו מבינים קצת במאזנים. גם אנחנו עסקנו קצת בתחום הכביש, ובתחום הבנקאות במקום אחר, וגם אנחנו

שלוש שנים, בכל מוצאי שבת, בחוג לתנ"ך שנוהל על-ידי פרופסור חיים גבריהו. היתה לי, בדרך זו, הזדמנות למגע אישי איתו. שמרתי לו הערכה רבה על כך, על יסוד הרוח שבו. זכורה לי גנישה מיוחדת מאוד עם קבוצת צעירים יוצאי המזרח, שאותם ייצגתי כבג"ץ נגד התוכנית "עמוד האש". הם סברו שהיא איננה משקפת כהלכה את התרומה של יוצאי ארצות המזרח לדורותיהם למפעל הציוני. זכור לי שהוא הבין זאת על סמך התחושות הקשות שהיו לקבוצה שנקראה "מחתרת הפורשים", כאשר בשנים הראשונות של המדינה לא הוכרו זכויותיהם של פצועיהם וחלליהם. כמובן זה הוא חש את התחושה של החולשה. אני זוכר אותו בזיכרון אישי זה לטובה ומתוך הערכה.

ארוני היושבראש, חברי הכנסת, החוק הזה בא היום לידי הכרעה גורלית, אחרי יותר משלוש שנים של דיון וליבון. כל מי שאומר שהחוק הוגש בחיפזון, כל מי שאומר שיש בזה צעד לקראת הבחירות — גם שר המשפטים הזוכי, משום מה, את הפריימריס — פשוט מטעה את הציבור.

דן חיכון (הליכוד):
אם כך, תדחה את זה בשלושה שבועות.

שמעון שטרית (העבודה):
הייתי שמח לו היה החוק עובר לפני שנתיים. אילולא היו עיכובים, שלא דווקא נבעו ממני, יכול להיות שהחוק היה עובר עוד קודם.

אני רוצה להודות ליושב-ראש הוועדה, חבר הכנסת אוריאל לין, לחבר הכנסת יצחק לוי, לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, לחבר הכנסת אברהם רביץ, לנציגי חד"ש תמר גוז'נסקי ומוחמד נפאע, ולחברי במערך משה שחל ויוסי ביילין, שליוו את החוק, וחבל שהם אינם כאן היום.

חברים אלה שהזכרתי למדו את החוק, שקדו עליו, תיקנו אותו וביררו כל פרט ופרט בו. החוק המונח לפניכם, אני מודה, איננו רק חוק שלי. זה חוק של כל הוועדה ושל כל החברים שהזכרתי. אומנם החוק קרוי על שמי, אבל אני גא שהוא חוקן, הושבח ושופר.

אני רוצה לעסוק עכשיו רק בשאלה אחת. לא אומר דברים על האי-מוסריות של ההסדר הקיים, שאדם שאינו שייך לחוב צריך לשלם את החוב רק משום שהוא עשה טובה לחברו. אני לא רוצה לדבר על התפוררות משפחות ועל הרס משפחות כתוצאה מהפעלת הערכות כלפיהן. אלה דברים שאולי לא כל כך מדברים ללבו של השר מרדור. אולי הם לא רלבנטיים לבנקאים, ואולי הם לא רלבנטיים להתאחדות הקבלנים. צר לי על כך. אני רוצה לדבר אתכם היום רק על נקודה אחת ולשכנע אתכם שהחוק הזה דרוש מבחינה כלכלית.

ההסדר הקיים משולל כל הצדקה כלכלית. מה קורה היום? אדם בא לקבל הלוואה. הוא צריך להביא חמישה ערכים. לכן הוא צריך לחתום להם על חמש הלוואות כערכ. כך יוצא, שנוסף על ההלוואה שלו הוא לוקח על עצמו סיכון של חמש הלוואות נוספות לטווח רחוק של כ-20 שנה ויותר. הסיכון אומנם קטן, פחות מ-1%, אבל לא הייתי רוצה שאיש ייפול בתוך הסיכון הזה. גם הסיכון לתאונה הוא קטן, ובכל זאת אנחנו מבטחים את עצמנו בצורה מוגדרת. גם הסיכון לשרפה או לגנבה בביתנו הוא קטן, ואנחנו מבטחים את עצמנו בצורה מוגדרת.

כאן נוצרה שיטה כלכלית קלוקלת, שאין לה שום הצדקה. השיטה הזאת מסכנת אותנו בשרשרת של ערכיות. כאשר

שר המשפטים ד' מרידור:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבקש לציין, כפי שצינתי בדיון שהתקיים בשבוע שעבר, שחבר הכנסת שטרית גמר את דבריו ויצא מהאולם — — — אני רואה שהוא חוזר, אז אולי הוא יקשיב לדברי. זה פלא.

אני רוצה לפתוח בסעיף האחרון שבחוק, ולראות על מי מגינה הצעת חוק זו. כבר אמרתי קודם לכן, שבעניינים היא פוגעת, לעשירים היא לא מזיקה, היא מעלה את הריבית על ההלוואות לכל עניי עמך ישראל. וזה לא העיקר. אולי אוסיף עוד דבר, כי זה בלבד אינו מרחיע את האנשים. יש סעיף מעניין בחוק, הסעיף האחרון — 5(א).

אביא לכם דוגמה כמי מדובר בו. חברה עסקית שיש לה, נניח, מוסך, לוקחת הלוואה מבנק, אבל הבנק לא מוכן להסתפק בחברה עצמה, כי חברה יכולה להתפרק. הבנק מבקש ערבות לא ממי שרשום כבעל החברה, במקרה זה — האשה, אלא מבעלה, שהוא יהודי עשיר. לכן הוא לא "בעל עניין" בחברה.

חבר הכנסת שטרית, אני לא מדבר על מקרה שיקרה מחר, אלא על עשרות אלפי הלוואות מסחריות שניתנו אתמול לעסקים. זהו חוק רטרואקטיבי, ואני רוצה להסביר מה כתוב בו. כתוב בו: "תובענה למילוי ערבות שהוגשה אחרי תחילתו של החוק תוגש לפי הוראות סעיף 171 גם אם הערבות ניתנה לפני תחילתו". במילים אחרות: החברה לא תשלם. היום מתקנים דבר שקרה לפני שנים, ובלי בושה יצביעו כל הצדקנים בעד זה.

החברה העסקית שלקחה הלוואה בשביל עסק, לא בשביל דירה, לא תשלם, ועכשיו ירצו לגבות גם מן הערב, שהוא בעלה של האשה הרשומה כבעלת החברה, בעלת המניות. ויש רבים שנותנים ערבות אישית לחברות, ואמר החוק: לא תוכל להגיש תביעה נגד הערב. לא תוכל. תתבע רק את החייב בערכאה ראשונה בבית-משפט שלום, תהיה התגוננות, ונניח שאחרי חצי שנה יהיה פסק-דין, וזה יהיה מהר מאוד, יהיה ערעור למחוזי, אולי יעכבו את הביצוע, ואחרי כמה שנים יהיה פסק-דין. כשיהיה פסק-דין נגד החייב העיקרי, נגד החברה שעוד לא פשטה רגל, ואין לה כסף לשלם, צריך קודם להוציא אותו לפועל. ורק אחרי שראש ההוצאה לפועל — — —

שלמה הלל (העבודה):

זו לא דוגמה טיפוסית. מה אתה מספר לנו מעשיות? הרי אנחנו יודעים מעשרות אלפי מקרים, שזה לא הבעל של האשה, וזו לא האשה של הבעל.

שר המשפטים ד' מרידור:

חבר הכנסת הלל, גמרת?

שלמה הלל (העבודה):

זה לא המקרה הטיפוסי, מה אתה מספר לנו פה מעשיות?

שר המשפטים ד' מרידור:

מכיוון שאני מכבד אותך — — —

ראובן ריבלין (הליכוד):

אבל זה אפשרי?

שלמה הלל (העבודה):

זה לא אמיתי.

ראובן ריבלין (הליכוד):

מה זאת אומרת "לא אמיתי"?

יודעים מה משמעות הדברים. לכן, אדוני היושב-ראש — — —

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

שמעון שטרית (העבודה):

בנק לאומי מתנגד לחוק. זה ברור. כל הבנקים מתנגדים לחוק, כי זה מקשה עליהם. עכשיו הם הרי יכולים להתנפל על כל ערב שהוא, במיוחד אם הוא עובד שכיר בכנסת או עובד שכיר בממשלה, ובחרים רק בו. יכול הלוואה לנהוג ב"מרצדס" ולגור בפנטהאון, והבנקים לא יפנו אליו. כאשר תשאל את עורך-הדין שלהם, ועשיתי זאת פעמים רבות, מדוע הוא נוהג כך, הוא יסביר לך: כי קל לי יותר לתפוס את השכיר, אז למה אני צריך להתרוצץ ולהקשות על עצמי?

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לסכם ולומר מלת הערכה לכל חברי שנשארו במליאה אף שיש פריימריס. האמינו לי שהעבודה הפרלמנטרית בתקופה הזאת מתנגשת עם עבודת הפריימריס, וכל אחד יודע זאת.

ראובן ריבלין (הליכוד):

חבר הכנסת שטרית, איזה מענה תיתן לאדם שמבקש משכנתה, ולא אישר לו אותה?

שמעון שטרית (העבודה):

חברי חבר הכנסת לין ישיב לך על השאלה הזאת.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אתם רוצים אוטופיה. אני מציע לכם לחשוב על אותם אנשים שעליהם אתם רוצים להגן, על אותם מסכנים.

היו"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת ריבלין, אתה יצאת מהשביעיות עם קול צח ובהיר. תן לאחרים — — —

ראובן ריבלין (הליכוד):

אני יצאתי מהשביעיות, נקודה.

היו"ר ח' קופמן:

אני פשוט לא יכול להתמודד אתך ברעש הזה.

שמעון שטרית (העבודה):

חברי חבר הכנסת אוריאל לין, שליווה את החוק וקידם אותו, ראוי לכל שבח וברכה, וכל הציבור חב לו תודה בשל כך, ואני מדבר בשם ציבור רחב שפונה אלי יום יום בנושא זה, וגם היום התקיימה הפגנה של נפגעי הבנקים.

אם נותנים היום הלוואות לאנשים שאינם יכולים להחזיר אותן, ועושים זאת על גבם של ערבים, הרי מי שעושה זאת הוא פושע כלפי הלוואה והוא עברין כלפי הערבים. זאת תשובתי. אני מקווה שלא יקרה שאדם הראוי לקבל הלוואה לא יקבל אותה מפני שהבנקים יעזו בדרך קונספירטיבית, בניסיון לטרפד את החוק הזה, שאני מקווה כי יאושר היום — אני מקווה שהבנקים לא יעזו לסרב לבקשת ההלוואה שלו.

אני כבר מודיע, שאם דבר כזה בכל זאת יתרחש, אני אפתח בהליכים משפטיים, כדי שהדברים יבוררו בבתי-המשפט. אני מקווה שהם יתיישרו לפי ציווי המחוקק ויפעלו בתום לב לקיום החוק. תודה רבה.

היו"ר ח' קופמן:

תודה לחבר הכנסת שטרית. שר המשפטים, בבקשה.

סומכים עליו, הוא הרי הטיפש ואנחנו החכמים. נגן עליו עד 40,000 שקל. אבל כל סכום, ללא הגבלה ולכל מטרה, תמיד הערכות צריכה להיות מוגנת? למה?

יוסי שרד (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

— — —

שר המשפטים ד' מרידור:

אני חושב שכל מטרתו של החוק הזה רעה. אני מציע שתקבלו את הסתייגותי זו, ואז החוק, אם יעבור, יהיה מזיק פחות מכפי שהוא בדרך השנייה.

יוסי שרד (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

איזו הסתייגות היא זו?

שר המשפטים ד' מרידור:

זו הסתייגותי הראשונה לסעיף 17 לחוק הערכות.

אני מציע בהמשך אותה הסתייגות, כפי שאמרתי, רבותי, למחוק את הגדרת הריבית. זה לא דבר טכני, ואסביר מדוע. פה מציעים שני מסלולי ריבית שונים. יהיה דבר מוזר, קשה מאוד להבנה ועוד יותר קשה לכיצות. החייב העיקרי יהיה חייב במסלול אחד — גובה של סכום קרן, וגם ריבית, ואם הוא יפגור — תהיה ריבית פיגורים מסוימת. הערב או הערבים יהיו חייבים בסוג ריבית אחר, שונה, קצת יותר נמוך, אולי יותר גבוה, אינני יודע, כנראה נמוך יותר, לפי מה שכתוב כאן. אגב, כתוב פה, שהוא לא יעלה בארבע נקודות אחוז על שיעור הריבית המקורית, כך תהיה ריבית הפיגורים.

אני רוצה להגיד לכם, חברי הוועדה ואדוני היושב ראש שלמדו זאת, שבנק ישראל, למשל, קובע או חושב שהריבית שקבעתם גבוהה מדי, וגם פה אתם מוזיקים לערב ולא עוזרים לו.

איך יתנהל החשבון של הלוואה כזאת? אם פיגר, חלק משלם החייב, חלק הערב. לערב ירוך החוב במסלול אחד, בגובה אחד, לחייב — במסלול אחר, בגובה אחר. כאשר משלמים, קודם כול מורידים מההוצאות, לפי החוק, ואחרי ההוצאות — הריבית, ורק אחרי הריבית — מהקרן. אצל כל אחד יורידו בצורה שונה. או יהיה כדאי שלם דרך החייב או דרך הערב? זה מקור למיפולציות, לא לעבודה נכונה.

לכן לא צריכים להיות שני מסלולי ריבית שונים. מסלול הריבית צריך להיות אחד. ואיך קובעים את הריבית, רבותי? — אני למדתי, שאת הריבית קובע השוק ולא קובעים אנשים בהנחה מלמעלה.

זו הסתייגותי לסעיף 17.

לסעיף 17 ב — הסעיף הזה עוסק בערכות שאינה מוגבלת בסכום. מוצע שהערב יהיה ערב רק לסכום הנקוב בחוזה הערכות. אני רוצה, רבותי, שתקשיבו למה שנאמר כאן. בסעיף 17 ב המוצע כתוב, שעבר יחיד חב רק לסכום הנקוב בחוזה הערכות, בצירוף תוספות כאלה או אחרות. זאת אומרת, לא תוכל להיות ערבות לסכום בלתי מוגבל.

אני יודע שערכות לסכום בלתי מוגבל היא ערכות לא סימפתית. אני חושב שבדרך כלל עדיף שלא תהיינה ערכויות כאלה. אני חושב שצריך לדאוג לכך, שמי שרוצה לחתום על ערכות בסכום בלתי מוגבל, יראה את הדברים כתובים באותיות של קידוש לבנה — דע לך, אתה חותם על ערכות לסכום בלתי מוגבל. וכך גם הצענו בהצעה הממשלתית, שמשום מה לא נדונה בוועדה עד היום. אבל לאסור בחוק, בכל דרך, ערכות

שר המשפטים ד' מרידור:

חבר הכנסת הלל, מכיוון שאני מכבד אותך, לא אומר על דבריו שהם "מעשיות". אינה לזכותך שאינן מבין את החוק הזה ולכן תומך בו.

אחרי שלוש שנים בבית-משפט ובהוצאה לפועל צריך שראש ההוצאה לפועל ידון ויקבע, שמוצו ההליכים נגד החייב העיקרי, ורק אחר כך אפשר יהיה להגיש תביעה נגד הערב, שהוא אדם פרטי, לא חברה. אבל החייב יכול להיות חברה. זה יכול להיות עניין עסקי, לא בניין מגורים. והדבר הזה לא נעשה לגבי הלוואות מכאן ולהבא, כי הבנק לא ייתן הלוואות כאלה, אלא זה נעשה פה בחקיקה רטרואקטיבית לגבי הלוואות שניתנו בעבר. הנשמע כדבר הזה ככנסת הזאת או כאיזה פרלמנט שהוא בעולם החופשי? ועל זה ישבה הוועדה 18 ישיבות וחשבה שצריך לחוקק חקיקה רטרואקטיבית כזאת לגבי עשרות אלפי הלוואות שכבר ניתנו?

כדאי לאדם לפגור מחר, אם אין לו כסף או קשה לו, כי הוא יודע שלכספיו לא יוכלו לדרת, אם אין לו נכסים: אל הערבים לא יוכלו לגשת לפני שמצו אתו את הליכי בית-המשפט והליכי ההוצאה לפועל, ורק אחר כך יגישו תביעה נגד הערב, ומי יודע כמה זמן היא תתברר.

היו"ר ח' קופמן:

זה יכול לעודד אי-פירעון.

שר המשפטים ד' מרידור:

אין לי ספק שהחקיקה הזאת תעודד אי-פירעון, ולא להיפך. זאת הערתי הראשונה לגבי הרטרואקטיביות המחירה, המזיקה והמסוכנת, יחד עם עוד פריטים אחרים שבחוק הזה.

אני רוצה לעבור עכשיו להסתייגויות שכתבתי, אחת לאחרת. בסעיף 17 א לחוק, אני מציע שבהגדרת "נושה", במקום "הלוואות" יהיה "חייב", ובסופה לכתוב: לעניין זה חייב מהו? חייב שהסכום המרבי של הקרן אינו עולה על 250,000 שקלים חרישים ושנועד לרכישת זכויות בדירה המיועדת למגורי החייב", או "חייב, בין שבוצע ובין שטרם בוצע, שהסכום המרבי של הקרן אינו עולה על 40,000 שקלים חרישים". וכן אני מציע למחוק את הגדרת "ריבית".

כמה דברים אמורים? אני נגד כל הרעיון של החוק הזה, כי הוא מזיק, הוא מוזר והוא מיותר. אבל, אם רוצים להגן על העניים באמת, ופה לא מגינים אלא מוזיקים להם, הבה נגן על העניים, ולא נגן על מי שלוקח הלוואה מסחרית.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

על החלשים.

שר המשפטים ד' מרידור:

בסדר, על החלשים, אני מקבל את הערתך, חבר הכנסת רן כהן. הבה לא נגן על מי שקונה וילה במיליון דולר, אף שאין לו כסף. אני יודע למה רוצים להגן עליו? כי לא מתכוונים לעניים באמת. מגינים פה על בעלי הממון, מגינים על הלוואות המסחריות, לא פחות מאשר על הלוואות על דירות. אם אתם רוצים להגן, קבלו את דברי. אם כבר רוצים התערבות ממשלתית חוקית, שאני סבור שהיא מיותרת. היא מזיקה — אבל אם צריך אותה, בואו נגן על מי שזקוק לה. נגן על האדם שאין לו, שקונה דירה לצורכי מגוריו, שמחירה עד 250,000 שקל. לא דירה יקרה, והסכום הזה יהיה צמוד כפי שירצו; או על הלוואה שלא לצורכי רכישת דירה, עד 40,000 שקל. למי שפתח עסק קטן, אף-על-פי שאינני יודע למה צריך להגן עליו אם הוא פתח עסק, אבל אני מסכים שנגן גם עליו, כי לא

הפרמיה של הסיכון שלו? איזו מדינה זאת? לאן אנחנו מתגלגלים פה?

והכול כדי להגן כביכול על המסכנים. על מי אתם מגינים פה? הלווה יכתוב למלווה את התנאים של ההלוואה. הנשמע כדבר הזה? ונגיד בנק ישראל, הפקיד, ידיד אישי שלי ואיש מצוין, וחמיד היו אנשים מצוינים שם, הוא יקבע לכל הלוואה או סוג הלוואה מה פרמיית הסיכון על-פי העובדה שאין ערכים אלא יש רק משכנתה. איך הוא יעשה זאת? אולי הוא צריך לשמוע כל אדם, זכות שימוע לכל לווה לפני שקובעים לו את גובה הפרמיה? יש עוד חוק כזה שנותן סמכויות כאלה לפקיד, חשוב ככל שיהיה, לקבוע את גובה פרמיית הסיכון? ומה יעשה הבנק אחר כך? אם הנגיד יטעה והבנק יפול מפני שהוא לא עשה חשבון נכון של הריבית, לרבות פרמיית הסיכון, למי יבואו בטענות? — לבנק שלא ניהל זאת נכון, או לנגיד, שהוא ממונה על המפקח על הבנקים, שממונה על הבנקים? איזה מין שיטה זאת?

אני מציע למחוק את סעיף 17 כולו. סעיף מיותר ומזיק.

אליקים העצני (התחיה):
אפשר לשאול שאלה?

שר המשפטים ד' מרדור:
תלוי ביושבי-ראש. אם היושבי-ראש מתיר, אני מרשה.

היור' ח' קופמן:
בבקשה.

אליקים העצני (התחיה):
נאמר שאני מגיע לבנק, והפרמיה שקבע הנגיד היא גבוהה —

שר המשפטים ד' מרדור:
הוא עוד לא קבע אותה, הוא עוד לא יודע מה היא.

אליקים העצני (התחיה):
אני מביא דוגמה.

— ואז לא כדאי לי, היא כל כך גבוהה, ואנחנו יודעים את עמדתו של הנגיד — לא כדאי. אז לאן אני מגיע? אני חוזר למצב של היום.

שר המשפטים ד' מרדור:
נכון.

אליקים העצני (התחיה):
אני צריך שלושה ערכים או חמישה ערכים. זאת אומרת, המצב של היום איננו נמנע ממני.

שר המשפטים ד' מרדור:
אני אסביר לחבר הכנסת העצני. השאלה שלך ברורה ואני אסביר.

אליקים העצני (התחיה):
אולי עוד משפט אחד. זאת אומרת, אם המצב כזה שהבנק על סף פשיטת רגל בשל המצב הזה, והמצב הזה הוא כמעט אסוני, וראינו היום את עמדת נגיד הבנק כפי שאתה ציטטת אותה, והיא התפרסמה — אז הבנקים, או נגיד בנק ישראל, הם יקבעו פרמיה כזאת אשר תדחף אותנו חזרה לרישא ולמצב הקיים.

שר המשפטים ד' מרדור:
התשובה היא פשוטה. אחת מהשתיים: אם מה שאתה אומר הוא מה שיקרה, הסעיף הזה מיותר, כפי שאמרתי קודם

לסכום בלתי מוגבל, למה? למה זה צריך להיות אסור? זאת עבירה מוסרית? זה עניין הפוגע באושריות הצדק אם אדם מוכן מרצונו החופשי לחתום ערכות לסכום בלתי מוגבל לבנק או לכל גוף אחר, מדוע לא יעשה זאת?

לכן אני מציע שהסעיף הזה, 17, יימחק.

היור' ח' קופמן:
אב לא יכול לחתום ערכות לבנק?

שר המשפטים ד' מרדור:

רבותי, לא יוכלו לחתום ערכות בלתי מוגבלת. אני רוצה לומר לכם, בהרבה הלוואות בשוק — כאשר אדם מנהל חשבון עובר-ושב, לא מדובר על דירות, מדובר על בעלי עסקים — לא יוכלו לקבל את ההלוואה אלא עד סכום מוגבל; קשה יהיה לנהל את המשק. שוב אני מדגיש, אסור לעשות תרגילים, וקורים דברים כאלה, שכתוב 5,000 שקל, ואחר כך בסעיף האחרון בעמוד ששי כתוב: בלתי מוגבל. את זה צריך לאסור. הצענו לאסור זאת. אומרים, לא, גם אם כתוב בריש גלי, באותיות של קידוש לבנה: אני ערב לסכום בלתי מוגבל כפי שהחייב חייב בכל סכום שייקח מהבנק — אומרים לך: מהיום והלאה זה אסור. מדינה חופשית, זכויות אדם, חופש החוזים — אסור. למה? הורגני הרג, כי אנחנו יודעים יותר טוב מהאיש, הוא לא יכול להתכוון למה שהוא אומר, אנחנו חכמים ממנו, אנחנו אבא ואמא שלו. צריך לבטל את הסעיף הזה.

סעיף 17 קובע את הקביעה שדיברתי בה קודם לכן, ולכן אקצר בדברי, שאם הסכים נושה לתת לחייב הלוואה לצורך רכישת דירת מגורים המיועדת למגוריו של החייב, וההלוואה מובטחת במשכנתה או במשכון שנרשמו על דירת המגורים, או שיש התחייבות לרשום משכנתה או משכון, זכאי החייב, לפי בחירתו, לקבל את ההלוואה בשיעור ריבית שקבע הנושה כשהיא מובטחת גם בערבים, או לקבל את ההלוואה ללא ערבים באותה ריבית בתוספת פרמיה. שיעור הפרמיה ייקבע — שומו שמים — בידי הפקידים, בידי נגיד בנק ישראל. הוא יקבע את הפרמיה לאחר שנועץ במפקח על הביטוח, ותינתן על כך הודעה לוועדת הכספים של הכנסת. ניתן לקבוע שיעורי פרמיות שונים לפי העניין.

אני מציע לבטל את הסעיף הזה מכול וכול. הוא סעיף מיותר ומזיק. למה מיותר? — כי כתוב למעלה: "הסכים נושה לתת לחייב הלוואה" וכו'. זאת אומרת, אם הוא לא הסכים — לא נכנס כל הסעיף לפעולה. יכול הבנק להגיד: אני לא מסכים לתת לך הלוואה. נראה מי אתה, איך אתה נראה, יש לך כסף, אין לך כסף, יש לך רכוש או אין לך רכוש; אתה מוכן לתת לי שלוש משכנתאות ולא אחת, כי אחת לא מספיקה לי? אתה מוכן לתת לי ערכות בנקאית? אתה מוכן לתת לי בטוחה אחת? — אתן לך; אם לא — לא אתן לך, אינני מסכים, ואז כל הסעיף לא יפעל, וילכו אנשים לבית-המשפט וינסו לחייב את הבנק להסכים, ויגידו שהבנק, באופן בלתי סביר לא מסכים. תסבוכת גדולה. סעיף מיותר.

אבל אם הוא לא מיותר, ואם הכוונה היא שהבנק איננו רשאי לא להסכים, אלא הוא צריך לנמק בפני בית-משפט למה הוא לא מסכים, הוא יצטרך לנמק בפני כל חייב אחר חקירה שהוא יעשה לגביו, אחרי כל לווה פוטנציאלי, למה הוא לא מוכן לתת לו הלוואה. ואם הוא יהיה חייב לתת לו הלוואה, על מה מדובר כאן? שאדם יכתוב לבנק כאילו תנאים ייתנו לו הלוואה? הוא יכתוב לבנק אם הוא ייתן זאת בלי משכנתה, באיזה גובה? ובנק ישראל ילך ויקבע לכל חייב וחייב מה גובה

הדברים הבאים: קודם כול הוגשה תביעה נגד החייב העיקרי, ניתן פסק-דין נגד החייב העיקרי, ייתכן אחרי דיון ארוך מאוד. אחרי זה הוגש פסק-הדין לביצוע בלשכת ההוצאה לפועל, נקטו הליכים בהוצאה לפועל, ואני אניד לכם אילו הליכים; למשל, לרבות הליכים למימוש משכנתה על דירת מגורים, או משכון על זכויותיו בדירת מגורים, אם הם סבירים בנסיבות העניין, ועוד הליכים אחרים, אולי עיקול מיטלטלין, אולי עיקול בידי צד שלישי, אולי מאסר. אחרי כל אלה — זה הוודאי ייקח חודשים, או יותר מזה — ידון ראש ההוצאה לפועל ויצטרך לאשר שנקטו כל ההליכים האלה; אחרי כל זה — העניין יכול לקחת שנה או שנתיים, אולי יותר — רק אז מותר יהיה להגיש את התביעה נגד הערבים.

הוא אומר, הלוואות שניתנו בעבר, מסחריות לגמרי, וגם למשכנתה, לא יהיה אפשר להיפרע באופן מעשי מהערכים בשנים הקרובות. אתם יודעים מה אתם עושים לסולבנטיות של הבנקים כבר ממחר בבוקר? אתם יודעים מה אתם עושים לרשות שהחייבים האלה ייטלו לעצמם חירות שלא לשלם לה, אם אין אפשרות לגבות מהם, אם אין להם נכסים משלהם? קודם כול יש זמן, לא רצים לערכים, אין מה להיות לחוץ, אומר החייב לעצמו. אני לא מודאג, לערכים לא יגיעו, אסור להגיע. נראה אותם מפנים אותי מהדירה שלי, ונראה את הלוואי שיעשה בכנסת נגד הפנייה הזו. ואחרי שלא יפנו אותי מהדירה שלי בעוד כמה שנים, אחרי ערעורים ואחרי משיכה וצעקות בכנסת, אז יבואו לערכים. לכן, למה אני צריך ככלל לשלם עכשיו? נראה.

רבותי, זו מהפכה רטוראקטיבית, מהפכה מסוכנת מאוד.

לצער, חבר הכנסת יצחק לוי לא נשאר באולם לשמוע דברים של אחרים. אני מצטער, כי הוא אחד האנשים היותר פעילים ויותר יעילים בוועדת החוקה, חוק ומשפט, ובדרך כלל אין לי חילוקי דעות אתו. הוא אמר: למה שר המשפטים טוען שבתי-המשפט ייטמו? אפשר לדחות צדק מפני עומס על בתי-המשפט? מכיוון שיש, אני מניח, עשרות אלפי תביעות בשנה, שיש בהן הלוואות וערכים שלא פורעים, כל תביעה תוגש עכשיו פעמיים, ואולי יותר מפעמיים, כי לא תמיד מוצאים את כל הערכים; אבל, לפחות פעמיים כל תביעה. זאת אומרת, נוסף עשרות אלפי תיקים בשנה לבתי-המשפט. מה אנחנו עושים פה? לשם מה? הרי אני מציע, והצעתי כאן, ותראו זאת מייד, שלא יהיה אפשר לפעול נגד הערב בהוצאה לפועל בטרם מוצו הליכים נגד החייב. זה מקובל עלי, בהוצאה לפועל, אבל קודם יינתן פסק-דין נגד כולם, ילכו להוצאה לפועל, שם יפעלו קודם נגד החייב, אחר כך נגד הערב. אבל לא לעכב את כל ההליך שנים, כאשר אי-אפשר בינתיים באופן מעשי לגבות את הכסף וגם לא להגיש תביעה.

שאלה נוספת. נניח שאני מגיש תביעה נגד החייב, תביעה גדולה. רואים הערכים שהוגשה תביעה, ונגדם אינני רשאי להגיש תביעה. אני אנסה לעצור אותם מלהבריח את נכסיהם ולא אוכל, כי נגדם אסור לי לפעול ככלל. בינתיים הערכים, שאולי הם קרובים או ירידים, אנשים בעלי ימון, שבגללם התקבלה הלוואה, הם יכריחו את הרכוש שלהם. כשיבוא המועד להגיש תביעה נגד הערכים, כבר לא תמצא שום דבר. ולא מדובר על משכנתאות, פעם שלישית אני אומר לכם את זה. לא חיתנו לבבל אתכם. משכנתאות הן חלק אחד מהעניין. כל הלוואות המסחריות במשך הן כאלה.

שלמה הלל (העבודה):

אדוני שר המשפטים, לחלק הזה אתה מסכים?

לכן. מדוע הוא מיותר? מפני שגם היום רשאי הבנק, בלי הנגיד, להגיד לך — — —

שמעון שטרית (העבודה):

— — —

היור' ח' קופמן:

חבר הכנסת שטרית, תן לשר המשפטים לסיים.

שמעון שטרית (העבודה):

אם הוא רוצה לסיים — אני נותן לו.

היור' ח' קופמן:

תן לשר המשפטים לסיים את התשובה לחבר הכנסת העצני.

שר המשפטים ד' מרידור:

תשובתי לחבר הכנסת העצני — היום גם כן קיימות כל האלטרנטיבות האלה. אדם יכול לבוא לבנק ולומר: ראה, אין לי ערכים, אני מוכן לשלם ריבית גבוהה יותר. הבנק יעשה חשבון, יראה מי האיש, יאמור אותו — אגב, זו הוצאה כספית. זה לא דבר פשוט לדעת איזו ריבית לקבוע. עושים בדרך כלל חקירה. מדובר על הרבה אנשים, על עשרות אלפים המבקשים משכנתאות לדירות בהלוואות בנקאיות. הבנק ישאל, הוא יפעיל כנראה חברת חקירות, הוא יבקש המלצות והוא יגיד: בשבילך פרמיית הסיכון היא 3% לשנה, 5% לשנה, 2%, 20%, אינני יודע. והאדם יעשה חשבון. זה קיים גם היום, לא צריך חוק בשביל זה; האם הוא מעדיף דרך א' או דרך ב'. יכול אדם להגיד: תראה, אין לי בכלל ערכים, המשכנתה לא מספיקה לך. אני מציע לך את מכונתי. הנה משכון על המכונתי, נרשום אותה גם אצל רשם המשכונות וגם במשרד הרישוי. יכול להיות שהבנק יגיד: אני מסתפק. מכונתי כל כך יקרה, חדשה, טובה לי.

את כל זה צריך להשאיר לבנקים ולשוך החופשי. בשם האל, איה מנגנון יפעיל נגיד בנק ישראל כדי לבחון בכל מקרה מה הפרמיה הנכונה, לא לבנק אלא ללווה הספציפי, המיוחד, איזו פרמיית סיכון צריך לקבוע לו? האם הנגיד יפעיל את מחלקת המחקר כדי לעשות חקירות, יהפוך אותם למחלקת חקירות במקום מחלקת מחקר? היא תבדוק מה מצבו של כל לווה פוטנציאלי? איזה שיעור ריבית צריך לקבוע לו? הרי זה באמת אבסורד. אני עוד לא שמעתי הצעה כלי-כך מוזרה, בכל ההצעות שהובאו כאן. ההצעות האחרות יש היגיון שאני מתנגד לו. זאת מוזרה, אלא אם רוצים שבנק ישראל יכפיל את מספר עובדיו, וכל אחד יבדוק כל לווה.

לכן אני מציע לבטל את הסעיף הזה, כי הוא סעיף לא טוב, הוא מזיק, או מיותר, או שניהם גם יחד.

אני מתקדם בנימוק הסתייגותי, אדוני היושב-ראש. ההסתייגות הבאה שלי היא לסעיף 17. גם אותו אני מציע לבטל, ואני רוצה להסביר בקצרה מה כתוב בו, לאלה שלא שמעו את הדברים קודם לכן. כי הוא סעיף קריטי, הוא סעיף שמוחל פה רטוראקטיבית. מחילים אותו רטוראקטיבית גם על הלוואות קיימות, שניתנו לפני 10 שנים או 15 שנים, או שלוש שנים.

מה אומר הסעיף? הלוואות שניתנו קודם, או עכשיו, ולא רק הלוואות של משכנתאות לדירות, אלא גם הלוואות מסחריות פשוטות, מיום קבלת החוק הזה או פרסומו ב"רשומות" והלאה; נניח שהוא התקבל היום, בעוד שבוע, לא יוכל בנק להגיש תביעה נגד ערכים לחברה שלוותה את הכסף לצורך מסחרי, או לאיש שלוה לצורך דירה, אלא אחרי שקרו

שר המשפטים ד' מרידור:

אמרתי במפורש, שלחלק הזה אני מסכים. אמרתי לך, אני לא חושב שזה נחוץ גם כן, אבל לחלק הזה יש לנו הסתייגויות, שאם הן תתקבלנה, תצמצם אותן למשכנתאות של 250,000 שקל, תצמצם אותן מאוד. אבל ידידי, חבר הכנסת הלל, אם תציע לתקן את ההצעה ולהביא אותה, יש לך אפשרות, ואולי נבקש זאת מאוחר יותר. יש תקנון לכנסת, ויש בו סעיף 127, אתה זוכר אותו?

שלמה הלל (העבודה):

כן.

שר המשפטים ד' מרידור:

אולי נחזיר את זה לוועדה בהסכמת הכנסת, כדי שתדון בשאלה של חבר הכנסת הלל. אולי הוא באמת יצביע היום לפי הצעתו, רק למשכנתאות. אתה רק לא יכול.

לכן, חבר הכנסת לוי — שאיננו נמצא כאן — עומס על בתי-משפט איננו צריך לעמוד לבדו כנגד עשיית צדק. אני מקבל את זה. אבל ראשית, לא מדובר פה בעשיית צדק. כלל וכלל לא, אין שום עוול בכך שהמשפט יתקיים ביחד לערב ולחייב, כתנאי שלא גובים מהערב כל זמן שלא ממצים את ההליכים נגד החייב. אין שום אי-צדק פה.

זאת ועוד, אני רוצה לשאול אתכם: ענינו דין לאחרים איננו אי-צדק? כשייתוספו 40,000 תביעות על הקיימות, או 50,000, איננו יודע כמה, ענינו הדין שייגרם לעבריינים אחרים, לחשודים אחרים או לחובעים אזוריים אחרים, איננו אי-צדק? אם כן, מה שוקלים פה, נוחות מינהלית מול צדק? שוקלים פה בהחלט, האם ראוי בשביל עניין כל-יך לא חשוב, אולי גם מו"ק, לגרום אי-צדק גדול לעשרות אלפי מתדיינים אחרים, שיחכו עכשיו בתור עד שהתביעות האלה תסתיימנה. איזה מין הצעה זאת?

שאלה נוספת: איך נקיים, רבותי, שני הליכים נפרדים באותו עניין עצמו? קודם כולל, החייב יטען טענה לחוב שלו. הוא יטען טענה שהחוב איננו תקף, הוא לא חתם, איזו טענה שנוגעת לחוב העיקרי. לא תתקבל הטענה, יפעלו נגדו. אחרי שלוש שנים יגיע הערב באותו חק עצמו, לפני שופט אחר, וכן תתקבל הטענה הנוגעת לחייב העיקרי, כי זה דיון מחדש, עדים חדשים, בירור מחדש. אז יהיו באותו חק עצמו שני מעשי בית-דין סותרים זה את זה. משהו חשוב על העניין הזה? לא חשוב, כי לא צריך.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני השר, אפשר לשאול שאלה?

היו"ר ח' קופמן:

רק הערה אחת. חבר הכנסת שטריט, התייעצתי עם מזכיר הכנסת. השר רשאי, כחבר ממשלה, לעלות ולדבר. מעבר לזאת יש לו חמש דקות לכל הסתייגות.

שמעון שטריט (העבודה):

זהו זה, 25 דקות.

היו"ר ח' קופמן:

רגע אחד, אבל יש לו גם פררוגטיבה כשר.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אנחנו רוצים להבין.

היו"ר ח' קופמן:

הסוגיה היא קשה מאוד. חבר הכנסת ריבלין, רגע אחד, זה נושא לסדר.

שמעון שטריט (העבודה):

כבוד השר דיבר ביום רביעי בערך 40 דקות. היום, לפני שהוא עלה על במת הכנסת, הוא דיבר גם כן 40 דקות. גם לגבי שר יש להפעיל את השכל הישר, והשכל הישר מופקר בידיך, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת שטריט, אני אחפש את השכל הישר עוד מעט.

שר המשפטים ד' מרידור:

אני פונה לשכל הישר של חברי הבית הזה, בכלל זה חבר הכנסת שטריט, ומבקש שכאשר מתייחסים לחוק כזה, שהוא מהפכני, יבינו לפחות על מה הם מצביעים ויטילו את האחריות למה שהם עושים, ולא יבואו מחר לבקש מהממשלה ערכות או ביטוח סיכון לכל הלווים, כי שום בנק לא ייתן כסף בתנאים האלה.

שמעון שטריט (העבודה):

אדוני השר, אני מבקש שלא לציין את עצמך כאילו אין לך שיקול — — —

היו"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת שטריט. חבר הכנסת רן כהן, בבקשה.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני השר, ברוח הדברים שאמרת כרגע אני רוצה להבין באופן מאוד מדויק, בהסתייגות שהגשתי לסעיף 17 יש שני חלקים. בחלק הראשון בסעיף (1) נאמר: "חייב שהסכום המרכיב של הקרן אינו עולה על 250,000 שקלים חדשים ושנועד לרכישת זכויות בדירה המיועדת למגורי החייב".

שר המשפטים ד' מרידור:

נכון.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

האם אני מבין נכון, שהסעיף הזה בא להגביל את כל החוק — לדיוור ועד 250,000 שקלים?

שר המשפטים ד' מרידור:

יש שתי אלטרנטיבות — — —

היו"ר ח' קופמן:

חברי הכנסת.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

חברי הכנסת, זה חוק מסובך, תנו להבין.

תמר גוז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

זה האסון שלו.

שר המשפטים ד' מרידור:

אני מסביר לך, חבר הכנסת כהן. השואל קיבל רשות לשאול, ואני משיב, זה הכול. אני מציע, שאם כבר נותנים הגנה לאנשים הזקוקים להגנה, לפי דעת הכנסת — שההגנה תהיה מצומצמת לאנשים שבאמת נזקקים לה לצורך מגוריהם, והם אינם אנשים עשירים במיוחד. זו פסקה אחת. אני אמרתי: דירה עד 250,000 שקל זו דירה של 100,000 דולר במחירים אמריקניים. לגבי אדם כזה שקשה לו — זה לא אדם עשיר משועי הארץ, זה אדם שאין לו — נגביל את ההגנה: א. רק כשהסכום הוא עד 250,000 שקל; ב. לדירה למגוריו שלו.

אבל הוספתי עוד דבר. מכיוון שאני מבין, שרוצים להגן לא רק על בעלי דירות אלא גם על בעלי עסקים קטנים, אמרתי: גם חיוב אחר שאיננו לרכישת דירה אני מוכן שיוגן, אבל אז —

רק עד 40,000 שקל. אדם לוקח הלוואה לפתיחת מוסך, לפתיחת קיוסק.

אליקים העצני (התחיה):

כהגבלה זאת יחול כל החוק כמות שהוא?

שר המשפטים ד' מרידור:

כל מה שמציעים יחול לגבי זה, לגבי הדירות האלה.

אליקים העצני (התחיה):

— — —

היו"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת העצני.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

כבוד השר, אני מבקש לשאול שאלה קצרה שנייה.

אליהו בן־מנחם (העבודה):

לכל אחד יש דעה. בואו נתקדם.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

כבוד השר, אם אנחנו מצביעים בעד ההסתייגות הזאת שלך, אתה תשתמש בסעיף 130 כדי למשוך את החוק היום, או שתיתן לנו להמשיך את החקיקה, בכלל זה ההסתייגות?

שר המשפטים ד' מרידור:

בהיותי הגון אתך, כמו שאני חייב להיות עם כל אחד, אומר לך שאיני יכול להסתמך על סעיף 130, כי זה לא חוק שאני הגשתי, זאת הצעת חוק פרטית של חבר הכנסת.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

כתוב בסעיף 130 ששר יכול.

שר המשפטים ד' מרידור:

רבותי, אני לא רוצה לעשות פה תרגילים. אני חושב שהדיון הזה הוא דיון רציני, אני שומע אותו לגופו. חשבתי על אפשרות לבקש, ואני אשקול אותה — אם יתברר פה שהחוק לא שלם, שכמות שהוא הוא לא טוב — להחזיר את החוק לדיון בוועדה — לא סעיף 130, סעיף 127 — כדי שיביאו חוק טוב יותר. את זה נראה לפי העניין.

אבל, אני אומר בלי קשר לכל הדבר הזה: גם לדידם של אלה שרוצים להגן על אנשים שקשה להם, על חלשים, בואו צמצמו את זה להגנה על חלשים.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אבל אם אני מצמצם את זה, השאלה היא אם אתה לא מבטל לי את החוק בכך שאתה מושך אותו.

שר המשפטים ד' מרידור:

בבקשה?

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אם אתה מקבל את זה וההסתייגות עוברת ואתה מושך את החוק, הרי אתה מבטל את החוק.

יגאל הורביץ (הליכוד):

שר המשפטים, אני אבקש מלה. שואל אותך חבר הכנסת רן כהן: אם ההסתייגויות תתקבלנה, אתה מסכים עם זה או לא?

היו"ר ח' קופמן:

ברור לו.

יגאל הורביץ (הליכוד):

תאמר "כן" וגמרנו.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

כבוד השר, אני אומר את הדברים באופן פשוט יותר. אני באותה מחשבה שלך לגבי ההגבלה. אני חושב שזה נכון, אני חושב שצריך להגביל את זה, אני חושב שהסיע צריך להיות בעיקר לדיון, ואם זה בתחומים אחרים — בסכומים קטנים יותר. אני אתך בתיקון הזה, אבל אני לא רוצה להצביע בעדו — ואני מדבר אתך כהגיונות — אם אתה תשתמש בפררוגטיבה שיש לך למשוך את כל החוק.

שר המשפטים ד' מרידור:

הייתי שמח אם תראה לי איפה יש לי פררוגטיבה כזאת, בחוק שלא אני הגשתי אותו. אני רואה דבר אחד בסעיף 130, אם מותר לי לומר: סעיף 130 קובע, שאם התקבלה ההסתייגות, ההצבעה תהיה בשבוע הבא.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אלא אם כן — תמשיך הלאה.

שר המשפטים ד' מרידור:

אלא אם כן מבקשים להחזיר.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

לא, אפשר לקיים אותה אלא אם כן השר מושך.

שר המשפטים ד' מרידור:

אני מסכים, אני מסכים. פה אין לי שום כוונות — — —

היו"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת הלל, אני אאפשר לך לדבר.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

תודה רבה.

היו"ר ח' קופמן:

אתה גמרת, רן?

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אני הבנתי שלא יהיה ניצול של הפררוגטיבה הזאת, אם היא קיימת, כדי למשוך את החוק. תודה.

היו"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת שלמה הלל, תשאל.

שלמה הלל (העבודה):

אדוני השר, לפי אותו סעיף שאתה הזכרת — — —

שר המשפטים ד' מרידור:

130.

שלמה הלל (העבודה):

— — — 130, אם מתקבלת ההסתייגות, יכול השר לבקש שלא לדחות את זה לשבוע הבא — — —

שר המשפטים ד' מרידור:

נכון.

שלמה הלל (העבודה):

— — — ויש לנו סיבות טובות שלא לדחות לשבוע הבא. אם אתה אומר לנו עכשיו כי אתה תבקש — אם ההסתייגות הזאת תתקבל — שההצבעה בקריאה שלישית תהיה היום, אני יכול לומר לך לפי התרשמותי, שיהיו כמה חברי כנסת שיצביעו עבור ההסתייגות הזאת. אבל החברים דואגים — — —

שר המשפטים ד' מרידור:

אני אומר מייד, שלא יהיה ספק: את סעיף 130, שכתוב פה, שקראתי עכשיו, אני לא אבקש להפעיל אם תתקבל

אליקים העצני (התחיה):

אדוני השר, הערה אחת — — —

יוסף עזרן (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

— — —

אליקים העצני (התחיה):

רק הערה אחת, כבוד השר: 250,000 צמוד?

היו"ר ח' קופמן:

אני מבקש שקט, אחרת אכריז על הפסקה, ולא לה שמתמודדים בפריימריס זה יקר מאוד, הארכה כזאת.

אליקים העצני (התחיה):

רק הערה אחת: זה צמוד? 250,000 צמוד? 40,000 צמוד?

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

ברור.

אליקים העצני (התחיה):

זה לא כתוב.

היו"ר ח' קופמן:

שר המשפטים משיב, ואנחנו ממשיכים אחר-כך.

אברהם רביץ (דגל התורה):

מה שאמרת נכון גם לגבי הסתייגויות אחרות?

שר המשפטים ד' מרידור:

ככל שתרכינה הסתייגויות, כן ייטב. אני לא אבקש דחייה לשבוע הבא, מפני שכבר ביקשתי דחייה לשבוע הזה מטעמים אישיים. אני לא אבקש דחייה נוספת. אם צריך את הסכמתי להצבעה היום, לא תישלל ההסכמה. אלא מה? ייתכן שאבקש להפעיל את סעיף 127, זה תלוי בכנסת, זה הכול.

ראובן ריבלין (הליכוד):

— — —

היו"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת ריבלין, תעזור לי להעביר את הישיבה. זוהי ישיבה לא קלה. חבר הכנסת שמאי, אני מבקש.

שר המשפטים ד' מרידור:

חבר הכנסת העצני שאל שאלה לגבי הצמדת הסכומים — 250,000 ו-40,000. אני מודה, בהצעתנו לא מחזרת הצמדה. יש שתי תשובות לעניין הזה: האחת — באפס אחוז אינפלציה, כמו שהמצב עכשיו, אולי זה לא כל כך חשוב. השנייה — תהיה הזדמנות לכנסת, אם תרצה לתקן את הסכומים וגם לקבוע תיקון אחר כך. לא הצענו את זה, אולי בטעות, אבל זה לא דבר קריטי כשאחוז האינפלציה נמוך כל כך.

היו"ר ח' קופמן:

חברי הכנסת, איי אפשר כך, אני מכריז על הפסקה.

קריאות:

לא, לא.

היו"ר ח' קופמן:

אם כך, אני מבקש שקט. שתי אלטרנטיבות: או הפסקה או שקט.

שר המשפטים ד' מרידור:

אני מסיים את הערותי לגבי סעיף 17. אני מציע לבטל את הסעיף הזה. לחלופין, אם הוא לא יבוטל — — —

היו"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת גרופר, אני מבקש.

ההסתייגות הזאת. אני לא אבקש לדחות בשבוע. שאלת, אתן לך תשובה. אם הבנתי נכון את השאלה, אני אומר במפורש: על-פי סעיף 130, אם מתקבלת הסתייגות, צריך להצביע בקריאה שלישית בשבוע הבא, אלא אם מבקשים להקדים. לא אתנגד להקדמה לשבוע הזה אם תתקבל — — —

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
לא שומעים.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
לא שומעים.

היו"ר ח' קופמן:

מפני שאחם מדברים. איך אחם יכולים גם לשמוע וגם לדבר? אם אתה מקבל שיעורים פרטיים מאוריאל לין, אתה לא יכול להקשיב.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
סליחה, אדוני.

שר המשפטים ד' מרידור:

אני משיב: בסעיף 130 לתקנון כתוב, שאם מתקבלת ההסתייגות בקריאה השנייה, ההצבעה תהיה בשבוע שלאחר מכן, אלא אם מבקשים שהקריאה תהיה באותו שבוע עצמו.

שולמית אלוני (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אפילו עכשיו.

שר המשפטים ד' מרידור:
עכשיו, היום.

אם תתקבל ההסתייגות הזאת שבה דיברנו עכשיו, לא אבקש לדחות לשבוע הבא את הקריאה השלישית. אמרתי שאני עשוי לשקול לבקש להפעיל את סעיף 127, אבל לא את הדבר הזה ולא בגלל ההסתייגות הזאת.

שלמה הלל (העבודה):

אדוני השר, מאחר שזוהי שאלה יסודית מאוד, ומאחר שאני מכיר היטב את התקנון, האפשרות לבקש, אם תתקבל הסתייגות, שההצבעה תהיה היום ולא בעוד שבוע היא או בידי יושב-ראש הוועדה על דעת הוועדה, ואז פירוש של דבר שצריכים לקיים ישיבה, או על דעתו של השר. אנחנו לא רוצים לדחות את זה. אם אתה אומר לי עכשיו, או לכנסת — — —

שר המשפטים ד' מרידור:
אני אומר לך.

שלמה הלל (העבודה):

— כי אם ההסתייגות הזאת תתקבל תנצל את סמכותך לומר שאתה מציע לכנסת להצביע גם בקריאה שלישית, ולא תאמר לי שאתה מתנגד, כי אז גם אני מוכן לתמוך בהסתייגות שלך.

שר המשפטים ד' מרידור:

אמרתי ואני רוצה להבהיר את דברי ולומר אותם במפורש: אני מוכן גם לבקש קריאה שלישית היום בתנאי זה. אתה מדבר על המקרה שההסתייגות הזאת נתקבלה.

אני רוצה לומר עוד דבר, ואמרתי קודם לכן: יכול להיות שאבקש — אני צריך את אישור הכנסת לכן — על-פי סעיף 127 לתקנון להחזיר את ההצעה לוועדה, וזה לא תלוי בי, זה תלוי בכנסת. אני יכול, וזה תלוי בכנסת. זה הכול. אני עשוי לבקש. אינני רוצה לדחות את זה מטעמים טכניים לעוד שבוע. זה הכול.

שר המשפטים ד' מרידור:

אני מבטיח לכם, שאילו החברים היו מקשיבים, הייתי גומר את הדברים לפני רבע שעה. השאלות וההערות מושכות את הזמן.

היו"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת צוקר, חבר הכנסת רן כהן, חבר הכנסת שטרית, הרוחות ולהטות.

רן כהן (מרץ) — ישראל הדמוקרטית):

אנחנו מחדלים לשבת על יד — — —

שר המשפטים ד' מרידור:

בסעיף 17 אני הצעתי — — —

היו"ר ח' קופמן:

אני אעניק עוד עשר דקות לשר המשפטים. אתם רוצים בזה?

שר המשפטים ד' מרידור:

אני הצעתי למחוק את סעיף 17. לחלופין הצעתי הצעה שאני רוצה לקרוא אותה, היא בת שתיים או שלוש שורות. כדי למנוע את המצב שהזכרתי קודם לכן, אבל להגן על הערב, הצעתי כך: "הנושה לא יגיש תובענה נגד הערב למילוי ערכותיו אם לא נקט תחילה אמצעים סבירים להיפרע משעבוד או מזכות אחרת הנלווית לחיוב, במידה שהדבר אינו פוגע בזכויותיו".

זאת אומרת, אני מוכן אפילו לעכב את הגשת התביעה נגד הערב ולהתנות אותה בכך שיש משכון, יש דרך אחרת להיפרע, לנסות קודם לפרוע אצל החייב ולא ישר אצל הערב. אבל זה, כמובן, מצומצם הרבה יותר מההצעה של הוועדה — שלא נוכל להגיש תביעה כל זמן שלא הוצאנו פסק-דין נגד האחר ומימשנו פעולות נגד השני. בשלב נוסף.

יש כאן גם סעיפים קטנים (כ) ו(ג), לא אקרא אותם כאן, כל מי שרוצה יוכל לקרוא. הם מסייגים את מה שאמרתי עכשיו למקרים שנקיטת אמצעים כאלה יגרמו עיכוב בהגשת תובענה. יש פירוט, ותוכלו לראותו.

יעקב שמאי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש שאלה.

היו"ר ח' קופמן:

תמתין, אפשר לך.

שר המשפטים ד' מרידור:

אם זה לא יתקבל, הצעתי החלופית הנוספת, ואולי היא תהיה סבירה בעיניכם, לרשום: "לא ינקוט נושה הליכי הוצאה לפועל נגד ערב יחיד אלא לאחר שנקט אמצעים סבירים בנסיבות העניין לגביית החוב מהחייב".

היו"ר ח' קופמן:

חברת הכנסת שרה דורון, חברת הכנסת שולמית אלוני, סגן השר אברהם רביץ.

שולמית אלוני (מרץ) — ישראל הדמוקרטית):

אנחנו פותרים לו את הבעיה.

היו"ר ח' קופמן:

אבל אי-אפשר כך, אתם מפריעים כל הזמן, זה לא ייתכן. זה באמת לא ייתכן.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, זאת פעם ראשונה שנערך כאן דיון רציני על החוק.

היו"ר ח' קופמן:

בסדר, אתם רוצים שנתחיל אותו בחצות הלילה?

ראובן ריבלין (הליכוד):

אני לא מדבר על הוועדה, בוועדה נערך דיון רציני. אבל כמליאה זאת פעם ראשונה שדנים על הצעת החוק הזאת בצורה רצינית.

שר המשפטים ד' מרידור:

לחלופי חלופין הצעתי את הדבר הבא: "לא ינקוט נושה הליכי הוצאה לפועל נגד ערב יחיד אלא לאחר שנקט אמצעים סבירים בנסיבות העניין לגביית החוב מהחייב". זאת אומרת, תביעה יוכל להגיש, פסק-דין יוכל לקבל נגד כולם ביחד. אבל לא יוכל לנקוט הליכים נגד הערב, עד אשר נקט את כל האמצעים הסבירים בנסיבות העניין, נגד החייב, לגבות ממנו את החוב.

אני חושב שהצעה זאת היא טובה. אני מוכרח לומר, שהייתי מציע אותה גם בלי קשר לכל העניינים האחרים — לא לגבות את החוב מהערב, כל זמן שלא נוקטים הליכים סבירים לגבייתו נגד החייב. זאת הצעתי לחלופי חלופין.

את החלופה האחרונה תוכלו לראות בלוח ההסתייגויות, לא אנמק אותה, לא הייתי רוצה להפסיד זמן עכשיו.

אני עובר לסעיף 17. שוב סעיף קוגנטי, שאין להתנות בערכות, לפי פרק זה, על הוראות סעיף 12, אלא לטובת ערב יחיד. מדובר פה בדרך חזרה מיוחדת אל החייב, והערב שמילא את ערכותיו יוכל להמשיך בהליכים שבהם פתח הנושה. זה יכול להיות גם במקרה שהערב פרע רק חלק של החוב.

למה מתאים ההסדר שמציעים כאן? הוא מתאים למקרה שהערב פרע את כל החוב במלואו. אחרת, מה יצא כאן? יצא שגם על סכום קטן, הוא הופך להיות שותף של הנושה לכל ההליכים. אנחנו רק מסככים את העניין ולא מקילים אותו.

לכן אני חושב, שצריך לקבוע שאין להתנות על הוראה הקיימת היום בחוק, הקובעת ששעבוד שהיה לטובת הנושה יעבור לזכות הערב. גם מוצדק שעיקול שהוטל על נכס של החייב לא יוסר, כדי למנוע מצב שהחייב לא יכריח את הנכס והערב יוכל להיפרע.

אני ממשיך לסעיף 17 לחוק. סעיף זה קובע את הקביעה המוזרה שהזכרתי קודם לכן, ואני אזכיר אותה בקצרה. הוא קובע כך: "ערכים יחידים יהיו חייבים, כלפי הנושה, בחלקים שווים".

בסעיף 17 נאמר, שאין להתנות על הוראה זאת, כמו על הוראות אחרות, אלא לטובת הערב.

הווי אומר, מהיום והלאה, בהלוואות מסחריות, חבר הכנסת רובינשטיין, לא רק במשכנתאות, אסור יהיה להסכים לערכות יחד ולחוד.

אמנון רובינשטיין (מרץ) — ישראל הדמוקרטית):

סליחה, אדוני השר, אם מתקבלת ההסתייגות שלך — — —

שר המשפטים ד' מרידור:

לא, זה לא קשור לעניין.

אמנון רובינשטיין (מרץ) — ישראל הדמוקרטית):

זה כן קשור לעניין.

שר המשפטים ד' מרידור:

אתה מדבר על ההסתייגות הראשונה שלי? כן, זה מקל.

כוונת ההסתייגות לסעיף 17. אמרת: חיוב שהסכום המרבי של הקרן אינו עולה על 100,000 דולר — כך שמעתי — או 250,000 שקל.

שר המשפטים ד' מרידור:
לא, 250,000 שקל. כך כתוב פה.

יעקב שמאי (הליכוד):
אדוני השר, אני קורא מהכתוב, אבל גם שמעתי מה שהשר אמר, ואני מניח שזה אותו דבר. אולי השר יסכים שיהיה כתוב, שהסכום המרבי של הקרן אינו עולה על 250,000 שקלים, צמוד, כדי שלא תהיה שחיקה בעוד חמש שנים. כדי לשמור על הכוונה, אולי כדאי להוסיף את המלה "צמוד". בכך תקל עלי ועל חברי הכנסת.

שר המשפטים ד' מרידור:
אתן לך תשובה פשוטה. אם זה יעזור לחברי הכנסת לצמצם את הנוק על-ידי הצבעה בעד, אני מוכן. הבעיה היא שאין לי דרך פרוצדורלית כזאת.

יעקב שמאי (הליכוד):
אפשר, אנחנו נצביע עליה, כי זו טעות טכנית.

היו"ר ח' קופמן:
צמוד לאינדקס הבנייה?

שר המשפטים ד' מרידור:
אמרתי לך שהתשובה פשוטה. לגופו של דבר, אני מוכן להוסיף סעיף שהסכומים האלה — גם 250,000 שקלים וגם 40,000 שקלים — יהיו צמודים למדד יוקר המחיה. אני רק חושב שאין דרך פרוצדורלית כזאת תוך כדי הדיון עכשיו. אולי זאת הסיבה להחזיר את זה לוועדה, ובשבוע הבא תביאו את זה בצורה מסודרת.

יעקב שמאי (הליכוד):
מקובל עלי. הנה הקלת עלי. תודה.

היו"ר ח' קופמן:
אבל אין דרך להעביר את זה עכשיו.

שר המשפטים ד' מרידור:
רבותי, עד כאן הסתייגויותי. אני מבקש סליחה מחברי הבית על אריכות הדברים במידה שהיתה תלויה בי, ואני לא נוהג בדרך-כלל להאריך. הסיבה היא, שהחוק הזה הוא חוק קריטי בעיני. אל תיקחו אותו בקלות ראש. רק אלינו יבואו בטענה על מה שעשינו פה. אני מבקש להיזהר ולהצביע לפי ההכנה. תודה רבה.

היו"ר ח' קופמן:
תודה רבה לשר המשפטים על ההשקעה האדירה שהוא השקיע כדי לבלום סחף בחוק הזה. אני מזמין את יושבי-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, אוריאל לין, בבקשה.

אוריאל לין (יור' ועדת החוקה, חוק ומשפט):
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, גם אני מלא התפעלות מהמאבק העז, הנמרץ והיוצא-דופן של שר המשפטים בחוק הערכות, אבל אני הקשתי לדברים קשב רב. היו כמה משפטים ששר המשפטים חזר עליהם עשר פעמים לפחות. את הביטוי "איזה מין סעיף זה" שמעתי עשרים-שלושים פעם.

אני רוצה לנסות להכניס את החוק הזה כולו לפרופורציה, כדי שיהיה לכם קצת יותר ברור מה התכוונה הוועדה לעשות. קודם כול, עניין טכני. בסעיף 5(ב), בשורה השלישית, במקום

אמנון רובינשטיין (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
זה משנה לגמרי את התמונה.

שולמית אלוני (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
— — —

שר המשפטים ד' מרידור:
אני רוצה לומר שגם אז, בהלוואות מסחריות, אסור יהיה להיות ערב יחד ולחוד. אלא מה? עד 40,000 שקל במקורן. אני רוצה לומר לכם, שאינני מכיר בעולם כולו מדינה שקבעה איסור כזה, הפרעה כזאת לחופש החוזים, שאסור להיות ערב יחד ולחוד. מה זה, כולם טיפשים ורק אנחנו חכמים?

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אני שאלתי אותך את השאלה הזאת בקשר לקצבאות הילד הראשון והשני ולא היתה לך תשובה. אנחנו היחידים בעולם שביטלנו אותה.

אברהם פורז (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
זה בכלל לא שייך.

שר המשפטים ד' מרידור:
יש מדינות שאין בהן בכלל קצבאות.

לכן, רבותי, אני מציע שסעיף 17 יבוטל. אין דומה לו בשום מקום אחר — שאסור יהיה מהיום והלאה להיות ערב יחד ולחוד. איזה מין דבר זה?

הסעיף החמור מכולם הוא סעיף 17. אני מוכן להציע לחברי הכנסת — חבר הכנסת פורז, אתה רוצה לעזור לי לסיים? תן לחבר הכנסת רובינשטיין לשמוע מה שאני אומר, כי הוא עדיין לא משוכנע.

חברי הכנסת, הפרופסורים שטרית ורובינשטיין, אם תתקבל הסתייגותי לסעיף 17, אני מניח שאסכים להסיר את כל הסתייגויותי האחרות. סעיף 17 אומר דבר שהוא הקשה מכולם. מה הוא אומר? "הוראות פרק זה יחולו על אף האמור בכל דין ואין להתנות עליהן אלא לטובת ערב יחיד". זה השבר הגדול, זה המשבר הגדול בכל דיני החוזים, שאין דומה לו במדינה אחרת ובחוקי חוזים אחרים, שתוזים יהיו אסורים אם משיהו יכתוב אחרת. אני מציע לבטל את הסעיף הזה.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
בלוח ההסתייגויות לא מופיעה הסתייגות שלך לסעיף 17.

שר המשפטים ד' מרידור:
אני מצטער, אתה צודק.

על כל פנים, בהצבעה אני מציע לכם להתנגד לסעיף 17. אם כך תעשו, ואם הסעיף הזה לא יעבור, כל החוק לא כל כך נורא. קובעים הסדר נורמטיבי אחד, ומי שירצה יתנה עליו. בסדר. אבל אם יישאר סעיף 17, זו לא קביעת נורמה, זו מהפכה, איסור חוזים.

תמר גוטנסי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
— — —

שר המשפטים ד' מרידור:
רבותי, בסוף דברי — — —

היו"ר ח' קופמן:
לפני הסיום, הבטחתי לאפשר לחבר הכנסת שמאי לשאול שאלה. בבקשה.

יעקב שמאי (הליכוד):
אדוני השר, אני פשוט רוצה להבין בצורה ברורה יותר את

שנה ותשעה חודשים, והוא מנסה להטיל את משקלו על כנסת ישראל כולה בפרסום אחד בעיתונות ביום שבו החוק מובא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית? זו דרך ההשפעה על חברי הכנסת? זה מעיד על מידת החשיבות והרצינות שהוא מייחס לחוק?

רבותי, אני רוצה שיוכן לחלוטין — אי־אפשר כך, אני לא אדבר כשאנשים עומדים בגבם אלי. אני מוכן שיפריעו לי, אבל לא כשגבם אלי.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת יאיר לוי, חבר הכנסת שטרית, חברת הכנסת גאולה כהן, חבר הכנסת שפט, את כולם כבר כיבדתי ב"עלייה".

יגאל הורביץ (הליכוד):

נציגי הבנקים היו?

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
ללא סוף.

יגאל הורביץ (הליכוד):

הם הביעו את דעתם?

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
ללא סוף.

יוסף עוזן (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
ככמה ישיבות השתתפו, אדוני היושב־ראש?

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

רבותי חברי הכנסת, קודם כל אני רוצה שהדברים יוכנו. חברי הבית שמעו כאן במשך שעות אחדות את שר המשפטים, והייתי אומר שהוא הפעיל את מיטב מטענו האינטלקטואלי, ואני מוכרח לומר שהתרשמתי מאוד מדבריו, אבל אחרי ששמעתי את שר המשפטים במשך שעות, הרי אינכם יכולים לראות את הדברים בפרופורציה נכונה, שכן לא עסקתם בחוק זה במשך שנה ותשעה חודשים. אתם מתרשמים עכשיו התרשמות מסוימת. חובתי לאון את הדברים. החוק אינו חוק פוליטי. הוא מעולם לא היה חוק פוליטי. החוק הוא חוק בעל אופי חברתי־משפטי.

מיכאל איתן (הליכוד):

מה זה "חוק פוליטי"?

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

חוק פוליטי הוא חוק, שלפתע צועקים כאן כמה חברי כנסת שרוצים להעביר את החוק, שביעות, פריימריס וכל הדברים האלה. אם ועדה עוסקת בחוק שנה ותשעה חודשים, הרי היא לא תפירה אותו לצורך חוק מיוחד של איזה חבר כנסת. הוא נעשה משום שחברי הוועדה שוכנעו, שקיימת בעיה חברתית אמיתית המחייבת תרון, ואי־אפשר להמשיך ולדחות את זה עוד.

רבותי, אני רוצה שקודם כל יובן, החוק הזה תכליתו העיקרית אינה להגן על החייבים. תכליתו המרכזית והעיקרית של החוק היא להגן על הערבים. משום שכל אחד מאתנו יוצא מתוך הנחה בסיסית, שמי שצריך להחזיר הלוואה שהוא נטל הוא מי שנטל את ההלוואה, ולא חברו שעשה לו טובה וחתם על ערבות. הרי אנחנו לא מצפים שבסופו של דבר נאמר לחייבים: אתם מסכנים, אתם עלובים, ואנחנו רוצים שהערבים ישלמו בשבילכם את החוב. כדי לשלם את החוב של החייבים בגלל שיקולים של רחמים, יש מוסדות אחרים, ולא ערבים

המלה "לפני" צריך לבוא "אחרי", ואני מבקש לתקן את הטעות הזאת.

אי־אפשר להשאיר דברים מסוימים בלי מענה, ואחת הטענות של שר המשפטים היתה שוועדת החוקה, חוק ומשפט עשתה כאילו מעשה שלא כשורה בכך שהיו בפניה שתי הצעות חוק והיא העדיפה את הצעת החוק הפרטית, ולא רק זאת אלא גם אמר שר המשפטים שלא דנו בהצעת החוק הממשלתית. כשאני שומע טענה כזאת, אני מבקש את הרקורד, אני מבקש את הדוקומנטים, את העובדות, והרי העובדות בפניכם:

דיון מוקדם בהצעת החוק הפרטית של חבר הכנסת שמעון שטרית היה ב־25 ביולי בשנת 1990. הוועדה קיימה ישיבה בהצעתו ב־23 באוקטובר 1990. ב־3 בדצמבר 1990 הוגשה הצעת החוק הממשלתית לקריאה ראשונה. קיימנו בוועדה שלוש ישיבות בהצעת החוק הממשלתית. הצעת החוק הממשלתית ברורה לנו ומוכרת לנו, וקיימנו בה שלוש ישיבות בסך הכול קיימה ועדת החוקה, חוק ומשפט בדיוק 18 ישיבות בחוק זה.

מדוע אנחנו מקיימים 18 ישיבות בחוק מסוג זה? לא רק על שום חשיבותו העקרונית הרבה — ויש לו חשיבות עקרונית רבה מאוד — אלא גם משום שהגורמים המתנגדים לחוק מיוצגים בוועדה ביתר כוח, ביתר עוצמה וביתר משאבים מאשר גורמים אחרים במשך: אבל שמענו את כולם בסבלנות ובקשב רב, ובסופו של דבר הגענו למסקנה שיש בפנינו בעיה חברתית מדרגה ראשונה. קיימת זעקה אמיתית המחייבת תיקון, ואנחנו חייבים לתקן אותה, ועל מנת לתקן אותה בזמן מתאים, בזמן אמת, אנחנו חייבים להסתפק בשלב הראשון בהעברת הצעת החוק הפרטית בשלושה עקרונות מרכזיים חשובים שאינם מבטלים את מוסד הערבות, אבל הם באים לתת הגנה נאותה לאותם ערבים שאנו סבורים שהם זכאים להגנת המחוקק.

רבותי, שר המשפטים אמר לנו, שנגיד בנק ישראל יצא היום בפרסום בעיתון שבו הוא טוען כי החוק אינו חוק טוב. אני שואל אתכם: אימתי קרה דבר כזה בתולדות הכנסת. שכאשר ועדה מקיימת 18 ישיבות במשך שנה ותשעה חודשים, וכאשר אפשר היה לשמוע את דבריו של נגיד בנק ישראל, וגם שמעו אותם מפי נציגיו — תפעל היום הכנסת כהשראת פרסים של נגיד בנק ישראל?

אני לא מכיר אותו אישית, אבל נגיד בנק ישראל לא בא לוועדה אף לא פעם אחת. אם הדבר הזה היה כה חשוב לו, האם אין זו חוצפה שהוא לא מצא זמן פנוי להופיע בפני ועדת החוקה, חוק ומשפט אף לא פעם אחת במשך שנה ותשעה חודשים?

ראובן ריבלין (הליכוד):

— — —

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

והיום אנחנו נצטט את הפרסום שלו בעיתון "הארץ" ובעיתונים אחרים?

יוסף עוזן (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אבל הנציגים שלו — — —

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

רבותי, אם אכן הדבר כל כך חשוב לנגיד בנק ישראל, והוא סבור שנושא זה מרעיד את אמות הספים של המערכת הבנקאית — הוא לא מוצא זמן לבוא, ולו לשעה אחת, במשך תקופה של

כמו שקורה במסודות רבים אחרים, כאשר המערכת מתחילה להפקד באופן שמפירים את האיוון, כאשר המערכת מתחילה להחליט שצריך יותר ויותר "להתלבש" על הערכים ובהם לראות את הפתרון, קמה הזעקה. משום שכל מערכת האשראי התחילה להיבנות על הערכים; לא על ביטחונות אמיתיים, לא על עיקולים על חוב של החייב, לא על ניסיון לגבות את החוב מן החייב, אלא על הערב, שממנו נוח לגבות את החוב. לכן אין זה פלא שקמה זעקה אמיתית.

אוריאל ויינשטיין (הליכוד):
חבר הכנסת לין, זו שגיאה נוראית של ועדת החוקה, חוק ומשפט.

אוריאל לין (י"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
מה השגיאה?

אוריאל ויינשטיין (הליכוד):
יש ערכים וצריך ערכים, כי הביטחון של הנכס הוא לא ביטחון. קו המחשבה שלכם מוטעה לחלוטין. אתם תמיתו שואה על המשק.

היו"ר ד' שילנסקי:
קריאת ביניים צריכה להיות קצרה.

אוריאל לין (י"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
רבותי, אמר לכם קודם חבר הכנסת וירשובסקי, בצדק, שלחוקים הממיתים שואה על המשק לא ראינו התנגדות רצינית כזו כאן, במליאת הבית, כשעושים צדק בכמה דברים, יגידו לי: שואה, יגידו לי: חוק לא הגיוני וכו'.

ראובן ריבלין (הליכוד):
אנחנו בעד עשיית צדק, אבל פה אין צדק.

אוריאל ויינשטיין (הליכוד):

היו"ר ד' שילנסקי:
חבר הכנסת ויינשטיין, אתה נואם ולא קורא קריאות ביניים.

ין כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
מה זה "שואה"?

היו"ר ד' שילנסקי:
חבר הכנסת ויינשטיין, חבר הכנסת לין, אני יכול לבקש מכם בקשה: אל תגידו את הביטוי "שואה כלכלית על המשק". אני מבקש גם ממך וגם ממך, תורידו את הביטוי.

מיכאל איתן (הליכוד):
חבר הכנסת לין — — —

אוריאל לין (י"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
מה אתה צועק עלי? דבר אל המיקרופון, תבקש רשות, אני אפסיק, דבר.

מיכאל איתן (הליכוד):

אוריאל לין (י"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
אני לא יכול לדבר ככה.

מיכאל איתן (הליכוד):
אני מדבר ברשות.

אוריאל לין (י"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
ברשות? בבקשה.

פריטים. החוק הזה, קודם כול שיוכן, נועד להגן על הערכים. משום שהוא נועד להגן על הערכים, אין זה משנה מה גודל ההלוואה שנטל החייב. ראו, מה כאן האבסורד? אם הערב הסכים להיות ערב לחוב עד 40,000 ש"ח, אנחנו אומרים: הוא יהיה זכאי להגנה של החוק.

היו"ר ד' שילנסקי:
חבר הכנסת שטרית, אני אודה לך אם תשב. מי ששוכנע, שוכנע; מי שלא שוכנע, לא יעזור.

אוריאל לין (י"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
אם, חלילה, הוא ערב לחוב שהיה 100,000 ש"ח לצורך רכישת דירה, הוא כבר לא יוכה להגנה שלנו? כל הנושא של דירת מגורים הוצא אף הוא מפרופורציה.

היו"ר ד' שילנסקי:
חברת הכנסת גאולה כהן — — —

אוריאל לין (י"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
אנחנו תפקנו באופן ישיר את בעיית הערכים.

היו"ר ד' שילנסקי:
אני אודה לחבר הכנסת רובינשטיין אם הוא ישב, וכן לחבר הכנסת יאיר צבן.

אוריאל לין (י"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
אמרנו שאנחנו גם רוצים להקל על אותם לוויים שבאים לבקש הלוואות ודורשים מהם מספר גדול של ערכים, והם מחקשים לגייס ערכים. למה דורשים מהם מספר גדול של ערכים? משום שכל המערכת כולה החליטה "להתלבש" על הערכים. החליטו, יש פה מכשיר נוח, אותו ערב שעומד תחת הלחץ של הלווה, בואו נעביר את הנטל על כתפיו; אנחנו לא נלך בדרך הנכונה, בדרך היותר-קשה, של ניסיון אמיתי לגבות את החוב מן החייב. אנחנו נלך בדרך הנוחה והקלה. בואו נגבה את החוב מן הערב, ונבחר גם בין הערכים אותו ערב שממנו הכי נוח לגבות את החוב.

אני רוצה לומר לכם, אין לי שום ספק מה יקרה בעקבות החוק הזה. הבנקים ימשיכו לתת הלוואות. הבנקים ימשיכו להתחרות על מתן הלוואות. הם צריכים לעשות את זה לצורך עסקיהם, אבל הם יתארגנו אחרת לצורך גביית החוב. הם לא יעשו את זה היום בצורה הקלה, שהערכים יהיו אלה שייתנו להם את התשובה. הם יצטרכו למצוא את התשובה בדרך אחרת: בבחינה טובה יותר של מצבו העסקי של החייב, האם יש לו שעבודים מתאימים, האם הוא יכול לשלם את החוב וכו'. משום שהחוק הזה יאלץ אותם לעשות ניסיונות קודם-כול לגבות את החוב מן החייב.

משום כך, רבותי, איני חושב שהגבלת החוב באותה הסתייגות שנופפו בה קודם לכן, ההסתייגות שמציע השר לסעיף 17א, תואמת את העקרונות של חוק זה כפי שהוועדה ראתה אותם. משום שיכול אותו ערב, שהוא יהיה אדם שאינו בהכרח בעל אמצעים רבים, להיות ערב לחובות גבוהים. הערב הוא מי שנמצא כאן. קודם כול: לא החייב, ולא גודל ההלוואה שנטול החייב משפיעים על המידה שבה צריך להגן על הערב. להיפך. לא זו הגישה הנכונה.

רבותי, למה נדרשנו לשנות את החוק? הרי עד היום יש חוק ערכות, והוא לא עורר בעיות. האם מישוו שאל את עצמו, מה כעצם קרה? מדוע עד היום לא התעוררה הקריאה החברתית, הזעקה החברתית, לתקן את החוק? למה זה התעורר רק בשנים האחרונות? מוסד הערכות הוא לא מוסד גרוע, אבל

מיכאל איתן (הליכוד):

אתה עדיין חייב תשובה על קריאת הביניים של חבר הכנסת ויינשטיין, שהתמצית שלה היא, שהדירה כתנאים הקיימים היום במדינת ישראל לא יכולה להיות ערכות, משכון, ביטחון או הבטחה של החוב.

אוריאל לין (י"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

חבר הכנסת איתן, אין פה שום קריאת ביניים שנאמרה בטעם טוב יותר ובהסבר מעמיק יותר ממה שכבר נאמר על-ידי שר המשפטים. חזקה שאני אשיב על דברי שר המשפטים. אתה חושב שקריאות מתלהמות על שואה מחזקות את דברי שר המשפטים? אני אענה על כל דבריו, תאמינו לי. אם אני אגמור את דבריו — ואני רוצה לקצר, לא להחזיק את המליאה סתם כך — יהיה דבר שלא נגעתי בו, שלא השבתי עליו, אני אשיב עליו. הרי חזקה עלי שאני רוצה להשיב על הכול.

הטעמים המרכזיים להתנגדותו של שר המשפטים הם שניים: האחד — התפיסה הרעיונית-האידאולוגית-המשפטית שנוגעת לשאלות חופש ההתקשרות וחופש החוזים. השר המשפטים רואה בחוק כאילו התערבות בחופש זה וכאילו התנשאות של המחוקק וגישת פטרנליסטית של המחוקק. השני — הוא אומר שהחוק יהיה רע מבחינה כלכלית. שני טעמים מרכזיים, הוא הסביר אותם, ציטט מדבריו של נגיד בנק ישראל, שפורסמו היום. כפי שאמרתי, לתדהמתי הרבה, נגיד בנק ישראל לא טרח כלל לכוא לוועדה. אבל זה לא משנה.

יכולים להיות ניגודי השקפות ותפיסות רעיוניות שונות בסוגיה של התערבות המחוקק בחופש הפרט. זו שאלה מעניינת מאוד. אני רוצה לומר לכם, לשם דוגמה, שכאשר שקלו בישראל אם להנהיג חובה של חגירת חגורות בטיחות בתוך העיר — גם אז התפתח ויכוח. לא היה פרלמנט בעולם שלא התעוררה בו השאלה של התערבות המחוקק בחופש הפרט כאשר רצו להנהיג חובה של חגירת חגורות בטיחות בעיר. אמרו: למה לחייב אדם להגן על עצמו, הוא רוצה למות. תן לו למות. אתה רוצה לחייב אותו להגן על עצמו, ניתן לו המלצה, ואם ירצה — יגן על עצמו. אבל נוכחו שאת ההמלצה לא קיבלו, וכשחייבו להשתמש בחגורות בטיחות בעיר — כן משתמשים. עכשיו אנחנו חוסכים חיים של 40 איש מדי שנה.

ראובן ריבלין (הליכוד):
מה הנמשל?

אוריאל לין (י"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

הנמשל הוא, שאין מושג ואין רעיון מופשט של אי-התערבות בחופש הפרט. אין מושג עליון כזה. אין תפיסה כמעט ניהיליסטית, שאנחנו לא מתערבים בחופש הפרט. אם אנחנו סבורים שהפרט זכאי להגנתנו — מתערבים. אם אתה לוקח כדוגמה את חוק החוזים, הרי יש הגנות גם בחוק החוזים — חוזים אחידים, האותיות הקטנות של החזה. אתה יכול להגיד לאדם, למה הוא לא טורח לקרוא, הרי הוא אדם מבוגר, למה בכלל להגן עליו? אבל המחוקק כן מגן כשהוא מחליט שהדברים אינם צודקים וצריך לתת הגנה לפרט. וזה מקרה, שלפי דעתי צריך לתת בו הגנה לפרט.

אני קצת מצטער על כך שהדיון על החוק הזה גלש קצת לנימה אישית בוויכוח שבין חבר הכנסת, שמעון שטרית לבין שר המשפטים. האמינו לי, הדבר היה בלתי נחוצ לחלוטין.

על מה אנחנו מדברים? כל מושג הערכות הוא יציר המשפט. אילו לא היה חוק ערכות, היתה מתעוררת שאלה רצינית. האם הערב קיבל תמורה נאותה? הרי כל התחייבות חוזית מחייבת קבלת תמורה על-ידי מי שמתחייב.

שר המשפטים ד' מרדור:
לא כך.

אוריאל לין (י"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
אם אין צורך בחוק ערכות, למה יש חוק ערכות? עובדה היא שיש חוק ערכות, כי המחוקק הגיע למסקנה, שדרוש חוק ערכות כדי לעגן בחוק את מידת מחויבותו של הערב. יש כאן התחייבות שהיא יציר החוק, והחוק שנקבע על-ידי המחוקק בא לקבוע במקרים מסוימים גם סייגים.

אני רוצה שיוכר: אנחנו לא באים לבטל את מוסד הערכות, אנחנו קובעים לו מגבלות. לא מבטלים אותו. זה הברל גדול מאוד.

ראובן ריבלין (הליכוד):
לא רק שמבטלים, אלא מבטלים גם רטרואקטיבית.

אוריאל לין (י"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
אנחנו לא אומרים שאותו אדם שחתם על הערכות הוא, חלילה, טיפש. הוא לא טיפש. הוא אדם נבון. הוא פועל כבן-אדם, הוא עומד תחת לחצים מסוימים. כל אחד מאתנו יודע את זה. ביסודו של דבר, הערב עושה פעולה כי הוא רוצה לעזור לחברו. במרבית המקרים אין לו שיקולים של תועלת כספית. הוא פשוט רוצה לעזור לחברו. נוצרה מערכת שלמה שאומרת לו: אם מי תעזור לחברך, חברך לא יוכל לבצע פעולה, לא יוכל להתקדם בחייו. קיימת מערכת לחצים, השאלה היא, האם לא צריך להתערב באותה מערכת לחצים, ואני חושב שכן.

המשמעות האמיתית של החוק הזה היא בכך, שאנחנו רוצים להקל כמעט את העומס המוטל היום על הערב ולכוון אותו יותר אל החייב. לפי התפיסה הבסיסית, מי שצריך לשלם את החוב הוא מי שקיבל את הכסף, ולא מי שלא קיבל את הכסף. כאשר אנחנו נוכחים שהתפיסה הבסיסית הזאת מתחילה להתמסס, אנחנו אומרים: כאן אנחנו כן נתערב.

רבותי, דובר רבות על דירות מגורים. אני רוצה לומר: החוק מתייחס לא רק להלוואות משכנתה. החוק מתייחס לערבים בכלל, והוא מתייחס גם להלוואות משכנתה: גם אם נותנים הלוואה כדי לממן רכישת דירת מגורים, גם אז צריך להביא ערבים. לא תשכחו שפה מדובר על ערכות — לפעמים לתקופה של 25 שנים. אדם נקשר, ברגע של רצון טוב, ל-25 שנים. לפעמים הוא קושר ומשעבד את החסכוניות של משפחתו בגלל אותה התחייבות שקיבל על עצמו. אבל אנחנו נאמר: זהו חופש ההתקשרות, והוא צריך לשאת במלוא האחריות למעשה שלו, והמערכת הבנקאית תפעל בדרך הנוחה לה ביותר, והיא לא תעשה את המאמצים לגבות את החוב מן החייב, כפי שצריך לעשות.

רבותי, כשאנחנו אומרים שהחוב יתחלק בין הערבים, בעצם אמרנו שלא מתערבים עוד במספר הערבים. אם באים אל ערב ומבקשים ממנו להצטרף כערב להלוואה, הוא יודע שהוא מקבל אחריות על חלקו היחסי בחוב, ויהיה לו קל יותר לחתום כערב. חבר הכנסת צבן, אתה העלית שאלות של צדק חברתי. אני שאל אותך עכשיו: אם יש חמישה ערבים לחוב של 100,000 שקלים, ויש ערב אחד שממנו נוח יותר לגבות את החוב, האם זה צודק שהוא לבדו ישלם את כל הסכום של 100,000 השקלים?

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
לא. יש לך ספק בכך?

ראובן ריבלין (הליכוד):

אם לחייב יש, ב־99% הוא משלם. אם אין לו — מה עשינו?

אוריאל לין (י"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

רבותי, אני רואה את השאלות של חברי, חברי הכנסת, כפעולת חבלה באפשרות שלי להציג את הדברים בצורה נכונה. שמעתי את שר המשפטים במשך שתיים. הוא חזר על דבריו שלוש וארבע פעמים. אני חושב שלוועדה בבית הזה, שהשקיעה שנה ותשעה חודשים בחוק קשה, צריכה להינתן הזדמנות להציג את דבריה. אבל אם אתם כבר קבעתם עמדה, ואתם סבורים שאתם מכירים את הנושא טוב יותר מאתנו, אף שלא השקעתם את הזמן שאנחנו השקענו ואף שאנחנו לא פתוחים משפטים מכם — אני חושב שאתם לא מגלים יחס מאוזן לנושא.

הי"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת לין, קריאות הביניים שהיו לגיטימיות. הלוואי שתמיד יהיה כך.

אוריאל לין (י"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

זה בא מתוך סערת נפשם של השואלים, אני בטוח בזה. הם חוששים לחוק. אבל כדי שתהיה תפיסה נכונה, אני מבקש מהם לאפשר לי להציג את הדברים.

תראו מה קורה היום בתביעה — מגישים תביעה נגד החייב ומצפים לאותה מסגרת עוד חמישה ערכים. אתם חושבים שלערכים יש בכלל מושג על הנתונים בעניין חובו של החייב? הם מכירים את חשבונות הבנק שלו? הם יודעים מה התרחש בדינמיקה של האשראי? זה לא שלוקחים רק הלוואה קצובה אחת ובוזה נגמר. בדרך־כלל מקבלים ערבות עד 20,000. הוא מושך, מחזיר, מושך, מחזיר וכו'. אתם חושבים שהם מסוגלים להתמודד בדיון המשפטי הזה? גוררים אותם לבית־המשפט, הם צריכים להתגונן בעניין, שהם לא יודעים על מה הם מתגוננים, לשכור עורכי־דין — וכולנו רוצים שישכרו עורכי־דין — במקרים רבים הם אפילו לא מתגוננים כי אינם יודעים איך להתגונן, לא רוצים להוציא את ההוצאה הכספית.

אני רוצה שבשלב הראשון יעמוד החייב לבדו מול המלווה. הוא היחיד שיכול להתגונן. כשהוא ידע, שאם הוא לא יתגונן בצורה יגבו ממנו את החוב, הוא יתגונן כפי שצריך, והוא ייתן את ההגנה הנאותה לערכים. מה שקורה היום הוא, שמגישים תביעה נגד כולם בפרוצדורה דחופה, מקבלים פסק־דין נגד הערבים, בקושי הם מתגוננים, ולאחר מכן יורדים לנכסי הערבים, והחייב עשה את מלאכתו קלה.

רבותי, אם החייב הוא בסדר, אם הוא אדם מוסרי, הוא לא יגיע לזה. אני לא מדבר על מקרים סוציאליים. מקרים סוציאליים אינם בטיפולם של ערכים. הערב אינו נותן מתנה כסף.

ראובן ריבלין (הליכוד):

מתי פועלים נגד הערב ולא נגד החייב? כשלא מוצאים אותו, כשהחייב נעלם.

גאולה כהן (התחיה):

— — — תעברו להצבעה — — —

אוריאל לין (י"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

שר המשפטים דיבר שתיים, ואני רוצה לדבר בקצרה.

התביעות יהיו מהירות יותר, התביעות יהיו קצרות יותר, העומס על בתי־המשפט, לדעתי, יפתח ולא יגדל. רק במקרים

אוריאל לין (י"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

האם צודק לעשות כך בשם חופש ההחלטות הנעלה? כדי שלא נהיה פטרנליסטיים, לשם מניעת ההתנשאות שלנו, האם זה צודק? מדוע לא יחולק החוב בין הערכים?

אומר לנו שר המשפטים, שהחוק הזה יביא לריבוי תביעות בבתי־משפט. אני מרשה לעצמי לומר לכם במלוא האחריות: לא היתה קדנציה שבה ועדת החוקה, חוק ומשפט שקדה והשקיעה מאמצים כה רבים כדי לייעל את המערכת המשפטית בישראל. אתם חושבים שאנחנו נפעל נגד עצמנו?

מה יקרה כתוצאה מהחוק הזה? במרבית המקרים העניין ייגמר בתביעה נגד החייב, כיותר מ־90% של המקרים. גם באותם מקרים שהיום גובים את החוב מן הערב, מחר זה ייגמר בתביעה נגד החייב. אתם חושבים שאותו חייב, שמגישים נגדו תביעה ויורדים לנכסיו ורוצים לגבות ממנו את החוב, לא ישלם את חובו? היום הוא יודע — — —

אוריאל ויינשטיין (הליכוד):

הוא לא יהיה חייב, כי הוא לא יקבל הלוואה.

אוריאל לין (י"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

הוא יקבל, ועוד איך הוא יקבל הלוואה.

אוריאל ויינשטיין (הליכוד):

לא יהיו לו ביטחונות.

אוריאל לין (י"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

ועוד איך הוא יקבל הלוואה. הוא יקבל ויתן ביטחונות.

אוריאל ויינשטיין (הליכוד):

החוזקים יקבלו.

אוריאל לין (י"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

הוא לא ייתן את הביטחונות שהיום מבקשים ממנו. את הערכים — — —

אוריאל ויינשטיין (הליכוד):

רק החוזקים יקבלו.

אוריאל לין (י"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

הוא ייתן את הביטחונות הדרושים, רבותי, רבותי, תאמינו לי. אני מכיר את כל הטיעונים של הבנקים, ואני צורך לחזור עליהם במליאת הבית. אני מכיר את כל הטיעונים של הבנקים; שמענו אותם עשרות פעמים.

אוריאל ויינשטיין (הליכוד):

כך פועל משק.

אוריאל לין (י"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

רבותי, שמענו את הטיעונים האלה עשרות פעמים. אגיד לכם מה יקרה. היום החייב יודע שאם הוא מתחמק, הבנק ילך לערב. הרי אנחנו לא עוסקים באותו חייב מוסרי, באותו חייב שמשלם את חובו. אנחנו עוסקים באותו חייב, שלדעתי הוא מושחת מבחינה מוסרית, יש לו יכולת לשלם והוא מסרב לשלם. אותו חייב מחר כן ישלם, כי הוא יודע שהבנק ירד לנכסיו.

יגאל הורביץ (הליכוד):

המובטלים לא ישלמו, ואתה לא תוציא אותם מהדירות. הממשלה תשלם לבנק.

אוריאל לין (י"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אתה רוצה שהערכים ישלמו?

האלה. על כן, אני יכול לומר לכם: קבלו את החוק כולו, אל תקבלו את סעיף 17. מה שאנחנו עושים בחוק הזה בלי סעיף 17 מספיק. זוהי פריצת דרך חשובה. הלוואות תינתנה, ייעשה צדק עם הערבים, והאמינו לי שזאת תהיה תשובה טובה מאוד על המצוקה האמיתית השוררת בחברה הישראלית. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה ליושב־ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט. אני ניגש להצבעה.

שרה דורון (הליכוד):
צלצול בבקשה.

היו"ר ד' שילנסקי:
היה צלצול.

חבר הכנסת יצחק לוי כל הזמן ביקש רשות לשאלה, לקריאת ביניים. חבר הכנסת לין, האם תסכים לכך? חבר הכנסת יצחק לוי נהג בהתאפקות ובגנטימיות. האם תסכים להשיב לו? תוכל להשיב לו ממקומך. חבר הכנסת יצחק לוי, תשאל את שאלתך, בבקשה.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אדוני היושב־ראש, אני רוצה לפנות ליושב־ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, חבר הכנסת לין. אני חושב שמתגבשת כאן הסכמה, גם של המציע, לפחות לגבי הסתייגות אחת, והיא כאשר להגבלת הסכום שעליו יחול החוק הזה. רציתי לשאול את אדוני יושב־ראש הוועדה, האם כאשר תתקבל ההסתייגות הזאת הוא יסכים להעמיד את החוק להצבעה בקריאה שלישית באופן מיידי, בלי להחזירו לוועדה? על כל פנים, זו בקשת חברי הכנסת — בין שתתקבל ההסתייגות זו בין שתתקבלנה ההסתייגויות אחרות, שהחקיקה תסתיים היום. תודה.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

חבר הכנסת יצחק לוי, התשובה היא שלילית, ואני אומר דברים אלה לא מתוך רצון לעכב את החוק, חלילה. נוכחתי בהקשר של חוק אחר, שלגביו כן נהגנו, חוק בתי־המשפט, שעשינו מעשה חקיקה חפז ובלתי בריא. נשאר סתירות בסעיפים אחרים בחוק שלא תאמו ההסתייגויות שהתקבלו. היום התחייבתי בפני הוועדת המשפטית של הוועדה, שבחוק זה לא ננהג כך. היא פנתה אלי וביקשה ממני שלא לחזור על אותה שגיאה.

שרה דורון (הליכוד):
זה לא נימוק.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
אני סבור שזה מעשה חקיקה חפז ולא טוב.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אדוני היושב־ראש, הייתי רוצה להוסיף מלה לחבר הכנסת לין. חבר הכנסת לין, יושב־ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, מדובר בהסתייגויות שאין להן השלכות על סעיפים אחרים. לכן, לא צריך תיקון בסעיפים אחרים. לדעתי, לטובת העניין ולטובת החוק שאהה ואני רוצים בו, אני פונה אליך, שגם אם תתקבלנה ההסתייגויות — להעביר את החוק בקריאה שלישית, עם ההסתייגויות שתתקבלנה.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני חבר הכנסת יצחק לוי, מאחר ששאלת אותי, אשיב לך: אם תתקבל רק ההסתייגות זו, כהסתייגות יחידה, לא אבקש להחזיר את החוק לוועדה.

מעטים יהיה צורך להגיש תביעה נגד הערב. ברוב המקרים ייגמר הדבר בתביעה נגד החייב, אגב, לדיעבד, תביעות כאלה מוגשות בריון דחוף, ואפשר לקבל פסק־דין מיד, מהר, אלא אם כן החייב מבקש רשות להתגונן.

קריאה:

או הערב.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

הוא לא יבקש, אם הוא ידע שאין לו סיכוי. החוק בא בסך־הכול לעשות כמה תיקונים פשוטים, והחלטנו לחמצת את הדברים ככל האפשר.

יש סעיף אחר, שאני עצמי ביקשתי לרשום לו הסתייגות, כשהוועדה החליטה בניגוד לדעתי ובניגוד לדעת חבר הכנסת אמנון רובינשטיין. אבהיר את הסעיף הזה. החוק בא ומציג שלושה עקרונות פשוטים ביותר: דבר ראשון — לך אל החייב, תגיש תביעה, תנסה לגבות את החוב ותפעל כמו שצריך. הבנקים מחזיקים סוללות של עורכי־דין המקבלים שכר טרחה מספיק, אבל הם לא עובדים מספיק, תאמינו לי. קודם כול, לגבות את החוב מהחייב, אבל כפי שצריך.

בהתחלה חשבנו לצרף את הערב לאותה תביעה, ודווקא שר המשפטים היה זה ששכנע אותנו, שיש כאן הרבה בעיות ומורכבות. אמרנו: נחתוך, אני לא נכנס עכשיו לכל הפרטים, אבל אני אומר שהיתה הצעה אחרת בוועדה, והשתכנענו מדבריו, אדוני שר המשפטים.

עיקרון שני — לא ערב אחד מן הערבים ערב לכל החוב. כל אחד ערב על־פי חלקו. יהיו מקרים, שיהיה ערב שלא יגיעו אליו. האמינו לי, הבנקים כבר נשאו בהפסדים גדולים הרבה יותר. אתם צריכים להבין שזה סוף הדרך, לאחר שכבר ניגשו לחייב ומצאו את ההליכים נגד החייב וגם נגד הערבים האחרים. הגענו למסקנה שמספר המקרים הוא מועט כל כך, שלא שווה להתעסק עם זה. העיקרון הוא חלוקת החוב בין הערבים.

מהו העיקרון השלישי, שלו התנגדנו חבר הכנסת רובינשטיין ואני? זה הסעיף העוסק במקרה שיש שעבוד על דירתו של החייב. אמרנו, שלאחר שקבעו את שני העקרונות הראשונים, הצורך לדרת קודם־כול לנכסי החייב וחלוקת החוב בין הערבים, אין לנו עוד כביה אמיתית בכל מה שנוגע להלוואות משכנתה. ואז יחליט הבנק אם רוצים לתת ערבים או לא רוצים לתת ערבים. החלטנו להשאיר את זה חופשי. הסעיף הזה גם לא הגיוני.

אני מבקש בסעיף זה, סעיף 17, לקבל את ההסתייגות של שר המשפטים ולהורידו. אינך יכול לכפות על הבנק לתת הלוואה. הבנק יגיד לאותו חייב: אתה נותן לי ערבים? הוא ישיב לו: לא. הבנק יאמר: אם כך, אני לא נותן לך הלוואה. כלומר, הוא יתנה את עצם מתן ההלוואה בקבלת הערבים. לא נגרום לכך שקודם־כול הוא יאשר לו הלוואה, ולאחר מכן עוברת האופציה לחייב. זה לא יהיה כך. אם הבנק לא ירצה לתת הלוואה, הוא לא ייתן את ההלוואה. לכן, אין ערך לסעיף הזה.

אני גם לא רוצה שיהיו שני שערי ריבית שונים במשק, אחד שנותן ערבים ואחד שלא נותן ערבים. זו התערבות מיותרת. אני גם לא רוצה שנגיד בנק ישראל, שפרסם היום את התנגדותו לחוק, אבל לא טרח ולא מצא זמן, אפילו חצי שעה אחת, להופיע בפני ועדת החוקה, חוק ומשפט, על אף חשיבותו העקרונית המופלגת של החוק הזה — אני לא רוצה שהוא יקבע את הפרמיה הנוספת. אנחנו לא צריכים את הדברים

היו"ר ד' שילנסקי:

שאלה אחרונה לחבר הכנסת ריבלין.

ראובן ריבלין (הליכוד):

חבר הכנסת יצחק לוי, גם אם היושב-ראש לא יסכים, כדי להעביר את החוק — לפי סעיף 127 הוא צריך את הסכמת הכנסת.

שולמית אלוני (מרץ — ישראל הדמוקרטית): לא.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אנחנו צריכים לקבל דבר שיהיה צודק בעיני כולנו. שמעתי גם את הבקשה של חברי הכנסת רובינשטיין ולין לקבל את ההסתייגות לסעיף 17. אני מציע שנקבל את ההסתייגות לסעיף 17 כבקשתם וגם את ההסתייגות שגיבשו לגביה הסכמה משותפת. נצביע. אם יהיה צורך להחזיר את החוק על-מנת לתקן ניסוח, נצביע על זה.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש להבהיר סופית. אני מתקן את דברי. שכחתי שיש הסתייגות לביטולו של סעיף 17. אני חוזר ומדגיש באופן ברור: אם יתקבלו רק ההסתייגות הראשונה של שר המשפטים וההסתייגות לסעיף 17, לא אבקש להחזיר את החוק לוועדה. מעבר לזה, כן אבקש.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, אני מפנה את תשומת לבכם לעמוד האחרון שבחוק. יש לוח תיקונים. בסעיף 5(ב), במקום המלה "לפני" צריך להיות "אחרי".

עכשיו אנחנו ניגשים להצבעה. חברי הכנסת יצחק לוי ואלי דיין מציעים הצעה לשם החוק.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית): אנחנו מוותרים על ההסתייגות.

היו"ר ד' שילנסקי:

אם כן, אתם מסירים את ההסתייגות לשם החוק.

לסעיף 1 אין הסתייגויות. מי בעד סעיף 1, כהצעת הוועדה? נא להצביע.

ה צ ב ע

בעד סעיף 1	33 —
נגד	אין
נמנעים	אין

סעיף 1 נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

סעיף 1 נתקבל כהצעת הוועדה.

אנחנו עוברים לסעיף 2.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני היושב-ראש, בהצבעה על ההסתייגויות לסעיף 2 אבקש להצביע בנפרד על סעיפים (1) ו-(2) ובנפרד על סעיף (3), כי אנחנו בעד סעיפים (1) ו-(2) ונגד סעיף (3).

היו"ר ד' שילנסקי:

זאת אומרת, אתה מבקש להצביע בנפרד על סעיפים (1) ו-(2) ובנפרד על סעיף (3).

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית): נכון.

היו"ר ד' שילנסקי:
זה לגיטימי.

בסעיף 2, לסעיף 17 יש הסתייגויות (1) ו-(2) של שר המשפטים. מי בעד ההסתייגויות? הצבעה מס' 8.

ה צ ב ע

בעד התיקונים (1) ו-(2)	
של שר המשפטים לסעיף 17	
שבסעיף 2	33 —
נגד	1 —
נמנעים	1 —
התיקונים (1) ו-(2) של שר המשפטים לסעיף 17	
שבסעיף 2 נתקבלו.	

היו"ר ד' שילנסקי:

ההסתייגויות (1) ו-(2) התקבלו. יש הסתייגות (3). הצבעה מס' 9.

ה צ ב ע

בעד התיקון (3) של שר המשפטים	
לסעיף 17 שבסעיף 2	14 —
נגד	22 —
נמנעים	אין —
התיקון (3) של שר המשפטים לסעיף 17	
שבסעיף 2 לא נתקבל.	

היו"ר ד' שילנסקי:

ההסתייגות בסעיף (3), של שר המשפטים, לא נתקבלה. לסעיף 17 יש הסתייגות של שר המשפטים. מי בעד? מי נגד? זו הצבעה מס' 10.

ה צ ב ע

בעד התיקון של שר המשפטים	
לסעיף 17 שבסעיף 2	14 —
נגד	21 —
נמנעים	1 —
התיקון של שר המשפטים לסעיף 17	
שבסעיף 2 לא נתקבל.	

היו"ר ד' שילנסקי:

ההסתייגות לא התקבלה.

חבר הכנסת שמעון שטרית מבטל את ההסתייגות לסעיף 17. יש הצעה של שר המשפטים לסעיף 17. מי בעד? מי נגד? זו הצבעה מס' 11.

ה צ ב ע

בעד ההצעה של שר המשפטים	
לסעיף 17 שבסעיף 2	21 —
נגד	14 —

התיקון לחלופי חלופין של שר המשפטים
לסעיף 17 שבסעיף 2 לא נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

14 בעד, 21 נגד, אין נמנעים. ההסתייגות לחלופי חלופין
לא התקבלה.

עכשיו יש הצעה לחלופי חלופי חלופין. נא להצביע. זו
הצבעה מס' 15.

ה צ ב ע ה

בעד התיקון לחלופי חלופי

חלופין של שר המשפטים

לסעיף 17 שבסעיף 2 — 14

נגד — 21

נמנעים — 1

התיקון לחלופי חלופי חלופין של שר
המשפטים לסעיף 17 שבסעיף 2 לא נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

14 בעד, 21 נגד, נמנע אחד. ההסתייגות לא התקבלה.

לסעיף 17 יש הסתייגות של שר המשפטים. נא להצביע.
הצבעה מס' 16.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה של שר המשפטים

לסעיף 17 שבסעיף 2 — 11

נגד — 22

נמנעים — 2

ההצעה של שר המשפטים לסעיף 17
שבסעיף 2 לא נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

11 בעד, 22 נגד, שני נמנעים: ההסתייגות לא התקבלה.

יש הצעה לחלופין. נא להצביע. הצבעה מס' 17.

ה צ ב ע ה

בעד התיקון לחלופין של

שר המשפטים לסעיף 17

שבסעיף 2 — 10

נגד — 22

נמנעים — 1

התיקון לחלופין של שר המשפטים לסעיף
17 שבסעיף 2 לא נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

10 בעד, 22 נגד, אחד נמנע. ההצעה לחלופין לא התקבלה.
יש עוד הצעה לחלופי חלופין. נא להצביע. הצבעה מס' 18.

ה צ ב ע ה

בעד התיקון לחלופי חלופין

של שר המשפטים לסעיף 17

שבסעיף 2 — 11

— אין

ההצעה של שר המשפטים לסעיף 17
שבסעיף 2 נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

לסעיף 17 יש הסתייגות של חבר הכנסת שטריט. חבר
הכנסת שטריט, האם ההסתייגות שלך קיימת, או שאתה מבטל
אותה? חבר הכנסת שטריט, אני שואל אותך. אני מבקש ממך
לענות לי, ולא להשיב לאחרים. האם אתה מבטל את
ההסתייגות שלך?

שמעון שטריט (העבודה):

אני מבטל.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה.

לסעיף 17 יש הסתייגות של שר המשפטים. נא להצביע.
זו הצבעה מס' 12.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה של שר המשפטים

לסעיף 17 שבסעיף 2 — 11

נגד — 21

נמנעים — אין

ההצעה של שר המשפטים לסעיף 17
שבסעיף 2 לא נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

11 בעד, 21 נגד, אין נמנעים. ההסתייגות לא התקבלה.

יש הסתייגות לחלופין, אני מעמיד אותה להצבעה. זו
הצבעה מס' 13.

ה צ ב ע ה

בעד התיקון לחלופין של

שר המשפטים לסעיף 17

שבסעיף 2 — 14

נגד — 20

נמנעים — אין

התיקון לחלופין של שר המשפטים לסעיף
17 שבסעיף 2 לא נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

14 בעד, 21 נגד ובאין נמנעים. הצעת החלופין לא
התקבלה.

יש הצעה לחלופי חלופין, ואנחנו מצביעים. זו הצבעה
מס' 14.

ה צ ב ע ה

בעד התיקון לחלופי חלופין

של שר המשפטים לסעיף 17

שבסעיף 2 — 14

נגד — 21

נמנעים — אין

ה צ ב ע ה

26 — בעד סעיפים 3—4

1 — נגד

2 — נמנעים

סעיפים 3—4 נתקבלו.

היו"ר ד' שילנסקי:

26 בעד, אחד נגד, שני נמנעים. סעיפים 3 ו-4 נתקבלו לפי הצעת הוועדה.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש טעה. זה לא "לפי הצעת הוועדה", אלא "עם ההסתייגויות שהתקבלו".

היו"ר ד' שילנסקי:

עם ההסתייגויות שהתקבלו. זה ברור.

לסעיף 5 יש הסתייגות של חבר הכנסת שטרית. אני מעמיד זאת להצבעה.

שמעון שטרית (העבודה):

אני מוריד.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מבין שחבר הכנסת שטרית מסיר את הסתייגותו לסעיף 5. אני מעמיד להצבעה את סעיף 5 כהצעת הוועדה. הצבעה מס' 23.

ה צ ב ע ה

17 — בעד סעיף 5

13 — נגד

1 — נמנעים

סעיף 5 נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

17 בעד, 13 נגד, אחד נמנע. סעיף 5 התקבל כהצעת הוועדה. ברור שעם התיקון שעליו הודעתי — שבמקום "לפני" צריך להיות "אחרי".

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש הבהרה מוסמכת. סעיף 5 עוסק בשאלה רגישה מאוד של רטרואקטיביות. השאלה היא, האם זה חל על כל ההלוואות, או רק על הלוואות למשכנתאות?

היו"ר ד' שילנסקי:

אדוני, אתה שואל את השאלה הזאת לאחר ההצבעה.

קריאות:

— — —

היו"ר ד' שילנסקי:

כדי לספק את סקדנותך, חבר הכנסת צבן, אני מוכן לאפשר ליושב-ראש הוועדה להשיב על שאלתך. אבל, ההצבעה נגמרה והודעתי את התוצאה. אני מציע שתשאל אותו בתום הישיבה.

שולמית אלוני (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני היושב-ראש, זה איננו חוק של קואליציה ואופוזיציה. יש כאן בעיה עקרונית. אם יסתבר שהחוק הוא רטרואקטיבי במידה כזו שאנחנו לא הכנו, אבל אנחנו מתנגדים לכך, אז אנחנו עשויים שלא לקבל את החוק. או לקבל חוק

— 23

נגד

נמנעים

— אין

התיקון לחלופי חלופין של שר המשפטים לסעיף 17 שבסעיף 2 לא נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

ההצעה לחלופי חלופין של שר המשפטים לא נתקבלה. לסעיף 17 יש הסתייגות של שר המשפטים. בבקשה להצביע, הצבעה מס' 19.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה של שר המשפטים

לסעיף 17 שבסעיף 2

13 — נגד

21 — נמנעים

— אין

ההצעה של שר המשפטים לסעיף 17 שבסעיף 2 לא נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

13 בעד, 21 נגד, אין נמנעים. ההסתייגות לא התקבלה. על ההסתייגות של חבר הכנסת וירשובסקי לסעיף זה אין אנו מצביעים, כי ההסתייגות שלו היא רק במקרה שתתקבל ההסתייגות השר.

מרדכי וירשובסקי (מרץ — ישראל הדמוקרטית): אני מוותר.

היו"ר ד' שילנסקי:

הסעיף לא קיים.

חברי הכנסת, אני מעמיד להצבעה את סעיף 2 כהצעת הוועדה.

קריאה:

עם ההסתייגויות שהתקבלו.

היו"ר ד' שילנסקי:

כמובן, עם ההסתייגויות שהתקבלו. זה ברור. בבקשה להצביע, הצבעה מס' 20.

ה צ ב ע ה

בעד סעיף 2, כהצעת הוועדה

ועם התיקונים שהתקבלו

24 — נגד

1 — נמנעים

— אין

סעיף 2, כהצעת הוועדה ועם התיקונים שהתקבלו, נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

24 בעד, אחד נגד, אחד נמנע. סעיף 2 התקבל כהצעת הוועדה.

קריאה:

עם התיקונים, אדוני.

היו"ר ד' שילנסקי:

עם ההסתייגויות. זה ברור. אמרתי זאת מייד בהתחלה. לסעיפים 3 ו-4 אין הסתייגויות. מי בעד סעיפים 3 ו-4 לפי הצעת הוועדה? הצבעה מס' 21.

מה שהסעיף הזה קובע איננו כחזקת רטרואקטיביות אסורה, כי הוא מתייחס רק לפרוצדורה. מקובל במשפט. שאין עיקרון של איסור רטרואקטיביות לגבי נושאים פרוצדורליים. בנושאים מהותיים יש עיקרון שאוסר זאת. יש ויכוח על השאלה מה התחום בין פרוצדורה לבין מהות. הנושא הזה מתייחס — — —

גאולה כהן (התחיה):

שמעון שטרית (העבודה):

חברת הכנסת גאולה כהן, שנייה.

מותר גם להתייחס לגוף העניין. הנושא הזה מתייחס לזכות להגיש תביעה, ואומרים לך: תגיש תביעה קודם נגד הלווה. לא אומרים לך שההתחייבות של הערב נפגמות כהוא זה, הן ממשיות להתקיים כפי שהן. זאת הבעיה, לפי דעתי.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

שמעון שטרית (העבודה):

זה יכול רק לגבי מה שאתה קבעת — 250,000 ו-40,000, זה הכול.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חבר הכנסת אוריאל לין, בעצם השאלה הופנתה אליך. אם אתה רוצה להסביר, בבקשה.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

רבתי, אנחנו לא פועלים תמיד בקביעת הוראות מדויקות על-פי המבחן האם זה רטרואקטיבי או לא רטרואקטיבי. יש הוראות שאפשר לראות אותן כבעלות אופי פרוצדורלי, ויש הוראות שאפשר לראות אותן כבעלות אופי מהותי. קודם-כול שיהיה ברור, החוק הזה לא מבטל שום ערכות שניתנה באופן רטרואקטיבי.

יש כאן שלושה עניינים שבהם אפשר לומר שיש כן תחולה רטרואקטיבית. סברנו שבעניינים אלה יש מקום לתחולה רטרואקטיבית. שכן בנושאים אלה כן צודק שתהיה לגביהם תחולה רטרואקטיבית. אני רוצה להדגיש, זה לא ביטול החובה של הערב, אבל בשלושה עניינים: אם הבנק רוצה היום להגיש תביעה נגד ערב, הרי צריך להבין, הערכות ניתנה אולי לפני חמש שנים, הערכות תקפה למשך כל זמן תקפות החוב, ייתכן שהתביעה תיעשה בעוד עשר שנים, במקרה זה אמרנו: כאן, כשרוצים להגיש תביעה, חייבים לפעול על-פי העקרונות החדשים.

שרה דורון (הליכוד):

זה כן רטרואקטיבי.

אברהם פורז (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

מיכאל איתן (הליכוד):

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

רבתי, אני לא עושה אתכם כאן ויכוח תיאורטי עיוני בשאלה מה זה רטרואקטיבי או לא. בספרי החוק תוכלו למצוא הרבה מאוד דוגמאות. אני אומר לכם בדיוק מה שהחוק אומר. כן רטרואקטיבי, לא רטרואקטיבי, אני אומר לכם מה שהחוק אומר. אני נותן לכם דוגמאות מעשיות.

שאינו עומד בכיקורת. הנקודה הזאת לא היתה מובנת ולא היתה בהירה. מדובר בסעיף 5, ואי-אפשר שרק מפני שהיתה כבר הצבעה לא נקבל הסבר. אם כך, אנחנו נצביע בעד הצבעה חוזרת, פעמיים. חייבים להבין את זה.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברת הכנסת שולמית אלוני, לכל מקל יש שני קצוות. הייתי רוצה לשמוע, למשל, על מקרה הפוך, שתהיה הצבעה ויכוחו על הצבעה — —

שולמית אלוני (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אבל השר תומך בזה.

היו"ר ד' שילנסקי:

סליחה, אני אפשרתי לך לגמור את שאלתך. אפשרי לי לגמור את התשובה שלי.

— ואחרי הצבעה יקום חבר כנסת אחד, או יקומו שניים או שלושה חברי כנסת ויגידו: רגע, למה היתה הכוונה? אנחנו לא ידענו מה הכוונה. האם זו פרוצדורה?

שר המשפטים ד' מרדור:

אולי יש הסכמה של הכול.

שולמית אלוני (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני היושב-ראש, ההבהרה של יושב-ראש הוועדה תקבע לגבינו איך אנחנו מצביעים בקריאה שלישית. לכן ההבהרה הזאת הכרחית עכשיו.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מקבל, מקבל.

חבר הכנסת צכן, אני מאפשר ליושב-ראש הוועדה לתת תשובה, לא לגבי הקריאה השנייה, אלא לגבי הקריאה השלישית.

בבקשה, חבר הכנסת צכן.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

שר המשפטים העלה לפנינו בעיה עקרונית ומעשית רצינית מאוד לגבי שאלה של תחולה רטרואקטיבית. אני מבין את הטענה שלך לגבי השירותיות שעלולה להיות בהצבעה חוזרת, ולכן אני מבקש שלא תחליט לא לפי פנייתה של חברת הכנסת שולמית אלוני, ולא לפי פנייתו של חבר הכנסת יאיר צבן, אלא אם רוב החברים הנוכחים כאן מוכנים להצביע בקריאה שנייה על הסעיף הזה, עוד הפעם, לאחר שיקבלו הסבר: הצבעה חוזרת תהיה על דעת הרוב בבית הזה.

יגאל הורביץ (הליכוד):

מאה אחוז מסכימים. אתה צודק.

אמנון רובינשטיין (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

להצבעה במליאה יש תקדימים.

שמעון שטרית (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אבקש הצעה.

היו"ר ד' שילנסקי:

בבקשה, אבל בקצרה.

שמעון שטרית (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אני קיצרתי מאוד בדברי משום שחסתי על זמנם של החברים. אנשים אחרים שדיברו היום כאן, במיוחד שר המשפטים, לפי הבנתו, לא נהגו כך. אני רוצה להבהיר חד-משמעית: לפי העקרונות המשפטיים המקובלים,

"לפני" במקום "אחרי", היא עשתה טעות נוספת, והיא תיקנה זאת. כי הביטוי "לפני" מופיע פעמיים בסעיף 5(ב). לפי נוסח התיקון עכשיו כתוב: "ערב יחיד שיתחייב אחרי תחילת חוק זה" וכן הלאה. כלומר, אם נשאר זאת כפי שזה באמת, אין בסעיף 5(ב) רטרואקטיביות. אני מפנה את תשומת לבך לכך שטעיתם בכיוון החיובי, כי הביטוי "אחרי" מופיע פעמיים, וביקשת לשנות את שניהם בסעיף 5(ב).

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
תיקנותי. אמרתי מפורשות: בסעיף 5(ב) כשורה 3 — במקום "לפני" יבוא "אחרי".

שר המשפטים ד' מרידור:
תיקנת? יפה. זאת אומרת, בסעיף 5(ב), בכל מקום שכתוב "לפני" יבוא "אחרי"?

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
אמרתי: בשורה השלישית.

היו"ר ד' שילנסקי:
תרשה לי, פשוטו כמשמעו. בסעיף 5(ב) במקום המלה "לפני" צריך להיות "אחרי".

שר המשפטים ד' מרידור:
אדוני היושב-ראש, המלה "לפני" מופיעה פעמיים בסעיף הזה.

היו"ר ד' שילנסקי:
לא כתוב באיזו שורה.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
לא, אמרתי: בשורה השלישית.

היו"ר ד' שילנסקי:
מתי אמרת, בדברך?

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
בדברי, אמרתי את זה פעמיים.

היו"ר ד' שילנסקי:
זה בסדר.

שר המשפטים ד' מרידור:
זה ברור. עכשיו אני רוצה להסביר מדוע הסעיף הזה רטרואקטיבי, ואני רוצה לומר לכם למה הוא רטרואקטיבי בשני הכיוונים, ושניהם חמורים, גם סעיף 5(א) וגם סעיף 5(ג). אתחיל בסעיף 5(ג). חבר הכנסת רמון, אומנם אני לא בטוח שתצביע לפי — — —

חיים רמון (העבודה):
אתה לא תצליח לשכנע אותי, אדוני השר.

שר המשפטים ד' מרידור:
אני לא צריך לשכנע אותך, כי אתה מסכים אתי. לא כך תצביע, אבל אתה הרי מסכים אתי.

אני מבקש להסביר. בסעיף 5(ג) יש רטרואקטיביות קשה דווקא בכיוון שרבים מאתנו, אולי גם אני, יהיו שמחים לו, אבל לא באופן רטרואקטיבי. מה כתוב בסעיף 5(ג)? (בסעיף 5(ג) החילו את ההוראות המקשות עם החייבים. זה שאפשר לפנות אותם מדירותיהם על חוזים שנחתמו בעבר, ומכיוון שהחוק קובע היום שצריך לכתוב הוראה כזו בתוך החוזה, מכניסים דרך החוק הוראה בכל החוזים שנחתמו בעבר. כתוב: מכניסים כאן הוראה, שהחייב לא יהיה מוגן לפי סעיפים אלה ואלה לפי חוק ההוצאה לפועל. זאת אומרת, הכיוון הוא חיובי, אבל

ניתנה ערכות לפני חמש שנים, אם בעוד שנתיים או בעוד עשר שנים ירצו להגיש תביעה נגד הערב, קודם כול תוגש תביעה נגד החייב. זה דבר ראשון.

דבר שני, ניתנה ערכות לא מוגבלת בסכום. קבענו כאן בחוק שאין דבר כזה לגבי ערב יחיד, אין ערכות לא מוגבלת בסכום. כאן אנחנו עושים גיבוש של החוב ונותנים תקופה של חודשיים ימים לבנק לדעת, שבערכות לא מוגבלת בסכום הוא קובע ומגבש את שיעור החוב בתוך 60 ימים, ובזה נגמר העניין. לפי דעתי, אין פה רטרואקטיביות. הבנק קיבל אזהרה מוקדמת, הוא יודע מה האשראי שהוא נותן, החוב מתגבש ועל זה חייב הערב.

דבר שלישי — — —

מיכאל איתן (הליכוד):

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
כל מה שהתקבל כאן בחוק הזה היום, ההסתייגות שהתקבלה מכניסה את כל החוק רק למסגרת של הלוואות רגילות עד 40,000 שקל או הלוואות משכנתה עד 250,000 שקל. בכל הנושאים האחרים החוק הזה מת.

מיכאל איתן (הליכוד):

שלמה הלל (העבודה):

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
כל החוק הזה קיים היום רק במסגרת של הלוואות רגילות עד 40,000 שקל והלוואות משכנתה עד 250,000 שקל.

העניין השלישי מחזק את הבנק, והוא עוסק בנושא של יצירת המשכון — כאן אנחנו אומרים שהמשכון הזה יפעל ויהיה לו חוקף גם כאשר לגביית חובות, וזה גם מביא לאיזון ולחיוק הביטחונות של הבנק.

אני לא רוצה להיכנס לוויכוח העיוני. אני אומר לכם בפשטות מה הסעיף אומר. לדעתי, אין בזה סכנה. לדעתי, זה עולה בקנה אחד עם החוק. לאחר קבלת ההסתייגות העיקרית, אני מציע, אם רוצים לגמור את החוק היום, שלא נקבל עוד הסתייגויות נוספות.

אברהם פורז (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

ראובן ריבלין (הליכוד):
חבר הכנסת פורז, למה אתה כועס על חבר הכנסת רובינשטיין?

היו"ר ד' שילנסקי:
חברי הכנסת, נשמע גם את דעתו המלומדת של שר המשפטים.

שר המשפטים ד' מרידור:
אדוני היושב-ראש, אדוני יושב-ראש הוועדה, חברי הכנסת, ראשית אני רוצה להעמיד את יושב-ראש הוועדה על טעות שנעשתה על-ידו. כנראה לא במתכוון, פשוט מתוך הגינות, כי אם אני אשאיר אותה כפי שהיא, לא תהיה רטרואקטיביות בסעיף 5(ב). הוועדה עשתה טעות וכתבה

היו"ר ד' שילנסקי:

יש שלושה מתנגדים. גמרנו, אין הצבעה מחדש. חברי הכנסת, אין הצבעה מחדש ואל תחזרו לבקש הצבעה מחדש. כי היום זה נוח לצד אחד, מחר זה לא יהיה נוח לאותו צד. אל ניצור את התקדים. חברי הכנסת, אין לאיש רשות לדבר עוד.

חברי הכנסת, מאחר שאין בפני בקשה להצביע על החוק בקריאה השלישית, לכן אין עכשיו הצבעה.

שר המשפטים ד' מרידור:

אדוני היושב ראש, הסכמים צריך לכבד.

יוסי שריד (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

— — —

היו"ר ד' שילנסקי:

השר מדבר עכשיו. רוצים לשמוע עכשיו את השר, חבר הכנסת שריד וחבר הכנסת רמון.

שר המשפטים ד' מרידור:

אדוני היושב ראש, אני חוזר ואומר: הסכמים או הבטחות יש לכבד. חבר הכנסת הלל שאל אותי: אם תתקבל ההסתייגות, שהוא גם הצביע בעדה, אם אני זוכר נכון, האם אני אסכים, למרות זאת, לדאוג שההצבעה תהיה היום ולעשות מה שנחוץ? אמרתי: כן. ואם יושב ראש הוועדה לא מבקש, אני חייב לכבד את התחייבותי ואני מבקש שתהיה הצבעה היום. כך התחייבתי וזה מה שאני מבקש.

אני רוצה להעיר עוד הערה קטנה אחת. כאשר התקבלה הסתייגותי הראשונה, החלפנו — — — חבר הכנסת שטרייט, אולי תאזין לדברי, זה גם בשבילך.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת שטרייט, אודה לך אם תשב. אני מבקש מכולם להירגע. נחתו למצות את הנושא מעל למקובל. אני מודיע שבתום דברי השר אף אחד לא יקבל רשות דיבור.

חיים רמון (העבודה):

לא, — — —

שר המשפטים ד' מרידור:

הערה מתבקשת, שאין אתה שום בעיה. תקשיבו לה רגע. כשהתקבלה הסתייגותי הראשונה החלפנו את הביטוי "הלוואה" בביטוי "חייב". אני מבקש לציין, שיש עוד שני סעיפים שמופיע בהם הביטוי "הלוואה" בהמשך. צריך להפוך את זה לביטוי "חייב", כדי שהחוק יהיה קוהרנטי. זאת הערתי, זה הכול.

היו"ר ד' שילנסקי:

עכשיו מצביעים.

חיים רמון (העבודה):

לא, אני מבקש להעיר הערה.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, אנחנו מיצינו את הנושא.

חיים רמון (העבודה):

לגבי הקריאה השלישית.

היו"ר ד' שילנסקי:

תואילו כולכם לשבת. ראשון המבקשים היה חבר הכנסת רן כהן. אחריו ביקש חבר הכנסת רמון. אחריו — חבר הכנסת שלמה הלל, כל אחד במסגרת שני משפטים. מי שיחרוג משני המשפטים אני אנתק את המיקרופון.

שהבית ידע, שמעכשיו מכניסים לתוך החוזים שנחתמו עד היום, אצל הערכים — בכל הלוואות, גם העסקיות של עד 40,000, או אחרות — אפשרות לפנות אותם מהדירה, אף שהם חתמו, ביודעם שלא יפנו אותם מהדירה.

זאת רטרואקטיביות בכיוון, שאולי אנחנו רוצים אותו. אבל דעו לכם שזה רטרואקטיבי. מי שמתנגד לרטרואקטיביות צריך להתנגד לזה.

אברהם פורז (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

גם זה לא בסדר.

שר המשפטים ד' מרידור:

לא בסדר, ואני אומר את זה אף שזה כאילו בניגוד לכיוון שלי.

אברהם פורז (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

הרטרואקטיביות פסולה לכל האורך.

שר המשפטים ד' מרידור:

שלא תהיה טעות, אנשים עד היום לא היו רשאים לכתוב סעיף כזה בתנאים האלה. היום אנחנו כותבים שהם רשאים, וכותבים אחריו כאילו הם כתבו אותו. אנב, זה מקל מאוד על הבנקים, שלא תהיה טעות. אבל זה רטרואקטיבי, ואני מוצא לנכון להגיד גם את זה.

מה אומר סעיף 5(א)? סעיף 5(א) אומר כך: לפני שנה וחצי ניתנה הלוואה מסחרית למישהו. לא לדירה, עד 40,000 שקל. הוא לא לקח משכנתה, כי הוא הקים איזה עסק, או קנה מכונית. אין לו משכנתה, אין לו משכון. הבנק אמר: אתה סוחר, אני אתן לך תמורת שני ערבים. קובעים היום, שהבנק לא יוכל לפנות לערבים האלה, רק לחייב העיקרי. אחרי שהוא יגיש תביעה נגד החייב העיקרי — דיון, פסק-דין, הוצאה לפועל, שנה-שנתיים, אז יפנה לערבים. זה לגבי חוזים שכבר נלקחו. לכן זה רטרואקטיבי במפורש, ולא רק פרודורלי, אלא מהותי, ואני חושב שכל סעיף 5 לא ראוי לו להתקבל, כי הוא רטרואקטיבי עד כאן.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חברי הכנסת, אני לא אתן עוד. קיבלתי כמה בקשות — — —

גרשון שפט (התחיה):

אני שואל אם היושב ראש מצביע מחדש.

היו"ר ד' שילנסקי:

לא, לא. חברי הכנסת, מיצינו את הדיון. חבר הכנסת שפט, אודה לך אם תשב.

גרשון שפט (התחיה):

אתה מצביע מחדש?

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מבקש ממך לשבת. אני אודיע מה אני אעשה. אינני יכול להצביע מחדש, אלא אם זה על דעת כל חברי הכנסת. אני מודיע מראש, שאם יש חבר כנסת אחד שמתנגד להצבעה מחדש, אני לא מצביע. אני חוזר ושואל: האם יש פה חבר כנסת אחד שמתנגד להצבעה מחדש?

חיים רמון (העבודה):

כן, אדוני.

שלמה הלל (העבודה):

כן.

לנצל את הסמכות הזאת, שאני ביקשתי ממנו, על-מנת לאפשר לוועדה להכין את החוק לקריאה שלישית.

מיכאל איתן (הליכוד):
זה לא בידוי.

היו"ר ד' שילנסקי:
תודה רבה.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
אני רוצה לקצר את כל הדיון.

היו"ר ד' שילנסקי:
כן?

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
אני לא מוותר על החזרת החוק הזה.

קריאה:

זה לא משנה.

מיכאל איתן (הליכוד):
זה לא בסמכות — —

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
לא השר צריך לבקש. אני מדבר עכשיו על סעיף 130. אני מבקש להודיע, על-פי סעיף 130 לתקנון הכנסת — —

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת אוריאל לין, מה שאתה יכול לבקש זה לקיים את ההצבעה היום ותו לא. גמרנו.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
אדוני היושב-ראש, אולי תרשה לי לומר משפט אחד?

היו"ר ד' שילנסקי:
כן, מהמיקרופון.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
רבותי, תקנון הכנסת, סעיף 130 מחייב, אם התקבלו הסתייגויות בקריאה השנייה, להחזיר את החוק לוועדה. כתוב בסעיף קטן (ב): "על אף האמור בסעיף קטן (א) רשאי נציג הממשלה או יושב-ראש הוועדה בשמה" — —

מיכאל איתן (הליכוד):
בשמה. אתה לא מופיע בשמה.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
אולי תיתן לי לגמור, מיכאל איתן?

מיכאל איתן (הליכוד):
אתה לא מופיע בשמה.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
אני כן מופיע בשמה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אם השר אומר את ההיפך, אתה לא יכול להופיע בשמה.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
— — "לבקש במקרים מיוחדים שהקריאה השלישית תתקיים מייד".

אדוני היושב-ראש — —

מיכאל איתן (הליכוד):
זה אבסורד.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
ממש שני משפטים, וגם לטובת העניין.

אדוני השר, אדוני היושב-ראש, כמי ששוחח אתך לגבי כל ההסכמים, אני פונה אליך וגם אל יושב-ראש הוועדה ומבקש להחזיר את החוק לוועדה. זה חוק רציני.

מיכאל איתן (הליכוד):
אייאפשר.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אפשר.

שר התעשייה והמסחר מ' נסים:
אבל זה לא יועיל.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אדוני היושב-ראש, אולי תגן עלי?

היו"ר ד' שילנסקי:

אני יודע לתת את התשובה. אני מבקש לאפשר לו לסיים את דבריו. על-פי איזה סעיף אתה מבקש זאת?

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
הסיכום בין השר לביני היה, שעל-פי סעיף 127, הוא יוכל לבקש להחזיר את החוק לוועדה לעריכת אותם פרקים שכרגע

— —

מיכאל איתן (הליכוד):
הקריאה השנייה כבר נגמרה.

היו"ר ד' שילנסקי:
רבותי, אל תעזרו לי.

חבר הכנסת רן כהן, השמעת את הצעתך. אודה לך אם תשב.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חבר הכנסת רן כהן, לצערי, איאפשר לקבל את בקשתך. אקרא לך את הרישא של הסעיף: "בכל שלב של הדיון בקריאה השנייה". הקריאה השנייה נגמרה.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
היא לא נגמרה.

היו"ר ד' שילנסקי:
חבר הכנסת חיים רמון, בבקשה.

חיים רמון (העבודה):

— —

היו"ר ד' שילנסקי:

אין. חבר הכנסת שלמה הלל, אודה לך אם תיגש למיקרופון. חבר הכנסת רן כהן, נשמע את דעתו של חבר הכנסת הלל, שבקי בפרוצדורה.

שלמה הלל (העבודה):

אני מחווה פה לא את דעתי, אלא מאחר שהשר התייחס לשאלה שהפניתי אליו במפורש, אם יתקבל התיקון שהוא הציע בדבר הגבלת הסכום ל-250,000 שקלים, אם אז הוא יהיה מוכן לבקש מהכנסת להצביע היום על החוק בקריאה השלישית, ואכן השר נענה בחיוב לבקשתי. מאחר שיש פה כמה איי-הכנות, וכדי למנוע תקלות, אני מבקש מהשר שלא

חברי הכנסת כאן אתה יכול לבקש — על-פי סעיף 130, ופותרת את כל הבעיה. השר מסכים לזה.

היו"ר ד' שילנסקי:

קיימת הבקשה שלך לקיים הצבעה עכשיו?

מיכאל איתן (הליכוד):

לא, הוא מבקש לחזור בו.

שר המשפטים ד' מרידור:

רבותי, חבר הכנסת הלל ביקש ממני לדאוג לכך שתהיה הצבעה עכשיו. כך התחייבתי וכך ביקשתי. האם אני מבין נכון שעכשיו חבר הכנסת הלל מבקש לחזור בו מן הבקשה?

קריאה:

כן.

שר המשפטים ד' מרידור:

ואין חבר כנסת אחר שיש לו טענה בעניין זה?

שלמה הלל (העבודה):

לא.

שר המשפטים ד' מרידור:

אם אין חבר כנסת אחר, אני מבקש, רבותי — — —

היו"ר ד' שילנסקי:

אתה נסוג מבקשתך?

שר המשפטים ד' מרידור:

יש לי אפשרות לשתי בקשות, חבר הכנסת הלל: או לבקש להקדים את זה, או לבקש לדחות בעוד שבוע. נכון? כך כתוב שם.

חיים רמון (העבודה):

כן.

שר המשפטים ד' מרידור:

אני חוזר כי מבקשתי, והוועדה תדון בזה ותביא את זה כפי שתרצה. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, אנחנו לא מצביעים עכשיו בקריאה השלישית. חזק חזק ונתחזק.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
אתה עוד לא שמעת מה אני אומר בכלל, עוד לא שמעת מה שאמרתי.

יגאל ביבי (המפלגה הדתית הלאומית):

תפסיק, מיקי. די.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני היושב-ראש, נעשה כאן דבר שאני לא יודע איך לכנות אותו. הדיון באמת גולש מעבר לכל מסגרת. אני מודיע, על-פי סעיף 130, שאין אני מבקש להביא את זה להצבעה מיד. אני מעוניין שסעיף 130 יופעל ככתבו וכלשונו והחוק יוחזר לוועדה לצורך ההתאמות הנחוצות.

מיכאל איתן (הליכוד):

אין לך הסמכות.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אולי תיתן ליושב-ראש הכנסת להחליט? אני לא מפעיל סמכות, אני פשוט מודיע שאינני מפעיל סמכות ואני עומד על כך שיכוצע תקנון הכנסת.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, אני פוסק.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש — — —

היו"ר ד' שילנסקי:

תרשה לי, אני פוסק.

מיכאל איתן (הליכוד):

יש לי הצעה.

היו"ר ד' שילנסקי:

שמעתי את כל הצדדים בסבלנות — — —

מיכאל איתן (הליכוד):

אבל יש לי הצעה.

היו"ר ד' שילנסקי:

כן.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני השר, אני חושב שבשם חבר הכנסת הלל ובשם כל

ה. שאליות ותשובות

1. האם ידוע למשרדך על התוכנית לגדוע את החורשה הנ"ל?

2. מה ייעשה למנוע גדיעת מאות העצים?

3. האם יכול שסלילת השביל תיעשה על תוואי דרך העפר הקיימת ובכך תישמר "חורשת כ"ץ" היפהפייה?

תשובת סגן השר לאיכות הסביבה י' ביבי:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1—3. למשרד לאיכות הסביבה לא ידוע על תוכנית לגדיעת עצים בחורשה הסמוכה לנחל-גדורה.

מבירור בעיריית קריית-ביאליק התברר כי לא הוגשה כל תוכנית כזאת.

לדברי ראש העיר אין גם כוונה לבצע תוכנית שכזאת, וגם העירייה עצמה מעוניינת לשמור על החורשה היפה ואין לה כל כוונה לפגוע בה.

היו"ר ד' שילנסקי:

סגן השר לאיכות הסביבה יענה על שאלתא מס' 4784 מאת חבר הכנסת יהודה פרח.

4784. גדיעת עצים מתוכננת בקריית-ביאליק

חבר הכנסת י' פרח שאל את השר לאיכות הסביבה ביום כ"ד בשבט התשנ"ב (28 בינואר 1992):

נודע לי, כי עיריית קריית-ביאליק מתכננת סלילת שביל רוכבי אופניים בתוך החורשה הסמוכה לנחל-גדורה, לאורך 5 קילומטרים, תוך גדיעת מאות עצים מהחורשה, שהיא הריאה הירוקה של קריית-ביאליק.

בסמוך לחורשה עוברת דרך עפר שיכולה לשמש תוואי לסלילת השביל הנ"ל, בלי שהחורשה הטבעי ייפגע.

ברצוני לשאול:

ו. הצעת חוק שירות המדינה (משמעת) (תיקון מס' 8), התשנ"ב — 1992* (קריאה ראשונה)

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים לסעיף הבא: הצעת חוק שירות המדינה (משמעת) (תיקון מס' 8), התשנ"ב — 1992. בקריאה ראשונה. יציג את החוק סגן שר האוצר. אדוני סגן שר האוצר, אתה מתכבד בעלייה לדוכן.

סגן שר האוצר י' עזרן:

אדוני היושב ראש, יש פה רעש.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, יש פה שתי התקלויות: האחת — סביב חבר הכנסת רמון, חבר הכנסת מיכאל איתן וחבר הכנסת רובי ריבלין; השנייה — חברת הכנסת שולמית אלוני וחברת הכנסת גח'נסקי.

סגן שר האוצר י' עזרן:

חבר הכנסת רמון, תשמעו מה אומר היושב ראש. ריבלין, אתה מפריע.

היו"ר ד' שילנסקי:

ראשית כול, אני רוצה לנצל את ההזדמנות לאחל מזל-טוב לסגן השר —

סגן שר האוצר י' עזרן:

תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

— כבוד הרב, שחיתן השבוע את בנו — זאת על דעת כולם — במזל ובהצלחה, ואני מבקש מכולם שלא להפריע לו, לאפשר לו לדרב. יש "שבע ברכות" לכן, והוא ישב עד שעה מאוחרת.

סגן שר האוצר י' עזרן:

תודה.

הצעת החוק המובאת בזה כוללת שורה של תיקונים בחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג — 1963, המבוססים על הלקחים ועל הניסיון המצטבר בהפעלת החוק במרוצת השנים.

להלן כמה מעיקרי התיקונים המוצעים: א. קביעת הוראה שכישוריו של אב בית-הדין למשמעת יהיו כשל שופט מחוזי; ב. שינויים כמותב בית-הדין, שיאפשרו גמישות רבה יותר בהרכבו; ג. תיקונים בהוראות החוק המסדירים שיפוט משמעת של חבר בית-הדין למשמעת, שנמצא בלתי ראוי להמשיך בתפקידו כחבר בית-הדין; ד. הסמכת נציב שירות המדינה לנקוט כלפי עובד עונש של התראה או נזיפה בשל מעשה או מחדל שיש בהם עבירת משמעת; ה. הארכת תקופת ההתיישנות לשנתיים במקום שנה.

מדובר בהצעת חוק מורכבת ומפורטת, שקשה לפרט את כל מרכיביה ופרטיה, ומוצע אפוא להעביר את ההצעה לוועדת החוקה, חוק ומשפט לשם השלמה. תודה. אני מבקש לתמוך בחוק.

האם אני יכול להביא גם את החוק השני?

היו"ר ד' שילנסקי:

לא, יש לי הרושם שזה ייקח כמה דקות.

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 2118).

אני סוגר את רשימת המשתתפים בדיון. חבר הכנסת צבן, יספיקו לך שלוש דקות?

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
כן.

היו"ר ד' שילנסקי:

אדוני סגן השר, תיכף תוכל לגשת לחוק השני, כי חברי הכנסת אינם.

סגן שר האוצר י' עזרן:

תודה. אדוני.

שבח וייס (העבודה):

יש, יש.

היו"ר ד' שילנסקי:

כל הדיונים עכשיו במסגרת של שלוש דקות.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, אני חושב שהחוק הוא חוק חשוב, הוא גם חוק מפורט, וההתרשמות הראשונה שלי לגביו היא שזה גם חוק חשוב וטוב.

נושא בתי-הדין למשמעת עוד יגיע היום בהצעת חוק נוספת, בסוף סדר-היום הבא עלינו לטובה. אני קצת מתרעם על כך שהצעת חוק כה מורכבת מגיעה אלינו בשעה כזאת, ואני קצת תמה ושואל את עצמי מה אנחנו עושים כאן, שהרי —

היו"ר ד' שילנסקי:

סליחה, אני רוצה להפנות תשומת לבך שזה הסעיף השלישי אחרי הצעת האי-אמון. איש לא יכול היה לצפות שהדין בהצעת חוק הערכות יארך כל כך הרבה שעות.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אני לא מדבר עכשיו על השעה, אני מדבר על התאריך. לא ברור לי מה כוונת הממשלה. האם הממשלה חושבת שוועדת החוקה, חוק ומשפט תשלים את מלאכת החקיקה בחוק כל כך מורכב, שצריכים לשמוע בו נציגים של גורמים שונים וכדומה, במהלך הזמן הקצר שנותר לנו? כל מי שמכיר את סדר-היום של ועדת החוקה, חוק ומשפט יודע שאין לכך כל סיכוי. זה הקל; החומר זה חוק ביטוח בריאות ממלכתי. לדעתי, לא נאה לממשלה, שבוע לפני שהכנסת ננעלת, בסוגיה כזאת שהיא לא כל כך בוערת, להביא הצעת חוק כמועד כזה. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חבר הכנסת שחל — איננו. חבר הכנסת חיים אורון, בבקשה.

חיים אורון (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אני מוותר.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת אמנון רובינשטיין — איננו. חבר הכנסת אברהם פורז — איננו. חבר הכנסת דוד ליבאי?

דוד ליבאי (העבודה):

אני מוותר.

— הצעת חוק שירות המדינה (משמעת) (תיקון מס' 8):
— הצעת חוק החברות הממשלתיות (חברה להשקעות בהון סיכון) —

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת צירלי ביטון — איננו. חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי — איננו. חבר הכנסת אלי דיון — איננו. חבר הכנסת סאלח טריף — איננו. חברת הכנסת עדנה סולודר?

עדנה סולודר (העבודה):
אני מוותרת.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת מיכאל בר-זהר — איננו. חבר הכנסת אליקים העזני — איננו. חבר הכנסת שבח וייס, בבקשה, אחרון המשתתפים בדיון זה.

שבח וייס (העבודה):

אדוני היושב-ראש, תודה רבה.

אני רוצה לחזק את ההערה ואת הבקשה של חבר הכנסת יאיר צבן. אדוני סגן שר האוצר, מצפה לנו עוד סדרה של חוקים. אני משער שגם בשבוע הבא. יכול להיות שכתבנו השנתי זה היה נכון, כי הבחירות היו אמורות להיות במועדן החוקי, שבועיים אחרי סוכות. אבל מכיוון שקרה מה שקרה ואנחנו מקדימים את הבחירות, אני פונה באמצעותך אל הממשלה, אל ועדת השרים לחקיקה ואל הגורמים האחרים הנוגעים בדבר: שבו על החוקים שיש לכם עוד במערכת. מה שלא בוער, מה שלא דרמטי, מה שלא בא למנוע איזה עוול או מה שלא בא לעשות צדק, אלא חוקים שניתנים לדחייה, אין טעם לדון בהם בחיפזון. ממילא לא נספיק לחוקק אותם. הרי לא נכנס את הכנסת כדי להעביר בקריאה שנייה ושלישית. למה לנו כל העניין הזה? תעשו מעשה הגיוני, פשוט תערכו בדיקה ותחליטו.

אני חושב שאין כל טעם שאנו נדרן בחוק זה עתה. זה יהיה מעשה חוקתי ממדרגה ראשונה לא לעשות עכשיו שגיאות חוקתיות. תודה רבה.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני היושב-ראש, אפשר משפט אחד?

היו"ר ד' שילנסקי:
כן, בבקשה.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אדוני היושב-ראש, אני חושב שגם אדוני צריך כאן להגן על כבוד הכנסת. הרי לא התקיים כאן דיון. זה לא נקרא דיון בקריאה ראשונה.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת צבן, אם אנחנו ככל שבוע מקבלים, עוד עכשיו, עשרות הצעות חוק טרומיות, הרי כולנו יודעים מה המשמעות האמיתית של ההגשה הזאת. אבל מקבלים, בסדר.

אנחנו מתעלמים מכך שמגישי ההצעות הטרומיות יודעים שהן לא תגיענה לקריאה ראשונה וגם לא לדיון בוועדה, אבל זה תהליך הפרלמנטריזם. תודה.

חברי הכנסת, אילו היה כאן חבר הכנסת וירשובסקי, הוא היה מחליף אותי. אבל הוא יצא לחזק את לבו, ואני לא יכול לעכב את ההצבעה.

מי בעד ההצעה להעביר את הצעת חוק שירות המדינה (משמעת) (תיקון מס' 8), התשנ"ב — 1992, לוועדת העבודה והרווחה? זו הצבעה מס' 24.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את

הצעת החוק לוועדה — 2

נגד — 6

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק שירות המדינה

(משמעת) (תיקון מס' 8), התשנ"ב — 1992.

לוועדה לא נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

שניים בעד, שישה נגד, אין נמנעים. ההצעה ירדה.

ז. הצעת חוק החברות הממשלתיות (חברה להשקעות בהון סיכון), התשנ"ב — 1992*

(קריאה ראשונה)

נסים להגיש את ההצעה במקומו. היום הוא אמור היה להגיש את ההצעה והוא לא נמצא.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
בהצעת ממשלה אין קריאה טרומית. הצעת החוק הזאת נפלה בפעם הראשונה ב-3 בפברואר.

סגן שר האוצר י' עזרן:

נכון, סליחה, אתה צודק.

אדוני היושב-ראש, אני מבקש לדחות את הדיון.

חיים אורון (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אני הבטחתי לתמוך בחוק, מה עשית לי?

היו"ר ד' שילנסקי:

ממילא אין סיכויים שהדיון בהצעת חוק זו יסתיים עוד בכנסת הזאת.

היו"ר ד' שילנסקי:

אדוני, סגן שר האוצר, אנו עוברים להצעת חוק החברות הממשלתיות (חברה להשקעות בהון סיכון), התשנ"ב — 1992, בקריאה ראשונה. נא להגיש את הצעת החוק.

סגן שר האוצר י' עזרן:

אדוני היושב-ראש, האם אני יכול לדחות זאת למחר? זוהי הצעת חוק של השר נסים, שאני הגשתי לפי בקשתו בפעם הראשונה, והפעם הזאת הוא היה אמור להגיש אותה.

היו"ר ד' שילנסקי:

ואתה לא מכיר את החומר?

סגן שר האוצר י' עזרן:

בפעם שעברה, בקריאה טרומית, ביקש ממני כבוד השר

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 2122).

חוברת כ"ג, ישיבה שצ"ה

— הצעת חוק לעידוד טוהר המידות בשירות הציבור;
הצעת חוק בתידין דתיים (כפיית ציות) (תיקון מס' 2) —

ח. הצעת חוק לעידוד טוהר המידות בשירות הציבור, התשנ"ב — 1992* (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

הסתייגויות. מי כערס לפי הצעת הוועדה? הלוח מופעל. זו הצבעה מס' 25.

ה	ז	ב	ע	ה
כעד סעיפים 1 — 7	5 —			
נגד	—	אין		
נמנעים	—	אין		

סעיפים 1 — 7 נתקבלו.

שמעון שטרית (העבודה):

אני מבקש להוסיף את קולי בעד.

דוד ליבאי (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש להוסיף גם את קולי בעד.

היו"ר ד' שילנסקי:

אם כך, שני קולות נוספים בעד, כלומר שבעה בעד, אין נגד, אין נמנעים. סעיפים 1 עד 7 נתקבלו לפי הצעת הוועדה.

מי בעד חוק לעידוד טוהר המידות בשירות הציבור, התשנ"ב — 1992, בקריאה שלישית? הצבעה מס' 26.

ה	ז	ב	ע	ה
בעד החוק	6 —			
נגד	—	אין		
נמנעים	—	אין		

חוק לעידוד טוהר המידות בשירות הציבור,

התשנ"ב — 1992, נתקבל.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש להוסיף את קולי בעד.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

גם אני בעד.

היו"ר ד' שילנסקי:

נוסיף את קולכם. שמונה בעד, אין נגד, אין נמנעים. החוק

נתקבל גם בקריאה שלישית.

היו"ר ד' שילנסקי:

אנו עוברים להצעת חוק לעידוד טוהר המידות בשירות הציבור, התשנ"ב — 1992, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. יציג את החוק יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, חבר הכנסת אוריאל לין, בבקשה. אני מבין שאין הסתייגויות לחוק.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

נכון, אין הסתייגויות לחוק זה.

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא לקריאה שנייה ושלישית את הצעת החוק לעידוד טוהר המידות בשירות הציבור, התשנ"ב — 1992.

החוק הזה נדון בכנסת בקריאה ראשונה בימים כ"א באדר א' התשנ"ב וכ"ח באדר א' התשנ"ב. במקורה זו היתה הצעת חוק פרטית של חבר הכנסת רן כהן.

חוק זה נועד לתת גיבוי או הכרה חברתית לעובדים בשירות המדינה החושפים שחיתויות או מעשים שיש בהם פגיעה בטוהר המידות. בחוק זה מתבקשת קביעת פעולה פוזיטיבית של מי שעומד בראש הגוף, שאם הוא נוכח שעובד ציבור, בארגון שעליו הוא מופקד או במשרד שבו הוא אחראי, הגיש תלונה צודקת על מעשה של שחיתות או פגיעה בטוהר המידות, הוא יבדוק את העניין, ואם ימצא שהתלונה צודקת, הדבר יצוין בממצאי הבדיקה.

במקרים חריגים יוכל נשיא המדינה להחליט שהוא מעניק תעודת הוקרה לעובד כזה, כמובן בהסכמתו של אותו עובד.

בדרך זו אנחנו רוצים למנוע את הבידוד של אלה שחושפים שחיתויות, ובעצם לפעמים גם את התפתחות העוונות נגדם. מתן ההכרה יחייב את מי שעומד בראשות הגוף לקבוע פעולה פוזיטיבית, והוא ייתן מעין הכשר, הגנה או לגיטימציה לפעולתו של אותו אדם.

אני אודה אם הצעת חוק זו תאושר בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חברי הכנסת, לסעיפים 1 עד 7 אין

ט. הצעת חוק בתידין דתיים (כפיית ציות) (תיקון מס' 2), התשנ"ב — 1992** (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

בקריאה ראשונה בכנסת ביום כ' באדר א' התשנ"ב. הצעת חוק זו היא הצעת חוק של קבוצת חברי כנסת, אולם אפשר לומר שזו הצעת חוק פרטית של חבר הכנסת דוד ליבאי, שכן הוא יזם את הצעת החוק והגישו מטעם קבוצת חברי הכנסת.

אפשר לומר שהחוק בא לתת הגנה לעגונות או למי שנמצאות במצב כלכלי קשה כתוצאה מכך שהן ננטשות על-ידי בעליהן, ולפעמים ההיפך. החוק קובע, שאם הגיש אדם לבית-דין חביעת גירושין, והנתבע באותה חביעה נמלט מהארץ, או שהוא מסתתר ולא ניתן למצואו, תוענק לבית-הדין

היו"ר ד' שילנסקי:

אנחנו ניגשים להצעת חוק בתידין דתיים (כפיית ציות) (תיקון מס' 2), התשנ"ב — 1992, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. יציג את הצעת החוק יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, בבקשה.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את הצעת חוק בתידין דתיים (כפיית ציות) (תיקון מס' 2), התשנ"ב — 1992. החוק נדון

* "דברי הכנסת", חוב' כ"ב, עמ' 3396; נספחות.

** "דברי הכנסת", חוב' כ"א, עמ' 3231; נספחות.

— הצעת חוק בתידין דתיים (כפיית ציות) (תיקון מס' 2);
— הצעת חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 25) —

נמנעים — אין

סעיף 1 אושר.

היו"ר ד' שילנסקי:

חשעה בעד, ללא מתנגדים וללא נמנעים, אני קובע שהחוק התקבל בקריאה שנייה. אני מעמיד את החוק להצבעה בקריאה שלישית. זו הצבעה מס' 28.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אני מבקש להוסיף את שמי, אם אפשר, אדוני היושב-ראש.

ה צ ב ע ה

בעד החוק — 9

נגד — אין

נמנעים — אין

חוק בתידין דתיים (כפיית ציות) (תיקון מס')

2), התשנ"ב — 1992, נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

חוק בתידין דתיים (כפיית ציות) (תיקון מס' 2),
התשנ"ב — 1992, נתקבל בקריאה שלישית. חוק חוק ונתחזק.

ה צ ב ע ה

בעד סעיף 1 — 9

נגד — אין

י. הצעת חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 25), התשנ"ב — 1992*

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

בחוק זה יש רק סעיף אחד, ואני מבין שאין הסתייגויות. אני מעמיד את החוק להצבעה בקריאה שנייה. נקיים הצבעה ידנית, תכל על הזמן.

ה צ ב ע ה

סעיף 1 נתקבל.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אינני רואה מתנגדים ואף לא נמנעים. אני קובע שהחוק אושר פה-אחד בקריאה שנייה.

אני מעמיד עכשיו את החוק להצבעה בקריאה שלישית, והצבעה זאת תהיה אלקטרונית. מדובר בחוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 25). התשנ"ב — 1992. זו הצבעה מס' 29.

ה צ ב ע ה

בעד החוק — 5

נגד — אין

נמנעים — אין

חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 25),

התשנ"ב — 1992, נתקבל.

היו"ר מ' וירשובסקי:

ברוב של חמישה, ללא התנגדות וללא הימנעות, אני קובע שהחוק התקבל.

סמכות לתפוס את נכסיו של הנחבצ וגם להורות לכונס נכסים או להורות בכלל מה ייעשה בנכסים האלה כל עוד הצו בתוקפו.

דבר נוסף הוא הגבלות לגבי הדרכון שלו, זאת אומרת החלטה שדרכונו לא יחודש או שתקופת תקופת תוקפו של הדרכון. הגבלות אלה, כמובן, לא ימנעו ממנו לחזור לישראל, אבל המציאות הוכיחה, שאותם אנשים הנמלטים מהמשפט משאירים את נשותיהם במצב קשה. הם משתמשים בדרכון הישראלי כדי להסתתר באיו פינה בעולם, וההגבלות האלה על הדרכון עוזרות מאוד להפעיל עליהם את הלחץ לחזור לישראל ולהיחשף.

החוק הזה מוגש כלי הסתייגויות, ואודה אם הוא יאושר בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, לחוק הזה אין הסתייגויות, והוא מורכב מסעיף אחד בלבד. מי בעד הצעת החוק בקריאה שנייה? הצבעה מס' 27.

בעד סעיף 1

נגד

היו"ר ד' שילנסקי:
אנחנו ניגשים להצעת חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 25), התשנ"ב — 1992, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. יציג את החוק יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
תודה רבה.

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבקש להביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את הצעת חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 25), התשנ"ב — 1992. החוק הזה בעצם בא להוסיף תיקון לחוק שהתקבל כבר בדצמבר 1990, שנועד לאפשר לעובדי מדינה ולאלה העובדים במוסדות לאומיים להצביע במקומות עבודתם בזמן שהותם בחוץ-לארץ, ובדרך זו להרחיב את המעגל של מי שיכולים לממש את זכותם הדמוקרטית.

בזמן שאנחנו גיבשנו את ההגדרה הנחנו ש"עובד מדינה" כולל, כמובן, גם את אלה המשרתים בצה"ל ואת אלה המשרתים במשטרה ישראל ובשירות הביטחון הכללי, אבל היה פירוש מצומצם יותר, שאותו נתן השופט חלימה לחוק זה, ומשום אותו פירוש מצמצם הגיש חבר הכנסת מיכאל איתן הצעת חוק פבטית, ובה הוא מבקש להבהיר בהגדרה, ש"עובד מדינה" כולל גם שוטר, גם מי שנמצא במשטרה, גם מי שמשטר בבתי-הסוד, וכמובן, גם אלה המשרתים בצה"ל. זו הסיבה לתיקון, ואני אודה מאוד אם הוא יאושר בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. תודה רבה.

* "דברי הכנסת", חוב' כ"ב, עמ' 3405; נספחות.

— הצעת חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 25): הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 36): הצעת חוק מבקר המדינה (תיקון מס' 17) —

עדנה סולודר (העבודה):

אני מבקשת להוסיף את קולי, אדוני היושב־ראש.

קריאה:

אני מבקש להוסיף גם את קולי.

יא. הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 36), התשנ"ב — 1992*

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר מ' וירשובסקי:

יושב־ראש הוועדה מבקש, שנקיים את הדיון במועד אחר. אדוני יושב־ראש הוועדה, אתה רוצה לנמק עכשיו, או שאחיה רוצה לעשות את הכול יחד?

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

לא, אין משתתפים, רבים רשמו הסתייגויות, יש עיפות, זה חוק עקרוני. לכן אני מבקש לדחות את הדיון.

היו"ר מ' וירשובסקי:

יש לי גם אינטרס אישי, כי גם לי יש הסתייגות. אני מקבל את הבקשה, וייקבע מועד אחר. הסעיף הזה נדחה.

אני מודה ליושב־ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אנחנו ממשיכים. אני קורא שוב ליושב־ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, להביא את הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 36), התשנ"ב — 1992, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. בבקשה.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה, על דעתו של חבר הכנסת ליבאי, שהיה ממגישי הצעת החוק הפרטית, וקבוצת חברי הכנסת האחרים, ומשום שבחוק זה יש הסתייגויות רבות והוא גם בעל חשיבות עקרונית רבה, הייתי מבקש שלא נביא עכשיו את החוק הזה — יש עוד סדר־יום די עמוס — ושהוא יובא בכל מועד אחר שעליו יחליט מזכיר הכנסת. כל מועד אחר יהיה נוח לי גם כן.

יב. הצעת חוק מבקר המדינה (תיקון מס' 17), התשנ"ב — 1992**

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני קורא ליושב־ראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה, חבר הכנסת ליבאי, להביא את הצעת חוק מבקר המדינה (תיקון מס' 17), התשנ"ב — 1992, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. בבקשה.

דוד ליבאי (יו"ר הוועדה לענייני ביקורת המדינה):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, המועדים להגשת דוח מבקר המדינה לשר הכלכלה והתכנון, ולאחר מכן להנחת דוח מבקר המדינה על שולחן הכנסת, מתייחסים כיום לשנת הכספים — כך וכך חודשים מתום שנת הכספים. והנה, לאחרונה שינתה הכנסת את הגדרת "שנת הכספים". כתוצאה מכך צריך יהיה לשנות את המועדים.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני מבקש קצת שקט באולם.

דוד ליבאי (יו"ר הוועדה לענייני ביקורת המדינה):

אני חוזר: כתוצאה משינוי ההגדרה של "שנת הכספים" יהיה צורך לשנות את המועדים של הגשת הדוח, דבר שהכנסת לא התכוונה אליו כאשר מסיבות שונות שינתה את המועדים של ההתחלה והסיום של שנת כספים. לכן, כדי להשאיר דברים בעינם במישור זה ולא לשבש סדרי בראשית ודברים הנהוגים מימים ימימה, ביקשנו לחקן את המעוות מבחינה זו ולהבא המועדים הקבועים בחוק להגשת הדוח יהיו מפורשים בו, ולכן

* "דברי הכנסת", כרך 122, עמ' 5208.

** "דברי הכנסת", חוב' כ"א, עמ' 3223; נספחות.

ה צ ב ע

סעיפים 1 — 2 נתקבלו.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אין מתנגדים, גם לא יכולים להיות מתנגדים. אני קובע, שהחוק התקבל בקריאה שנייה. אני מעמיד את החוק להצבעה בקריאה שלישית, ואת זה כן נעשה בהצבעה אלקטרונית, כדי שזה יירשם בהיסטוריה בצורה מדויקת. זו הצבעה מס' 30.

ה צ ב ע ה		
בעד החוק	— 9	הצעת חוק מבקר המדינה (תיקון מס' 17).
נגד	— אין	הצעת חוק מבקר המדינה (תיקון מס' 17).
נמנעים	— אין	הצעת חוק מבקר המדינה (תיקון מס' 17).

יג. הצעת חוק תכנון משק החלב בישראל, התשנ"ב — 1992*

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר מ' וירשובסקי: אני קורא לחבר הכנסת גדליה גל, שינמק בשם ועדת הכלכלה את הצעת חוק תכנון משק החלב בישראל, התשנ"ב — 1992. בבקשה. אתה מלמד אותנו חקלאות — פעם זה פטימים, פעם זה משק החלב.

גדליה גל (בשם ועדת הכלכלה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא בשם ועדת הכלכלה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את חוק החלב, שיוזמי חבר הכנסת אורון ואנוכי.

סעיף 3(א) — קביעת מכסות בענף החלב על בסיס שומן או חלבון יוצרת עודפי שומן או חלבון, והעודפים גורמים הפסד למשק וחוסר יעילות.

כידוע, משק החלב בישראל מפותח, נותן לכל מבקש מגוון יוצא מהכלל של תוצרת במחירים סבירים ומפרנס בכבוד אלפי משפחות. אמרתי לא אחת, שבני המושבים והקיבוצים יסתדרו יפה מאוד אם לא במשקיהם, בעבודה בעיר, עם זאת, מן הראוי שהמדינה תנהג כפי שנהוג בכל מדינה מערבית ותימן איזה ביטחון לחקלאיה.

חיים אורון (מרץ — ישראל הדמוקרטית): אדוני סגן השר, אני מבקש הסכר למשפט האחרון.

היו"ר מ' וירשובסקי: לא.

בהצעת החוק יש שלושה מרכיבים: א. החלב ומוצרי יחיו מייצור מקומי, להוציא צרכים מיוחדים לתעשייה או דברים הנדרשים באמנות בין-לאומיות, וזה על-פי החלטת שני השרים: שר התעשייה והמסחר ושר החקלאות; ב. היקף הייצור ייקבע על-ידי שר החקלאות ויותאם לצרכים במועד מתאים מראש; ג. המכסות שהיו עד עכשיו בידי האגודה תעבורנה להיות מכסות אישיות.

סגן שר האוצר י' עזרן: הרי אתה יודע בדיוק למה אני מתכוון. מה אתה רוצה לדעת בדיוק? אני אסביר לך.

היו"ר מ' וירשובסקי: חבר הכנסת אורון, אני מבקש שלא למשוך את היושב-ראש בלשון. בבקשה.

אם תשימו לב להסתייגויות, ההסתייגויות לא מהותיות, ואני חושב שיש בהן כדי לפגוע במידת-מה בהצעת החוק כפי שהבאנו אותה, ואני מבקש מהחברים לדחות את ההסתייגויות ולאשר את החוק.

סגן שר האוצר י' עזרן: זה לא עודפי שומן במשקל של אנשים. אתה יודע בדיוק כמה מדובר: גבינה של כך וכך אחוים, חלב של כך וכך אחוים. מה תעשה עם זה?

חיים אורון (מרץ — ישראל הדמוקרטית): זה לא נכון.

היו"ר מ' וירשובסקי: תודה לחבר הכנסת גל. לסעיף 1 אין הסתייגות. לסעיף 2 הסתייגות של חבר הכנסת אורון.

סגן שר האוצר י' עזרן: למה לא נכון? כיום המכסות נקבעות על בסיס חלבון, וקיימים עודפי שומן.

היו"ר מ' וירשובסקי: אדוני סגן השר, אם אתה רוצה הפסקה לרגע כדי לצחוק מכל הלב, אני אאפשר לך את זה. בבקשה. עכשיו נירגע.

חיים אורון (מרץ — ישראל הדמוקרטית): אני מוותר.

סגן שר האוצר י' עזרן: אדוני היושב-ראש, תודה רבה על שחרור הקיטור. העודפים גורמים לירידת מחירי המוצרים עתירי השומן, לרעת בריאותו של הציבור הישראלי המשמן.

היו"ר מ' וירשובסקי: אתה מוותר על ההנמקה או על ההסתייגות?

חיים אורון (מרץ — ישראל הדמוקרטית): על ההסתייגות.

היו"ר מ' וירשובסקי: ההסתייגות נמחת. הסתייגות של שר האוצר. בבקשה, סגן שר האוצר.

סגן שר האוצר י' עזרן: סעיף 2(ב) — תעשיות השוקולד משתמשות בתהליך

* "דברי הכנסת", כרך 122, עמ' 4363, נספחות.

היו"ר מ' וירשובסקי:
מותר.

יגאל הורביץ (הליכוד):

מספרים שאשכול המנוח היה על הדוכן הזה, קרא בדיוק מין דבר כזה, ואמר: "מה האידיוט הזה רוצה?"

סגן שר האוצר י' עזרן:

אני לא מקבל את ההסתייגות שלך...

רן כהן (מרץ) — ישראל הדמוקרטית):

סגן שר האוצר י' עזרן:

חבר הכנסת רן כהן, אתה גורם לי להוריד שומן כי אני צריך לרוץ.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

לוי אשכול, זיכרונו לברכה, עמד על הדוכן וקרא מן הכתב, וכשהגיע למקום מסוים הוא אמר: "נו, את זה הייתי אומר אחרת".

סגן שר האוצר י' עזרן:

לסעיף 3(ב) — במקום "השר רשאי לשנות" יבוא "השר ישנה".

אנו רוצים שהשר ישנה את היקף המכסות אם נשתנו הנסיבות, ולא יקרה שהשר רשאי לשנות ולא ישנה, ואז ייווצרו עודפי ייצור.

לסעיף 6(ב) — בכל הנוגע לצווי פיקוח על מחירים מעורב שר האוצר, וכך אנחנו רוצים במחיר מינימום לפטס.

חיים אורון (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

סגן השר, אתה קורא על חוק אחר.

סגן שר האוצר י' עזרן:

אדוני היושב-ראש, הוא צודק. כיוון שעשו חוכא ואיטלולא מהחוק הזה רציתי גם לפטס אותם בחוק.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, היום הבנתי את משמעותו של הפסוק "מים שאל, חלב נתנה". קיבלנו בספל אדירים חוכמה ותבונה.

סגן שר האוצר י' עזרן:

אדוני היושב-ראש, שחס וחלילה לא יתפרש כאילו אני מערבב חלב בכשר.

היו"ר מ' וירשובסקי:

לא. חברי הכנסת, האם שר הבריאות נמצא פה? לא.

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. לסעיף 1 אין הסתייגויות. נא להצביע בהרמת יד על סעיף 1.

ה צ ב ע

בעד התיקון של שר האוצר

לסעיף 2 — מיעוט

נגד — רוב

התיקון של שר האוצר לסעיף 2 לא נתקבל.

היו"ר מ' וירשובסקי:

מי הבין את ההסתייגויות של שר האוצר?

סגן שר האוצר י' עזרן:

אולי תשאל מי לא הבין? אם תשאל מי לא הבין, אני מרים את היד.

היו"ר מ' וירשובסקי:

מי בעד סעיף 2, כהצעת הוועדה?

ה צ ב ע

בעד סעיף 2, כהצעת הוועדה — רוב

נגד — מיעוט

סעיף 2, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר מ' וירשובסקי:

בסעיף 3 הסתייגות של שר האוצר. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה צ ב ע

בעד התיקון של שר האוצר

לסעיף 3 — מיעוט

נגד — רוב

התיקון של שר האוצר לסעיף 3 לא נתקבל.

היו"ר מ' וירשובסקי:

יש גם הסתייגות של שר הבריאות לסעיף 3. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה צ ב ע

בעד התיקון של שר הבריאות

לסעיף 3 — מיעוט

נגד — רוב

התיקון של שר הבריאות לסעיף 3 לא נתקבל.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני מצביע עכשיו על סעיף 3, כהצעת הוועדה.

ה צ ב ע

בעד סעיף 3, כהצעת הוועדה — רוב

נגד — 1

סעיף 3, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר מ' וירשובסקי:

לסעיפים 4 עד 8 אין הסתייגויות. אני מעמיד אותם להצבעה.

ה צ ב ע

בעד סעיף 1 — רוב

נגד — אין

סעיף 1 נתקבל.

היו"ר מ' וירשובסקי:

לסעיף 2, חבר הכנסת אורון הוריד את ההסתייגות. אנחנו מצביעים על ההסתייגויות של שר האוצר.

ה צ ב ע		ה צ ב ע	
בעד סעיפים 4 — 8	— רוב	נגד	— 1
סעיפים 4 — 8 נתקבלו.	1 —	נגד	— 1
היו"ר מ' וירשובסקי:		היו"ר מ' וירשובסקי:	
חברי הכנסת, תמה הקריאה השנייה. אני מעמיד את החוק להצבעה בקריאה שלישית. מדובר בחוק תכנון משק החלב בישראל, התשנ"ב — 1992. נא להצביע אלקטרונית, כדי שפסקי-הזמן ההומוריסטי הזה יירשם. זו הצבעה מס' 31.		היו"ר מ' וירשובסקי:	
ה צ ב ע		נתקבל בחוק	12 —

יד. הצעת חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים (תיקון מס' 19), התשנ"ב — 1992* (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר מ' וירשובסקי:	היו"ר מ' וירשובסקי:
חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים (תיקון מס' 19), התשנ"ב — 1992, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. חבר הכנסת גל, בבקשה.	חבר הכנסת, שאנשי אגף התקציבים מתעתים בהם, ואני שליחם הנאמן. ביום שביטלו את הסוכסידיה לפטמים נדרש מכשיר אחר לשמירה על התכנון. המכשיר הזה המובא בפניכם מאפשר, אני מקווה כך, את התכנון.
סגן שר האוצר י' עוזן:	שולמית אלוני (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אדוני היושב-ראש, אני מוחה על שלא עברו שש שעות בין חלב לבשר.	אתה מייצג עכשיו את משרד החקלאות?
היו"ר מ' וירשובסקי:	גדליהו גל (בשם ועדת הכלכלה):
אני יכול להבטיח לך, יש לפנינו הצעת חוק קביעת הזמן לפי חוק קביעת הזמן שנאשר הערב, אוסיף לך את שש השעות האלה.	חלילה. חברת הכנסת שולמית אלוני, זאת היתה הערה לסגן השר, כדי שייבן כיצד מתפקדת הממשלה, שאם ירצה השם, בעוד חודש-חודשיים תיעלם מן העולם. תודה רבה.
גדליהו גל (בשם ועדת הכלכלה):	היו"ר מ' וירשובסקי:
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מביא את הצעת החוק בשם ועדת הכלכלה.	חברי הכנסת, אנחנו עוברים להנמקת הסתייגויות. יש כמה הסתייגויות — כולן של שר האוצר.
שולמית אלוני (מרץ — ישראל הדמוקרטית):	סגן שר האוצר, בבקשה.
תסביר בקצרה ונצביע.	סגן שר האוצר י' עוזן:
גדליהו גל (בשם ועדת הכלכלה):	אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בקשר להערה של חברת הכנסת שולמית אלוני, אני חושב שמגיע פרס לחבר הכנסת גדליה גל, לייצג בכבוד את משרד החקלאות, והוא ראוי גם להיות שר החקלאות אחרי כל המאמצים שלו למען המושבים.
אומר רק שלושה דברים. קבענו בחוק שלושה מרכיבים: 1. יהיה מחיר מינימום ליצון; 2. לקראת הקריאה השנייה והשלישית הוספנו מחיר מקסימום לצרכן, כדי שיהיה משחק מחירים בין שני הקצוות האלה; 3. קרן להוצאת עודפים.	שולמית אלוני (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
סגן שר האוצר י' עוזן:	— — —
מהו מחיר המינימום?	סגן שר האוצר י' עוזן:
גדליהו גל (בשם ועדת הכלכלה):	למה לא? אני מסכים, יש מה ללמוד. תמיד לומדים. מכל מלמדי השכלתי.
מחיר המינימום יהיה הוצאות הייצור.	לסעיף 66 החדש: 1. בכל הנוגע לצווי פיקוח על מחירים מעורב שר האוצר, וכך אנו רוצים גם בנושא מחיר מינימום לפטם.
סגן שר האוצר י' עוזן:	2. קביעת מחיר מינימום בגובה הוצאות הייצור תיצור עודפים בענף. הענף סובל זה זמן רב מגלים של עודף ומחסור, וזאת אף במחיר שהיה נמוך ממחיר הוצאות הייצור.
אתה לא מסכים ל-80%?	מחיר מינימום בגובה של 80% מהוצאות הייצור אינו מונע תמורה גבוהה יותר לחקלאי.
גדליהו גל (בשם ועדת הכלכלה):	
אם מחיר המינימום יהיה 80%, יהיה הפסד של ממש. מה החלום הזה? מה ייתן ההפסד הזה?	
אני רוצה לומר לך, סגן השר עוזן, את הצעת החוק הזאת	

* "דברי הכנסת", חוב' י"ז, עמ' 2591; נספחות.

חוקרת כ"ג, ישיבה שצ"ה

— הצעת חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים (תיקון מס' 19):
— מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת —

היו"ר מ' וירשובסקי:

לסעיף 3, סעיף 29 החדש, יש הסתייגות של שר האוצר.
אני מעמיד אותה להצבעה.

ה צ ב ע

בעד ההצעה של שר האוצר

לסעיף 3 (סעיף 29) — 1

נגד — רוב

ההצעה של שר האוצר לסעיף 3, סעיף 29
החדש, לא נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני מעמיד להצבעה את סעיף 3, בנוסח הוועדה.

ה צ ב ע

בעד סעיף 3, כהצעת הוועדה — רוב

נגד — 1

סעיף 3, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר מ' וירשובסקי:

לסעיף 4 אין הסתייגויות. נא להצביע.

ה צ ב ע

בעד סעיף 4 — רוב

נגד — 1

סעיף 4 נתקבל.

היו"ר מ' וירשובסקי:

החוק התקבל בקריאה שנייה.

חברי הכנסת, אנחנו נישנים לקריאה שלישית. לפני כן אני
רוצה להפנות את תשומת לבכם לסעיף 29, שבו כתוב "שר
החלקאות" וצריך להיות: "שר החקלאות". אנחנו נצביע על
סעיף 29 עם התיקון.

סגן שר האוצר י' עזרון:
חלכאות...

היו"ר מ' וירשובסקי:

לא ידעתי אם זה שר החלכאים או שר ההלכאות... חברי
הכנסת, אנחנו מצביעים בקריאה שלישית.

ה צ ב ע

בעד החוק — רוב

נגד —

חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים (תיקון מס'
19), התשנ"ב — 1992, נתקבל.

לסעיף 16 החדש: כיום יש לשרי האוצר והחקלאות סמכות
לקבוע מחיר מקסימלי לצרכן לעופות, ויש להשאיר לשיקולם
נושא זה.

סעיף 29: כיום יש למועצה לענף הלול כל הסמכויות
לתכנן את הענף ולפנות מהשוק עודפים ואין כל צורך לערב את
הממשלה בכך. תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. אנחנו עוברים להצבעות בקריאה שנייה. אנחנו
מצביעים בהרמת ידיים.

לסעיף 1 יש לשר האוצר שתי הסתייגויות. אני מעמיד
להצבעה את ההסתייגות לסעיף 16 החדש.

ה צ ב ע

בעד התיקון של שר האוצר

לסעיף 1 (סעיף 16) — 1

נגד — רוב

התיקון של שר האוצר לסעיף 1 (סעיף 16)
לא נתקבל.

היו"ר מ' וירשובסקי:

יש הסתייגות של שר האוצר לסעיף 16 החדש.

ה צ ב ע

בעד ההצעה של שר האוצר

לסעיף 1 (סעיף 16) — 1

נגד — רוב

ההצעה של שר האוצר לסעיף 1 (סעיף 16)
לא נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני מעמיד להצבעה את סעיף 1, בנוסח הוועדה.

ה צ ב ע

בעד סעיף 1, כהצעת הוועדה — רוב

נגד — 1

סעיף 1, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר מ' וירשובסקי:

לסעיף 2 אין הסתייגויות.

ה צ ב ע

בעד סעיף 2 — רוב

נגד — 1

סעיף 2 נתקבל.

טו. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

הצעת חוק משפחות חד-הוריות, התשנ"ב — 1992,
שהחזירה ועדת העבודה והרווחה לקריאה שנייה ולקריאה
שלישית: וכן הצעת חוק לחיקון פקודת המטרה (מס' 11),
התשנ"ב — 1992, שהחזירה ועדת הפנים ואיכות הסביבה
לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

היו"ר מ' וירשובסקי:

הורדה לסגן מזכיר הכנסת.

סגן מזכיר הכנסת ד' לב:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום
על שולחן הכנסת:

פנעי מזג האוויר והברכה והנזקים של שנה גשומה זו; 4. הצורך הדחוף להפסיק הרצאת כספי ציבור במשרד הבינוי והשיכון.

עוד הונחו על שולחן הכנסת מסקנות ועדת הכלכלה בנושאים: 1. הזמנות משרד השיכון מהתעשייה הצבאית; 2. פיתוח הגליל והנגב לקראת עידן חדש; 3. נזקי חקלאות בגין

טז. הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (רשיונות להפעלת מונית — הוראת שעה).

התשנ"ב — 1992*

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

הכנסת פורז — אני לא רואה אותו. חבר הכנסת יוסף עזרן, לא סגן השר אלא חבר הכנסת — גם כן איננו.

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. הם לא חייכים לנמק. בסעיף 1 לחוק יש הסתייגות של חברי הכנסת אברהם פורז ויוסף עזרן. מי בעד ההסתייגות שלהם?

ה צ ב ע ה

בעד התיקון של חברי הכנסת

א' פורז וי' עזרן לסעיף 1 — אין

נגד — רוב

התיקון של חברי הכנסת א' פורז וי' עזרן

לסעיף 1 לא נתקבל.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני קובע שההסתייגות לא נתקבלה. אני מצביע עכשיו הסתייגות נוספת של חבר הכנסת פורז.

ה צ ב ע ה

בעד התיקון של חבר הכנסת

א' פורז לסעיף 1 — אין

נגד — רוב

התיקון של חבר הכנסת א' פורז לסעיף 1

לא נתקבל.

היו"ר מ' וירשובסקי:

הרוב נגד ההסתייגות, ההסתייגות לא נתקבלה. זה כל הסעיף, וכל החוק הוא כן סעיף אחד, לכן אני קובע שהקריאה השנייה הסתיימה, ואני ממיד את החוק להצבעה בקריאה שלישית, ונקים הצבעה אלקטרונית. זו הצבעה מס' 32.

ה צ ב ע ה

בעד החוק — 9

נגד — אין

נמנעים — אין

חוק לתיקון פקודת התעבורה (רשיונות

להפעלת מונית — הוראת שעה).

התשנ"ב — 1992, נתקבל.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, ברוב של תשעה, ללא התנגדות וללא נמנעים, אושר החוק בקריאה שלישית.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (רשיונות להפעלת מונית — הוראת שעה), התשנ"ב — 1992, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. את החוק יביא חבר הכנסת גדליה גל.

גדליה גל (בשם ועדת הכלכלה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא בפניכם בקריאה שנייה ובקריאה שלישית את הצעת החוק לתיקון פקודת התעבורה (רשיונות להפעלת מונית — הוראת שעה), התשנ"ב — 1992. הצעה חוק זו הינה מיוזג של שתי הצעות חוק: הראשונה — הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (הוראת שעה), התשנ"ב — 1992, של חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו, אשר נדונה בקריאה ראשונה ביום 21 בינואר 1992; השנייה — הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (רשיונות להפעלת מונית) (הוראת שעה), התשנ"ב — 1992, של הממשלה, שנדונה בקריאה ראשונה ביום 12 בפברואר 1992.

הצעת החוק באה לפתור את בעייתם של אותם נהגים שכירים ותיקים אשר לא זכו להיכלל במסגרת המכסה המיוחדת שנקבעה בסעיף 6 לחוק לתיקון פקודת התעבורה (מס' 25), התשנ"א — 1990. גם שר התחבורה משה קצב וגם יושבת-ראש ועדת הכלכלה, חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו, ראו מקום בצורך לפתור אתם ולתמיד בעיה כאובה זו, ויש לקוות שהצעת החוק המשותפת המובאת לאישורכם אכן תעשה זאת.

להצעת החוק הסתייגויות של חברי הכנסת אברהם פורז ויוסף עזרן. הראשונה, משותפת לשניהם, היא לעניין הגדרתם של "בני משפחה". הוועדה סברה כי המבחן הקובע הוא היותם של בני המשפחה סמוכים על שולחנם של המבקש, ואזי אם מי מהם קיבל רשיון להפעלת מונית, אין מקום לתת רשיון נוסף גם למבקש עצמו. המבחן של חברי הכנסת פורז ועזרן הוא עצם הקרבה, גם כאשר מדובר בקרוב משפחה שאין שום זיקה כלכלית בינו לבין מבקש הרשיון. לדעת הוועדה, זו החמרה לא מוצדקת, ואני מציע בשמה לדחות את ההסתייגות.

הוא הדין בהסתייגותו של חבר הכנסת פורז, המבקש להטיל חומרות נוספות. מעבר לאלה הכלולות כיום בפקודת התעבורה, על מי שיקבל רשיון למונית מכוח החוק שבפנינו, חומרות כאלה לא הוטלו על מקבלי רשיונות למוניות ולא על אותם נהגים שכירים שקיבלו או זכאים לקבל רשיון לפי תיקון מס' 25 שאותו הזכרתי קודם לכן. זו אפליה שאין לה כל הצדקה, ואני מציע לדחות גם הסתייגות זו. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אנחנו ניגשים לדיון על ההסתייגויות. אני מזמין את חבר

ז. הצעת חוק שכר שווה לעובדת ולעובד (תיקון מס' 3), התשנ"ב — 1992*

(קריאה ראשונה)

יורם גבאי, שהנשים שנבדקו במחקר משכילות יותר מן הגברים, ולמרות הכול, הן משתכרות בין 33% ל-86% פחות מהגברים.

אני מבקש, אדוני היושב-ראש, להעביר את החוק הזה בקריאה ראשונה לוועדת העבודה והרווחה. תודה.

הי"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים לדיון. הדיון הוא אישי במסגרת של שלוש דקות. הרשימה סגורה. חבר הכנסת יאיר צבן הוא הראשון. אחריו — חבר הכנסת משה שחל. אם הוא לא יהיה — חבר הכנסת חיים אורון. אחר כך נראה הלאה.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, זו הצעת חוק חשובה, ואינני רוצה לחזור על דברים שאמר כאן עמיתי, חבר הכנסת רן כהן. אני רק רוצה להדגיש, שהנתונים שפרסם הממונה על הכנסות המדינה, לא רק שלא מצביעים על התקדמות, אלא יש אפילו נסיגה בשנים האחרונות. שהרי לפני שנים מעטות עמדנו על פער של 28% בין שכר של נשים לבין שכר של גברים במגזר הציבורי, ועתה הגענו לפער של יותר מ-30%.

אני רוצה לומר, שאם אנחנו נבוא ללמוד מארצות נאורות יותר ומתקדמות יותר, אין לנו מנוס מהקביעה, שהצעת החוק החשובה שלפנינו, ככל שהיא תצמצם את הפער בין נשים לבין גברים, היא עדיין לא תפתור את הבעיה. שכן, במדינות אירופה, בכמה מן המדינות של השוק המשותף, במדינות מסוימות של ארצות-הברית, בכמה פרוכניציות של קנדה התפתחה בשנים האחרונות תפיסה חדשה ביחס למיסוד האפליה בשכר נגד נשים.

מחקרים שנעשו הוכיחו, כי המקור העיקרי להפרשי השכר בין עובדות לעובדים הוא תשלום נמוך יותר במקצועות הנחפסים בחברה כמקצועות נשיים. מקצועות נשיים הם מקצועות שבהם אחוז הנשים המועסקות גבוה במידה ניכרת מאחוז הנשים בכוח עבודה באותה ארץ.

הפתרון המצוי בחקיקה הנאורה, המתקדמת, של הנשים האחרונות באותן ארצות הוא השוואת שווי העבודה במקצועות נשיים לשווי עבודה במקצועות גבריים אצל אותו מעביד.

אינני רוצה להיכנס לסוגיה הזאת, אני רק רוצה לומר, שהיא קשורה בניתוח עיסוקים: אני רוצה להוסיף ולהדגיש, שאם יקבלו את המסקנות של ועדת-זוסמן לראווגניזציה של מערכת השכר, אנחנו נתקדם צעד חשוב ביותר בטיפול כשורשי הבעיות של מיסוד האפליה בשכר נגד נשים.

אני קורא להמוני חברי הכנסת הנוכחים פה לתמוך בהצעת החוק הזו כדי שאנחנו נצליח אולי אפילו לקדם אותה בכנסת הזאת לקריאה שנייה ושלישית. תודה.

הי"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת משה-שחל, איננו. חבר הכנסת חיים אורון — איני רואה אותו.

הי"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אנחנו ממשיכים במירון החוקים. אני קורא עכשיו לחבר הכנסת רן כהן. אנחנו מאטים את הקצב כי אנחנו מגיעים לקריאה ראשונה. חבר הכנסת רן כהן יביא את הצעת חוק שכר שווה לעובדת ולעובד (תיקון מס' 3). התשנ"ב — 1992. החוק הוא של חברי הכנסת רן כהן, שולמית אלוני, נאוה ארד, שרה דורון, אורה נמיר ויאיר צבן.

תמר גח"נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): גם אני.

הי"ר מ' וירשובסקי:

גם את?

תמר גח"נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): סליחה, טעיתי.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני היושב-ראש, אני מודה לך על שקראת את שמותיהם של כל מציעי החוק הזה. אני מתכוון, רק לכבוד החוק ולכבוד העניין. להקדיש שתי דקות כדי לנמק את החוק, ואעשה זאת בקצרה, ואני מבקש גם מחברי שננהג באופן הזה.

רק אמש פורסם הדוח של הממונה על הכנסות המדינה באוצר, מר יורם גבאי, שמעיד כמה עדויות קשות ביותר באשר להפרשי השכר ולקיפוח של נשים לעומת גברים. בין היתר הוא אומר, שבמשך עשר השנים האחרונות לא חלה שום התקדמות ולא הצטמצם הפער החמור בשכרן של הנשים לעומת שכר הגברים.

לא זו בלבד, אלא יש מגזרים שבהם הפער מגיע עד לכדי 86% לרעת הנשים ולטובת הגברים. כך קרה בסקטור הפיננסי — בנקים וחברות ביטוח וכן הלאה. אבל גם במשרדי הממשלה, הפער בשכר בקרב עובדי המדינה הוא 33%, וכאן נאמר "כלכלה". שערורית בנפשכם. השכר לגבר הוא 3,900 שקלים בעוד השכר לאשה הוא 2,900 שקלים. פער של 1,000 שקל בין נשים לגברים. זה סכום עתק מבחינת יכולת ההתפרנסות והקיום.

כל הפערים הללו, ואחרים שלא מניתי מפאת קוצר הזמן, בעיקרו של דבר מוסברים בכך שלא כל רכיבי השכר מנויים בהגדרת שכר. חוק שכר שווה לעובדת ולעובד, שהגשנו כאן ואנחנו מבקשים להעביר אותו בקריאה ראשונה, בא בעצם לעשות פעולה אחת, להגדיר תחת התיבה "שכר" את כל המרכיבים, השתכרות או רווח מעבודה, לרבות כל תוספת, טובת הנאה, קצובה, מענק, תנאים נלווים, תשלום לכיסוי הוצאות, תשלומים כשל החזקת רכב — שזה הנושא העיקרי כנראה להסכרת ההבדלים — או טלפון, ספרות מקצועית וכן הלאה; אנחנו מבקשים לקבל הגדרה אחת לשכר, הכוללת את כל הרכיבים, כדי לצמצם, אני מרגיש: רק לצמצם, חלק מן הפער בין נשים לבין גברים, שלא כולו מנוי בחוק הזה, ועוד המלאכה רבה לפנינו גם בעתיד לעשות בחקיקה או בתחומים אחרים, כדי ששכר הנשים יהיה שווה באופן מלא לשכר הגברים.

זו גם לעדות, ובזה אני רוצה לסיים את עניין המחקר של

גם לחוקים אחרים, ועל-ידי כך לפתור בעיות רבות אחרות שקיימות היום בחישובי שכר. לכן אני אתמוך בחוק. תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. חברת הכנסת עדנה סולודר, בבקשה. אחריה — חבר הכנסת מיכאל בר-זהר, בהיעדרו, חבר הכנסת אליקים העזני, ובהיעדרו — אחרון הדוברים, חבר הכנסת אוריאל לין.

בבקשה, חברת הכנסת עדנה סולודר.

עדנה סולודר (העבודה):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, לראבוני, הפרסום של יורם גבאי, הממונה על הכנסות המדינה, מאשש מה שאנחנו כבר יודעים זמן רב מאוד. הוא נותן מספרים. כל פעם אנחנו נדהמים מחדש כאשר אנחנו רואים זאת בכתובים. אני נמנית עם אלו החושבות שרק הגדרה וחקיקה אולי ישנו את המצב. בעניין זה לא הצעות לסדר-היום ולא רצון טוב כשלעצמו יביאו לשינוי. רק לאחר שיהיה חוק במדינה, אולי נזכה שיחול שינוי.

יש איזה אבסורד. מספר הנשים בכוח העבודה מצוי בעלייה מתמדת, והן גם משכילות יותר, ועל אף כל אלה השכר שהן מקבלות נמוך יותר. הצעת החוק הזאת, שהיא בסך-הכול משפט אחד, היא מעט המחזיק מרובה. אני מברכת על כך. אני חושבת שהכנסת הזאת עשתה רבות למען השוואת מעמדה של האשה בתחומים שונים. כאן יש נדבך נוסף. המהפכה נעשית כנראה צעד אחר צעד.

אני מברכת מאוד על ההגדרה של שכר, וכבר עמדה על כך חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, מפני שיש בהגדרה הזאת רכיבים שלא תמיד נכללים בשכר, וגם כאשר הם נכללים, הם אחר-כך נופלים מן השכר, עם היציאה לפנסיה. ההגדרה הזאת חשובה מאוד, כי היא מעגנת את הרכיבים הללו בשכר. כל אחד ידע למה מתכוונים כאשר מדברים על שכר שווה ועל מה שהשכר הזה יכלול.

מוכן שאני מברכת על הצעת החוק, ואני מברכת את מגישי הצעת החוק. יש בכך תרומה חשובה. אנחנו נמצאים עכשיו בשבוע של יום האשה וגם בחודש של מעמד האשה.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
וגם בחודש הרמדאן.

עדנה סולודר (העבודה):

זאת תרומה נכבדת. אני מקווה שהכנסת הזאת עוד תספיק לאשר את הצעת החוק בקריאה שנייה ובקריאה שלישית בשבוע הבא. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. חברי הכנסת מיכאל בר-זהר ואליקים העזני אינם נוכחים. אחרון, חבר הכנסת אוריאל לין. בבקשה.

אוריאל לין (הליכוד):

אני מוותר. אדוני היושב-ראש, אני מודה לך מאוד שהסכמת לצרף אותי לרשימה. הרבה יושבים-ראש אחרים לא היו מצרפים אותי לרשימה, והיו מגלים קשיחות, ואתה עשית זאת.

אמנון רובינשטיין (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אתה סמל הגמישות.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת אוריאל לין, אני מודה לך על שבשעה כל כך מאוחרת הענקת לי מחמאה. אני מרגיש מעדנות.

חבר הכנסת רן כהן, אני מבין שאתה לא רוצה להשיב.

אוריאל לין (הליכוד):

למה חבר הכנסת שחל איננו, אם מותר לשאול? הוא היה אחד מאלה שתמכו בחוק הערכות בוועדה בצורה נמרצת — למה הוא לא בא לתמוך בו במליאת הכנסת?

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת אוריאל לין — — —

אוריאל לין (הליכוד):

האם קשה להתייצב במליאה?

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת אוריאל לין, לגבי החוק שהזכרת, אני מרגיש מתוסכל בדיוק כמוך. בכל זאת אני לא הכתובת לשאלה מדוע חבר הכנסת שחל איננו נמצא עמנו.

אני קורא לחבר הכנסת חיים אורון, איננו נוכח. אני קורא לחבר הכנסת אריה אליאז, איננו נוכח. אני קורא לחבר הכנסת אברהם פורז, איננו נוכח. חבר הכנסת אמנון רובינשטיין.

אמנון רובינשטיין (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
מוותר.

היו"ר מ' וירשובסקי:

יפה. חבר הכנסת דוד ליבאי — קודם הוא היה, עכשיו הוא איננו כאן. חבר הכנסת צירלי ביטון, חברת הכנסת שולמית אלוני, חבר הכנסת אלי דיין, איננו נוכח. חבר הכנסת סאלח טריף, איננו נוכח. חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, בבקשה.

אוריאל לין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, תרשום אותי בבקשה.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש להעלות עכשיו חוק לפתרון הסכסוך הישראלי-הערבי. עכשיו זה יעבור.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אשקול את ההצעה הזאת.

חבר הכנסת אוריאל לין, אני אפשר לך לדבר.

בבקשה, חברת הכנסת תמר גוז'נסקי.

תמר גוז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מברכת על החוק הזה. אני רוצה לומר שהוא יתרום תרומה חשובה לקרב הגדול. שעדיין לא הסתיים. אם נשים, במגזר הציבורי, מקבלות שני-שלישים משכר הגברים, ובמגזר הפיננסי רק רבע משכר הגברים בממוצע, הרי יודעים איפה אנחנו נמצאים.

על כל הדברים שנאמרו צריך להוסיף שני דברים. דבר אחד הוא, שככל שנשים רבות יותר נכנסות למעגל העבודה, התופעה היא שהפערים לא רק שאינם נסגרים, אלא הם גדלים. מאחר שאנחנו עומדים בשלב של כניסה גוברת של נשים למעגל העבודה, אנחנו כעצם מנהלים קרב נגד נסיגה.

נקודה שנייה, בעיית הגדרת השכר. בזמני פניתי לשרה של גורמים, לרבות משרד העבודה והרווחה, משרד האוצר, ההסתדרות וגורמים נוספים. שאלתי אותם מהי ההגדרה של המושג שכר. חלקם ענו שזה דבר מסובך מאוד, שהם לא יודעים איך לענות על השאלה הזאת, וחלקם ענו תשובות חלקיות. אני רואה בהכללת ההגדרה של שכר בחוק שכר שווה לעובדת ולעובד תקדים חשוב מאוד להגדרת שכר גם בחוקים אחרים. והיה והחוק הזה יעבור — כך אני מקווה — בקריאה שנייה ובקריאה שלישית, יהיה ניתן להרחיב את ההגדרה הזאת

חוברת כ"ג, ישיבה שצ"ה

— הצעת חוק שכר שווה לעובדת ולעובד (תיקון מס' 3): הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (רשיונות להפעלת מונית — הוראת שעה): הצעת חוק לעידוד השקעות הון בחקלאות (תיקון מס' 4) —

לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. נא להצביע. זו הצבעה מס'

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את

הצעת החוק לוועדה — 12

נגד — אין

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק שכר

שווה לעובדת ולעובד (תיקון מס' 3).

התשנ"ב — 1992, לוועדת העבודה והרווחה

נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, הצעת החוק אושרה.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
לא. אני רק מבקש, אדוני היושב-ראש, להעביר את הצעת
החוק לוועדת העבודה והרווחה לשם הכנתה לקריאה שנייה
ולקריאה שלישית.

היו"ר מ' וירשובסקי:

כן, על כך יוצבע.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

הוא לא ביקש להעביר זאת לוועדה מיוחדת בראשות חבר
הכנסת חיים קורפו, נא לשים לב.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. מדובר בהעברת
הצעת חוק שכר שווה לעובדת ולעובד (תיקון מס' 3).
התשנ"ב — 1992, לוועדת העבודה והרווחה, לשם הכנת החוק

יח. הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (רשיונות להפעלת מונית — הוראת שעה), התשנ"ב — 1992
(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני קובע שהחוק אושר בקריאה שנייה.

עכשיו אני מעמיד את החוק להצבעה בקריאה שלישית. נא
להצביע בהרמת יד.

ה צ ב ע

בעד החוק — רוב

נגד — אין

חוק לתיקון פקודת התעבורה (רשיונות

להפעלת מונית — הוראת שעה),

התשנ"ב — 1992, נתקבל.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני קובע שהחוק נתקבל בקריאה שלישית. סגן המזכיר
אמר שההצבעה הזאת דרושה ליתר ביטחון. עשינו זאת. לי
נרמה שהצבענו, אבל עשינו זאת ליתר ביטחון.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, סגן מזכיר הכנסת אומר לי שבעת ההצבעה
על הצעת החוק לתיקון פקודת התעבורה (רשיונות להפעלת
מונית — הוראת שעה), התשנ"ב — 1992, לא הצבענו על
סעיף 1, כהצעת הוועדה, בקריאה שנייה. נצביע על סעיף 1
בקריאה שנייה וכן נצביע על החוק בקריאה שלישית, ליתר
ביטחון וכדי שלא תהיה תקלה ולא נצטרך לכנס את הכנסת
שוב בשביל חוק זה.

נצביע עכשיו בהרמת יד.

ה צ ב ע

בעד סעיף 1, כהצעת הוועדה — רוב

נגד — אין

סעיף 1, כהצעת הוועדה, נתקבל.

יט. הצעת חוק לעידוד השקעות הון בחקלאות (תיקון מס' 4), התשנ"ב — 1992**
(קריאה ראשונה)

אגודות שיתופיות, ולא כן הדבר. אני מבקש למחוק את סעיף
קטן (ו) בסעיף 4. אם תאשרו זאת, הדבר יועבר לוועדת
הכספים להכנה לקריאה שנייה ושלישית. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

לוועדת הכספים?

גדליהו גל (העבודה):

כן.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים לדיון בקריאה ראשונה.
הרשימה סגורה. הדיון הוא אישי, במסגרת שלוש דקות.

חבר הכנסת אורון, איננו. חבר הכנסת יאיר צבן, איננו.
חברת הכנסת עדנה סולודר,

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא: הצעת חוק
לעידוד השקעות הון בחקלאות (תיקון מס' 4).
התשנ"ב — 1992. בבקשה, חבר הכנסת גדליהו גל. זה לא גל, זה
יס שלם.

גדליהו גל (העבודה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מביא לקריאה
ראשונה הצעת חוק לעידוד השקעות הון בחקלאות, השווה
לתעשייה ולתיירות.

הצעת החוק המונחת לפניכם היא פרי פשרה ביני לבין
משרד האוצר. אני הורדתי ושיניתי לא מעט דברים, כדי להגיע
להכנה. בטעות רשום בהצעה שלפניכם, שהחוק חל גם על

* "דברי הכנסת", חוברת זו, עמ' 3585.
** רשומות (הצעות חוק, חוב' 2122).

— הצעת חוק לעידוד השקעות הון בחקלאות (תיקון מס' 4): הצעת חוק הבחירות (דרכי תעמולה) — (תיקון מס' 9)

יאר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
לא. אני רוצה מאוד לדבר, אבל היות שאני צריך לדבר
היום עוד על שלושה חוקים, אני מוותר.

היו"ר מ' וירשובסקי:
בסדר. תם הדין בחוק הזה. אני מבין שמדובר בהעברת
החוק לוועדת הכספים.

אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את הצעת חוק
לעידוד השקעות הון בחקלאות (תיקון מס' 4).
התשנ"ב — 1992, לוועדת הכספים להכנתה לקריאה שנייה
ושלישית. מי בעד הצעת החוק? בבקשה להצביע. תודה. מי
נגד? אין.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את
הצעת החוק לוועדה — רוב
נגד — אין
ההצעה להעביר את הצעת חוק לעידוד
השקעות הון בחקלאות (תיקון מס' 4).
התשנ"ב — 1992, לוועדת הכספים נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
אני קובע שהצעת החוק התקבלה, והועברה לוועדת
הכספים להכנתה לקריאה שנייה ושלישית.

כ. הצעת חוק הבחירות (דרכי תעמולה) (תיקון מס' 9), התשנ"ב — 1992*

(קריאה ראשונה)

הממלכתיים, האיוון האלמנטרי, שחייב להישמר במיוחד
בתקופת בחירות. מופר באופן גס.

תורשה לי הערה נוספת. מס האיוון בתחום התקשורת
על-ידי מי שמפקדים על אמצעי התקשורת הממלכתיים הוא
מס נמוך מאוד, מס זול מאוד, שכן הם פתרו את שאלת
האיוון על-ידי מתן אפשרות להופעה לנציגי שתי המפלגות
הגדולות. ודאי שלהן הבכורה, אבל לא להן הבלעדיות. לכן,
נדמה לי שאנחנו צריכים להידרש לכל הסוגיה הזאת ביתר
יסודיות.

הצעת החוק שלפנינו באה לתקן את חוק הבחירות
(דרכי תעמולה), והיא מבקשת לקבוע, כי במקום סעיף
5 לחוק הבחירות (דרכי תעמולה) התשי"ט — 1959, יבוא:
"הגבלת תעמולה בשידורי הרדיו והטלוויזיה — על אף האמור
בכל דין אחר, בתקופת 60 הימים שלפני הבחירות לא תהא
תעמולת בחירות בשידורי הרדיו או הטלוויזיה באמצעי
השידורים הממלכתיים, ולא יוקרנו בהם אירועים שמועמדים
לכנסת ממלאים בהם תפקיד. סעיף זה לא יחול על שידור
תעמולת בחירות בטלוויזיה לפי סעיף 15א".

המשמעות של התיקון ברורה. במקום התקופה של 150
הימים האבסורדיים, תקופה של חמישה חודשים, שהיו
מורגלים בה לפי החוק עד כה, מוצע לצמצם את האיסור כך
שהוא יחול רק לגבי 60 הימים הקודמים לבחירות.

יגאל הורביץ (הליכוד):
היא ישנה, אבל היא מוותרת.

עדנה סולודר (העבודה):
למה אני מוותרת? אני מבקשת לדבר מהמקום.

היו"ר מ' וירשובסקי:
בבקשה.

עדנה סולודר (העבודה):

אני, כמובן, מברכת על הצעת החוק. כמשך שנים אנחנו
תובעים השווה של המגזר החקלאי למגזר התעשייתי. בהרבה
מאוד דברים המגזר החקלאי הוא היום תעשייה, ואני חושבת
שהצעת החוק הזו מעגנת את הניסיון שהצטבר כמשך השנים
מאז החוק הזה קיים. וכאמור, אני מברכת על כך.

אני רוצה לומר לחבר הכנסת גל, שאני מקווה שבהכנת
החוק לקריאה שנייה ושלישית ניאבק ביחד באוצר, וננסה בכל
זאת להכניס בחוק דברים שאתה אולי ויתרת עליהם, בין היתר
גם את סעיף קטן (ו), אגודות שיתופיות. אני לא רואה מדוע
ייגרע חלקן של אגודות שיתופיות בנושא הזה, כאשר הן נמנות
עם הסקטורים המרכזיים העוסקים בחקלאות. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
תודה רבה. חבר הכנסת אמנון רובינשטיין, איננו. חבר
הכנסת אברהם פורז, איננו. חבר הכנסת אליקים העזני, איננו.
תמה הרשימה.

חבר הכנסת צבן, יצאת יציאה מתודולוגית, האם אתה
רוצה לדבר עכשיו?

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אני מבקש מחבר הכנסת צבן להביא את
הצעת חוק הבחירות (דרכי תעמולה) (תיקון מס' 9). קריאה
ראשונה. זו הצעת חוק של חברי הכנסת מיכאל כרז'ה, שכן
וייס, יאר צבן וחיים רמון. חבר הכנסת יאר צבן יציג את
החוק. תודה.

יאר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כולנו היינו עדים
למחנות האבסורד מעל אקן הטלוויזיה, במיוחד בנושא של
הגבלת הופעותיהם של אנשי מדינה, אנשי ציבור ופוליטיקאים
האמורים להיות, או שהם בפועל מועמדים של אחת הרשימות
לבחירות לכנסת.

איני רוצה, מפאת השעה המאוחרת, לתאר לפני הכנסת
את המצבים האבסורדיים שנוצרו. אני רוצה לומר, שכל
הידוע לנו, ככל שסיפר לנו כבוד השופט חלימה, יושב-ראש
ועדת הבחירות המרכזית, אין בארצות נאורות אחרות משל
ודוגמה לחקיקה הזאת כפי שהיא קיימת במקומותינו.

אני גם חייב לומר, שהתנהלות הדברים היא כזאת, שיש
בה חוסר איוון מוחלט במתן ביטוי לגוונים שונים של הזירה
הפוליטית הישראלית, ותחת המסווה של הצבת דוכרים של
מפלגות מסוימות אקס-אופיציו, על-פי תפקידיהם, ושליטת
האפשרות של מתנגדיהן להופיע באמצעי התקשורת

גזירה שהציבור לא רק שלא יכול לעמוד בה, הוא לא עומד בה, והפוליטיקאים לא יוכלו לעמוד בה והם לא עומדים בה, וכלי התקשורת לא יוכלו לעמוד בה.

על כן, זה מסוג החוקים שממילא לא מתקיימים, ואין שום פסול בכך שאנחנו נתאים את החוק למציאות, שהיא כיסודה איננה שלילית. במדינה דמוקרטית חופשית, עם תקשורת חופשית, עם חילופי דעות חופשיים, כל הניסיונות המלאכותיים למנוע מאנשי ציבור להופיע בכלי תקשורת, כאשר גם לכלי תקשורת ממלכתיים יש מתחרה ממלכתי כמו ערוץ 2, שהוא בכלל לא מחויב לחוק הזה — באמת היה מוזר לחלוטין קיומו של החוק הזה.

אין שום בעיה בנושא הזה. זאת מדינה פתוחה. אין גבול להתפוצצות המדיה, וכל האיסורים האלה הם לגמרי מלאכותיים, מוזרים, מנותקים לחלוטין מן המציאות החברתית החדשה. כפי שאמר חברי, חבר הכנסת יאיר צבן, ייתכן שגם 60 הימים מיותרים, אולי גם 30 הימים מיותרים, כפי שאורך מערכת הבחירות מיותר, ויום יבוא — וכך אני מקווה — ובבחירות לכנסת הארבע-עשרה כל מערכת הבחירות תהיה של חודש. גם זה מיותר. אפשר לעשות כמו בבלגיה — 21 יום, ואין צורך ביותר.

אני בטוח. שאז יתמזגו כל תיקוני החוק למצב נורמלי, ואנחנו נחסוך את טירוף המערכות המתעתע, המתמשך והארוך הזה, עם תופעות לוואי של איסורים שאיש לא מקיים אותם.

אני פונה לחברי, יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, שייקח את זה לידיים, יגמור את החקיקה מחר בבוקר, יביא זאת מחר לאישור הכנסת, מכיוון שבפועל ממילא המצב החוקי לא מתקיים, וניתן גושפנקה חוקית למצב הריאלי המתקיים היום. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
תודה.

מיכאל איתן (הליכוד):
נקום מחר בבוקר עם חוק חדש.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
חוק חדש היה פעם; היום — עם עשרה חוקים חדשים.

היו"ר מ' וירשובסקי:
כן. חברי הכנסת, הוא מתכוון אולי לשריר חדש בלב.

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. אני מעמיד להצבעה את הצעת חוק הבחירות (דרכי תעמולה) (תיקון מס' 9). ההצבעה היא על העברת הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. נא להצביע בהצבעה אלקטרונית. זו הצבעה מס' 34.

ה צ ב ע

כעד ההצעה להעביר את	
הצעת החוק לוועדה	— 6
נגד	— אין
נמנעים	— אין
ההצעה להעביר את הצעת חוק הבחירות (דרכי תעמולה) (תיקון מס' 9), התשנ"ב — 1992, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.	

אני מרשה לעצמי להתנבא, שגם תקופת 60 הימים הללו לא תחזיק מעמד, ולפי דעתי, די מהר נגיע למצב של 30 יום, ואחר כך אולי גם לקביעת כללים אחרים אפילו לגבי 30 הימים הנותרים. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה רבה. אתה מבקש להעביר זאת לוועדת החוקה, חוק ומשפט?

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אני מבקש להעביר את ההצעה לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנה לקריאה שנייה ושלישית.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. חבר הכנסת חיים אורון, איננו. חברת הכנסת עדנה סולודר, בבקשה.

עדנה סולודר (העבודה):

אני מבקשת לדבר מהמקום.

היו"ר מ' וירשובסקי:

בבקשה. חבר הכנסת וייס, אני הוספתי אותך לרשימה.

שבח וייס (העבודה):

ביקשתי לרשום אותי לכל החוקים.

עדנה סולודר (העבודה):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מבינה שרוצים למנוע עימות או תעמולה בכלי התקשורת הממלכתיים, אבל לפי דעתי יש בכל העניין הזה דבר אבסורדי. אם אנחנו רוצים שאנשים ייבחרו, ואנחנו רוצים לעמוד תחילה על עמדותיהם, הרי ברור שקשה לבחור באנשים כאשר לא נותנים להם את האפשרות להיראות ולהשמיע את דבריהם ולהעמיד את עצמם למבחן רחב בציבור. לכן זה נראה לי אבסורדי — העניין הזה של 60 יום.

רשמתי לעצמי הערה, עוד לפני ששמעתי את דבריו של חבר הכנסת צבן, שאני מציעה כבר היום להגביל את זה רק ל-30 יום, ולא ל-60 יום. מה גם שיש לנו היום אמצעי תקשורת נוספים, וייתכן שאם לא תהיה דרך אחרת, המועמדים יפנו לערוצים אחרים. אני חושבת שלא צריך לקפח בעניין זה את הערוצים הממלכתיים. לכן, אני מציעה באופן מעשי להנהיג כבר עכשיו 30 יום ולא 60 יום. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחברת הכנסת עדנה סולודר. חבר הכנסת פורן, איננו. חבר הכנסת רובינשטיין, איננו. חבר הכנסת בריזהר, איננו. חבר הכנסת העצני, איננו. חבר הכנסת שבח וייס, בבקשה.

שבח וייס (העבודה):

אדוני היושב-ראש, כאחד השותפים לגיבוש החוק הזה — אנחנו הצענו אותו יחד עם חבר הכנסת צבן מייד כאשר התעוררה הבעיה וכאשר שופט בית-המשפט העליון חלימה נתן פרושנות נוקשה לחוק הקיים — אני צריך לומר שבינתיים הפרשנות התרככה, אולי בהשפעת יוזמת החוק או בהשפעת המציאות, ואני מכרך את השופט חלימה, ששינה את הקו. זה היה מעשה נכון. כפי שמתוך אותה סמכות באה עלינו הקשיחות, מפי אותה סמכות בא עלינו גם הריכוך.

למרות הכול נדמה לי, שהמצב הקיים הוא אבסורד. למעשה, כבר לפני שנים היינו צריכים לשנות זאת. כבר במערכת הבחירות הקודמת ראינו שזה אבסורד, שזאת מין

היו"ר מ' וירשובסקי:

ברוב של שישה, ללא התנגדות וללא הימנעות, הועברה הצעת חוק הבחירות (דרכי תעמולה) (תיקון מס' 9).

כא. הצעת חוק קביעת הזמן, התשנ"ב — 1992*

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר מ' וירשובסקי:

החוק הזה מקורו בהצעת חוק פרטית של חבר הכנסת יהושע מצא, יושב-ראש ועדת הפנים, ושלי. מטרת הצעת החוק למסד בישראל את עניין שעות הקיץ. לפי הצעת החוק יונהג שעות הקיץ מדי שנה בשנה למשך 150 ימים לפחות, כשהמועד ייקבע על-ידי שר הפנים כתיאום עם ועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת.

מאחר שהסתבר לנו ששעות הקיץ היה מבוסס על פקודה מנדטורית, פקודת קביעת הזמן, שקבעה הסתמכות על שעות גריניץ', אותה עיירה הנמצאת בפרברי לונדון, ומאחר שבינתיים העניין הזה ירד מהפרק — גריניץ' עדיין נשארה כעיריה, אבל לא קובעים עוד את הזמן לפי גריניץ', אלא יש "זמן יקום מתואם", שהוא בסיס הזמן המקובל בעולם לצורכי החוק, לתיאום בין-לאומי ולצרכים אחרים, מבוסס על קצב השתנות זמן אטומי, תוך התאמה לתנועת כדור הארץ: נקבע בישראל במעבדה הלאומית לפיסיקה של משרד התעשייה והמסחר — מל"פ — המהווה חלק מהמערכת העולמית של מעבדות לאומיות לקביעת הזמן שבאחריות המשרד הבין-לאומי למידות ולמשקלות Bureau International des Poids et Mesures.

לעומת "זמן יקום מתואם" שעות הקיץ בדרך-כלל מקדים בשעתיים, כאשר השעות הרגיל מקדים בשעתיים ושעות הקיץ מקדים בשלוש שעות.

לחוק אין הסתייגויות.

היו"ר מ' וירשובסקי:

יש הסתייגויות, אבל הן הסתייגויות לשם החוק, ואני חושב שהן נועדו לצורך קבלת רשות הדיבור.

אברהם פורז (בשם ועדת הפנים ואיכות הסביבה): לחוק הסתייגויות לשם החוק בלבד.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה על ההסתייגויות. יש הסתייגות לשם החוק של חברי הכנסת גדות, וירשובסקי ונפאע. אני מסיר את ההסתייגות שלי. הואיל והם אינם, אינני יכול למחוק את ההסתייגות שלהם. אני מעמיד את ההסתייגות שלהם להצבעה: הצבעה ידנית, הרי אנחנו עוסקים בזמן.

מי בעד ההסתייגות של חברי הכנסת גדות ונפאע?

ה צ ב ע ה

בעד התיקון של חברי הכנסת

ג' גדות ומ' נפאע לשם החוק — אין

נגד — רוב

נמנעים — אין

התיקון של חברי הכנסת ג' גדות ומ' נפאע

לשם החוק לא נתקבל.

חברי הכנסת, אנחנו עכשיו חוזרים אל הדף של סדר-היום, ואני קורא לחבר הכנסת אברהם פורז להביא את הצעת חוק קביעת הזמן.

אברהם פורז (מרץ — ישראל הדמוקרטית): חוק שעות קיץ.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חוק שעות קיץ, בלשון העם.

יאי צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית): חבר הכנסת פורז, הייתי שולל ממך את זכות הדיבור על עלייה לדוכן מן הצד האחר.

היו"ר מ' וירשובסקי:

זה לא כל כך לגטימי.

אברהם פורז (מרץ — ישראל הדמוקרטית): שאלתי אם מותר, ואמרו שזה לא נורא.

היו"ר מ' וירשובסקי:

זה לא נהוג, אבל בשעה כזאת אהיה קצת יותר גמיש בכללים. להבא נא להשתמש בדרכים המקובלות.

אני קורא לך להגיש לקריאה שנייה ולקריאה שלישית —

יאי צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

חבר הכנסת פורז, זה לא מתאים לך.

מיכאל איתן (הליכוד):

שלא יגידו שהעבירו את החוק מאחורי גבו של היושב-ראש.

אברהם פורז (מרץ — ישראל הדמוקרטית): לבוא משמאל בוודאי לא מתאים לי.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת רובינשטיין, לא ראיתי אותך קודם באולם, ובינתיים הגיע חבר הכנסת אברהם פורז. חוק הביטוח הלאומי יועלה מיד.

אברהם פורז (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

חבר הכנסת רובינשטיין, זה עניין של דקות, כי אין לחוק הסתייגויות.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת פורז, בבקשה.

אברהם פורז (בשם ועדת הפנים ואיכות הסביבה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מתכבד להביא בפני הכנסת לקריאה שנייה ולקריאה שלישית הצעת חוק מטעם ועדת הפנים ואיכות הסביבה — הצעת חוק קביעת הזמן, התשנ"ב — 1992.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אין בעד, רוב גדול נגד, ההסתייגות נדחתה.

אני מצביע את שם החוק בנוסח הוועדה. מי בעד שם החוק?

ה צ כ ע

בעד שם החוק, כהצעת הוועדה — רוב

נגד — אין

נמנעים — אין

שם החוק, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני קובע ששם החוק הוא השם המקורי: חוק קביעת הזמן, התשנ"ב — 1992.

לסעיפים 1 עד 4 של החוק אין הסתייגויות. מי בעד?

ה צ כ ע

בעד סעיפים 1 — 4 — רוב

נגד — אין

נמנעים — אין

סעיפים 1 — 4 נתקבלו.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני קובע שהחוק אושר בקריאה שנייה.

אני חושב שחשוב שנצביע על החוק הזה בהצבעה אלקטרונית בקריאה שלישית.

אברהם פורז (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני שר המשפטים, אולי תצביע? ההצבעה היא אלקטרונית.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אדוני השר, אני אוסיף את קולך.

חברי הכנסת, אני מעמיד את החוק להצבעה בקריאה שלישית. הצבעה אלקטרונית. זו הצבעה מס' 35.

ה צ כ ע

בעד החוק — 8

נגד — אין

נמנעים — אין

חוק קביעת הזמן, התשנ"ב — 1992, נתקבל.

היו"ר מ' וירשובסקי:

ברוב של תשעה — אני מוסיף את קולך, אדוני שר המשפטים — וללא מתנגדים אושר חוק קביעת הזמן, התשנ"ב — 1992, בקריאה שלישית, וסוף־סוף הוא חוק בישראל.

כב. הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 80), התשנ"ב — 1992*

(קריאה ראשונה)

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אנחנו ממשיכים במירון החוקים. אני קורא לחבר הכנסת אמנון רובינשטיין, שיביא את הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 80), התשנ"ב — 1992, לקריאה ראשונה.

אמנון רובינשטיין (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, החוק הזה הוא חלק מהניסיון שלי להגן על זכויותיהם של חיילי צה"ל הן בשירות הסדיר והן בשירות המילואים.

על־פי החוק הקיים רשאית מערכת הביטחון לגייס אזרח לשירות מילואים חד־יומי ולא לשלם עבור השירות הזה, אלא אם כן מדובר ביותר משישה ימים, ואז משלמת מערכת הביטחון עבור היום השביעי ואילך. זה הסדר לא צודק, המעורר בזבוז ימי מילואים, פוגע בזכויות האזרח. כשלעצמי אני חייב לומר, שקיבלתי מכתבים רבים, המעידים על כך שאנשים מגויסים לשירות מילואים חד־יומי למטרות שוליות, כגון ניקוי השבילים במחנה לקראת ביקור המפקד. נכון הדבר שבעקבות פנייתו הרבות הצבא מתקן את דרכיו, הוא הקים ועדה מיוחדת ומנסה לצמצם את הפגיעה הזאת.

לדעתי, אסור לקרוא לאזרחים לשירות מילואים כלשהו ללא תמורה, והדבר דרוש משתי סיבות: ראשית, כדי לפצות את האזרח על הנוק הכלכלי והכספי שנגרם לו; שנית, ולא פחות חשוב מכך, כדי לרכז גיוס־יתר בזבזני, שלא עולה כסף לצבא אבל עולה כסף למשק.

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 2124).

לכן אני מציע, לאחר פשרה שהגענו אליה בוועדת העבודה והרווחה, שבמקום תשלום מהיום השביעי יהיה תשלום מהיום השלישי, ושהצבא יוכל לגייס לא יותר מאשר יומיים בשנה ללא תשלום.

נוסף על כך, לפי בקשת הצבא, אם כי אני יודע שגם על כך יש עוררין, אבל לצורך הקריאה הראשונה אפשר לקבל זאת, גיוס למילואים לאחר השעה 16:00 לא ייחשב שירות מילואים חד־יומי. זוהי הפשרה שעשינו עם מערכת הביטחון. אני מקווה מאוד שנוכל להביא את החוק הזה, הנוגע לעשרות אלפי אזרחים — — —

שולמית אלוני (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אמנון רובינשטיין (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
לא, מפני שהטענה של הצבא היתה, שהגיוס לאחר השעה 16:00 בא לפעמים לצורך עדכון כתובות, גיוס לזמן קצר מאוד. זה לא פוגע ביום העבודה הרגיל. זה לא מדויק, מכיוון שיש מקרים שזה כן פוגע ביום עבודה רגיל של אנשים שעובדים בשעות מאוחרות יותר, ויש גיוס מרצים לימי הרצאות לאחר השעה 16:00; אבל, רבותי, כלנו יודעים שבלי פשרות אין חקיקה, ולכן התפשרתי בעניין זה.

יאי צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
שאלה, מה אומר החוק אם, נניח, גיוס אדם לשלושה שבועות, ואחרי־כך לימים בודדים?

אמנון רובינשטיין (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
חברת הכנסת עדנה סולודר, בבקשה.

עדנה סולודר (העבודה):
אני תומכת בחוק. אני מוותרת.

היו"ר מ' וירשובסקי:
תודה. חבר הכנסת פורי, בבקשה.

אברהם פורי (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אני מוותר.

היו"ר מ' וירשובסקי:
יפה. חבר הכנסת העצני, איננו באולם. חבר הכנסת שבח וייס, בבקשה.

שבח וייס (העבודה):
אדוני היושב-ראש, קודם כול אני רוצה לברך את חבר הכנסת רובינשטיין, שבאופן שיטתי, צו לצו, קו לקו, עובר על פני רוב תחומי הפעילות של השלטון בישראל ומבקש לזרוע בשדותינו יותר צדק. זאת מלאכה שכסופו של דבר אינה סיופית. היא היתה סיופית לו היית נעצר בקריאה טרומית. מכיוון שאתה מצליח לגלגל את זה עד ספר החוקים, ואני מקווה שתצליח לגלגל גם את החוק הזה, אני מברך אותך. יש לעתים חקיקה גורפת ולעתים יש חקיקה של צו לצו. אני חושב שאתה וסיעתך לשעבר, אתה וחבר הכנסת אברהם פורי עושים כאן עבודה חוקתית מזהירה. עכשיו אתם משתלבים לסיעה גדולה יותר, ואני מברך אתכם בדרך שאתם יוצאים אליה, שתעשו את זה יחד.

ברגע שיש מחשבים אין שום בעיה להגשים חוק כזה. בעבר יכולנו לומר נימוקים של בוכהלטריה, אם גם עושים צדק, וזה פשוט לבצע. צריך להגיש לך את כל התמיכה, ותקבל אותה עכשיו בהצבעה.

אמנון רובינשטיין (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
תודה רבה לך.

היו"ר מ' וירשובסקי:
תודה. חברי הכנסת, תם הדיון בחוק הזה בקריאה ראשונה. אני מעמיד את הצעת החוק להצבעה, להעבירה לוועדת העבודה והרווחה להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. נא להצביע. זו הצבעה מס' 36.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את	
הצעת החוק לוועדה	8 —
נגד	— אין
נמנעים	— אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 80), התשנ"ב — 1992, לוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
ברוב של שמונה, ללא התנגדות וללא הימנעות, הועברה הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 80), התשנ"ב — 1992, לוועדת העבודה והרווחה להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

אמנון רובינשטיין (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
החוק לא מבחין. זאת הבעיה. לפי הצעת חוק אחרת שלי, בכלל יש הגבלה לגבי גיוס מילואים שנת. לדאבוני הרב, הצעת החוק הזאת עדיין לא התקבלה. היא עברה כאן בקריאה מוקדמת, אבל היא נתקעה בוועדת החוץ והביטחון משום שהממשלה הבטיחה להביא אי-פעם בעתיד הצעת חוק מסוג זה. היום כל שירות המילואים פרוץ לגמרי. כל אדם יכול להיקרא לכל תקופה, מה שנקרא "צו 8", ובלי פיקוח של ועדת החוץ והביטחון. ככלל, הכנסת קיבלה תיקון שהצבא מפרש אותו פירוש כזה שמסכל אותו ומרוקן אותו מכל תוכן. היום יכולים לגייס אותך לשלושה חודשים ולאחר מכן לשלוח אותך הביתה לשבוע. לאחר מכן לגייס אותך ליום ועוד יום, ועוד יום, ועוד יום, ולא לשלם לך כסף בגין הימים האלה.

האמת היא, שצריך היה לדרוש ממערכת הביטחון ומהביטוח הלאומי לשלם בגין כל יום. אבל זו, כאמור, פשרה, ופשרה טובה יותר מלא כלום. לכן אני מבקש לקבל את הצעת החוק בקריאה ראשונה ולהעביר אותה להכנה לקריאה שנייה ושלישית לוועדת העבודה והרווחה. תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
תודה רבה. חברי הכנסת אנחנו ניגשים לדיון. הדיון יהיה אישי, במסגרת של שלוש דקות. הרשימה סגורה. חבר הכנסת יאיר צבן, אחריו — חבר הכנסת חיים אורון, אחריו — חברת הכנסת עדנה סולודר, אחריה — חבר הכנסת אליקים העצני, ואחריו — האחרון, חבר הכנסת שבח וייס. בבקשה, חבר הכנסת צבן.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני חושב שצריך לשבח מאוד את חבר הכנסת אמנון רובינשטיין על היוזמה הזאת. רבים מאוד בציבור, אנשי מילואים, ממש ישמחו על הצעת החוק הזאת, וירגישו שהיא מסירה מעל שכמם חלק מהעול שהם נתונים תחתיו.

אני רוצה לומר, שההתפתחות של המושג הזה, שבו אתה יכול לכפות התנדבות על אזרחי מדינת ישראל לאחר שכבר נטלת מהם, גם על-פי התנדבות וגם על-פי חובה, לא מעט, בצורה שרירותית כל כך, על-ידי פיזור יום כאן — מה יקרה, יום שם — לא נורא, אני חושב שהשרירות הזאת, טוב שהיא תוגבל כאן.

שאלתי את חבר הכנסת רובינשטיין, וחוששני שהצעת החוק הזאת עדיין לא פותרת את הבעיה שהועלתה כשאלה שלי. כלומר, נדמה לי שאם אדם היה, לדוגמה, בשירות מילואים שלושה שבועות, ואחר-כך הוא נקרא עוד פעמיים לשירות חד-יומי, הוא לא יהיה זכאי לתשלום עבור השירות החד-יומי. אני חושב שהדבר הזה לא בא בחשבון.

אמנון רובינשטיין (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
נתקן אותו בוועדת העבודה והרווחה.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
בוועדת העבודה והרווחה — אפילו אם היתה הסכמה על הפרשה הזאת, הפרשה הזאת לא יכולה לחול על מי שמילא פרק זמן רצוף בשירות מילואים. זה אבסורד מדרגה ראשונה, ואני מקווה שאכן נתקן את זה.

אמנון רובינשטיין (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
חבר הכנסת צבן, לא הייתי — — —

היו"ר מ' וירשובסקי:
לא, לא, לא.

כג. הצעת חוק לחיקון דיני השיפוט המשמעתי (שלילת גמלה), התשנ"ב — 1992*

(קריאה ראשונה)

שמסיבות רציניות החליט בית־הדין המשמעתי לפגוע בקצבתו. גם על החלטה בשאלה זו ניתן לערער, כאמור בסעיף 2(ה). בכל מקרה מדובר על כך שהגמלה תשולם לא לפני שמלאו לעובד 60 שנים, או לעובדת — 55 שנים.

חברי הכנסת, הצעת החוק הזאת מתייחסת לחוק שירות המדינה (גמלאות), לחוק שירות הקבע בצה"ל (גמלאות), לחוק בתי־המשפט, לחוק הדיינים, לחוק הקאדים, לחוק בתי־הדין הדתיים הדרוויים, לחוק השיפוט הצבאי ולחוק הרשויות המקומיות (גמלאות לראש רשות וסגניו).

אני רוצה לומר לכם, שהחוק הזה הוכן בעבודה יסודית משותפת עם נציגים של משרד המשפטים ונציבות שירות המדינה. אני מבקש גם להודות ליושב־ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, שאפשר דיון מזורז בחוק הזה כדי להביאו לכאן לקריאה ראשונה. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים לדיון. הדיון הוא אישי, במסגרת שלוש דקות. הרשימה סגורה. חברת הכנסת עדנה סולודר — ראשונה. בבקשה.

עדנה סולודר (העבודה):

אני מוותרת.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת אברהם פורז.

שבח וייס (העבודה):

הוא מוותר.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת אמנון רובינשטיין, חבר הכנסת מיכאל ברוזר, חבר הכנסת אליקים העזני, חבר הכנסת שבח וייס, בבקשה.

שבח וייס (העבודה):

אדוני היושב־ראש, אני כמובן אתמוך בהצעת חוק זו.

אני רוצה להעיר הערה עקרונית אחת: אני חושב שלא צריך להתקיים בחוק הישראלי, בשום אופן, מצב שבו אפשר להעניש באמצעות פגיעה בגמלאות.

היו"ר מ' וירשובסקי:

עוד הפעם?

שבח וייס (העבודה):

כל סוג של פגיעה בגמלאות, אלה הם בעצם חסכוניות שנועדו לקיום המשפחה. זאת ענישה סכיבתית. אני אומר: לו היה לנו עכשיו מצב של חיבור מבוא לחוקה, באיזה פרק סוציאלי באותו מבוא הייתי קובע עיקרון קצר, שאינו מאפשר שום ענישה, שבסופו של דבר מחלחלת או מתנקזת בסביבה של הנענש, במקרה זה המשפחה; ואלה מקרים שבהם מדובר לעתים באדם מבוגר או באדם שמשכורתו ממילא דלה.

אני תמה על כך שהדברים האלה היו בחוק הישראלי עד כה. אני מברך את חבר הכנסת יאיר צבן, שתפס את נקודת התורפה הזאת, כפי שהוא עושה בחוקים רבים. זה מסוג

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף שלפני האחרון — הצעת חוק לחיקון דיני השיפוט המשמעתי (שלילת גמלה), התשנ"ב — 1992. מאת חבר הכנסת יאיר צבן. בבקשה.

שבח וייס (העבודה):

אדוני, יש לי הצעה, נוסח פרלמנטרי: חקיקת חצות.

היו"ר מ' וירשובסקי:

כן. אני מפחד אחר־כך מיקיצת שחרית.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

חבר הכנסת שבח וייס, היות שמדובר בתיקוני חקיקה, לכך נתכוונו חכמים כשאמרו תיקון חצות. תיקון חצות הוא תיקון שהתקבל בחצות. אני מבטיח לך, שבשאלות של בוגרי סמינרים למורים, כמו שאתה יודע מה זה מלווה־מלכה, הסריס שמלווה את המלכה, כך יאמרו שתיקון חצות הוא תיקון שהתקבל בכנסת בשעת חצות.

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, אני מתכבד להגיש לפני הכנסת במליאתה הצעת חוק לחיקון דיני השיפוט המשמעתי (שלילת גמלה), התשנ"ב — 1992.

חברי הכנסת, חוקים שונים מסמיכים בתי־דין למשמעת, או גוף בעל סמכויות דומות, להפסיק את עבודתו או את כהונתו של עובד או של בעל תפקיד, וכן לשלול ממנו את קצבתו — כולה או חלקה. בחוק הדיינים, למשל, שלילת כל הקצבה, כשהנידון הורשע בעבירה שיש עמה קלון, היא מנדטורית.

חברי הכנסת, המצב הקיים הוא בלתי נסבל, מפני שהוא, ראשית, פוגע בזכויות מוקנות של עובדים; שנית, הוא חוק שיוצר אי־שוויון כמעמדם של אזרחים בפני החוק, שהרי כאשר אתה בא לשלול קצבתו־גמלתו של עובד, יש הבדל אם האיש עבד 10 שנים או עבד 30 שנה. הדיון הפורמלי הוא אותו דין, התוצאה המעשית שונה מן הקצה אל הקצה. שנים רבות סברתי, שצריך לשים קץ למצב האומלל הזה.

מה שמוצע כאן הוא לאפשר אומנם פגיעה מסוימת בזכותו של העובד לקצבה, אולם לקבוע רצפה שמתחתיה אין לרדת, והיא קצבה שתחושב על בסיס ההנחה, שמשכורתו הקובעת של העובד היא בגובה השכר הממוצע במשק.

הוראה מיוחדת בחוק המוצע קובעת, כי נושא משרה שיפוטית שהורשע בעבירה שיש עמה קלון — והדבר כולל גם את השופטים, את הדיינים, את הקאדים — תיפגע קצבתו, אולם רק במקרים קיצוניים, כאשר ההרשעה היא בעבירות חמורות במיוחד, ניתן יהיה לשלול את הקצבה כולה, ואז חובה לפרט את הנימוקים לכך בהחלטה.

החוק מאפשר ערעור על החלטות בית־הדין המשמעתי לפני נשיא בית־המשפט העליון או שופט משופטי שהנשיא מינהו לכך. סעיף 2 בחוק המוצע שלפניכם מאפשר לערער בהליך דומה על החלטת הרמטכ"ל לשלול קצבתו של חייל.

במקרים מיוחדים ניתנת סמכות להחליט על תשלום הגמלה לבני משפחה של הנידון שהוא חייב בפרנסתם. שכן אין כוונתנו לפגוע באלה שהיו תלויים בפרנסתם באותו עובד,

— הצעת חוק לחיקון דיני השיפוט המשמעתי (שלילת גמלה);
הצעת חוק לחיקון פקודת הנוזיקין (מס' 15) —

יאר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את הצעת חוק לחיקון דיני השיפוט המשמעתי (שלילת גמלה), התשנ"ב—1992, לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. נא להצביע, הצבעה מס' 37.

ה צ ב ע

כעד ההצעה להעביר את

הצעת החוק לוועדה — 10

נגד — אין

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק לחיקון

דיני השיפוט המשמעתי (שלילת גמלה),

התשנ"ב—1992, לוועדת החוקה, חוק

ומשפט נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

ברוב של 10, ללא התנגדות וללא הימנעות, הועברה ההצעה לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

כד. הצעת חוק לחיקון פקודת הנוזיקין (מס' 15), התשנ"ב—1992*

(קריאה ראשונה)

אמנון רובינשטיין (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

זה פתרון למאות ישראלים, למאות סטודנטים, שלא יכלו ללמוד בארץ.

אוריאל לין (הליכוד):

ראינו גם איך האוניברסיטאות, שהסבירו לנו למה אי-אפשר להגדיל את מספר תלמידיהן בסטודנט אחד נוסף, לפתע פתאום פתחו והרחיבו מול התחרות.

היו"ר מ' וירשובסקי:

הן טענו: אחד אי-אפשר, 400 אפשר.

אוריאל לין (הליכוד):

רבותי, יש דברים, יש עקרונות של צדק, שצריכים לחתוך בכל שיקולי התועלת ובכל ההתלבטויות הקיימות. היום, על-פי החוק הישראלי, אם ילדים יקפחו את חייהם בתאונות דרכים, כאשר גרימת המוות היתה תוצאה של רשלנות, יגידו להוריהם: אתם לא זכאים לפיצוי על הכאב והצער שנגרמים לכם. מה שאנחנו ניתן לכם יהיה אולי פיצוי כלכלי בסכום מזערי, בסכום מגוחך ביותר.

הרי אפשר לומר להורים: למעשה, כלכלית לא נפגעתם. להיפך, היו לכם ילדים, והייתם צריכים לשלם כסף כדי לפרנס אותם. והנה הגיע המוות הגואל ופטר אתכם מהעול הכלכלי הזה. אבל על הסבל האיום, שהוא מנת חלקכם, החוק לא מכיר בזכותכם לפיצוי.

אני בדקתי את תורות המשפט, ונעזרתי גם בדעתו המלומדת של פרופסור דניאל פרידמן. בדקתי את הנושא והגעתי למסקנה, שמעשה העוולה הזה אסור שיתקיים עוד

החקיקות הצודקות ביותר, וצריך לחפש איזה עיקרון חוקתי, אולי באחד החוקים הקיימים, שלא יאפשר שום מקרה כזה של ענישה הפוגעת, בסביבה של הנענש, שבכל המקרים איננה אשמה במעשה שהוא עשה ואסור שהיא תסבול, על כל פנים לא דרך המשכורת או דרך הגמלה, שזה סוג של חיסכון.

אני אתמוך בהצעת החוק.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. אני רק מקווה שלא תשכח את הארון יפת, שעל-ידי עיגון יותר מדי חזק של זכויות יכול לגזול את הציבור בצורה

— — —

שבח וייס (העבודה):

מכיוון שהעירות את זה, אני רוצה להשיב: כאן המקרה הטיפוסי, שהתשתית שעליה דיברתי, בבסיסה — יש עוול כאשר הגמלה מושגת על-ידי אדם בדרך שהיא הוגשה, שהיא דרך תעתועים ומרמה, שקיבלה לגיטימציה של חבורה סגורה ומתנשאת. זו לגיטימציה מפורקת, שצריך לכרסם בה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

זה כבר הסבר רחב ומתקבל יותר לתזה המקורית שהצגת.

חברי הכנסת, תם הדין בנושא הזה, ואנחנו ניגשים להצבעה. לאיזו ועדה, חבר הכנסת יאיר צבן?

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני מודיע לכם שהגענו לנושא האחרון, מספר כ"ב למניין הסעיפים. אני קורא לחבר הכנסת אוריאל לין, יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, הוא מביא לקריאה ראשונה את הצעת החוק לחיקון פקודת הנוזיקין (מס' 15), התשנ"ב—1992, שלו ושל חבר הכנסת יוסי שריר.

אוריאל לין (הליכוד):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא לקריאה ראשונה את הצעת החוק לחיקון פקודת הנוזיקין (מס' 15), התשנ"ב—1992 — פיצוי על כאב וסבל שנגרם עקב מותו של בן משפחה. יש לי הרושם, ואני מקווה שאני טועה, ששר המשפטים בדברי תשובתו לחוק זה יתנגד לחוק. אני מקווה שאני טועה. אני בטוח ששר המשפטים ימצא נימוקים מנימוקים שונים הנוגעים למערכות הביטוח בישראל. הוא יציב בפנינו שאלות. איך אנחנו נאמרו את הפיצוי שצריך לשלם.

יאר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אני לא מאמין.

אוריאל לין (הליכוד):

יש לי הרושם הזה, ואני שואל את עצמי לפעמים, למה שר המשפטים, שאני כה מעריך אותו, מפעם לפעם נמצא בהתנגשות בהשקפתו, בעמדתו, בנושאים חברתיים ובנושאים אחרים, מול עמדתו האישית ועמדת ועדת החוקה, חוק ומשפט. למשל, הוא היה אחד המתנגדים החריפים ביותר להקמת המכללות החוף-תקציביות למשפטים, שאני חושב שהן מהמוסדות המפוארים פרי רוחה של ועדת החוקה, חוק ומשפט.

* רשומות (הצעות חוק, תוכ' 2126).

שהדברים שלא ניתנים למדידה, כל ניסיון למדידה שלהם עלול ליצור עוול, או אפילו איזה אבסורד.

אני חושב שבכל זאת מוכרחים למצוא כאן תשובה, למרות ההתנגשות בין שני העקרונות האלה. הנוסחה צריכה להיות בשביל זה — מה צורך פחות. המצב הנוכחי הוא צורך פחות מן המצב שיווצר אם יתקבל החוק, עם כל הקושי בהגדרות.

אם תשלום הפיצויים עבור נזקים שנגרמו כא גם לשפות את הנוזיק, אבל כמובן מסוים גם להרחיע את המזיק, זה נימוק נוסף מדוע לקבל את הצעת החוק הזאת.

למרות כל הקשיים, אני חושב שבעלי ההצעה צדקו בהצעתם, ואני אתמוך בה. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. חבר הכנסת אברהם פורז, בבקשה.

אברהם פורז (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, גם אני אתמוך בהצעה, אבל לא בלב קל ולא מתוך שכנוע עמוק.

יש כאן עניין כלכלי טהור. אנחנו מדברים בעיקר על מצב של תאונת דרכים, שכלי הרכב המעורב בה מבוטח בביטוח חובה, וחברת הביטוח היא שתשלם. כאשר אנו מגדילים את היקף החבות של הביטוח, אנחנו כעצם מטילים נטל גדול על ציבור הנהגים. לא זומן הביאה הממשלה לכנסת הצעה לתקן את חוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים, באופן שמכלל תאונה כזאת יוצא סוג של תאונות שאינן תאונות כלי רכב מובהקות אלא משהו המתקרב לכך.

הבעיה של הרחבת האחריות בנוזיקין היא בעיה קשה מאוד, כי כאשר מדובר על כאב וסבל לצד שלישי, דהיינו כאב וסבל נפשי, האובדן הוא מאוד מאוד קשה, ומכאן שהאחריות היא מוחלטת.

אני לא חושב שהורים שאיבדו ילד כתאונה ונגרם להם סבל גדול מאוד יכולים להסתפק באותו פיצוי האומר שהם היוורשים של עיזבון המנוח, והם מקבלים אז סכום מגוחך ממש. משהו כבר אמר דבר קצת מקברי, שאם אתה גורם לתאונת דרכים, מוטב כבר להרוג משהו מאשר לפצוע אותו. כאשר אתה משלם פיצויים לפצוע, הסכומים יכולים להיות אדירים, ואם אתה הורג משהו, אתה משלם סכומים זעומים ממש.

עם כל הפרובלמטיקה, הנושא ראוי לדיון מעמיק בוועדה. לפיכך, בשלב זה אני אתמוך בהצעה על-מנת שהיא תועבר לוועדה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. אני קורא לחבר הכנסת אמנון רובינשטיין.

אמנון רובינשטיין (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אני מוותר. אדוני היושב ראש.

היו"ר מ' וירשובסקי:

יפה. חבר הכנסת מיכאל בריזר — איננו. חבר הכנסת יאיר צבן, בבקשה. אחריו — חברת הכנסת עדנה סולודר, והאחרון יהיה חבר הכנסת שמעון שטרית.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, אני רוצה לשבח את יוזמתם של חברי הכנסת אוריאל לין ויוסי שריר. כולנו זוכרים

בחוק הישראלי. אני לא רוצה לגלוש כאן לנושאים פוליטיים. זה לא נושא פוליטי.

ההצעה שלנו חלה גם לגבי יחסים בין בני זוג. היא לא קובעת אומדנים, היא לא קובעת שיעורי פיצויים. היא אומרת שבמקרה זה, פוזיטיבית הם זכאים לפיצוי על הכאב והסבל שנפלו בחלקם. באותה מידה גם לידים זכאים בפיצוי על הכאב והסבל שהם מנת חלקם במקרים שהוריהם נהרגו כתוצאה מרשלנותו של אדם אחר. אני לא מדבר על מקרה שלא היה תוצאה של רשלנות.

החוק הישראלי, שאנחנו רוצים שיהיה מבוסס על אבני צדק, לא יכול עוד לסבול את העוולה הזאת.

בהזדמנות זו אני רוצה להודות לחבר הכנסת יוסי שריר, אשר יחד אתי טרח ועמל רבות כדי לגבש את הצעת החוק המונחת לפניכם היום. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. אתה מבקש שזה יועבר לוועדת החוקה. חוק ומשפט?

אוריאל לין (הליכוד):

אני מבקש שהצעת החוק תוחזר לוועדת החוקה. חוק ומשפט, שהכינו את החוק הזה לקריאה ראשונה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה רבה. אנו ניגשים לדיון, שיהיה אישי. במסגרת של שלוש דקות. הרשימה סגורה. ראשון המשתתפים בדיון יהיה חבר הכנסת שבח וייס, אחריו — חבר הכנסת אברהם פורז, אחריו — חבר הכנסת אמנון רובינשטיין, אחריו — חבר הכנסת מיכאל בריזר, אחריו — חבר הכנסת אליקים העזני, אחריו — חברת הכנסת עדנה סולודר, ואני מבין שלאחר מכן יאמר שר המשפטים את דברו.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אני מבקש לרשום גם אותי, אדוני היושב ראש.

שמעון שטרית (העבודה):

גם אותי, אדוני.

היו"ר מ' וירשובסקי:

רבתי, אני הודעתי שהרשימה סגורה.

שמעון שטרית (העבודה):

איך דיון בחוק חשוב כזה מתקיים במיעוט כזה של משתתפים, ושר המשפטים מסכים לזה.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

היו"ר מ' וירשובסקי:

כל אחד מספר את תולדות הסבל שלו ואת תולדות איחור ההרשמה? רבותי, אני רושם את חבר הכנסת יאיר צבן ואת חבר הכנסת שמעון שטרית, ואני מודיע שזה הרשימה נעולה, ואני אהיה נוקשה בעניין הזה.

חבר הכנסת שבח וייס, בבקשה.

שבח וייס (העבודה):

אדוני היושב ראש, החוק הזה יוצר בעיה של איזון עדין בין שני עקרונות, שניהם מוסריים. העיקרון האחד הוא שבמידה שמושג הפיצויים קיים לגבי פגיעה, הוא צריך להתקיים באופן אוניברסלי וסדוף. העיקרון השני הוא,

שאלה אם בכלל ניתן לפצות בכסף על אובדן חיי אדם ועל חסר של המשפחה. מה שכן ניתן, זה לראווג לאיו אפשרות להקלת מצוקה, והמצוקה של האנשים היא שונה, ולכן יש בזה קושי. אבל אפשר — ולפעמים זה עולה כסף — להקל את בדידותה של משפחה כזאת, הנוצרת עקב אובדן של בן משפחה. לאפשר להם הקלה, אולי לצאת קצת מתוך עצמם, ואלה דברים שעולים כסף.

אבל קשה מאוד למדוד את הדברים האלה ולמלא את הדרישות או הצורך של משפחה, שיכול להיות שונה במקרה כזה. לכן יש פה בעיה עם החוק הזה. זה חוק שקשה מאוד לכמת אותו בכסף, וככל שהדברים נשמעו לנו נוראים ומזעזעים כאשר הם נאמרו כאילו בחוסר רגישות, בחשוכה לקונית שהיא תוצאה של פסיקה — וקראנו גם שהתשובה של הגברת פליאה אלבק בנושא הזה לא היתה תשובה ראשונה, אלא היתה גם הסתמכות על פסיקות של השופט ברק בזמנו, אם אינני טועה, ויתכן אותי שר המשפטים אם יש צורך — זו היתה תוצאה של רוח החוק היבש שהיה מונח לפנינו במשך שנים. וייתכן שהבעיה לא היתה מתעוררת גם כרגע אלמלא נודעו אותן תשובות בציבור.

מצד אחד, אני בוודאי רואה צורך לפצות משפחה נפגעת, אבל מצד אחר, אני רואה בעייתיות — באיזו מידה ובאילו דרכים אנחנו יכולים לפצות משפחה נפגעת. לכן נראה לי שהחוק הזה דורש דיון מאוד לעומק, ולא דרך דיון קלה ומהירה.

משום כך אני תומכת ברעיון ובצורך לפצות. עדיין אינני בטוחה באיזו דרך ניתן לעשות זאת.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחברת הכנסת סולודר. חבר הכנסת שמעון שטרית, בבקשה.

שמעון שטרית (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אני רואה שנוצר מין מנהג שבשעות הלילה המאוחרות, פרט לשר המשפטים כולם מדברים מהמיקרופון.

היו"ר מ' וירשובסקי:

זה מעורר לקיצוץ, משום מה, כך שאני רואה בזה תהליך חיובי.

שמעון שטרית (העבודה):

לכן אני ממליץ בפני שר המשפטים לנהוג ככל חברי הכנסת, ואולי זה ישפיע על קיצור הדברים שלו. כיוון שזו שעת לילה מאוחרת, וזה לא חוק שהוא מתנגד לו בלחץ של בנקים או משהו כזה, יכול להיות שפה יהיו דבריו קצרים יותר, ואולי הוא ייענה למשאלתי.

ובכן, אדוני היושב-ראש, אני תומך בחוק הזה. יש תוצאה בלתי הגיונית, פרדוקסלית, שאם אדם נפגע והוא פצוע — והוא יכול להיות אפילו פצוע אנוש, כמעט צמח — הפיצויים הם פיצויים ענקיים. אבל אם אדם נפטר, הרי לפי הדין הישראלי כאילו לא נגרם כל נזק. זאת תוצאה שאין הדעת סובלתה, ואדם עם שכל ישר, כשאתה מביא לו פסיקה וספרות משפטית ומסביר לו שזה מבוסס על חשיבה של אסכולה כזאת או אחרת, את זה הוא לא תופס. את האבסורד הזה — אני חושב שטוב שאנחנו נקדים ונודר לחקן.

הנוסח כפי שהוא עומד לפנינו יכול להיות מעובד יותר, אולי עם תוספות, אולי עם תיקונים, אולי עם השלמות, אבל אני

את הרקע ליוזמה הזאת, רקע מאוד לא נעים, שעדיין קיים. שמענו התבטאויות שקשה היה לנו מאוד לשמוע אותן, המייצגות גישה בעייתית מאוד מצד דוברת מוסמכת של משרד המשפטים בתחום החקיקה הזאת שאנו עוסקים בה.

אני זוכר שבנעוריי שמעתי איזו אנקדוטה מן העיירה, שמוכירה לי את הגישה שנתקלתי בה בעניינים האלה ובדומים להם במשרד המשפטים, ולאחר מכן אומר מה היא מייצגת. אותה אנקדוטה סיפרה על שדכן ששידך כדרך שהיו משרכים שידוכים בימים ההם, כלי שהכלה והחתן יראו זה את זה עד הפגישה הקובעת והגורלית. הבטיחו לחתן שיש לו כלה כלילת השלמות, וכאשר הוא נפגש אתה הוא ראה שהיא צולעת קשה מאוד, לא עלינו. הוא בא בטענות לשדכן ואמר לו: געוואלד, שקרן, רמאי, הולכת אותי שולל, מה עשית לי? אמר לו השדכן: תחשוב רגע, תראה מה חסכתי לך. יכולת לקבל אשה שלמה. הייתם הולכים לטייל ברחוב, היתה באה עגלה ועולה עליה. אתה יודע איזה דאגות, ניתוחים, רופאים, הוצאות כספיות היו לך? ככה קיבלת א-פואטיקע קאליקע, צולעת מוכנה, בלי דאגה, כלי שום עניינים.

הגישה הזאת לפעמים נשמעת לי גם בדברים שנאמרו מפי באת-כוח מוסמכת של משרד המשפטים.

אדוני השר, אני חייב לומר לך, שבדין שהיה לי עם נציגין בעניין אחר, אבל הוא ממין אותו עניין, בעניין התיישנות בנוזיקין — אומרים לי, שכאשר התגלתה באדם מחלת סרטן בעקבות חשיפתו לאסבסט לאחר 20 שנה; אומרים לי: אז מה? למה הוא צריך להיות אז במצב שיתבע נזיקין? ילך לכיטוח הלאומי, יקבל את הגמלה שלו כנפגע, כנכה עבורה. הוא רוצה לעשות הון מהמחלה שלו?

שר המשפטים ד' מרידור:

— — —

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

את המשפט הזה, בנוכחות חמישה אנשים, לרבות הגברת מלחי, היועצת המשפטית של ועדת החוקה, חוק ומשפט: "הוא רוצה לעשות הון מהמחלה שלו?". אני חושב שמה שצריך לקבוע כאן זה רק דבר אחד. צריך לקבוע מנגנון, שלא יביא אותנו למציאות האמריקנית, והיא שאין שיעור לסכומים האלה, שהסכומים האלה נתונים לשיקולו של כל בית-משפט, ואני חושב שהדברים האלה צריכים להיות יותר מוגדרים וקבועים, כדי שלא יהיה אובדן של אב אחד במחיר אחד ואובדן של אב אחד במחיר אחר.

שר המשפטים ד' מרידור:

— — —

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אני לא אומר שזאת ההצעה, אבל זה בהחלט בסיס לדיון בהכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה רבה. רשות הדיבור לחברת הכנסת עדנה סולודר, ואחריה — לחבר הכנסת שמעון שטרית. אחר כך יושב-ראש הוועדה רוצה להשלים, ובסוף ידבר שר המשפטים. בבקשה, חברת הכנסת סולודר.

עדנה סולודר (העבודה):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, הפולקלור היה צריך לקרוא להצעת החוק הזאת "הצעת פליאה".

אני מודה שאני רואה בעיה בהצעה הזאת, משום שיש

מודאג מאוד אם חוק כזה יעבור בכנסת כמו שהוא מנוסח היום, ואסביר תיכף למה.

שנית, אני רוצה לוותר על זכותי למסור הודעה אישית, אבל לומר שדבריו של חבר הכנסת שטרית, כאילו ההתנגדות שלי לחוק הקודם שהיה כאן נובעת מלחץ של הבנקים — מתאימים לאומר אותם. לכן אינני מתפלל עליהם, אף שלו הייתי מתייחס ברצינות, הייתי מוחה עליהם, כי הם דברים חסרי שחר; השמצה. אני לא רוצה לומר יותר.

לגוף העניין המונח לפנינו: ראשית, אני רוצה להודות לחברי הכנסת המציעים, שגרמו לכך שאני נושא עכשיו תיק די כד שיש בו מחקרים רציניים בשאלה הזאת — גם בחוק האמריקני, גם בקנדי, גם בסקוטי, גם בכריטי וגם באירי. אלה חוקים אנגלוסקססיים שאנחנו משווים את עצמנו אליהם, ונעשו במשרדנו מחקרים בגלל ההצעה הזאת, כדי ללמוד את המצב במדינות אחרות. ההצעה, אגב, נדונה גם בוועדה בראשות השופט ברק בעקבות הדברים האלה. היא נדונה גם לחוד אצלנו במשרד. דנו בה ישיבות מספר. למדתי הרבה מהישיבות האלה. למדתי גם שההצעה לגמרי לא פשוטה.

קודם כול, ברור שזהו מן הדברים שאין להם שיעור. כאשר אובד בן משפחה קרוב, בן, אח, אב, בן-זוג, כאשר אין נוק כספי כלל כתוצאה מן המוות הזה, כאשר צריך לאמוד את הסכום הנתבע שרוצים לתת אותו, ניצבים בפני בעיה קשה מאוד מאוד. האם באמת אפשר לומר, שתמורת 15,000 או 20,000 שקל משהו קרה, משהו השתנה, כשאבד לך בן בתאונה, או בת, או בן-זוג? אין מידה לדברים. זה מסוג הדברים שאין להם שיעור, אבל מחייבים את השופט לקבוע להם שיעור.

לכן, שאלה ראשונה היא — ושוב, חבר הכנסת שטרית וחבר הכנסת צבן, אולי תקשיבו לדברים, אני מקשיב לדברים: הרי הנושא יחזור לוועדה כי לא התנגדתי וכל החברים לא התנגדו — אני חושב שצריך להחליט החלטה ראשונה, האם לקבוע סכום קבוע בחוק או להשאיר לשופט לקבוע אותו. בחלק מהשיטות, לא אחזור עכשיו ולא אפרט, יש סכום קבוע בחוק, זאת גם ההצעה שהתגבשה אצלנו, אף שלא סיכמנו אותה — לקבוע סכום קבוע בחוק.

מה האלטרנטיבה? לפי דיני הנויקין, שלא רצינו לתקן אותם פה, כדי שאדם יזכה בתביעה הוא יצטרך להוכיח שנגרמו לו כאב, סבל וצער. לכן יבוא אותו אדם מסכן לבית המשפט, מולו חברת הביטוח, וישאלו: מה היו היחסים בינך לבין אותו קרוב? ידוע לנו שבכלל לא הייתה קרבה ביניכם, אתה בכלל לא מצטער על מותו, זה לא נכון. תארו לכם לאילו אשפות אנחנו גוררים אנשים במצב נפשי קשה מאוד. לכן אני חושב, שאם נשאיר את השאלה הזאת פתוחה ולא נקבע סכום, אנחנו נחייב את הצדדים להוכיח את הכאב, הסבל והצער, ולכן לגורר את כל יחסי המשפחה, לכל אחד מן הקרובים המפוזרים כאן לחוד, ויתברר שבמקרה אחד בכלל יש ריב והם מנותקים ולא דיברו האחד עם השני; להיפך, אולי אפילו יש שנאה כזאת, שאין לך שום כאב וצער. תאמינו לי, לצערי הרב, יהיו עורכי-דין מצד הנתבע שיצאו להוכיח שאין פה כלל כאב וסבל, להיפך. אני לא רוצה להגיד יותר מזה. כבר שמענו ביטויים מסוימים. לא מבחינה כספית, מבחינת הרגש. הרי מדובר פה על רגשות.

לכן אני חושב, שההצעה כמו שהיא תביא לנוק גדול לכל הנפגעים האלה. הם יצטרכו להוכיח את יחסי הקרבה, הם יחקרו על זה, יביאו כל מיני תקריות מן העבר. זה לא טוב. לכן,

חושב שכולנו נהיה גאים יותר במשפט הישראלי ובדיני הנויקין הישראליים אם אכן יחוקק החוק הזה, והלוואי שתוכל, אדוני יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, להציג אותו כבר כשבוע הבא, לפני תום כהונת הכנסת הזאת.

אני רוצה לומר, שאותו מקרה של פליאה אלכך עורר זעם בגלל הסגנון שהיה נקטה, אם כי אינני חושב שהיה לה איהו ודון בסגנון הזה, אבל פקיד ציבור בכירים, במיוחד אנשי משפט, חייבים להיות זהירים בדבריהם, מתוך הנחה שהם חכמים, שהרי נאמר "חכמים, היהירו בדברים", ועקב הסערה שקמה — ואני מבין שזאת לא פעם יחידה — יכול להיות שהיה משנה חמור. אבל אם החוק הזה יעבור, לא יוכלו שום פרקליט, שום משנה לפרקליט ושום משנה ליועץ המשפטי לכתוב את הדברים שנכתבו, לא בסגנון הקלוקל והמזיק שבו נכתבו ולא בסגנון נקי, כי גם הסגנון הנקי אינו מחפה על אי-צדק.

לכן אני מברך את המציעים, ובראשם את חבר הכנסת אוריאל לין, יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, ואת חבר הכנסת יוסי שריד, ואשמח להרים את ידי בעד החוק הזה. למרות צרידותי — גם בגלל הפריימרים וגם מסיבות אחרות — נשאיתי להצביע בעד החוק הזה. אין לי חתונה היום.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. אדוני יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, בבקשה. אחריו — שר המשפטים.

אוריאל לין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני אקצר מאוד, ואני מקווה שגם שר המשפטים יוכל לקצר, כולנו יודעים, שלא נוכל להחזיר לבני המשפחה את יקיריהם שנפטרו: ידוע לנו שלא נוכל להחזיר אותם. הדבר היחיד שהחוק יכול לתת הוא הכרה בזכותם לקבל פיצוי על כאב וצער, זה הכול.

צודק חבר הכנסת יאיר צבן באומרו, שלא ייתכן שנפתח כאן ענף משפחתי שלא תיקבע בו תקרה, ויתאפשר אותו מצב שמקובל במשפט האמריקני. קודם כול, אני יכול לומר לחבר הכנסת יאיר צבן, שגם אם לא נקבע תקרה, זה לא יתרחש בחוק הישראלי. כפי שאתה יודע לגבי הוצאת דיבה, גם אם יוציאו את דיבתך רעה וגם אם ישחירו את שמך, בתי המשפט בישראל לא ייתנו לך פיצוי הולם. הם לא נותנים פיצוי כל כך מהר.

יאיר צבן (מרץ) — ישראל הדמוקרטית):

אוריאל לין (הליכוד):

אבל אתה צודק, צריך להתמודד. רק דבר אחד לא ייתכן. לא ייתכן לומר לאדם שאיבד, למשל, את בנו בתאונה דרכים כתוצאה ממעשה רשלנות של אדם אחר: לא מגיע לך פיצוי על הצער והסבל האיומים שנגרמים לך, הוצעה הזאת עולה כל פעם, ועליה חייבים לתת תשובה, ועם זה צריך להתמודד.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת אוריאל לין. לסיום הדיון — שר המשפטים, בבקשה.

שר המשפטים ד' מרדור:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אדוני יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, בתשובה על דבריו אני קודם כול רוצה לומר, שאני לא אתנגד להעברת הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, אבל אני חושב שראוי להעיר כמה הערות, מפני שאני אהיה

עלידי אחת מן העולות החדשות העוברות במשרדנו, זו עבודת מחקר מאוד יפה, ותרמו את המצב בחוקים השונים, כי זו בעיה שדנו בה בכל הארצות, והיא קשה, אין עליה חשבות קלות.

יש טענה נוספת שהועלתה כאן בדרך אגב עלידי חבר הכנסת לין, יושב ראש הוועדה. אני רוצה להגיד לכם, שסגן הממונה על הביטוח במשרד האוצר, שהופיע לפני בכמה ישיבות, טען טענות רציניות ביותר על העלות שמדובר בה. קודם כול, מדובר בחוק הזה רק על מקרי מוות. יש בארץ בסביבות 500 או 600 מקרי מוות כתוצאה מתאונות דרכים, כמוכן, ושאלה גדולה היא — לא אמרתם כלום בעניין זה — מה יהיה במקרי תאונות דרכים. הרי שם לא חלה פקודת הנויקין, אלא חל החוק לפיצוי נפגעי תאונות דרכים. שם מחילים את החוק ההוא במקום החוק הזה. האם אתם לא רוצים להחיל אותו גם שם? למה תאונות דרכים שונה מתאונות עבודה לצורך העניין? גם בזה לא היתה מחשבה עד הסוף, בכל הכבוד, בינתיים בהצעה. אני מציע לבדוק את השאלה הזאת. אבל אם מדובר ב-1,000 איש, ועשו חשבון מסוים לפי הערכה כמה יצטרך לעלות — 1,000 איש בשנה, לא עלינו, מספר של הרוגים כתאונות דרכים, כתאונות עבודה ועוד כמה מקרים כאלה, ההערכה שלהם היא שהעלות תהיה בעיקר על המעסיקים. עלות דמי ביטוח תעלה מאוד. אני לא נכנס לפרטים. תבואו לוועדה, נביא את הנתונים לשם, האוצר יבוא ויביא את הנתונים, תשקלו גם את זה.

אני מבקש עוד הערה אחת, כרשותכם, אני מוכרח להגיד, שלא ברור לי מדוע שונה לצורך זה דינו של המת מדינו של הפצוע קשה, נניח "צמח", לא עלינו. מדוע כאשר יש ילד קטן, או ההיפך — אב, שבנו נפצע כתאונות דרכים פציעה קשה מאוד, ולכל חייו הוא נשאר כזה, במצב איום ונורא, מדוע אז לא מגיע פיצוי? אני לא מדבר על הפיצוי הכספי, על פיצוי בגין נזק אמיתי. זה יש לנו. אני חושב שלקבוע, שרק במקרה מוות זה מגיע ולא במקרה של פציעה קשה מאוד, זו שאלה שצריך להחליט האם היא נכונה. אני לא בטוח.

אברהם פרוז (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אבל יש פיצוי על כאב וסבל.

שר המשפטים ד' מרידור:
לא. אני רוצה לסיים.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
מי יפצה אותנו על הסבל?

שר המשפטים ד' מרידור:
אני רוצה לסכם עוד במשפט אחד.

היו"ר מ' וירשובסקי:

הרי זה יגיע לוועדת החוקה, חוק ומשפט. השר כבר הודיע. למה להתווכח עכשיו?

שר המשפטים ד' מרידור:

אני מעלה את ההערות לשם דיון בוועדה. אני מציע שדברי, בכל הכבוד, יועברו לוועדה, ותרמו אותם אחד-אחד ותדונו בהם.

אני חושב שההכנה הזאת, שרק על מקרי מוות מגיע פיצוי, ולא במקרים של פציעה קשה — אני לא בטוח שהיא נכונה. ילד שנשאר נכה לכל החיים, ילד שאיבד את שפיות דעתו, או בן זוג שאיבד את יכולתו לתפקד, הנזק הזה שבו מדובר, לא נזק כלכלי, הוא חמור לא פחות.

אם ההצעה הזאת תתגלגל הלאה בוועדה בדיוניה, אני מציע לשקול ברצינות את האפשרות לקבוע סכום קצוב, שהמחוקק יקבע אותו, או להתיר לקבוע אותו בתקנות, באישור ועדת החוקה, חוק ומשפט. כי אם לא כן, אנחנו נוזק ולא נועיל. כי אותו סכום, שיכול להיות 10,000 שקל או 20,000 שקל, אינני יודע מה הוא יהיה, אינו שווה בנזק הנפשי שייגרם לאדם שיעמוד על רוכן העדים ועיד על יחסיו עם המנוח. עד כאן עניין אחד.

עניין שני — הזכירו כאן משושים, גם חבר הכנסת צבן וגם חבר הכנסת שטרית ועוד אחד מהחברים, את דבריה של הגברת אלבק, מה שמוצע כאן לא נוגע כלל לעניין זה; להיפך. גם הלאה יצטרכו לקזז, כפי שדיני הנויקין אומרים היום, ממה שאדם יקבל פה את מה שלצדדי בפסקי-הדין נקרא הרווח שנצמח לו ממותו של המנוח. הרי זה הדין היום, ואת זה אתם לא מציעים כלל לחקן. אין פה שום הצעה לחקן את זה. היום, בפסקי-הדין של בית-המשפט העליון, לא בדבריה של הגברת אלבק, נקבע לא פעם אחת, שכאשר יש נזק כספי ממותו של אדם, בוודאי מפיצים. אבל אם גם נצמח "רווח" מאותו מוות, לא עלינו — זאת אומרת, למשל, הצורך לפנס את הילד וכו' — מקווים את האחד בשני. זה הדין היום. את זה לא תיקנתם פה כלל. אתם רק מציעים שנקבע עוד אב נזיקין אחד, שהיום לא מכוסה. גם כשאין נזק כלכלי ואין פה תביעת תלוים. ניתן גם פיצוי על הנזק והסבל באובדן אותו קרוב. נניח שייגיעו 20,000 שקל, עכשיו יבואו אל אותו אדם ויגידו: כן, 20,000 שקל מגיע לך. אבל אתה חסכת, לא עלינו, את ההוצאות שהיו לך על אותו אדם לו חי. זה נורא לומר את זה. אמרתי שדעתי לא כדעת הרוב בעניין זה, אבל זה הדין בישראל, ולא הצעתם לחקן אותו פה. אתם מציעים הצעה, שרק תגורר עוד יותר טענות מהסוג הזה.

לכן, אני מציע לחשוב ברצינות כשמחוקקים את זה, אם מובילים לתוצאה הרצויה או מביאים לתוצאה אחרת.

גם אם ייקבע סכום קבוע, יש שיטות שונות בעולם. בחלק מהמקומות נקבע סכום קבוע, והוא הפך להיות, למשל בסקוטלנד, לאט לאט לסכום סמלי ביותר. כי באמת מה השווי, מה הערך, מה הפיצוי שאפשר לתת על אובדן חיי רעיה, או בן, או בת, או אב, או אם? באמת אלה דברים שאין להם שיעור. לכן זה הפך להיות token money, סכום סמלי. יכול להיות שזה רצוי, יכול להיות שלא.

שאלה נוספת: האם צריך לקבוע, כמו שהוצע עלידי הוועדה שדנה אצלנו בעניין, סכום קצוב אחד בלי התייחס לשאלה כמה בני משפחה יש, כרי שהסכום יהיה בעד המקרה, ולא לפי קרובי משפחה, והם יחלקו אותו ביניהם? האם זה נכון? גם זו שאלה שצריך לשקול אותה. אני לא מציע להחליט עליה כרגע זה. אני מעלה את הדברים להרהור אצל חברי הוועדה, כשידונו בעניין.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
זה בסקוטלנד?

שר המשפטים ד' מרידור:
אני לא זוכר, אבל אני תיכף יכול לומר.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
זה מתאים לסקוטלנד.

שר המשפטים ד' מרידור:
בוועדה, כשזה יידון, אם תזמינו אותנו, אני מניח שתזמינו אותנו, נביא לכם את המחקרים האלה, שנכתבו ברוכס באנגלית

ומשפט להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. אני מעמיד את ההצעה להצבעה, מס' 38.

ה צ ב ע ה

בדד ההצעה להעביר את	
הצעת החוק לוועדה	9 —
נגד	— אין
נמנעים	— אין
ההצעה להעביר את הצעת חוק לחיקוק פקודת הנוזיקין (מס' 15), התשנ"ב — 1992, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.	

היו"ר מ' וירשובסקי:

הצעת החוק הועברה לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. אני מברך את המציעים על יוזמת חקיקה חשובה.

דבר אחרון. היום נותנים פיצוי על קיצור תוחלת חיים. מוכן מאליו שאי אפשר לתת את שני הדברים, גם פיצוי על קיצור תוחלת חיים וגם הפיצוי שעליו מדובר פה. האחד כנראה יקרוז מהשני.

אלה הערותי. לא אתנגד להעברת החוק הזה לוועדה. אבקש מחברי הוועדה שלא לחוקק חקיקה מהירה. צריך לבדוק את העניין ברצינות. אנחנו, במשרד המשפטים, הקדשנו לו זמן רב מאוד. אני מבקש שהוועדה תבדוק אותו ברצינות רבה, ותבדוק אם הוא עונה על כל הבעיות שהעליתי כאן ובעיות אחרות שאינן פתורות ואינן קלות. צריך ללמוד גם מניסיון של מדינות אחרות שהלכו בדרך הזאת. גם אם המצב היום דורש תיקון, ואני מסכים לכך שהוא דורש תיקון, נדמה לי שהתיקון כאן הוא מאוד סכמטי וכללי, ולא נתן תשובה על חלק רציני של הבעיות שעוררת. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. חברי הכנסת, תם הדין בנושא הזה. אני מבין שההצעה היא להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק

כה. הודעה אישית של חבר הכנסת ש' שטרית

היו"ר מ' וירשובסקי:

הומור עוקצני וחד, ואני שמח שאתה משתמש בו, ואני מעריך אותו. אבל עובדה היא עובדה, יש הבדל בין הצבעה שלך לפני שנים מספר — יש עקרון התיישנות — ובין מה שקרה באולם הזה, בישיבה הזאת, לפני שעות מספר, בלחץ גדול. לכן אני מעלה את העניין.

חברי הכנסת, קיבלתי פנייה מחבר הכנסת שמעון שטרית. אני מאפשר לך למסור הודעה אישית מעל הדוכן. מוכן שתשובה עניינית לא תוכל לקבל עכשיו.

שמעון שטרית (העבודה):

אני רוצה לדבר מן האולם, כי זאת סגולה לקיצור.

היו"ר מ' וירשובסקי:

בעצם אתה צריך לעלות ולקרוא הודעה מן הכתב. אבל מכיוון שזאת שאלה, בבקשה.

שמעון שטרית (העבודה):

חברים מספר שישנם כאן, וחלקם שאינם כאן, אמרו לי שבהצבעה על הסתייגות שר המשפטים לסעיף 17 בחוק הערכות, הם טעו והצביעו בעד במקום נגד. אישית אמרו לי את זה חברי הכנסת יעקב שמאי, שולמית אלוני ואמנון רובינשטיין. הם חשבו שמצביעים על סעיף קטן (ב) בעניין הפרמיה, ולא על שני הסעיפים, ולכן הצביעו בעד.

מיכאל איתן (הליכוד):

בקדנציה הראשונה שלי בכנסת הצבעתי פעם בעד במקום נגד. אולי גם אני יכול עכשיו להעלות את העניין.

שמעון שטרית (העבודה):

חבר הכנסת מיכאל איתן, אתה יודע שאני מכבד מאוד

מה המשמעות, אם יש אפשרות לתקן או לא, אני כרגע לא יודע. אבל כדי שלא יגידו שישנו על זכויותינו, ושלא יגידו שלא הודענו בכלל, כבשנו את הדברים בלבנו בסוד — מכיוון שהנושא עובר לוועדת החוקה, חוק ומשפט, ייתכן שיימצא תקדים שיאפשר תיקון הטעות. אם יימצא תקדים, או דרך פרוצדורלית לעשות זאת, אני מבקש שהדרך הזאת לא תהיה חסומה. זה הכול.

היו"ר מ' וירשובסקי:

הדברים נרשמו. הדברים נאמרו, ואין עליהם לא תגובה ולא ויכוח, גם לא תגובה שלי. הדברים נרשמו בפרוטוקול, יקרא אותם יושב ראש הכנסת, ישקול אותם יושב ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

הדין הסתיים. אני עומד לנעול את הישיבה. הישיבה הבאה תתקיים מחר בשעה 11:00. היתה זאת ישיבה פורייה מאוד, כ"ב נושאים גמרנו. הישיבה נעולה.